Fundacja Central European Academy Studies and Certification (CEASC), Polska
Wyższa Szkoła Informatyki i Umiejętności (WSIU), Łódź, Polska

NOWOCZESNA EDUKACJA:

FILOZOFIA, INNOWACJA, DOŚWIADCZENIE

Nr1 (2015)

Łódź
Wyższa Szkoła Informatyki i Umiejętności
2015
ISBN 978-83-60282-31-1

UDK 378.126 + 378.046.4
BBK 74.484-7
N56

Redakcja:
Rektor WSIiU, Prof. dr hab. Andrzej Nowakowski – redaktor naczelny
Prezes Zarządu Fundacji CEASC Mykola Smolinskyy
– zastepca redaktora naczelnego

Kolegium Redakcyjne:
Prof. zw.dr hab Eduard Afonin (nauki społeczne)
Prof. zw.dr hab Julia Bystrowa (nauki psychologiczne)
Prof. zw.dr hab Andrzej Petrunia (nauki medyczne)
Prof. zw. dr hab Wiktor Synjow (nauki pedagogiczne)
Prof. dr hab. Krystyna Baranowicz (nauki pedagogiczne)
Prof. dr Włodzimierz Ziółkowski (nauki biologiczne)
Dr Elżbieta Płóciennik (nauki pedagogiczne)

Nowoczesna edukacja: filozofia, innowacja, doświadczenie – Nr 1. – Łódź : Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki i Umiejętności

Niniejsza publikacja została wydana z inicjatywy Fundacji Central European Academy Studies and Certification (CEASC), Bydgoszcz (Polska) przy współpracy z Wyższą Szkołą Informatyki i Umiejętności (WSIiU), Łódź (Polska).

Publikacja zawiera artykuły na temat modernizacji ukraińskiej przestrzeni edukacyjnej, wdrażania innowacji naukowych i pedagogicznych w ramach kwalifikacji europejskiego Szkolnictwa Wyższego oraz Europejskich Ram Kwalifikacyjnych dla uczenia się przez całe życie.

Zbiór materiałów skierowany jest do wykładowców i studentów oraz pracowników administracyjnych Szkół Wyższych i innych zainteresowanych stron.

UDK 378.126 + 378.046.4
BBK 74.484-7

© Wydawca „WSIU”, 2015

SPIS TREŚCI

MODERNIZACJA EDUKACJI

Антонова А.Р.
Проблеми підготовки конкурентоздатних фахівців у галузі освіти 5

Бохан А.В.
Бізнес-освіта: симбіоз нових можливостей екологічної безпеки 8

Василик Н.М., Герасимяк Н. В., Лорві І.Ф.
Зарубіжний досвід формування моделі взаємодії освіти та ринку праці: напрямки впровадження в Ук раїні 12

Ворона В.О.
Інноваційні методики викладання дисциплін для маркетологів у ВНЗ 15

Гавриленко Т.В., Шабатин Н.Ю.
Підготовка конкурентноздатних фахівців в умовах запровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні 19

Горбань Ю.І.
Інформаційний бізнес в Україні в умовах сучасного інформаційного виробництва 22

Гордійчук С.В., Горай О.В., Шигонська Н.В.
Основні принципи управління освітою в Польщі та Україні 25

Григорак М.Ю., Смерічевська С.В.
Новітні тенденції розвитку концептуально-компетентнісної моделі підготовки менеджерів з лог істики 29

Гуменчук А.В.
Трансформація сучасної освіти: оптимізація освітніх послуг 32

Донченко С. П.
Болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти в Україні 35

Ільницький Д.О.
Мета діяльності національних освітніх систем: інтелектуальні капітал чи ресурс 39

Комісаренко А. М.
Розвиток сучасної української освіти на європейських світоглядних засадах (на прикладі Польщи) 42

Лебедєва О.Ю.
Методи управління якістю освіти: досвід та інновації 44

Оліфіренко Л. Д.
Державно-приватне партнерство як форма розвитку освітнього менеджменту в Україні 48

Поліщук О.О.
Комплексний підхід до організації освітнього процесу згідно з концепцією європейської комісії Lifelong Learning Program (LLP). Європейський досвід в українських освітніх реаліях 52

Степко О.М.
Застосування інформаційних технологій ООН для розвитку сфери вищої освіти 55

PEDAGOGIKA SZKOŁY WYŻSZEJ

Богучарова О.І.
Інноваційний розвиток вищої школи України та інтеграція в європейський освітній простір 59

Грінберг Л. Ф.
Професійна компетентність: єдність змісту і технологій підготовки кадрів 62

Дєліні М.М., Попова Ю.М.
Компетентнісний підхід як сучасний орієнтир розвитку вищої освіти в Україні 66

Ігнатьєва І.А., Моргулець О.Б.
Система внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності ВНЗ. 70

Майорова Т.В.
Науково-методичне забезпечення формування професійних компетенцій магістрів спеціалізації «Фінансування інвестиційних проектів» 74

Михайліченко М. В., Макодзей Л. І.
Інститути державно-громадського управління вищою освітоюв Україні 77

Приходченко Л.Л., Яроміч С.А.
Моніторинг як складова оцінки якості освіти 80

Сарапулова Є.Г., Пішенін І. К.
Сучасні технології управління самостійною роботою студентів 85

Штепа О. В.
Особливості підготовки управлінських кадрів у вищих закладах освіти України 88

PROFESJONALNA PEDAGOGIKA NAUCZYCIELA

Бадер В. І.
Теоретико-методичні засади побудови електронного посібника з лінгводидактики 91

Кузнецова Г.П.
Проблеми і перспективи підготовки майбутнього вчителя української словесності в умовах Болонського процесу 94

Курчатова А. В.
Активізація самостійної роботи студентів вишів у процесі професійної підготовки до виховання дітей старшого дошкільного віку 98

В. Лизогуб, М. Шараєва, Ю. Мошківська, Д. Пліскевич, В. Крамарева, Т. Богдан, О. Долинна.
Освітянські виклики на сучасному етапі розвитку України 102

Осипова Т.Ю.
Стан підготовки майбутніх учителів до педагогічного наставництва 105

Стахів М.О., Нос Л.С., Деркач Ю.Я.
Порівняльний аналіз професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл в Україні та Канаді 109

Шоробура І.М, Гільберг Т.Г.
Неперервна освіта як фактор підвищення компетентності педагога 112

Яценко Т.М.
Принципи підготовки бакалаврів-учителів фізики до інноваційної професійної діяльності 116

EDUKACJA SPECJALNA

Бистрова Ю. О., Синьов В. М.
Діагностика індивідуально-психологічних рис особистості як початковий етап процесу професійно-трудової соціалізації учнів з особливими освітніми потребами 120
Голуб Н.М.
Підготовка вчителя початкових класів до роботи з дітьми з порушеннями писемного мовлення 129
Кашуба Л. В., Лобода В. В.
Компетентнісно-формуюча модель підготовки практико-орієнтованих логопедів 133
Мартиненко І. В.
Концептуальні засади психологічної діагностики комунікативної діяльності дітей з системними порушеннями мовлення 137
Никоненко Н.В.
Розробка професійних компетенцій вчителів корекційної школи 141
Савицький А. М.
До проблеми індивідуалізованого навчання дітей з синдромом Дауна 144

PEDAGOGIKA SOCJALNA, SOCJOLOGIA I FILOZOFIA NAUKI

Афонін Е. А.
Оцінка професійної компетентності державних службовців україни: проблеми, методологія, методи 147
Боксгорн В. В.
Гуманістична спрямованість як структурний елемент соціально-педагогічної перцепції майбутніх соціономів педагогічних університетів 152
Віцукаєва К.М.
Наявність стійкої мотивації до вияву власної позиції – педагогічна умова підготовки майбутнього соціального педагога як суб'єкта професійної діяльності 155
Давиденко Г.В.
Організаційне забезпечення навчання студентів з інвалідністю у вищих навчальних закладах Європейського Союзу 159
Дрозд О. В.
Особливості виховної роботи з підлітками в умовах позашкільного навчального закладу 163
Зборець С.В. Міжособисте спілкування сучасної молоді 167
Коломієць Н. Є.
Реалізація крос-культурних взаємин при вивченні світової літератури студентами-філологами 170
Леонова В. І.
Підготовка майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей як соціально-педагогічна проблема 173
Павлік Ю. Т.
Формування полікультурної толерантності іноземних студентів, які навчаються в українських ВНЗ 177
Парфенюк В.О.
Комунікативний компонент самовдосконалення майбутніх соціальних педагогів в процесі фахової підготовки 181
Подоляк М. В.
Філософсько-психологічна концепція освіти у працях Степана Балея 186
Ревак І.О.
Деструктивні чинники розвитку освітньої сфери України 190
Салата Г. В.
Від «екологічного імперативу» до «природи людини» у проблемному полі глобалізації освіти. 194

EDUKACJA MEDYCZNA

Антоненко М.Ю., Значкова О.А.
Сучасні освітні технології у післядипломній підготовці лікарів стоматологів 198
Вітовська О.П, Баран Т.В, Гребінь Н.К.
Особливості викладання офтальмології в сучасних умовах 202
Головчанська О.Д.
Ліцензійний інтегрований іспит «Крок 2» як інструмент оцінки якості вищої медичної освіти 203
Головченко О.В., Панчук О.В., Кравчук М.Г., Романенко О.В.
Роль вивчення отруйних рослин у формуванні екологічного світогляду у студента-медика 206
Дячук Н. І.
Музично-комунікативний тренінг як форма психологічного супроводу матерів недоношених новонароджених у відділенні інтенсивної терапії дитячої лікарні 208
Кравчук М.Г., Головченко О.В., Панчук О.В., Романенко О.В.
Формування біологічної компетенції студента: значення навчальної книги 212
Мойсеєнко В.О., Никула Т.Д., Манжалій Е.Г., Пасько І.В.
Оптимізація післядипломної підготовки медичних кадрів у вищих медичних навчальних закладах 215
Погоріла І.О., Романенко О.В.
Формування екологічної компетенції студента – майбутнього лікаря 217
Погоріла І.О., Романенко О.В.
Отруйні рослини в курсі медичної біології і формування біологічної компетенції студента 221
Рикало Н. А., Пилипонова В. В.
Особливості викладання патофізіології студентам Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова 226
Руда О. Ю., Костильов О. В., Кушнєрова Т. Є, Романенко О. В.
Загальні принципи створення професійно-орієнтованого комплексу тестових завдань з основ екології та паразитології 229
Терещенко В.П., Рудницька О.Г.
Використання інтерактивних навчальних посібників для оптимізації навчального процесу і формування клінічного мислення у студентів-медиків 233

MODERNIZACJA EDUKACJI

к.техн.н. Антонова А.Р.
+38(048)7209144,
abantonova@i.ua

PROBLEMY SPECJALISTÓW EDUKACJI SZKOLENIA KONKURENCYJNE

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Antonova A.R. The problems of reforming and modernizing training competitive specialists of Ukrainian high school.

The study provides a analysis of the tasks of higher education, together with detailed explanations of properties high education, processes governance, competencies, and the future prospects and challenges facing the higher education. Important steps in integrating the country's higher education into the process leading to the creation of the European Higher Education Area.

Key words: competence, quality, identity, society, higher education, competitive specialist.

Антонова А.Р. Проблеми підготовки конкурентоздатних фахівців у галузі освіти.

Подається характеристика стану та основних напрямів розвитку вищої освіти України в умовах євроінтеграційних процесів. Розглянуто проблеми та шляхи реформування сучасного фахівця в галузі освіти.

Ключові слова: вища освіта, властивості сучасної освіта, напрямки розвитку освіти.

Антонова А.Р. Проблемы подготовки конкурентоспособных специалистов в области образования.

Дается характеристика состояния и основных направлений развития высшего образования Украины в условиях евроинтеграционных процессов. Рассмотрены проблемы и пути реформирования современного специалиста в области образования.

Ключевые слова: высшее образование, свойства современного образования, направления развития образования.

Постановка проблеми. Принципово нова суспільна ситуація, яка склалася в Україні, зумовила реформаційні процеси в галузі професійної освіти в цілому й у професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі освіти. Її оновлення продиктовано, з одного боку, загальними тенденціями модернізації сучасної вищої освіти України в контексті європейських освітніх інтеграційних і глобалізаційних процесів, що здійснюється відповідно до Національної доктрини розвитку освіти в Україні, Болонської декларації (1999), рекомендацій ЮНЕСКО [1, 92-95].

Актуальність проблеми зумовлена також глибинними і стрімкими соціально-економічними, політичними, інноваційно-освітніми трансформаціями в житті України, її орієнтацією на інтеграцію з цивілізованою світовою спільнотою, кризовими явищами в економіці. Зазначені трансформації спонукають до здійснення реформаційних освітніх процесів, модернізації як професійної підготовки у вищій школі, так і управлінських механізмів розвитку навчально-виховних процесів, пошуку нових відкритих, демократичних моделей управління. Отже, на перший план висувається проблема управління процесом формування конкурентоздатних фахівців певної галузі, затребуваних на ринку праці, здатних до самостійної професійної діяльності, гнучкої адаптації до мінливих умов професійного середовища, самооцінки й розвитку своєї конкурентоздатності, побудови професійної кар'єри. У центрі уваги сучасних науковців перебувають такі питання: організація і управління навчальним процесом у вищому навчальному закладі. управління конкурентоспроможністю вищої освіти., управління процесом формування викладача, як конкурентоспроможного фахівця, інформаційної забезпеченості управління конкурентоздатністю фахівців та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Водночас, незважаючи на різнопланові дослідження, названі підходи лише частково розкривають питання управління процесом формування конкурентоздатного фахівця і не враховують сучасні диверсифікаційні освітні процеси, які зумовлюють нові механізми управління формуванням конкурентоздатності особистості, висувають якісно нові вимоги до нього. В умовах розширення академічних свобод, самостійності, варіативності та альтернативності вищі навчальні заклади отримали можливість змінювати стратегію управління процесом формування конкурентоздатних фахівців

через оновлений зміст, методи і форми управління зазначеним процесом та відповідне організаційно-педагогічне забезпечення. Водночас нерозв'язаними залишаються суперечності між:

- економічними і соціокультурними вимогами конкурентного середовища та реальними особистісними й професійно орієнтованими якостями випускників вищих навчальних закладів, низьким рівнем сформованості конкурентоздатності майбутніх фахівців;
- сучасними запитами щодо організації процесу формування конкурентоздатних фахівців та недостатньою розробленістю теоретичних і методичних засад управління цим процесом у вищій школі;
- необхідністю підвищення якості управління процесом формування конкурентоздатних фахівців усіх структурних підрозділів вищого навчального закладу та недосконалістю системи управління зазначеним процесом.

Сучасна освіта розвивається в різних напрямках і характеризується такими властивостями, як гуманізація, гуманітаризація, диференціація, диверсифікація, стандартизація, багатоваріантність, багаторівневість, фундаменталізація, інформатизація, індивідуалізація, безперервність.

Гуманізація освіти – це орієнтування освітньої системи і всього освітнього процесу на здійснення таких моментів: розвиток і становлення відносин взаємної поваги студентів і викладачів, заснованого на повазі прав кожної людини; збереження і зміцнення їхнього здоров'я, почуття власної гідності і розвитку особистісного потенціалу. Саме таку освіту гарантує студентам право вибору індивідуального шляху розвитку. Гуманізація – ключовий елемент нового педагогічного мислення. Основним змістом освіти в цьому випадку стає розвиток особистості, а це означає зміну завдань, що стоять перед викладачами, методів і прийомів роботи викладача. Гуманізація освіти передбачає єдність загальнокультурного, соціально-морального і професійного розвитку особистості, що в свою чергу веде до перегляду цілей, змісту і технологій освіти.

Гуманітаризація – це система заходів, спрямованих на пріоритетний розвиток загальнокультурних компонентів у змісті освіти, орієнтування його незалежно від рівня і типу на вивчення соціальних проблем, на благо людини, на вміння його вільно спілкуватися з людьми інших національностей і народів, що мають будь-які професії та спеціальності, на добре знання рідної мови, історії та культури, на вільне володіння іноземними мовами, на юридичну та економічну грамотність людини і, таким чином, на формування особистісної зрілості студентів.

Диференціація – це орієнтування навчального процесу на облік, задоволення і розвиток інтересів, нахилів та здібностей студентів. Диференціація може втілюватися на практиці різними способами, наприклад групуванням студентів за ознакою їх успішності, поділом навчальних дисциплін на обов'язкові та за вибором, поділом навчальних закладів на елітні, масові та призначені для студентів з обмеженими фізичними можливостями, складанням індивідуальних планів та освітніх маршрутів для окремих студентів у відповідності з інтересами і професійною орієнтацією і т. д.

Диверсифікація – це орієнтування освітньої системи на широке різноманіття навчальних закладів, освітніх програм і органів управління.

Стандартизація – це орієнтування освітньої системи на реалізацію насамперед державного освітнього стандарту – набору обов'язкових навчальних дисциплін у чітко визначеному обсязі годин.

Багатоваріантність означає створення в освітній системі умов вибору і надання кожному суб'єкту шансу для досягнення успіху, стимулювання студентів до самостійного вибору і прийняття відповідального рішення, забезпечення розвитку альтернативного і самостійного мислення. На практиці багатоваріантність проявляється через можливість вибирати темпи навчання, досягати різного рівня освіченості, вибирати тип освітнього закладу, а також через диференціацію умов навчання залежно від індивідуальних особливостей студентів (в групі, індивідуально, за допомогою комп'ютера і т. д.) та ін.

Багаторівневість – це організація багатоетапного освітнього процесу, що забезпечує можливість досягнення на кожному

етапі рівня освіченості, відповідного інтересам людини. Кожен рівень - це період, який має свої цілі, терміни навчання та особливості. Момент завершення навчання на кожному етапі характеризується якісною завершеністю освіти.

Фундаменталізация передбачає посилення взаємозв'язку теоретичної та практичної підготовок молодої людини до сучасної життєдіяльності. Особливе значення надається тут глибокого і системного освоєння науково-теоретичних знань з усіх дисциплін навчального плану освітньої системи.

Інформатизація освіти – це частина процесу інформатизації суспільства, комплекс соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних з впровадженням обчислювальної техніки та інформаційних технологій в установи освіти, в освітній процес. Інформатизація освіти набула найбільшого поширення в усьому світі саме в останнє десятиліття - у зв'язку з доступністю для системи освіти і відносною простотою використання різних видів сучасної відео-, аудіо-техніки і комп'ютерів.

Індивідуалізація – це облік та розвиток індивідуальних особливостей студентів у всіх формах взаємодії з ними в процесі навчання і виховання. Індивідуалізація навчання спрямована на подолання невідповідності між рівнем навчальної діяльності, яке задають програми, і реальними можливостями студентів. Індивідуалізація навчання дозволяє створити оптимальні умови для реалізації потенційних можливостей кожного студента.

Безперервність освіти – це філософсько-педагогічна концепція, згідно з якою освіта розглядається як процес, що охоплює все життя людини, як безперервне, цілеспрямоване освоєння людиною соціокультурного досвіду, самоосвіта людини протягом всієї життєдіяльності у зв'язку з мінливими умовами життя в сучасному суспільстві. У 1986 р було поставлено завдання створення єдиної системи безперервної освіти. В даний час розробка проблем безперервної освіти обумовлена відмовою від жорсткої централізації державного регулювання освіти, соціальної потребою розвитку більш гнучкої системи освітніх послуг, інтеграцією склалася освітньої системи та навчальних закладів нового типу, координацією та інтеграцією освіти України зі світовим освітнім простором.

Висновки. Результатом закладеного в оновлений зміст професійної підготовки сучасних фахівців в галузі освіти має стати формування компетентнісної парадигми майбутнього фахівця, яку можна розглядати як інтегральне особистісне утворення, що забезпечує конкурентоспроможність особистості на ринку праці, професійну мобільність, здатність до професійного самовизначення, професійної самоактуалізації та професійної самореалізації упродовж життя, здатність до неперервної освіти.

Список використаних джерел

1. Вища освіта України і Болонський процес // Навчальний посібник / За ред. Кременя В.Г. Упорядники: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубіянко В.В., Бабин І.І. – Київ – Тернопіль, 2004. – 286 с. 2. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. С. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – с. 23-30. 3. Гулай О. І. Компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти / О. І. Гулай // Педагогічні науки. – 2009. – № 4. – С. 45-51. 4. Берека В. Є. Магістерська підготовка майбутніх менеджерів освіти: монографія / В. Є. Берека; за ред. А. Й. Сиротенка. – Хмельницький: ХГПА, 2008. – 357 с. 5. Кремень В. Г. Сучасна філософія освіти і проблеми формування національної еліти / В.Г. Кремень // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / НТУ „ХПІ". – Х., 2004. – Вип. 3 (7). – С. 3–9. 6. Кудин В.А. Раздумья / В. А. Кудин. – 2-е изд. – Х. : НТУ „ХПІ", 2006. – 356 с. 7. Прокопенко І. Ф. Професійне самовизначення молодої генерації української інтелігенції : проблеми і чинники впливу / І. Ф. Прокопенко // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2008. – № 2. – С. 40–44. 8. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 42–43. 9. Коваленко О. Підготовка інженерно-педагогічних кадрів на рівні сучасних вимог / О. Коваленко, Ф. Якубов // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. – Х., 2003 – Вип. 5. – С. 32–39. 10. Романовський О. Г. Формування конкурентоздатного спеціаліста як стратегічна задача філософії сучасної освіти / О. Г. Романовський // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2008. – № 3. – С. 3–9. 11. Андрущенко В. Інноваційний розвиток освіти в стратегії „Українського прориву" / Віктор Андрущенко // Вища освіта України. – 2008. – № 2 (29). – С. 10–17. 12. Бех І.Д. Становлення професіонала в сучасних соціальних умовах / І. Д. Бех // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2008. – № 2. – С. 109–115. 13. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. 14. Івашковський В. Створення належних педагогічних умов – визнана складова процесу виховання громадянина / В. Івашковський // Рід. шк. – 2008. – № 9. – С. 36 – 39. 15. Ігнатюк О.А. Проблеми професійної підготовки майбутніх інженерів-механіків авіаційного профілю в умовах вищої школи / Ігнатюк О.А., Панченко О.І.// Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2014.

– № 42-43. 16. Хутинаева С. З. О принципах реализации инновационных технологий в системе современного высшего профессионального образования / С. З. Хутинаева // Инновации в образовании. – 2003. – № 4. – С. 41. 17. Бикова В.О. Управління процесом формування конкурентоздатного фахівця в умовах диверсифікації освіти. Дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / В. О. Бикова. – 2013. – 327 с. 18. Єльникова Г. В. Про впровадження компетентнісного підходу у навчальний процес вищого навчального закладу [Електронний ресурс] / Г. В. Єльникова // Теорія та методика управління освітою. – Режим доступу: http://tme.umo.edu.ua.

Ph.D (Economic Science) Bokhan Alina
+38(067)7817755
alina.bokhan@i.ua

EDUKACJA BIZNESOWA: SYMBIOZA NOWYCH MOŻLIWOŚCI W EKOLOGICZNYM BEZPIECZEŃSTWIE

БІЗНЕС-ОСВІТА: СИМБІОЗ НОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Bokhan A. Business education: symbiosis of new opportunities in ecological security.

The article discusses important issues of progressive trends in business education in the context of components in ecological security, in order to acquire new opportunities for professional recognition, self-realization and personal development. Defined are determining conditions of professional mobility and international abilities which manifest the potential level of market innovation, communication and competition in the international economic environment.

Key words: ecological security, business education, environmental knowledge, environmental responsibility, environmental diplomacy.

Бохан А.В. Бізнес-освіта: симбіоз нових можливостей екологічної безпеки.

В статті розглянуті питання розвитку прогресивних напрямів бізнес-освіти в контексті актуалізації компонентів екологічної безпеки з метою набуття нових можливостей професійного визнання та самореалізації людини. Визначено детермінуючі умови фахової мобільності та прояву інтеграційних компетентностей, які впливають на рівень ринкової інноваційності, комунікаційності, адаптивності та конкурентоспроможності в міжнародному економічному просторі.

Ключові слова: екологічна безпека, бізнес-освіта, екомологічні знання, екологічна відповідальність, екологічна дипломатія.

Бохан А.В. Бизнес-образование: симбиоз новых возможностей экологической безопасности.

В статье рассмотрены вопросы развития прогрессивных направлений бизнес-образования в контексте актуализации компонентов экологической безопасности с целью приобретения новых возможностей профессионального признания и самореализации человека. Определены детерминирующие условия профессиональной мобильности и проявления интеграционных компетенций, которые влияют на уровень рыночной инновационности, коммуникационности, адаптивности и конкурентоспособности в международном экономическом пространстве.

Ключевые слова: экологическая безопасность, бизнес-образование, экомологические знания, экологическая ответственность, экологическая дипломатия.

Bokhan A. Edukacja biznesowa: symbioza nowych możliwości w ekologicznym bezpieczeństwie.

Celem artykułu jest próba przedstawienia kwestii postępowych trendów w edukacji biznesowej w kontekście komponentów bezpieczeństwa ekologicznego, w celu pozyskania nowych możliwości uznania zawodowego, samorealizacji i rozwoju osobistego. Zidentyfikowano tu warunki, które określają zawodową mobilność i manifestują integracyjną kompetencję i mają wpływ na poziom rynkowej innowacyjności, komunikacji i konkurencyji w międzynarodowym środowisku gospodarczym.

Słowa kluczowe: ekologicznie bezpieczeństwo, edukacja biznesowa, wiedza środowiskowa, ekologiczna odpowiedzialność, ekologiczna dyplomacja.

Wprowadzenie. Globalny wymiar przestrzeni ludzkości prowadzi do racjonalizacji jej perspektywy, modernizacji kultury i zmiany wartości społecznych związanych z ekologiczną tendencją w rozwoju gospodarczym. W procesie tym zachodzi modernizacja technologiczno-informacjnych stosunków gospodarczych i uniwersalizacji funkcji biznesowych. Znaczenie intelektualnego, naukowego i innowacyjnego kapitału w tej dziedzinie uważa się za cenne źródło informacji w kształtowaniu nowej generacji ludzkości zachęcając ich do zdobywania potencjalno-konkurencyjnej przewagi na rynku pracy.

Aktualność ekologicznego ukierunkowania w edukacji biznesowej jest związana z wymogami wyższego szczebla kwalifikacji do zawodowych kompetencji, oraz rozszerzeniem form międzynarodowej współpracy i obszarów dyplomacji ekologocznej. W tym kontekście, postęp społeczeństwa zależy od stopnia aktywności podmiotów gospodarczych, koncentrujących się na mobilność zawodową, udoskonalenie kwalifikacji i rozwój innowacji z ekologicznymi kom-

ponentami. Wdrażenie standardów ekologicznej odpowiedzialności na różnych poziomach w biznesie jest uzależnione od modelu rozwoju cywilizacji XXI wieku na podstawie koewolucji natury jak również nowej świadomości społecznej.

Analiza publikacji. Ekologiczne bezpieczeństwo staje się główną problematyką w badaniach wzajemnej relacji – społeczeństwo i natura. Jest ono interpretowane jako uniwersalne zasady moralne w działalności i ważne prawo dla ludzkiej egzystencji. (K-O.Apel, G.Yonas, K.M.Maer-Abikh, M.Ridel). W naukowych pracach krajowych jak i zagranicznych naukowców między innymi, zwraca się uwagę na problematykę tworzenia polityki ekonomii zrównoważonego rozwoju, znajomość usług ekosystemów, edukacyję zarządzania środowiskiem, ekologiczny image przedsiębiorstw, korporację ekologicznej kultury (N. Andrejeva, L. Dobrianska, A. Grzelak, D. Efremenko, B. Fiedor, S. Zięba, S. Zlupko, D. Zerkalow, S. Ivanyuta, A. Kostin, E. Kośmicki, L. Kupinets, A. Michałowski, H. Piskulova, B. Poskrobko, H. Rogall, N. Rogozhina). Jednak niedostatecznie zbadane są aspekty w dziedzinie edukacji biznesowej. Trzeba zwrócić uwagę na kwestie ekologicznego bezpieczeństwa jako na filozofię nowych możliwości i zagrożeń, a także na fenomenologię, humanizację i integrację w międzynarodowej przestrzeni edukacyjnej.

Celem artykułu jest determinacja komponentów ekologicznego bezpieczeństwa w procesie tworzeniu nowych kompetencji w edukacji biznesowej jako determinanta warunków rozwoju kultury akademickiej, naukowego potencjału i ekologicznej świadomości społeczeństwa w postępie naukowo-technicznym.

Wyniki badań. Współczesny człowiek żyje w dynamicznym środowisku które, wymaga od niego odpowiedniego i fachowego wykształcenia i zrozumienia, że tradycyjne podejście do adaptacyjnego szkolenia nie odpowiada praktycznej rzeczywistości. Ponieważ w ekonomicznej dziedzinie istnieje permanencja kryzysów finansowych, ekologiczne ryzyko i zagrożenia. Dlatego w nauczaniu priorytetem powinno być informacyjno-zmodernizowane podejście, podwyższenie kwalifikacji i przekwalifikowanie specjalistów w międzynarodowym programie edukacji biznesowej, która akcentuje na: kreatywności, samoorganizacji, ekologii, noosferologii, innowacjach, kombinatoryczności i prognostyce.

Społeczno-ekonomiczne oddziaływanie w społeczeństwie ma różne formaty nasycenia komponentami ekologicznego bezpieczeństwa, co znajduje odzwierciedlenie w odpowiednich koncepcjach edukacjnych. Otóż niektóre z koncepcji: "ortodoksyjne" – podstawowe wiadomości z teoretycznej i stosowanej ekologii; "środowiskowe" – ekonomika środowiska, ekologiczne zasoby, zarządzanie środowiska, marketing środowiska; "psychologiczne" – emocjonalny, moralny i psychologiczny kontakt między człowiekiem a przyrodą; "integracyjne" – łączą różne kierunki i podejścia koncepcyjne. Integracyjne podejście w ekologicznej edukacji jest uważane za optymalne dla rozwoju biznesowych kompetencji, ponieważ łączy takie aspekty rozwoju ludzkiej cywilizacji jak: naturalne, przestrzenne, czasowe, psychiczne, sakralne, kulturowe i wiele innych.

Współczesne trendy w edukacji biznesowej kładą nacisk na antropocentryczny typu świadomości społeczeństwa, gdzie człowiek jest główną wartością społeczeństwia. W tym procesie zachodzi synchronizacja społecznego i biznesowego typu osoby. Zmienia się rozumienie jego "integralności" w zakresie współzależności energetycznych, ekologicznych i informacyjnych wydarzeń, a również nabiera ważnego znaczeniu samoorganizacja i odpowiedzialności za własną przyszłość. Oczywiście, że samoorganizacja jest podstawowym prawem ewolucji charakteru i mechanizmu zarządzania procesami na wszystkich szczeblach hierarchii Wszechświata, a także powstania i utrzymania innych procesów związanych z powstawaniem nowych wysoce zorganizowanych form i struktur.

W różnych historycznych epokach cele kształcenia i formy szkolenia były ustanawione zgodnie z rozumieniem praw przyrody i ludzkiej natury, ale godność ludzkiej egzystencji jest postrzegana w szerokim zakresie: od naturalizacji do sociologizacji, od deklaracji o wyłączności osobowych cech do całkowitej depersonifikacji człowieka w społeczeństwie, czy odwrotnie do podkreślenia bezwzględnej wartości każdego człowieka [1]. Społeczeństwo oparte na wiedzy tworzy własną etykę relacji między człowiekiem i naturą, gdzie "etyka przetrwania" przechodzi w "etykę samorealizacji", a "etyka pracy" w "etykę informacyjnej konsumpcji", zaś "etyka społeczna" w "etykę osobowę", "etykę wirtualną" [2]. Ten nowy wymiar ludzkiego współistnienia z przyrodą powinien

akceptować wieloaspektowość i wzajemny wpływ wrodzonych i nabytych atrybutów działalności, a także kulturowych, środowiska, ekologicznych i bezpieczeństwa

Zięba S. uważa, że: «Ekonomia została uznana za istotny element w bodowaniu obrazu przyrody, wizji świata i stylu życia. Na drugim krańcu stawia się metafizykę ekologii. Wybór pomiędzy nimi należy do człowieka, który napotyka tu na liczne trudności. Ekonomia w swych dyskursach operuje krótkimi okresami, premiany ekonomiczne następują w ciągu jednego pokolenia; w ekologii zdarzenia zachodzą przez miliony lat» [3]. Dlatego "Człowiek" jest zawsze filozoficznym odkrycie dla świata: "politicus animal" (Arystoteles); "homo faber", "homo bestia" (F. Nietzsche); "homo ludens" (J. Huizinga); "homo ekonomicus" (P. Drucker); "homo educandus i educabilis" (A. Flitner, G. Rot); "homo distinefus" (M. Langeveld, R. Lassan); "homo absconditus" (D. Kemper, H. Wolf); "homo nowoczesny", "homo postmodern", "homo noospheratum", "homo development", "homo aminus", "homo sonnecticus" (metaforą era globalnej komunikacji).

Rogall H. postuluje przyjęcie nowego wymiaru człowieka, uwzględniającego jego heterogeniczność, potwierdzając tym samym sugerowane przez coraz większą rzeszę ekonomistów odejście od «homo economicus». Opowiada się za wersją «homo cooperativus» przyjmując, że człowiek nie zawsze działa w odniesieniu do różnych dóbr polityka musi integrować w suwerenność konsumenta. Co więcej, owa różnorodność jest naturalna, gdyż na tak zdefiniowany obraz człowieka składa się kilka elementów, tj. nierówne warunki wstępne, różne czynniki determinujące zachowanie, zróżnicowane cechy, rozwój zdolności do współpracy, odpowiedzialności i bezpieczeństwa, podatność na manipulacje i okrucieństwo [4]

Tak więc, wprowadzenie ekomologicznego komponentu w system edukacji jest koniecznym dla przygotowania nowego typu biznesmena, w wyniku czego jego etyczne zachowanie i racjonalne decyzje gospodarcze będą miały pozytywny wpływ na ekologiczne bezpieczeństwo i gospodarczyo dobrobyt społeczeństwa.

Edukacja ekomologichna obejmuje kompleks wiedzy na temat stosunku człowieka do naturalnego środowiska, a także wiedzę na temat wpływu środowiska na fizyczne i psychiczne zdrowie człowieka. Ekomologiczna wiedzy jest potrzebna przede wszystkim dla ekonomistów i przedsiębiorców, zajmujących się działalnością gospodarczą, które nie mogą być realizowane poza środowiskiem naturalnym [5].

Specyfika manifestacji ekologicznych prawa, rozwój usług ekosystemowych, wprowadzanie ekologicznej kultury biznesowej, wykrywanie ekofilnych, ekofobnych orientacji społeczeństwa znajduje swoje odzwierciedlenie w różnych interdyscyplinarnych ekonomicznych teoriach. W nowej teorii wzrostu, stanowiącej, iż czynnikami długookresowego wzrostu są: kapitał ludzki, endogenicznie ujmowane innowacje oraz pozytywne efekty zewnętrzne związane z transferami wiedzy, technologii i kapitalu. Jeśli współdziałanie tych czynników umożliwia wzrost produktywności wyższy od generowanych przez nie prywatnych korzyści, to wówczas możemy mówić o wysokim trwałym wzroście gospodarczym [6].

Szkolenie specjalistów w dziedzinie gospodarczej z ekologicznym "myśleniem" jest skierowane na fachowość i konkurencyjności na rynku pracy jak krajowym tak i zagranicznym, a również na identyfikację koniunktury "nowych możliwości" w realizacji biznesowych pomysłów, zdobywania wiedzy w dziedzinie ekologicznej dyplomacji, regulacji strategicznego i innowacyjnego partnerstwa, rozszerzanie obszarów współpracy w dziedzinie środowiska [7].

Należy zauważyć, że koncept ekologicznej edukacji jest wspólny dla wszystkich krajów, ale lokalne naukowo-praktyczne opracowania są odmiene w ogólnych, specjalistycznych, formalnych i nieformalnej aspektach systemu edukacji biznesowej. Wprowadzenie ekologicznych standardów w system edukacji jest ważne dla czołowych uniwersytetów w świecie, rozszerzających zakres usług edukacyjnych, i szkoleń w tej dziedzinie. Absolwenci tych uczelni będą mieć możliwość oferować swoje usługi jako liderzy ekospecialiści.

Ciekawy fakt podaje, amerykańskie internetowe wydanie «Grist». Określeniem "najbardziej zielone" nazwano wyższe szkóły w świecie, których działalność obejmuje: badania z zakresu nauk przyrodniczych, w połączeniu z praktyką "zielonego biznesu", realizację programów udoskonalenia ekologicznych i społecznych motywacji u biznesmenów (Aquinas College, USA); program szkolenia (włącznie z uzyskaniem naukowego stopnia) w zakresie zarządzania gruntami, ekologicznego rolnictwa (EARTH University, Kostaryka);

udział w międzynarodowych organizacjach ekologicznych odnośnie globalnego ocieplenia i walki ze zmianami klimatycznymi (California State University, Tufts University, USA); realizacja działań w celu zapobiegania i zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych i dwutlenku węgla na terenie kampusu (College of the Atlantic, Middlebury College, USA); udział społeczeństwa w działaniach ochrony środowiska (Harvard University, USA); tworzenie ośrodków ochrony środowiska i centrów zagospodarowania terenu kapmusów; działalność 300-tu wydziałów historii naturalnej (University of British Columbia, Canada); promocja i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (University of Maryland, USA); wdrażanie w trybie oszczędzania energii i ergonomicznej konstrukcji na uniwersytecie (Courtesy of University of Glasgow, Szkocja); budowę "zielonych budynków" (Yale University, USA); tworzenie specjalnych technologii internetowych do badań skuteczności zużycia energii elektrycznej, wody i innych środków w wyższej uczelni (Oberlin College, USA) [8].

Szczególnym trendem w edukacji biznesowej jest rozwój "zielonej infrastruktury i architektury" na terenie kampusów uniwersyteckich. Odnawianie tych terenów z efektywnym wykorzystywaniem naturalnych zasobów skutecznie wpływa na poprawę otoczenia wyższych szkół w ramach istniejących budynków. Harmonizacja i proekologizacja uniwersyteckich ośrodków ma pozytywny wpływ na przyszłych specjalistów i tym samym tworzy: wielofunkcyjny, estetyczny i rekreacyjny komfort; architektoniczny i artystyczny wygląd uporządkowanego terenu; bezpieczeństwo mikroklimatu pod względem ekologicznym, radiacyjnym i sanitarnym. Ze względu na zastosowanie zasad ekologicznego projektowania wyróżniają się następujące uniwersytety: California Academy of Sciences, Kenyon College (USA), Nanyang Technological Universit (Singapur) [9].

Podsumowanie. Proces ekologizacji w zakresie edukacji biznesowej łączy w jedną całość elementy informacyjne, technologiczne i bezpieczeństwo a także inne komponenty rozwoju człowieka, jak:

- przebudowę system edukacyjnego, który miałby zaspokoić potrzeby i oczekiwenia społeczeństwa informacyjnego (wzrasta liczba aliansów i innych form współpracy między wyższymi uczelniami i gospodarką);
- zapotrzebowanie na pracowników obdarzonych intuicją oraz na kierowniczych miejscach pracy ludzi z charyzmą i obdarowanych wyobraźnią wizjonerów, którzy zmienią rzeczywistość organizacji na kształt i podobieństwo własnych projekcji;
- rozwój technologii informacyjnych, stwarzających warunki dla nowego typu organizacji, gdzie w miejsce prostych, przejrzystych struktur monistycznych powstaną multilateralne organizacje o charakterze sieci;
- zmiany w ekologicznej kulturze organizacji i funkcjonowania przedsiębiorstw, jak również zróżnicowanie zasobów siły roboczej na rynku pracy [10].

Transformacja systemu wartości, kultury i aspiracji życiowych ludzkości wpływa na rozwój edukacji biznesowej, powodując powstanie nowej generacji pokoleń z coraz bardziej wszechstronną kompetencją zawodową, która integruje atrybuty bezpieczeństwa środowiska. Aby stworzyć skuteczne mechanizmy integracji środowiskowych i ekonomicznych celów społeczeństwa, trzeba wziąć pod uwagę symbiozę nowych możliwości człowieka z uwzględnieniem jego naturalnych właściwości, oraz postępowe i zrównoważone wymagania globalizacji.

Bibliografia

1. Krysachenko V., Ecological culture: theory and practice. MP Lesya, Kyiv 2009, p. 252. 2. Michałowski A., Usługi środowiska w świetle zrównoważonej gospodarki opartej na wiedzy. «Problemy Ekorozwoju /Problems of Sustainable Development» 2/2012, s. 97-106. 3. Zięba S., Natura i człowiek w ekologii humanistycznej. Zakład Ekologii Człowieka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1998, s. 221-222. 4. Rogall H., Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Teoria i praktyka, Wyd. Zysk i s-ka, Poznań 2010. 5. Zlupko S., Fundamentals of ecohomology. Publishing center of Lviv National University of Ivan Franko, Lviv 2003, pp. 93-95. 6. Fiedor B., Czaja S., Podstawy badania trałości wzrostu we współczesnej ekonomii, ze szczególnym uwzględnieniem problemu trwałości kapitału naturalnego i sprawiedliwości międzygeneracyjnej, [w:] Problemy trwałego rozwoju (Sustainable Development), Sympozjum naukowe zorganizowane przez AE Wrocław i Uniwersytet w Munster, Sobórka-Wrocław 2007, s. 21-22. 7. Bokhan A., The global dimensions of environmental security dominant strategic partnership, «Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv», 7(160)/2014, pp. 6-9. 8. «Greenest» schools in the world. Retrieved from http://rate1.com.ua/ua/suspilstvo/osvita/1580/17/07/2009. 9. California Academy of Sciences. Retrieved from http://www.calacademz.org. 10. Malara Z., Uwagi w sprawie kształcenia menedżerów w Polsce. Próba oceny stanu obecnego i perspektywy [w:] Doskonalenie usług edukacyjnych w szkołach wyższych w procesie integracji z Unią Europejską, Wyższa szkoła menedżerska w Legnicy, University of Buckingham w Londynie, Legnica 2010, s. 164.

к.е.н., доцент Василик Н.М.
к.е.н., доцент Герасимяк Н. В.
к.е.н., асистент Лорві І.Ф.
+380500158100
genevi25@gmail.com

DOŚWIADCZENIA ZAGRANICZNE FORMACJA MODEL INTERAKCJI EDUKACJI I RYNEK PRACY: KIERUNKI REALIZACJI NA UKRAINIE

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ВЗАЄМОДІЇ ОСВІТИ ТА РИНКУ ПРАЦІ: НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Vasylyk N., Herasymiak N., Lorvi I. Foreign experience of formation model of education interaction and labor market: directions of implementation in Ukraine.

The practice of co-operation of the labor market and universities of foreign countries (USA, UK, Japan, Sweden and other countries in Europe) are researched in the article. The specific features and problems of the labor market in Ukraine are identified by authors. The main problems of quality education development in Ukraine are systematized. Recommendation measures that could promote interaction model of education and the labor market in Ukraine are developed.

Keywords: quality education, labor market, businesses, corporate social responsibility, business-model of education.

Василик Н.М., Герасимяк Н. В., Лорві І.Ф. Зарубіжний досвід формування моделі взаємодії освіти та ринку праці: напрямки впровадження в Україні.

В статті досліджено практики співпраці ринку праці та Вишів іноземних держав (США, Великобританії, Японії, Швеції та інших європейських країн). Подано специфічні риси ринку праці в Україні. Визначено основні проблеми розвитку системи якісної освіти в Україні. Розкрито специфіку корпоративної відповідальності бізнесу за кордоном та в Україні. На основі аналізу зарубіжного досвіду авторами сформульовано основі шляхи впровадження передових практик з метою підвищення якості освіти в Україні.

Ключові слова: якісна освіта, ринок праці, бізнес-структури, соціальна відповідальність бізнесу, модель взаємодії бізнесу та освіти.

Васылык Н. М., Герасимяк Н. В., Лорви И. Ф. Зарубежный опыт формирования модели взаимодействия образования и рынка труда: направления внедрения в Украине.

В статье исследованы практики сотрудничества рынка труда и ВУЗов иностранных государств (США, Великобритании, Японии, Швеции и других стран Европы). Подано специфические черты рынка труда в Украине. Определены основные проблемы развития системы качественного образования в Украине. Раскрыта специфика корпоративной ответственности бизнеса за рубежом и в Украине. На основе анализа зарубежного опыта авторами сформулированы основе пути внедрения передовых практик в целях повышения качества образования в Украине.

Ключевые слова: качественное образование, рынок труда, бизнес-структуры, социальная ответственность бизнеса, модель взаимодействия бизнеса и образования.

Постановка проблеми. Людський капітал є тим ресурсом, який дає змогу не лише забезпечити розвиток національної економіки та підвищити якість людського життя, а є основою підвищення конкурентоспроможності країни, посилення її позицій на міжнародній арені. Основою процесів накопичення людського капіталу та підготовки висококваліфікованих кадрів для успішного розвитку країни є розвиток системи вищої освіти, яка на сьогодні перебуває під впливом процесів глобалізації, інтеграції, інтернаціоналізації. За даними ЮНЕСКО, кожен долар вкладений в освіту людини, приносить протягом її життя від 10 до 15 доларів в економічне зростання країни. Водночас створення такої системи неможливе без ефективної взаємодії бізнесу та університетів [8]. Це зумовлює потребу у формуванні нової моделі освіти. З цією метою потрібно успішні зарубіжні практики застосовувати в навчальних процесах в українських вузах, активізувавши співпрацю з роботодавцями. Підвищення ефективності підготовки висококваліфікованих спеціалістів можливе лише за умов узгодження отриманих теоретичних знань з практичними навиками роботи на робочих місцях, які відповідають професійно-кваліфікаційним характеристикам робочої сили, вимогам роботодавців та рівню розвитку сучасних технологій.

Віце-президент асоціації експертів ринку праці Оксана Краснощок у коментарі ТСН.ua розповіла, що 80% студентів під час навчання планують знайти роботу за фахом, проте насправді так вдається влаштуватися лише 30-40% [3]. Станом на 1 лютого 2015 року кількість зареєстрованих безробітних становила 524,4 тис. осіб [7]. Крім того, складні соціальні та економічні умови примушують пенсіонерів триматися за роботу, у підсумку майже в усіх

галузях працює 20-30% пенсіонерів [6].

На думку Мартякової О.В., для ринку праці України притаманні таки риси: збільшення частки випускників вишів, що працевлаштовані не за своєю спеціальністю; незбалансованість необхідної кваліфікації та рівня професійної освіти, що отриманий під час навчання у Вузі; необхідність додаткової перепідготовки роботодавцями працівників, що потребує додаткових витрат; невідповідність між фактичним попитом на працівників з вищою освітою та середньою спеціальною освітою та їх фактичною необхідністю, що особливо характерно для приватного сектору ринку; дефіцит висококваліфікованих представників робочих професій, у тому числі і з інженерною підготовкою; інтелектуалізація масових професій; інтернаціоналізація інформатизації виробництва [4]; ріст конкуренції (майже вдвічі у 2014 році порівняно з попереднім); віковий ценз на зайняття вакансій (європейські країни більш демократичні в цьому питанні). Деякі з проблем також підкріплюються результатами опитування, що були проведені у 2014 році на факультеті бізнесу Луцького національного технічного університету. Так, зокрема по закінченню навчання 38% студентів планують відкрити власну справу, що є позитивним, особливо прагнуть до цього студенти випускного курсу – 50%. Проте «шукатимуть місця, де добре платять, і не обов'язково за спеціальністю» 31% опитаних студентів. 33,33% студентів випускного курсу вказали, що по закінченню навчання намагатимуться виїхати за кордон і працевлаштуватися там. Вважаємо, що більшість цих факторів є свідченням незбалансованості вітчизняного ринку праці та ринку освітніх послуг, а також необхідності державного регулювання даної сфери.

Активізація участі роботодавців у процесі професійного навчання в європейських державах досягається шляхом: встановлення обов'язкових внесків, які мають сплачуватися підприємствами до фонду професійного навчання; надання преференцій компаніям, які інвестують у людський капітал; надання податкових кредитів; допомога малим і середнім підприємствам у питаннях кадрових змін [1]. Європейський досвід свідчить, що з метою стимулювання працівників вкладати ресурси у власне навчання створена система відшкодування роботодавцями витрат своїх працівників за умови, що здобуті знання відповідатимуть тому роду діяльності, яку вони виконують на підприємстві. Крім того, здійснюється субсидіювання внутрішньовиробничих програм навчання. Державні органи Великобританії, Італії, Швеції у разі найму на навчання на виробництві молоді віком 16-18 років, яка не має повної середньої освіти, відшкодовують 60% витрат підприємства на означені цілі.

Модель соціального партнерства на макрорівні визначають угоди, а на мікрорівні – договори, що укладаються між керівниками навчальних закладів та підприємств. У Великобританії діє прихована форма соціальної відповідальності бізнесу, а у США – відкрита. Для американської моделі важливим елементом взаємодії ринку освітніх послуг та ринку праці є розробка кадрових прогнозів. Цими питаннями займається Бюро статистики праці. Прогнози на 10-15 років уточнюються кожних два роки. Фінансування державних програм у зазначеному напрямі здійснюється коштами бюджету федерації, штату та місцевих органів влади [9, с. 94]. На сьогодні система професійної орієнтації, яка є характерною для американської моделі взаємодії освіти та ринку праці, є досить специфічною і характеризується високим ступенем централізації. Для проведення профорієнтаційної роботи і працевлаштування молоді більшість агентств зайнятості мають відділи допомоги молоді [2].

Основою державної системи профорієнтації у Японії є Державна служба забезпечення зайнятості, співробітники якої у школах та на спеціальних курсах проводять групові бесіди, тестування, профвідбір для подальшого навчання та працевлаштування. Є практика пошуку майбутніх працівників серед студентів 2-3 курсів, яких можуть прийняти на роботу під час канікул. З 1985 р. було законодавчо затверджено положення про призначення на підприємствах осіб, відповідальних за розвиток професійних здібностей працівників, почалося створення центрів послуг у галузі розвитку професійних здібностей, проведення конференцій з метою обміну досвідом тощо [2]. Ця законодавча прерогатива є особливо актуальною для України.

Окресливши здобуті наукові дослідження, виділяємо наступні рекомендаційні заходи, які могли б сприяти формування моделі взаємодії освіти та ринку праці в Україні [1; 2; 5]:

1) надати право роботодавцям погоджувати кваліфікаційні характеристики професій, які будуть обов'язковими для Міністерства освіти і науки України щодо розробки навчальних програм;

2) впровадити законодавче забезпечення та поширення практики цільової підготовки працівників на тристоронній основі робітник – підприємство – учбовий заклад, що задовольнить вимоги всіх сторін та підвищить відповідальність кожного. Працівник отримає необхідну кваліфікацію та місце роботи, учбовий заклад – гарантоване працевлаштування та проходження виробничої практики, роботодавець – кваліфікованого робітника, який прийде на робоче місце вже підготовлений саме для цього робочого місця. Але також необхідно передбачити певну відповідальність: працівника – сумлінно оволодівати навичками, підвищувати свою компетентність та відпрацювати на виробництві обумовлений час, учбового закладу – надати необхідний рівень знань, роботодавця – забезпечити виробничу практику та працевлаштування. Крім того, організація виробничої практики на базі підприємства вирішує дві проблеми: невідповідності матеріально-технічної бази учбового закладу сучасному рівню розвитку економіки та адаптації вчорашнього учня до реальних умов виробництва, трудового колективу;

3) впровадження практики стажування студентів на вітчизняних підприємствах та за кордоном. Стажування за кордоном підвищує рейтинг студентів Університету при подальшому працевлаштуванні з огляду на отриманий досвід роботи. Міжнародне стажування – це не тільки можливість отримання практичних знань і навичок в певній сфері, а також удосконалення знання мови, пізнання звичаїв й культури країн – місць стажування, отримання незабутніх вражень. В Україні дуже цінується закордонний досвід роботи, а міжнародні сертифікати дозволяють розраховувати на більші шанси при прийнятті на роботу у порівнянні з іншими претендентами.

Відмітимо, що починаючи з 2013 року активно піднімає питання корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, співпраці бізнес-структур та Вишів Лабораторія «Бізнес і університети» Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» в Україні [8]. Зокрема два роки поспіль вона є ініціатором проведення форумів під назвою «Бізнес та університети: трансформація освіти», що щороку об'єднують понад 200 представників університетів, компаній, профільних органів влади, медіа, вітчизняних та міжнародних експертів. За результатами Форуму-2014 були розроблені рекомендації для МОН, вищих навчальних закладів, бізнесу та заплановані нові проекти Центру «Розвиток КСВ» на поточний рік [8].

Висновки. Отже, формування системи якісної вітчизняної вищої освіти є запорукою економічного розвитку України. Закордонний досвід формування моделі взаємодії освіти та ринку праці свідчить про необхідність залучення держави. Так, орієнтація на європейський вектор розвитку, з урахування особливостей інституційних, культурних та історичних факторів в Україні дасть змогу відшукати оптимальний механізм взаємодії вищих навчальних закладів, бізнес-структур та державних установ.

Список використаних джерел

1. Дяків О.В. Європейський досвід регулювання ринку освіти та ринку праці [Електронний ресурс] / О.В. Дяків. – Режим доступу: http://www.academy.gov.ua /ej/ej11/txts/10dovorp.pdf. 2. Дяків Оксана. Механізми регулювання взаємодії освіти та ринку праці: зарубіжний досвід/ Оксана Дяків // Вісник Національної академії державного управління. – 2011. – № 3 (37). - С. 264-271. 3. Експерти ринку праці розповіли ТСН.ua, куди йдуть працювати молоді спеціалісти одразу після вишів та з якими проблемами стикаються. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tsn.ua/groshi/studentam-radyat-pracyuvati-zadarma-a-vipusknikam-vuziv-proponuyut-vid-2-tisyach-296847.html. 4. Мартякова О.В. Інноваційні технології у системі гармонізації ринків праці та освіти / О.В. Мартякова // Науковий журнал «Маркетинг і менеджмент інновацій». – 2010. – №2. – С. 160-169. 5. Механізми взаємодії системи освіти і роботодавців в підготовці професійних кадрів для ринку праці [Електронний ресурс] // Конференція роботодавців України. – Режим доступу: http://www.confeu.org/ua/printversion.html?docid=237. 6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua. 7. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dcz.gov.ua. 8. Офіційний сайт Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://csr-ukraine.org/. 9. Ринок праці та освіта: пошук взаємодії : зб. наук. ст. / наук. ред. І. Л. Петрова. – К. : Таксон, 2007. – 200 с.

Vorona V.A.
Institute of Higher Education NAPS of Ukraine
+38(067)7660228
vorona-vika@ukr.net

THE INNOVATIVE METHODOLOGIES OF TEACHING DISCIPLINES FOR THE MARKETING SPECIALISTS IN THE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT
INNOWACYJNE METODU NAUCZANNIA DLA MARKETERÓW DYSCYPLIN W UNIWERSYTETY

Vorona Victoria. The innovative methodologies of teaching disciplines for the marketing specialists in the higher educational establishment.

The article is devoted to the actual problems of the modernization and improving the quality of marketing education in Ukraine. The innovative methodologies of teaching disciplines are payed special attention on the departments of marketing.

Key words: Marketing Specialists, innovation, innovative process, innovative forms of teaching, competence of marketing specialist.

Ворона В.О. Інноваційні методики викладання дисциплін для маркетологів у ВНЗ.

Статтю присвячено актуальним проблемам модернізації та підвищенню якості вищої маркетингової освіти в Україні. Особливу увагу приділено інноваційним методикам викладання дисциплін на кафедрах маркетингу, де науково-методично допомагають молодим фахівцям створювати і впроваджувати їх у навчальний процес.

Ключові слова: маркетологи, спеціальні економічні дисципліни, інноваційні методики викладання, програмне забезпечення, компетентність маркетолога.

Ворона В.А. Инновационные методики преподавания дисциплин для маркетологов в вузах.

Статья посвящена актуальным проблемам модернизации и повышению качества высшего маркетингового образования в Украине. Особое внимание уделено инновационным методикам преподавания дисциплин на кафедрах маркетинга, где научно-методически помогают молодым специалистам создавать и внедрять их в учебный процесс.

Ключевые слова: маркетологи, специальные экономические дисциплины, инновационные методики преподавания, программное обеспечение, профессиональная компетентность маркетолога.

The main direction of the modern development of higher marketing education in Ukraine is sent to European and world educational space and the harmonious combination of the national and international standards.

A strategic aim of higher education and science in Ukraine is the creation of the effective innovative educational environment i through the assistance of the progressive innovation, mobility, introduction of innovative technologies and models of study.

An educational process in the higher educational establishment has to organize with the using of modern information technologies and direct on forming to the competence of the specialist. The first task is the harmonious combination of the disciplines, that will induce to the professional development of the personality.

The object of the article - to define the role and sense of innovative process in the education, in particular innovative methodologies of teaching in the modern higher marketing education, to define the most effective forms and methods of educational work on the departments where the future marketing specialists study.

A role of economic education is extraordinarily important in the moving Ukraine toward eurointegration, and the competent specialists on marketing are very important now. The realization and implementation of the important economic tasks depend on them, such as realization of reforms, adaptation of European principles and norms, and the improvement of market relations and maintenance of the national symbols and priorities.

The professional preparation of marketing specialist, the maintenance,is substantially transformed and complicated under the act of different social processes, that cause appearance and actualization of scientifically-economic and educational problems that became the important constituent of new maintenance of the modern education from marketing.

The preparation of specialists in economic sphere is represented in works of S. Aleksandrova, K.Berkitu, B. Beaver, S.Goncharova and other. The dissertation researches are approached to our topic: M.Akicheva, M. Vachevskiy, T.Grugorchuk, V.Maykovska.

The spectrum of the professional knowledge, abilities, skills of marketing specialist is considerably developed and it requires from the subjects of the educational and economic activity the most various knowledge in the economic in-

dustries, it needs of general and professional methodological preparation, free competence in methodology and practice of the economic researches, modern technical and speech skills. The computer and other digital technique that are used in practice of marketing specialist, and free competence in several languages, in different styles - there is a basic competency. But the main task consists in the teaching of future marketing student-specialist to study and to obtain new knowledge, to form to the independent research , to discover and to develop the creativities that allow to decide the professional problems and situations.

The preparation of marketing specialists in higher educational establishment has to build with taking into account of social order and has to send on the future professional competence that allows to support the high professionalism. In fact, a marketing student-specialist has to be ready to act in the conditions of the competition and in the professional chance. And, he has to be ready to the self-development .

The actual scientifically-methodical tasks in higher educational establishment, where the marketing specialists are prepared, now consists in the search of new effective forms and methods of higher economic education: the creation of the programs, the development and introduction of new actual disciplines to the curricula, the introduction of innovative methodologies and teaching forms.

The list of disciplines can be enriche and renovate on maintenance in the curriculum of higher educational establishment, that prepare marketing specialists,. For example: the "Fundamental marketing", "Industrial marketing", "Marketing researches", "Marketing software", "Marketing politics of communications", "Marketing price politics", "Marketing politics of distribution", "Merchandizing", "Marketing commodity politics", "Behavior of consumers", "International marketing", "Marketing of services", "Brand-management", "Informative systems in marketing", "Internet-marketing", "Strategic marketing", "Research of consumer motivations" and other [2].

The innovations are the basic form of transformation of knowledge in the economic resource and show a key description of the economy that is based on knowledge. The modern counts of experts show that economy growing of the developed countries is conditioned by introduction of innovations [3, p. 203].

Presently the concept of innovations got the legislatively envisaged determination in Law of Ukraine "About innovative activity", where they are interpreted as the accrued or improved competitive technologies, products or services that improve a structure and quality of production and social sphere [4,p .266].

The determination of term «innovation» in-the research" Innovation studies" of J. Botkin : "Innovation –is the permanent aspiring of values, the maintenance of values, that have a meaning, and dropping-out those that became antiquated»[4]. S. Sharonova[8] names four ontological signs of innovation:

1) cardinal changes in consciousness and conductor codes of the participants of the realization innovations process , that accompany the process of rethinking;

2) paradoxicality of the simultaneous tearing away and the connection with tradition;

3) the innovation, in the opinion of specialists in the industry of theory of educational processes, is a category directed with market economy and with the social expediency, that makes her advantageous for the application; her practical introduction admits to reach an additional economic effect.

The term of the innovative in the scientifically-pedagogical and methodical literature is used in the composition of the word-combinations, such as: innovative method, innovative methodology, innovative technologies.

The permanent changes in Ukrainian society and in the world require the active application of the instruments of the noncommercial marketing in the activity of the higher educational establishment by the different structural subdivisions on the public places and active bringing in to this process of students of the specialty "Marketing" that strengthens substantially a practical constituent of the professional studies and is an innovation in professional preparation. The innovative character of the development of higher educational establishment will depend on converting into the so-called intellectual educational center. And a student will move forward and study practically to innovative entrepreneurial activity.

The searching independence of students is changing in recent year, the conception of problem and the interactive studies acquired a special actuality, and in practice of educational process was

entered and were used well-known forms-methods such as case-methods, trainings, business games; (role-games that envisage the use of powerful software with application of imitation design of the real processes, consulting projects).

The Innovative technologies, uses of Internet-resources and computer providing of educational process encourage to the usage of individual approaching in studies. The connection "STUDENT-TEACHER- HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT is an important part of educational process, where the efficiency of studies depends on all participants. During such studies a student communicate with a teacher, executes creative, problem tasks, answers questions that develop the analytical and critical thinking and activate the creative collaboration of teacher with students. The problems are solved, the situations are designed, the actions of course mates and own behavior are estimated.

The application of such methods, forms and technologies of educational work is provided to the high efficiency of educational process and preparation of future specialists on marketing.

From the methods of practical studies are used the instructing, rotary press and coaching.

Now we are stopping on the most effective methods of teaching disciplines for marketing specialists.

Method of certain situations (MCS), or case-method. Today, this method is the basic for the modern universities in the world in the process of preparation specialists from the economy and management. This method is possible applied theoretical knowledge for the decision of real economic and business-situations. Students must offer solution of certain problem. Such approach allows to acquaint students with the tasks and problems [6].

The application of MCS needs the careful selection of theoretical and practical material from a teacher. The students have to work out the necessary theoretical material from a certain problem, and only then the certain situations and examples that students understand in an audience during studies. Practical work experience of teacher acquires the special sense. This method deserves the special place in the modern methodology of teaching professional disciplines for marketing specialists.

Business (role-play) game. It is one of the most popular type of educational work among students, because it is built on creative potential, contentions and collective collaboration. A main purpose consists in the creation of the situation, maximally close to real, where a marketing student-specialist must produce necessary professional actions, apply the purchased knowledge, educe skills of work with clients, colleagues, and also the ability to think analytically . It is possible to use this method in the process of teaching of many professional disciplines.

The scenario of game prepares by teacher, but at certain terms can be developed by students (for example, special project). Basic components of preparation and realization of game : creation of plot (certain vital situation) of a story; working with documentation, casting; writing documents, for example agreement; collection of materials and normative documents; verification of agreement implementation; actions of game participants; analysis.

The list of roles is determined in dependence of maintenance. Marketing students-specialists can execute and select any roles in a game. Problem (problem-searching) method. It can be used in practice teaching of all disciplines to the marketing specialists. It is referred to the problem exposition of material, the problem dialogs, the exercises of problem-searching character, the creation of certain problem situation.

The synectics method was offered by the American scientist J. Gordon. The essence of this method consists in the following: on the first stage of the usage is the process of studies "mechanism of work". The teacher does not explain clearly a problem (creative task) in this method, because it can neutralize the further search of the decision. It is important to remember, that it is difficult to educe a problem, than to decide this problem. It is better to begin a discussion from the analysis of some general signs that can help to "enter" in the situation of the problem, specifying their maintenance. It is desirable to accumulate ideas and choose the best from them. If this problem (creative task) is not settled, then it is important to return to the analysis of the situation that generates a problem [6].

An audiovisual method (MOOS means "mass on-line courses") is appointed for popularization of knowledge and bringing in to the studies of wide audience. It realizes in a form of electronic textbooks, computer test tasks, audiovisual cours-

es, trainings and practical manuals for individual and controlled from distance studies with the aim of analysis and discussion of the actions of participants in the educational process. The introduction of technical equipments in the professional preparation of marketing specialists,the use of the possibilities the Internet, the application of digital technologies in an educational process strengthens activity and allows to save time for mastering of educational material in considerable volumes. This method is one of most perspective.

"Brainstorming" is a popular method of creative ideas in the process of the scientific or technical problem [5].It is used at the beginning of the decision of problem that is formulated in form of he question. On the initial stage the participants generate the ideas and suggestions, and there is an active discussion at the end, the classification and the most successful suggestions.

A "decision tree" is a practical method for comparing the advantages and disadvantages of different variants of decisions, actions. Pluses and minuses are fixed on a paper. Variant 1: + B 2: + -.B 3: - + Students promote the competence, analyzing and estimating the alternative variants of decision of the problem and they make an analytical prognosis of the consequences. The questions help them that are formulated by teacher or students. The ability to make correct questions is a mortgage of the objective estimation of the possible decision variants.

Trainings (individual and group).The aim – to provide by practical knowledge, abilities, by skills that are necessary for the implementation of certain tasks by training (repitition) of certain actions (fixing) [1, c 88].

A tutor must adapt the training program to the certain educational necessities with taking of the individual participants features, and to find out the activity, competence and encourage the participants to self-improvment [1, c. 155].

The experience shows that the forms of work, that are based on synthesis of audience, are perspective. They forms not just the competence of marketing specialist, also at the same time they generate the active public position and national consciousness. For example, the innovative forms of experimental and creative laboratories, scientifically-research centers, public organizations, associations of young marketing specialists. Different professional competitions such as (TV debates, competition of marketing connoisseurs, competition on the best marketing specialist and others) have encouraging character. The application of innovative methodologies in educational process induces to dominate new auxiliary facilities in the study (technical, evident, computer technique), to approve new forms and types of works.

An improvement and modernization of the system of professional preparation of marketing specialists in higher educational institute of Ukraine are an extraordinarily important scientifically-educational problem that must decide by joint efforts with taking into account of the best educational advanced experience. The creation of the innovative scientifically-educational environment through the organic combination of educational and scientifically-research work, theory with practice, classic methods of teaching with innovative, that will give the flexibility, quality and efficiency to the educational process in the universality

References

1. R. Bati and J. Kziple The theory and practice of training. – of SPB.: St. Petersburg, 2002. – 352 p. 2. D. Cezerany From the brainstorm to the big ideas: ЖР Synectics in the innovation activity .- Trans. V.Egorva.- M. : FAIR-PRESS, 2005.- p. 56. 3. The innovative activity Act of Ukraine// Verkhovna Rada of Ukraine. – 2003. – № 36. – art. 266. 4. The Innovations at the market of educational services in Ukraine / O. Pashuk // Institute of economic prognostication. – 2004. – № 1. – p. 77-81. 5. The Internet resource// access mode: http: //pidruchniki.com/19340412/ pedagogika/metod_sinektiki 6. The Internet resource//access mode: http: //uk.wikipedia.org 7. M. Vachevskiy Marketing of the professional competence forming. Textbook. Professional. – 2005. – 512 p. 8. S. Sharonova Business games : text edition. – M. : Publishing RUND, 2004. – p.110-113.

к.е.н., доцент Гавриленко Т.В.
+3(8067)4475706
gavruh@yandex.ua
аспірант Шабатин Н.Ю.
+3(8063)5637750
n.shabatin@gmail.com

SZKOLENIE KONKURENCYJNYCH FACHOWCÓW NA ZASADACH O WPROWADZENIE STANDARDÓW EUROPEJSKICH SZKOLNICTWA WYŻSZEGO NA UKRAINIE

PREPARATION OF COMPETITIVE PROFESSIONALS UNDER THE INTRODUCTION OF EUROPEAN STANDARDS OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

Havrylenko Tetiana, Shabatyn Nataliia.
Preparation of competitive professionals under the introduction of european standarts of higher education in Ukraine.

The article describes basic objectives and ways of integrating higher education of Ukraine into the European educational area. Determined the prerequisites and approaches to training competitive experts, ways of intensifying mobility of students seeking to continue the higher education in other European countries. The article explores the issue of the effective use of information and communication technologies while training masters in the modern university. Based on the analysis of legal documents relating to the functioning of the higher education of Ukraine were analyzed courses of forming national institute of Master Degree.

Key words: high education, master's degree program, European integration, implementation, competitive.

Гавриленко Т.В., Шабатин Н.Ю. Підготовка конкурентноздатних фахівців в умовах запровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні.

В статті розглянуто основні завдання та шляхи інтеграції вищої освіти України в європейський освітній простір. Досліджено питання ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки магістрів в умовах сучасного університету. Визначені передумови та напрями підготовки конкурентоздатних фахівців, шляхи активізації мобільності студентів, які прагнуть продовжувати вищу освіту в інших європейських країнах. На підставі аналізу нормативно-правових документів, що регламентують функціонування сфери вищої освіти в Україні, досліджено напрями формування вітчизняного інституту магістерської підготовки.

Ключові слова: вища освіта, магістратура, євроінтеграція, імплементація, конкурентоздатний

Гавриленко Т.В., Шабатин Н.Ю. Подготовка конкурентоспособных специалистов в условиях внедрения европейских стандартов высшего образования в Украине.

В статье рассмотрены основные задачи и пути интеграции высшего образования Украины в европейское образовательное пространство. Исследован вопрос эффективного использования информационно-коммуникационных технологий в процессе подготовки магистров в условиях современного университета. Определены предпосылки и направления подготовки конкурентоспособных специалистов, пути активизации мобильности студентов, которые стремятся продолжать высшее образование в других европейских странах. На основании анализа нормативно-правовых документов, регламентирующих функционирование сферы высшего образования в Украине, исследованы направления формирования отечественного института магистерской подготовки.

Ключевые слова: высшее образование, магистратура, евро интеграция, имплементация, конкурентоспособный.

The processes of European integration continue to spread onto more and more spheres of our life, of which education is of no least importance. The problem of quality of education in Ukraine in the conditions of implementation of European standards of higher education occupies central place in the world's educational discourse. The world's education development trends are necessitated by practical implementation of innovative trends taking place in almost all spheres of economy, while augmentation of accumulated knowledge represents the main factor behind the growth of social wealth. Consequently, people interact among each other in the sphere of education for the purposes of augmenting and developing fundamentally different knowledge and determining the ways of its optimal use. As a result, education may be characterized as the main sphere of preparing competitive specialists to achieve higher results in national economic development.

Integration of the system of higher education into European and world organizations with simultaneous preservation and development of national achievements and traditions of higher school is one of the principles of development of Ukraine's educational policy. Ukraine as a member of the Bologna Process faces a number of key priority tasks envisaging implementation of standards, recommendations and main instruments of the European Higher Education Area: implementation of three-level education system (Bachelor, Master, Philosophy Doctor); innovative European Credit Transfer and Accumulation System; Annex to the European-standard diploma; National Qualifications Framework. It became possible thanks to creation of a legislative framework in higher education sphere, revision of existing and passage of new laws and regulatory documents, and implementation of measures aimed at determining the status of higher education institutions of all levels of accreditation and changing the areas and forms of teaching.

Considering the foregoing, the Law of Ukraine On Higher Education (a legislative basis for higher education in Ukraine) was developed and passed in July 2014. In the conditions of implementation of the Law of Ukraine On Higher

Education which sets out the main legal, organizational and financial principles of functioning of the higher education system, preparation of competitive specialists (in particular, holders of Master's degree) becomes an extremely important matter. It is worth noting that the problem of legal framework regulating Master's programs in Ukraine remains scarcely studied, whereas legal regulation of professional preparation of Masters and its scientific substantiation plays an important role in creation of the European Higher Education Area in Ukraine.

When analyzing the process of professional preparation of Master degree holders in the conditions of European integration, one has to understand a certain set of requirements which society has to the system of education in the age of intellectual work and information technologies, of which the following are especially important: inventive and critical thinking ability; universal, systemic knowledge, high degree of adaptation and self-development; key competences in the relevant industry; ability to make decisions, social responsibility; ability to control dynamic processes and work with projects; ability to work in a team, high productivity.

Fulfillment of requirements to preparation of future specialists, in particular, Masters, is ensured by innovative type of education, because contemporary education must, on the one hand, remain the basic phase of the person's erudition and adaptation, and on the other hand, predictably meet today's requirements. That's exactly what the graduates of Kyiv National University of Technology and Design are.

According to the Law of Ukraine On Higher Education, Master is an academic degree attained at the second level of higher education and awarded by a higher education institution upon successful completion of an academic program by a seeker of higher education. A Master's degree is awarded under a professional education or scientific education program which includes advanced fundamental, humanitarian, socioeconomic, psychological and pedagogical, special and practical components.

The essence of Master's education is determined by qualification characteristics and professional education program of preparation which provided the basis for academic curriculums. Master's programs at Kyiv National University of Technology and Design are classified as:

- professional programs envisaging development of professional and managerial competences in a certain sphere of professional activity;
- scientific programs envisaging in-depth study and research in a particular field of science.

To be eligible to enroll to professional specialization programs on the basis of admission tests, an applicant has to have education and be desirous of continuing education in the selected area of preparation to attain in-depth specialization in a selected field. These programs are required to provide manufacturing industries with highly-skilled specialists possessing innovative knowledge and able to implement it in advanced, highly-efficient technologies. The volume of professional education program for a Master's degree is 90-120 ECTS credits.

Kyiv National University of Technology and Design prepares Masters in scientific fields of specialization solely at departments licensed to prepare postgraduates and which have sufficient financing of research projects and achieved substantial progress in research and development sphere. Enrollees to these Master's programs are required to be fluent in at least one foreign language. Preparation of Masters in scientific disciplines envisages continuation of research work in a selected field of specialization at a postgraduate school or R&D institute and at knowledge-intensive enterprises. Scientific education programs for a Master's degree are available for full-time students only. The volume of scientific education program for a Master's degree is 120 ECTS credits. The number of persons studying under a scientific education program must be limited to three.

Studies under Master's scientific education programs offered by Kyiv National University of Technology and Design are based on individual schedules. Individual academic schedule of the attendee of a Master's scientific education program is prepared by his academic advisor, adopted at department's meeting and requires approval by the University Rector's order.

The Master's degree paper represents the result of original comprehensive research of a problem in the field of degree seeker's specialization. The paper must be written individually during the period of study under a Master's program simultaneously with the study of disciplines required by an individual curriculum. Requirements to the

Master's degree papers are set out in the Regulation on Preparation of Master's Degree Papers at Kyiv National University of Technology and Design.

Master's papers of all types must meet the following requirements which represent high status of and requirements to Master's degree holders:

- posting paper's subject on Kyiv National University of Technology and Design website;
- a research work must be published in a scientific magazine, collection and/or electronic publication;
- examination of paper for the signs of plagiarism;
- participation in a scientific conference with subsequent publication of an article dealing with the subject of Master's paper.

Master's degree papers under scientific education programs are recognized as a separate type of graduation qualification papers which are accorded the status of Master's thesis and subjected to the following additional requirements:

– introduction of the institute of opponent when defending a Master's degree paper (experienced academic and research fellows are designated as opponents for Master's papers);
– individual speech with a report on a subject of Master's thesis at minimum two scientific conferences, of which at least one must be held outside Kyiv National University of Technology and Design;
– publication of summaries of foreign-language reports at an international conference;
– preparation and publication of a research work in a specialized magazine.

An additional requirement to professional Master's programs includes availability of an opinion from a company, institution or organization where the results of research were used.

Graduates of a joint program offered by Kyiv National University of Technology and Design and another Ukrainian university with a specialization accredited at the Master's level may be issued a dual state-recognized diploma from the two universities. Licensed scope of these universities will be used at the 50/50 ratio in this case. In the case of a joint program with a foreign university, diplomas of either of or both these universities may be issued.

Preparation of competitive specialists requires the following key knowledge and skills from the seekers of higher education: proficiency in native language; proficiency in foreign languages; ability to learn; interpersonal and intercultural skills; businesslike qualities; cultural expression. For that purpose, it is necessary to develop methodology of continuous professional education below and at the higher education level according to the needs and abilities of population.

In the conditions of sustained development, economic system will be able to function efficiently thanks to specialists capable of continuously gaining and employing scientific knowledge and mastering technologies of searching for new information. Under these conditions, the problematic parameter of efficiency of Ukraine's higher education system will be overcome: once receiving a job, a graduate will be able to use his knowledge and skills in practice right away. While in the rest of the world intellectual activity became a very important factor of economic development and social achievements, Ukrainian realities meant that a quite substantial intellect of the nation became alienated from economy and at the same time from the entire social system.

In the course of integration into the European Higher Education Area, Ukrainian system of education faces a number of problems:

1. Transition to the European Credit Transfer and Accumulation System of organization of academic process, which requires determination of academic workload on the seeker of higher education necessary to achieve required results
2. Contact between the higher school and labor market
3. Students' internship in realities of market economy
4. Separation of academic and professional areas of higher education in Ukraine
5. Bringing Ukraine's academic qualification degrees to EU standards

Therefore, this study allows to formulate a number of important points and suggestions regarding development prospects of Ukraine's education system:

– integration of science and education must facilitate development of university sector of science, preservation of scientific schools and increase of scientific potential of Ukrainian universities;
– close interaction between science and

technology must be combined with preparation of modern-generation specialists and highly-skilled research cadres;

– universities must be given greater autonomy and academic freedom and their rights to manage financial resources must be broadened, which is an indispensable condition of their further development.

Realization of the aforementioned areas in Ukraine's higher education system will help: improve its effectiveness and quality; resolve the problem with recognition of Ukrainian diplomas abroad; increase mobility of students, academic and research staff; strengthen positions and achieve equal partner's status of Ukrainian universities and citizens on European and world markets and on educational services market.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.14 № 1556-VII// [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-1. 2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід, українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : НАУ, 2008. – 34 с. 3. Степко М. Ф. Болонський процес у фактах і документах / М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. – Київ – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http: //www.tspu.edu.ua. 4. Батечко Н. Г. Інститут магістратури в Україні: правові засади функціонування / Н.Г. Батечко// Наукові праці. Педагогіка. – 2013. – Вип. 203. Том 5.- С. 128-133. 5. Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні: Наказ МОН від 10.02.10 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: //osvita.ua/legislation/Vichya_osvita/7094/.

кандидат культурології Горбань Ю. І.
+ 38(097)674 89 88
yuriy-gorban@mail.ru

INFORMACJE BIZNESOWE NA UKRAINIE W RAMACH OBECNYCH INFORMACJE O PRODUKCJI

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ВИРОБНИЦТВА

Gorban Y.I. Information business in the Ukraine in the modern information production.

The peculiarities of the modern information business in the information market, the role of the information i professionalization in the conditions of the information production are considered.

Keywords: information, business, information business, information market, information professionalization, information product, information production.

Горбань Ю.І. Інформаційний бізнес в Україні в умовах сучасного інформаційного виробництва.

У статті розглядаються особливості сучасного інформаційного бізнесу на інформаційному ринку, роль інформаційної професіоналізації в умовах інформаційного виробництва.

Ключові слова: інформація, бізнес, інформаційний бізнес, інформаційний ринок, інформаційна професіоналізація, інформаційний продукт, інформаційне виробництво.

Горбань Ю.И. Информационный бизнес в Украине в условиях современного информационного производства.

В статье рассматриваются особенности современного информационного бизнеса на информационном рынке, роль информационной профессионализации в условиях информационного производства.

Ключевые слова: информация, бизнес, информационный бизнес, информационный рынок, информационная профессионализация, информационный продукт, информационное производство.

Постановка проблеми. Протягом тривалої історії людства різноманітними способами здійснюються передача полізмістовної інформації й обмін відомостями між людьми.

У третьому тисячолітті відбувається становлення інформатики – галузі науки, яка вивчає структуру й загальні властивості інформації, а також проблеми її пошуку, збирання, зберігання, переробки, поширення та використання у різних галузях людської діяльності.

Триває інформаційна революція – сукупність якісних змін в усіх сферах життєдіяльності суспільства, здійснюваних у процесі запровадження новітніх засобів передачі значущої інформації. Масштабно розгортається комп'ютеризація – широке запровадження ЕОМ (комп'ютерів) з метою управління технологіями, транспортом, енергетичними та іншими виробничими процесами, планування, обміну й обробки статистичних даних, проведення наукових досліджень, навчання, діагностування тощо. Широка . інформаційна продукція стала доступною для перегляду, копіювання та розповсюдження завдяки бурхли¬вому розвиткові Інтернету.

Метою цієї статті є з'ясування

особливостей інформаційного бізнесу в умовах сучасного інформаційного виробництва.

З XX ст. широко уживане поняття «інформація» нині трансформувалося в одну з пріоритетних категорій загальнонаукового тезаурусу. Соціально-економічні аспекти феномену інформації стали об'єктом дослідження відомих зарубіжних вчених Д. Белла, К. Ерроу, В. Іноземцева, Дж. Ліндер, А. Тоффлера й деяких ін. Причому дещо фрагментарно вивчаються проблеми забезпечення мережі корпоративного бізнесу маркетинговою інформацією. Зокрема, американський економіст К. Ерроу стверджує, що інформація має економічну цінність, її отримання та передача супроводжується певними витратами; інформаційна складова економічної системи є універсальним ресурсом і має вирішальне значення у виробництві товарів та послуг [13].

Інформаційна стратегія у цьому контексті призначена синхронізувати бізнес-цілі та зростаючі інформаційні потреби компанії у напрямку оптимізації параметрів інформаційно-технологічної інфраструктури з метою запобігання управлінським кризам.

Сучасному українському економістові В. Гужві належить визначення поняття економічної інформації як сукупності відомостей про соціально-економічні процеси й для управління цими процесами та колективами людей у виробничій і невиробничій сферах [2, 4].

Д. Белл проголошує автономність науки від економіки, розглядаючи її розвиток як передумову нової організації та структури суспільства. Визначальними елементами цієї структури мають стати університети та науково-дослідні центри й інститути. «Велика наука» перебуває за межами ідеології, тому доцільно протиставити її й «великому бізнесу». Зміни у соціальній структурі суспільства призводять до змін і характеру суперечностей. У постіндустріальному суспільстві стає характерним загострення конфлікту між фахівцем і нефахівцем як на виробництві, так і в суспільстві [1, 56].

На сучасному етапі глобальної трансформації суспільства інформація нерідко трактується як тотальна електронна пропаганда й засіб маніпуляції свідомістю людини з насаджуванням нетрадиційних культурних стереотипів, духовних цінностей, ворожих для національного менталітету. Нищення національного базису багатовікових традицій простежується на фоні потужного впливу повної інформатизації суспільства [9, 20].

Інформаційною культурою вважають спроможність суспільства ефективно використовувати наявні в його розпорядженні інформаційні ресурси та засоби інформаційних комунікацій, сучасних досягнень у галузі розробки засобів інформатизації й інформаційних технологій [3].

Технократичний аспект інформаційної культури виступає показником рівня інформатизації суспільства й ступенем використання новітніх інформаційних методів та засобів. Важливим компонентом інформаційної культури є рівень комп'ютерної грамотності населення [8].

Діяльними носіями інформаційної культури у різних країнах світу є висококомпетентні й технократично свідомі групи людей та центри, які володіють знаннями про інформаційне середовище, користуючись законами його функціонування, умінням орієнтуватися в інформаційних потоках. Їх духовно об'єднує спільність розуміння проблем, у розв'язанні яких вони беруть участь. Інформаційна культура є органічною складовою всієї життєдіяльності суспільства, надаючи їй нової якості і радше є показником не загальної, а професійної культури громадян.

Система інформаційної культури в її світоглядному, методологічному й загальнокультурному вимірах уможливлює реалізацію універсальних процедур пошуку, обробки й передачі інформації з широкою базою фактографічного матеріалу. Основу сучасної інформаційної культури складають сучасні знання про інформаційне середовище й досконале вміння орієнтуватися у планетарному обширі сучасної інформації. Успішному вирішенню цих завдань має сприяти пізнавально-виховний потенціал безперервної системи вітчизняної освіти. Але некритичне ставлення до практичного застосування новітніх інформаційних технологій може спричинити рецидиви навмисного маніпулювання масовою свідомістю.

Засоби масової комунікації в умовах

політичного маніпулювання передбачають формування уніфікованих й зумисно спрощених, зведених до стандартів масової свідомості уявлень про буття, які не виходять на рівень теоретичної рефлексії. До політичного маніпулювання вдаються політики, релігійні телепроповідники, спеціалісти з маркетингу і засобів масової інформації.

Інформаційний ринок як система економічних, правових та організаційних відносин у суспільстві забезпечує торгівлю засобами інформаційної техніки, інформаційними технологіями й інформаційними продуктами, а також надання на комерційній основі інформаційних послуг користувачам [4].

Інформаційний менеджмент у вузькому смислі – це сукупність завдань управління виробничими й технологічними процесами діяльності певної організації, використовувані інформаційні системи та інформаційні технології; у широкому змісті - сукупність завдань управління на різних етапах циклічної діяльності організації, яка включає, зокрема, оперування різноманітною інформацією в її різноманітних формах та станах [5, 61].

Прагнення сучасної людини стати висококомпетентним інтелектуалом зумовлюється не лише суб'єктивними, але й цілком об'єктивними обставинами, у першу чергу - наявністю доступної загальної та професійної освіти. Причому рівень інтелектуальної диференціації значною мірою залежить від соціально-класової приналежності і виступає основою будь-якого соціального розшарування.

Інформаційна складова має достатній ступінь активності, щоб стимулювати зміни не тільки у межах інформаційного простору, але й у рамках інших просторів, що стає основою для здійснення переходів між ними. В умовах функціонування інформаційного суспільства медійний фактор середовища активно впливає на бізнесову справу та політичні процеси, тобто Інформаційний компонент стає дедалі важливішим чинником у процесі прийняття управлінських рішень у політиці і бізнесі [9, 15].

Світова економіко-господарська практика засвідчує успішну діяльність підприємців, орієнтованих на максимальне залучення освічених фахівців та інноваційних технологій і систем, передовсім за допомогою комп'ютеризації, що посилює роль сучасного дистриб'ютора та забезпечує його функціональну ефективність.

Активна взаємозалежність бізнес-процесів від глобальної конкуренції на світовому ринку сприяє інтеграції національних та корпоративних структур, їх своєрідній взаємодії, що стимулює локальні культури до співробітництва та взаємовпливу, послабляючи межі між своїми та чужими культурами.

Фінансово-економічна глобалізація сприяє розвиткові в усьому світі ринкової економіки, поширення міжнародного поділу праці, зростання транснаціональних корпорацій, створення розгалуженої системи міжнародних банків і фондів. У розвинутих галузях постіндустріального виробництва дедалі впливовішими стають інформація, науково-технічна творчість та інтелектуально-інформаційна технологія.

Неймовірна кількість портативних калькуляторів, електронних годинників, всіляких телеекранних ігор живить електронну промисловість, тісно прив'язану до комп'ютерного виробництва, без якого сьогодні немислимий розвиток бізнесу, будь-якої галузі економіки, виробничих процесів. Посилення конкурентної глобальної економіки базується на знаннях: доларовий капітал невпинно поступається капіталові людському [10, 53].

У другій половині XX ст. у базисі постіндустріального суспільства з'являється якісно нова галузь – інформаційна економіка, стрімкий розвиток якої зумовлює потребу контролю за сферою бізнесу. В Україні становлення інформаційного бізнесу почалося у 1990-х роках на рівні найпростіших ринкових механізмів. Функціональність інформаційного бізнесу проявляється в управлінні і веденні обліку; підготовці кадрів; маркетингу будь-якої діяльності та безпосередньому виробництві інформаційної продукції.

Багатогранність різних видів інформаційної діяльності обумовлює її провідну роль у науково-технічному прогресі і застосуванні інновацій, у прийнятті управлінських та виробничих рішень, досягненні поставлених завдань з метою успішного розв'язання кожним окремим членом суспільства своїх насущних проблем.

До того ж умови конкурентної економіки при використанні інформаційних технологій сприяють прагненню організацій досягти лідерства у бізнесовій справі, розширювати свою бізнесову структуру, у тому числі і медіа-бізнес.Сучасна економічна теорія сформувала для бізнес-практики доволі чітку стратегію ефективного функціонування конкретної організації на першорядність інформації у виробництві будь-якого масштабу. Ця стратегія міститься у розмінні необхідності користуватися не лише потрібними матеріальними, фінансовими та людськими ресурсами на виробництві, а й інформацією про способи досягнення ефективного поєднання цих ресурсів з метою набуття конкурентних переваг у ринковому просторі. Зазначена стратегія має реалізовуватись засобами наявного управлінського механізму цілеспрямованого формування високопрофесійного складу найманих працівників й ефективної організації з метою одержання ефективних результатів у певній бізнес-діяльнос¬ті.

Висновки. Отже, у процесі сучасного інформаційного виробництва спостерігається складна трансформація інформаційного продукту. Інформаційні набутки однієї виробничої галузі можуть використовуватись іншою. Така універсальна затребуваність інформаційного матеріалу забезпечує самодостатність інформаційного виробництва та відносно помірну автономію у порівнянні з предметами матеріального виробництва.

Список використаних джерел

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное обшество: Опыт социального прогнозирования / Д. Белл. – М.: Academia, 1999. – 949 с. 2. Гужва В. М. Інформаційні системи і технології на підприємствах: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2001. — 400 с. 3. Каптерев, А. И. Информатизация социокультурного пространства / А. И. Каптерев. — М.: ФАИР - ПРЕСС, 2004. — 512 с. 4. Колин К. К. Социальная информатика : учеб. пособие / К. К. Колин. — М.: Акад. Проект; М.: Фонд «Мир», 2003. — 432 с. 5. Костров А. В. Основы информационного менеджмента: учеб. пособие. / А.В. Костров. — М.: Финансы и статистика, 2001. — 336 с. 6. Мельник Л. Г. Экономика информации и информационные системы предприятия : учеб. пособие / Л. Г. Мельник, С.Н. Ильяшенко, В.А. Касьяненко. — Сумы: ИТД «Унив. кн.» , 2004. — 400 с. 7. Недбай В. В. Сучасні політичні комунікації: медійно-технологічний аспект / В. В. Недбай; М-во освіти і науки України, Одес. нац. юрид. акад. — Одеса : Фенікс, 2009. — 325с. 8. Першиков В. И. Толковый словарь по информатике /В. И, Першиков, В. М. Савинков. — М.: Финансы и статистика, 1999. — 573 с. 9. Почепцов Г. Г. Информационно-политические технологии. — М. : Центр, 2003. — 381 с. 10. Тоффлер Э. Метаморфозы власти : пер. с англ. / Э. Тоффлер. — М. : ООО «Издательство АСТ». 2003. — 669 с. 11. Траут Дж. Позиционирование : Битва за узнаваемость : Библия маркетолога и рекламиста / Пер. с англ. под ред. Ю. Н. Каптуревского; Джек Траут, Эл Райс ; [Ред Строганова Е. ; Пер. Жильцов С.]. — СПб: ПИТЕР, 2004. — 256 с. 12. Шерман О. М. Політичний стереотип: місце у політичному процесі та технології формування засобами масової інформації / О. М. Шерман ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Львів : Сполох, 2008. — 227 с. 13. Эрроу К. Дж. К теории ценового приспособления / В кн. Теория фирмы; Под.ред. В.М.Гальперина. – СПб.: Экон. шк., 1995 (Вехи экономической мысли; Вып. 2). – С.432-447.

к.біол.н. Гордійчук С.В.
+38(097)2887464, stepanova77@mail.ru
к.пед.н. Горай О.В.
+38(067)7988429, goraika@mail.ru
к.пед. н. Шигонська Н.В.
+38(063)3176959, shygonska@mail.ru

PODSTAWOWE ZASADY ZARZĄDZANIA EDUKACJĄ W POLSCE I NA UKRAINIE

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ

Gordijchuk S., Goraj O., Shygonska N. The main principles of educational management in Poland and Ukraine.

Studying the world experience as for the rebuilding the educational systems and main managerial principles is vitally important for the reforming of educational system of Ukraine. The aim of the paper is to define main principles of educational management in Poland and Ukraine among which: principles of unity, generality and differentiation.

Key words: education, management, Poland, Ukraine.

Гордійчук С.В., Горай О.В., Шигонська Н.В. Основні принципи управління освітою в Польщі та Україні.

Вивчення світового досвіду розбудови системи освіти, основних принципів управління має важливе значення для реформування освіти в України. Метою статті є визначення та аналіз основних принципів та умов організації управління освітою в Польщі та Україні, серед яких особливого значення набувають: принцип загальності освіти; принцип наступності; принцип безперервності; принцип єдності і диференціації, не зменшуючи ваги інших.

Ключові слова: освіта, управління, Польща, Україна.

Гордийчук С.В., Горай О.В., Шигонская Н.В. Основные принципы организации управления образованием в Польше и Украине.

Изучение мирового опыта построения образовательных систем а так же основных принципов управления имеет важное значение для реформирования образования в Украине. Целью статьи является определение главных принципов управления образовательных систем в Польше и Украине, среди которых особого значение приобретают: принцип обобщенности, принцип единства и дифференциации.

Ключевые слова: образование, управление, Польша, Украина.

Постановка проблеми. Організація ефективного та навчального процесу, що забезпечує надання якісних освітніх послуг, є однією з фундаментальних умов формування економічного та творчого потенціалу будь-якої держави. Вивчення світового досвіду розбудови системи освіти, механізмів її модернізації та основних принципів управління має важливе значення для реформування освіти в України, що створює передумови для дає прогнозування шляхів реформування, спрямованих на відродження національної доктрини розвитку, системного управління нею та наближення до європейських стандартів. Організацію управління освітою необхідно спрямувати на координацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, спрямованого на розвиток творчого потенціалу студентів та забезпечення саморозвитку професорсько-викладацького складу. При виробленні стратегії розвитку галузі освіти особливо пізнавальним є досвід центральноєвропейських постсоціалістичних країн, які отримали у спадок майже ідентичні проблеми в освіті та управлінні нею. До таких країн належать Польща, Чехія, Словаччина та ін.

Актуальність проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Польський досвід в організації управління освітою, умови реформування системи вищої освіти в Польщі аналізували Ф. Андрушкевич, І. Беганська, А. Василюк, А. Вишневський, Л. Гриневич, О. Карпенко, М. Карпуленко, К. Корсак, В. Щербаченко, Н. Яковець, Е. Адамчик, А. Боґай, Є. Возьніцкі, М. Квієк, Т. Матуш, Л. Ожеховська, Ф. Шльосек, Ю. Яблецька та ін. Модернізації вищої освіти Польщі у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору присвячено дослідження Ю. Соколович-Алтуніної, М. Карпуленко, які зосереджують свою увагу на реформуванні законодавства у сфері вищої освіти.

Проблемам вивчення основних принципів управління освітою та забезпечення якості педагогічної діяльності в сучасних ринкових умовах України присвячені роботи В.І.Бондаря, І.Є.Булах, Г.А.Дмитренка, Г.В.Єльникової, Л.М.Калініної, Т.О.Лукіної, В.І.Маслова, В.В.Олійника, В.С.Пікельної, С.О.Сисоєвої, Т.М.Сорочан; мотивації професійної та управлінської діяльності – Ф.Тейлора, Е.Мейо, А.Маслоу, Д.Мак-Клелланда, Ф.Герцберга, В.Врума, С.Адамса, Л.Портера, Е.Лоулера, Д.Мак-Грегора, Л.С.Виготського, А.Н.Лєонтьєва, Б.Ф.Ломова, В.І.Тарасенка, В.Г.Подмаркова;.

Мета статті – визначення та аналіз основних принципів та умов організації управління освітою в Польщі та Україні, спрямованих на забезпечення якості педагогічної діяльності викладачів навчальних закладів.

Результати та їх обговорення. У вітчизняних закладах освіти на сучасному етапі розвитку починає розвиватися опосередкований управлінський вплив, який створює демократичні засади розвитку і розгалужену структуру управління. Особливого пріоритету набуває «проектно-інвестиційна модель управління закладами освіти», описана Л.І.Даниленко [5]. Її сутність полягає в тому, що в управлінні закладом освіти активну роль беруть не лише керівники закладу освіти, а й педагогічні працівники – керівники інноваційних проектів. Як правило, викладачі коледжів є керівниками інноваційних проектів і тому стають не лише об'єктами управління, а й її суб'єктами, отримуючи при цьому додаткові інтелектуальні, матеріальні і фінансові інвестиції.

Розвиток теорій менеджменту і мотивації праці, врахування їх науково-теоретичних засад у практиці управління якістю освітньої діяльності та системи освіти як унітарної одиниці у ринкових умовах розвитку сприяє створенню системи додаткових стимулів і забезпечує більш якісний рівень організації освітньої діяльності. Процес управління необхідно спрямувати на задоволення основних потреб учасників ринку

освітніх послуг, до яких відносять:
- особисті потреби, які проявляються в активній роботі викладачів та студентів у редакційних колегіях різних фахових видань, громадських комісіях та різних громадських органах управління, творчих професійних спілках, науково-методичних семінарах і конференціях, консультаціях;
- економічні потреби, які проявляються в участі викладачів при плануванні педагогічного навантаження, професійного розвитку діючих та потенційних учасників, госпрозрахункових спецсемінарів і спецкурсів;
- духовні потреби, які проявляються в участі викладачів та студентів при розробці інноваційних навчальних і виховних проектів.

У межах даних тенденцій особливий інтерес для України на етапі розбудови освітньої системи є вивчення досвіду функціонування вищої освіти країн Європи, що дасть можливість порівняти, проаналізувати, обговорити шляхи модернізації цих країн та окреслити шляхи реформування української освітньої галузі, зумовлене змінами у суспільно-політичному житті.

У кожній країні освіта та її організація мають свої особливості. Структура світової вищої освіти є надзвичайно різноманітною, однак домінують дві тенденції [1]:
– унітарна – вища освіта забезпечується університетами чи відповідними до них закладами (Італія, Іспанія, Австрія, Фінляндія, Швеція).
– бінарна – система з традиційним університетським сектором та не університетський сектор вищої освіти (Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Нідерланди, Норвегія, Німеччина, Франція, Швейцарія та інші).

В окрему групу фахівці виділяють країни із так званими «інтегрованими» університетами. Це ті держави, що належали до соціалістичного табору.

Необхідно зазначити, що основні завдання щодо організації навчальних закладів вищої освіти майже однакові у більшості країн [2]:
– запропонувати професійно орієнтовані та економічно вигідні типи освіти для задоволення потреб ринку праці;
– забезпечити потреби зростаючої кількості вступників без істотного збільшення урядових витрат на вищу освіту;
– поновити та покращити вже існуючу професійно орієнтовану освіту.

Аналізуючи й порівнюючи структуру вищої освіти європейських країн, можна зробити висновки про спільні риси структури освітньої сфери в домінуючих тенденціях, а саме [3]:
– становлення системи вищої освіти кожної європейської країни пройшло свій історичний національний шлях;
– загальне керівництво вищою освітою здійснює державний центральний орган влади для управління цією галуззю;
– у кожній країні існують різні форми власності вищих навчальних закладів;
– ВНЗ мають свою власну структуру й фінансову та управлінську автономію;
– плату за навчання практично всі навчальні заклади вищої освіти встановлюють самостійно, орієнтуючись на деякі критерії (прибутки сім'ї, досягнення студентів), у приватних навчальних закладах плата набагато більша;
– керівник ВНЗ обирається на конкурсній основі;
– вступ до закладів вищої освіти відбувається за наявністю документу про середню освіту та на основі конкурсних іспитів;
– визнання закордонної кваліфікації відбувається за двосторонніми угодами між країнами про визнання дипломів.

Досвід Республіки Польща у даному напрямі представлений вдалим поєднанням національних традицій управління освітою з позитивним досвідом провідних країн світу. Відображення сучасних трансформацій освіти Польщі, її функціонування в цілому та порівняння з освітньою системою України знайшло у працях польського фахівця Ф. Андрушкевича який аналізує інновації та модель сучасної системи академічної освіти. Дослідник наголошує на тому, що в основу освітньої реформи Польщі покладено принципи демократичної системи освіти, які відображають специфіку країни, та знайшли відображення у Законі «Про систему освіти», прийнятому у 1991 р. Сеймом Республіки Польща, а саме [6]:
– принцип загальності освіти;
– принцип наступності;

– принцип безперервності освіти;
– принцип єдності і диференціації системи освіти;
– заміна вузькопрофільного навчання широко профільним;
– принцип різнобічного інтелектуального, психічного, суспільно-професійного і фізичного розвитку;
– принцип виховання за допомогою праці;
– принцип широкого фронту освіти и виховання;
– принцип гнучкості освіти і її реформувань;
– принцип державності, самоврядності, і соціалізації освіти;
– принцип науковості й економічності освіти.

Сьогодні органи місцевого самоврядування Республіці Польща управляють державними навчальними закладами.

Вступ Республіки Польща до ЄС, демографічна криза, яка сприяє зменшенню кількості студентів, обмежені фінансові можливості бюджету країни вимагали зміни правової основи, яка регулювала б принципи діяльності ВНЗ. Головними ініціаторами змін виступили МНО та Рада ректорів польських вищих шкіл. Новий Закон «Право про вище шкільництво» був прийнятий у 2005 р. Цей закон поєднав у собі закони «Про вище шкільництво» і «Про вищу професійну школу». У результаті чого було надано автономії навчальним закладам вищого рівня шляхом посилення правових повноважень їх статутів. Утворено новий вид самоврядування у навчальних закладах – аспірантський, що сприяє залученню аспірантів до прийняття важливих для своєї вищої школи рішень, надає можливість відстоювати власні інтереси та безпосередньо співпрацювати з керівництвом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. 2014 рік став знаковим для системи освіти в Україні, оскільки верховною Радою України було прийнято Закон «Про вищу освіту». Даний нормативний акт спрямований на зміну основних принципів та підходів організації та управління освітнім процесом. У зв'язку з цим, дослідження та осмислення досвіду реформування системи освіти Республіки Польща сприятиме формуванню інноваційних підходів та дієвих інструментів із забезпечення ефективного функціонування в Україні як структури державного управління освітою, так і удосконалення самої системи освіти. Сьогодні доцільно розподілити функції та повноваження органів місцевого самоврядування на регіональному та місцевому рівнях щодо управління освітою; нормативно визначити механізми співпраці всіх суб'єктів процесу управління освітою, визначити межі їх взаємоконтролю; переглянути вимоги до кандидатів на посади керівників органів управління освітою і навчальних закладів, умови та терміни перебування їх на посаді.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні механізмів удосконалення управління ВНЗ в умовах євроінтеграції України вимагає здійснення певних кроків, зокрема, розробки і прийняття законодавчих актів, які нададуть легітимності процесам лібералізації системи управління вищою освітою, збільшення автономії ВНЗ; делегування частини управлінських компетенцій з центрального рівня на місцевий, децентралізація освітньої системи; сприяння і стимуляція розвитку ВНЗ як активних суб'єктів ринку.

Список використаних джерел

1. Баран М. М. Аналіз впливу макросередовища на трансформаційні процеси управління вищою освітою / М. М. Баран // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2010. – № 2. – С. 239-245. 2. Bobowska G. Organ prowadz№cy oraz dyrektor szkoiy (placywki) a oњwiatowe organizacje zwi№zkowe / G. Bobowska. – Katowice: Zwi№zek Nauczycielstwa Polskiego; Oњrodek Usiug Pedagogicznych i Socjalnych, 2002. – 68 s. 3. Гречка Я. Р. Особливості державно-громадського управління освітою в Польщі: автореф. дис... кандидата наук з держ. упр.: 25.00.02 / Гречка Яна Романівна; Академія муніципального управління. – К., 2009. – 22 с. 4. Грицяк І. А. Правова та інституційна основи Європейського Союзу: Підручник / І.А. Грицяк, В.В. Говоруха, В.Ю. Стрельцов / За заг. ред. М.Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого, О. Рудіка, Л. Прокопенка, В. Стрельцова. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2009. – 620 с. 5. Даниленко Л.І. Теоретико-методичні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: Дис. ... на здоб. наук. ст. д-ра пед. наук: 13.00.01.— К.: Ін-т педагогіки АПН України, 2005.— С. 90–95. 6. Корсак К. В. Реформи освіти у Польщі та Україні: уроки і перспективи / К. Корсак // Освіта і виховання в Польщі і Україні (XX –XXI ст.): матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [упорядкув. і заг. ред. Є. Коваленко]. – Ніжин: НДПУ, 2008. – С. 36-45. 7. Ustawa o systemie oњwiaty (stan sprawy – czerwiec 2003). – Gdacsk : Instytut Promocji Nauczycieli «Solidarnoњж», 2003. – 86 s.

к.е.н., доцент Григорак М.Ю.
+38(095)589 85 08
m_grigorak@ukr.net
к.е.н., професор Смерічевська С.В.
+38(050)327 19 35
smerichevska@front.ru

NOWE TRENDY MODELU KONCEPCYJNEGO I KOMPETENCJE SZKOLENIE LOGISTYKA
НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОНЦЕПТУАЛЬНО-КОМПЕТЕНТНІСНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ З ЛОГІСТИКИ

Grigorak M.Y., Smerichevska S.V. New trends conceptual and competence model training logistics.

Drawbacks in educational process of managers in logistics are detected; justification of absence of common approaches and standards in educational process of such specialists in the international practice is highlighted. A strategic approach to the further development of conceptual-competency model for managers in logistics in proposed. This model will be practice-oriented, based on the principles of cross-disciplinarity and cross-functioning. It will cover different domains and contribute to the educational process of the managers in logistics to become system analytics and the integrators of core logistics functions.

Keywords: logistics Manager, integrated logistics manager, professional competence, Supply Chain Manager, identification of business processes, systems.

Григорак М.Ю., Смерічевська С.В. Новітні тенденції розвитку концептуально-компетентнісної моделі підготовки менеджерів з логістики.

Виявлено проблеми підготовки менеджерів з логістики в Україні та запропоновано практико орієнтований концептуально-компетентнісний підхід до підготовки менеджерів з логістики, який базуватиметься на принципах міждисциплінарності, міжфункціональності і міжгалузевості та сприятиме підготовці менеджерів з логістики як системних аналітиків та інтеграторів основних функцій логістики.

Ключові слова: менеджер з логістики, інтегральний менеджер з логістики, професійні компетенції, керуючий ланцюгом поставок (Supply Chain Manager), ідентифікація бізнес-процесів.

Григорак М.Ю., Смеричевска С.В. Новые тенденции развития концептуально-компетентностной модели подготовки менеджеров по логистике.

Охарактеризованы основные проблемы подготовки менеджеров по логистике в Украине и предложена практико-ориентированнныя модель подготовки менеджеров по логистике, имеющая межотраслевой характер и базирующаяся на принципах междисциплинарности и межфункциональности, способствующая подготовке менеджеров по логистике как системных аналитиков и интеграторов основных функций логистики.

Ключевые слова: менеджер по логистике, інтегральний менеджер по логистике, профессиональные компетенции, управляющий цепью поставок (Supply Chain Manager), идентификация бизнес-процессов.

Постановка проблеми. Освіта відіграє і буде відігравати все зростаючу роль у модернізації економіки. Як показує світовий досвід, тільки випереджальний розвиток освіти формує інвестиційну привабливість країни і забезпечує технологічний прорив. Оновлена національна система освіти повинна допомогти Україні відповісти на виклики сьогодення, що постають перед нею в соціальній і економічній сферах, у забезпеченні національної безпеки і зміцненні інститутів держави. Саме "соціальне замовлення" суспільства і держави повинне визначати напрямки розвитку і зміни системи освіти України в умовах перезавантаження влади.

Сьогодні пріоритетним напрямком державної економічної політики багатьох країн є логістика. В економічно розвинутих країнах логістика давно перетворилася в практичний інструментарій ведення бізнесу. Практично будь-яка західна компанія має у своїй структурі сильну логістичну службу, що зв'язує воєдино діяльність різних підрозділів підприємства і здійснює великий вплив на більшість процесів на підприємстві і за його межами.

За результатами 2013 року світовий ринок транспортно-логістичних послуг у грошовому вимірі склав 4 трлн.дол.США., в т.ч. доля логістичного аутсорсингу близько 55%. Логістика розширює сфери використання і відіграє стратегічну роль у сучасному бізнесі. Постійно зростають вимоги компаній до якості логістичного сервісу і компетенцій спеціалістів. Це означає, що зростає попит на фахівців даного профілю, і вимоги потенційних роботодавців стають все більш специфічними та різноаспектними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Компетентнісному підходу до підготовки менеджерів з логістики присвячена достатньо велика кількість робіт [1], серед яких особливої уваги заслуговують праці Дибської В.В.

[2], Сергєєва В.І.[3,4], Москвітіної Т.І.[5], Посилкіної О.В., Алькеми В.Г., Сумця О.М.[6] та інш. Але новітні вимоги ринку праці, що до того ж динамічно змінюються, актуалізують проблему подальшого розвитку концептуального підходу до формування відповідних компетенцій у майбутніх менеджерів з логістики.

Мета публікації: на основі узагальнення новітніх вимог сучасного ринку праці охарактеризувати концептуальний підхід до формування розширеного переліку професійних компетенцій в процесі підготовки менеджерів з логістики.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. Міжнародний досвід підготовки фахівців з логістики свідчить про відсутність єдиних підходів та стандартів. В світі існує близько 160 освітніх програм, які тією чи іншою мірою стосуються логістичної діяльності і більшість з них виходять за межі економічно освіти [7].

Аналіз досвіду підготовки менеджерів з логістики в Україні дозволив виявити ряд проблем:

1) За оцінками фахівців, ринок праці в сфері логістики становить близько 500 тис.чоловік (для порівняння, в сфері логістики Німеччини працює понад 2,4 млн.чоловік). За 10 років існування спеціальності «Логістика» усіма ВНЗ України випущено менше 2 тис. спеціалістів і магістрів. Таким чином, рівень компетентності персоналу, що працює у відділах логістики виробничих, торгівельних та інших підприємств залишається дуже низьким.

2) Зміст і специфіка підготовки логістичного персоналу за кордоном свідчать про велике розмаїття навчальних програм і, відповідно, спеціалізацій. Міжнародна практика доводить, що формування професійної компетентності в сфері операційної логістики (знання конкретних логістичних функцій і процесів) має здійснюватися в бакалавраті, а на магістерському рівні слід формувати інтегральних менеджерів з логістики. Проте більшість ВНЗ, враховуючи обмеженість фінансування та падіння контингенту студентів взагалі, об'єднують студентські потоки і, відповідно, складають навчальні плани з мінімальною відмінністю дисциплін вільного вибору. Як правило, вибірковий блок включає 2-5 дисциплін з логістики, що становить менше 20%. При такому підході майже неможливо забезпечити якісну підготовку фахівців з логістики, основою якої повинно бути знання економіки і права, техніки і технології, організації та проектування логістичних процесів і потоків як в межах окремого підприємства, так і на рівні ланцюгів поставок.

3) Аналіз міжнародних та національних ринків праці свідчить, що логістика є не тільки частиною універсальної системи менеджменту компанії, а й перетворилася у виробничу систему, тобто представляє собою виробництво логістичних послуг на умовах аутсорсингу, що обумовлює необхідність формування певних інженерних знань і вмінь.

4) Ускладнення здійснюваних операцій з фізичного переміщення і розподілення товарів, скорочення тривалості виробничих та збутових циклів, формування інноваційної економіки із широким застосуванням сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій висувають нові завдання удосконалення системи підготовки кадрів в сфері логістики.

Фахівець з логістики з одного боку є технічним експертом і тому має знати і розуміти правила перевезень вантажів всіма видами транспорту, системи складування вантажів, митні процедури, аналіз запасів і організації виробництва, системи постачання і збуту, електронні системи збору та оброблення інформації тощо. З іншого – фахівцем із загальних питань, який вирішує складні завдання, пов'язані з координацією логістичної діяльності на підприємстві з іншими видами діяльності (з маркетингом, фінансами, виробничим процесом тощо), а також співпрацює з іншими компаніями – партнерами по бізнесу.

За образним визначенням експертів, логістик – це гросмейстер. У цій професії потрібні такі особистісні характеристики, як системне мислення полководця, аналітичні та організаторські здібності менеджера, висока комунікабельність артиста і гнучкий розум шахіста. В основі професійних вимог – вміння дуже добре рахувати, тому що більшу частину часу логістик працює з цифрами. Потім необхідні знання юриспруденції, тому

що порушення законів загрожує штрафами і втратами, а цього не можна допустити. Основи логістики включають в себе також математичний аналіз, знання з менеджменту та маркетингу.

Вимоги до рівня професійної компетентності менеджера з логістики суттєво залежать від функціональних обов'язків працівника за даною посадою у кожній конкретній компанії. Сьогодні менеджер з логістики – це свого роду «три в одному наборі», оскільки його професійні знання і вміння включають відповідні знання і вміння менеджерів з транспорту, з постачання і зовнішньоекономічної діяльності.

Професія логіста передбачає два типи професійної діяльності: внутрішню і зовнішню логістику. Відповідно, будуть різними вимоги до професійної компетентності даних фахівців. Менеджери з логістики виробничих і торговельних підприємств, як правило, повинні мати широку ерудицію, великий набір знань процесів постачання, виробництва і збуту продукції, а також планування та оптимізації матеріальних та супутніх їм потоків інформації та фінансів. Менеджери з логістики транспортних, транспортно-експедиторських і логістичних компаній забезпечують зовнішню логістику і повинні більше уваги приділяти знанню транспортного права, у тому числі і міжнародного, умов переміщення і зберігання різних груп товарів, оптимізації схем доставки вантажів з участю різних видів транспорту, раціонального використання існуючої транспортно-логістичної інфраструктури, дослідженню ринку транспортних послуг та вибору контрагентів для здійснення своєчасних і безпечних доставок товарів за принципом «від дверей до дверей».

Окремо треба сказати про можливість працевлаштування фахівців з логістики на посаду керуючого ланцюгом поставки (Supply Chain Manager). Як зазначають експерти, до недавнього часу в Україні не існувало поняття «ланцюга поставок», тому управління товарним рухом зводилося до імпортно-митних операцій, транспортування і складського зберігання як окремих управлінських функцій. Часто за такі функції відповідали різні співробітники компанії або підрозділи, які слабо контактували між собою. Сучасний ланцюг поставок передбачає наявність усіх указаних ланок, які мають функціонувати скоординовано і тісно пов'язані з основними бізнес-процесами підприємства (продажі, виробництво, фінанси, маркетинг).

Професійні компетенції керуючих ланцюгом поставки тісно пов'язані з професійними компетненціями менеджера з логістики щодо основних виробничих задач. Крім указаних функціональних обов'язків, вони повинні вирішувати стратегічні задачі: удосконалення системи управління закупівлями, вихід на міжнародні ринки і організація міжнародних поставок, реорганізація та реструктуризація відділів закупівель, створення системи мотивації для фахівців, які працюють в різних ланках ланцюга поставок.

Слід зазначити, що представлений перелік професійних компетенцій фахівців з логістики далеко не повний. Він може бути доповнений компетенціями, зокрема, із загальних вимог реінжинірингу бізнес-процесів у сучасних умовах господарювання: ідентифікація бізнес-процесів підприємства, їх нормування. Крім того, фахівець з логістики повинен вміти керувати витратами у відповідності до єдиної кількісно-вартісної моделі повного логістичного ланцюга і стандарту обслуговування споживачів.

Висновки. Подальший розвиток концептуально-компетентнісної моделі підготовки конкурентоспроможних менеджерів з логістики повинен відбуватися у напрямку інтеграції інженерних, економічних та управлінських знань та навичок, що потребує кардинальних змін, насамперед, на законодавчому рівні, зокрема, при затверджені Кабінетом Міністрів України нового переліку освітніх галузей знань і напрямів підготовки фахівців, а також при затверджені концептуального підходу до багатоступеневої освіти та при формуванні бізнес орієнтованих освітніх програм в країні. Сучасні вимоги ринку праці потребують, по-перше, виокремлення нового самостійного напряму підготовки «Логістика та управління ланцюгами поставок (УЛП)»; по-друге, розширення переліку напрямів і спеціальностей ОКР «молодший спеціаліст», які доцільно вважати спорідненими для напряму «Логістика та УЛП». Зокрема, спорідненими спеціальностями для напряму

«Логістика та УЛП» доцільно вважати всі спеціальності за напрямом «Економіка та підприємництво». А для транспортних ВНЗ спорідненими для підготовки фахівців з логістики доцільно визнати ряд спеціальностей напряму «Транспортні технології», що сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців для однієї з найважливіших функціональних областей логістичної діяльності – транспортної логістики.

З позиції зростаючого попиту на отримання освіти за напрямом «Логістика та УЛП» як другої вищої освіти, доцільним є започаткування і розвиток новітніх магістерських освітніх програм, зокрема таких як «Управління логістичними проектами», «Логістичний реінжиніринг», «Логістичний консалтинг». «Логістичний аудит», «Стратегічне управління логістикою», тощо. Вирішення цих питань є край важливим з урахуванням сучасних потреб ринку праці.

При визначенні сутності та особливостей професійної підготовки фахівців з логістики доцільно врахувати, що логістика як прикладна наука має міждисциплінарний, міжфункціональний і міжгалузевий характер. Вона повинна інтегрувати економіку, організацію і технологію в єдину систему знань. Будь-яка крайність чи однобокість «збіднює» фахівця. Професійний логістик – це системний аналітик та інтегратор, який забезпечує поєднання основних функцій логістики.

Список використаних джерел

1. ELA Certification for Logistics Professionals. Standards 040805. (2004). – Brussels: European Certification Body for Logistics. – 15 p. 2. Дыбская В.В. Новые европейские стандарты компетенции специалистов в области логистики и управления цепями поставок и их применение для сертификации российских логистов / В. В. Дыбская // Логистика сегодня, 2005. – № 2. – [Електр. Ресурс]. - Режим доступу: http://www.hse.ru/news/1120111.html 3. Сергеев В.И. Становление в России европейской системы сертификации логистических менеджеров. – [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://logist.ru/articles/stanovlenie-v-rossii-evropeyskoy-sistemy-sertifikacii-logisticheskih-menedzherov 4. Сергеев В. И. Современные тенденции в образовании в сферах логистики и управления цепями поставок в России и Германии // Логистика и управление цепями поставок. – Санкт-Питер., 2008. – № 2. – С. 21—31. 5. Москвітіна Т.Д. Досвід університетів Німеччини з підготовки фахівців-менеджерів // Проблемы підготовки профессиональных кадров по логистике в условиях глобальной конкурентной среды. Сборник докладов / Отв.ред. М.Ю.Григора, Л.В.Савченко. – К.: Логос, 2014. – С.162-165. 6. Григорак М. Ю. Формування професійних компетенцій менеджерів з логістики у віртуальних лабораторіях з використанням хмарних технологій // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету: Серія «Економіка і управління». – Вип.29. – К.: ДЕТУТ, 2014. – С. 123- 127. 7. BVL. German Logistics Association/ Офіційний сайт. [Електроний ресурс] – режим доступу: http://www.bvl.de

к.і.н. Гуменчук А.В.
+38(067)9624342
topa@ua.fm

TRANSFORMACJA WSPÓŁCZESNEJ EDUKACJI: OPTYMALIZACJI EDUKACYJNE ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ОПТИМІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Gumenchuk A.V. Transformation of modern education: optimization of educational services.

The publication briefly analyzes the factors actualization of open education in higher educational institutions of Ukraine and their readiness to make active use of the method of distance learning. Clarified the purpose of “open education” in the conditions of Informatization.

Keywords: modern education, educational services, public education, distance learning.

Гуменчук А.В. Трансформація сучасної освіти: оптимізація освітніх послуг.

У публікації коротко проаналізовано чинники актуалізації відкритої освіти у вищих навчальних закладах України і їхню готовність до активного використання методу дистанційногонавчання.Уточнено мету «відкритої освіти» в умовах інформатизації.

Ключові слова: сучасна освіта, освітня послуга, відкрита освіта, дистанційне навчання.

Гуменчук А.В. Трансформация современного образования: оптимизация образовательных услуг.

В публикации дан короткий анализ факторов актуализации открытого образования в высших учебных заведениях Украины и их готовность к активному использованию метода дистанционного обучения. Уточнена цель «открытого образования».

Ключевые слова: современное образование, образовательная услуга, открытое образование, дистанционное обучение.

Постановка проблеми. Глобалізація усіх сфер життя українського суспільства зумовила кардинальну трансформацію системи освіти, особливо вищої, актуалізувавши

її вдосконалення з метою адаптування до сучасних вимог особистості та важливих ціннісних орієнтацій світової спільноти на нових світоглядних засадах гуманізації та гуманітаризації.

Спонтанний характер, глибина морфологічних та функціональних перетворень, які треба забезпечити системі вищої освіти у XXI столітті, свідчать про те, що розробка та використання засобів оптимізації перебудови та забезпечення ефективного функціонування вищої школи наразі закономірно є предметом особливої уваги не тільки галузі національної освіти, але й політичного керівництва української держави. Розвиток ринку освітніх послуг висуває перед освітніми системами нові вимоги, серед яких розв'язання протиріччя між максимальною реалізацією потенціалу кожної особи і розвитком її суб'єктних якостей.

Метою цієї статті є аналіз можливостей оптимізації освітніх послуг вищих навчальних закладів України шляхом впровадження відкритої освіти в умовах реформування традиційної системи освіти і активного використання методу дистанційного навчання. Процеси гуманізації, демократизації і глобалізації актуалізували категорію «відкритість» і зумовили віднесення її до рангу основоположної, коли йдеться про способи організації суспільного та духовного життя, у тому числі і освіти.

Успішній реалізації системи відкритої освіти і формуванню даної системи присвячені праці М. Батюшина і С. Резванова, у яких чинниками об'єктивного характеру відритої освіти визначено фундаменталізацію науково-технічного прогресу; суцільну інформатизацію суспільного розвитку; гуманітаризацію та інтеграцію суспільних відносин і культур;розвиток демократії та ринкових відносин; формування міжрегіональної, державної та міжнародної правової бази тощо [1].

Впровадження систем відкритої освіти (закладів дистанційної освіти) в Україні здійснюється переважно у складі звичайної освіти. Деякими вищими навчальними закладами освіти впроваджується паралельне використання дистанційної освіти для залучення більшої кількості студентів, набуття досвіду роботи з сучасними інформаційними технологіями для подальшого повного переходу виключно на дистанційну систему навчання.

Інформатизація освіти, на думку багатьох авторів, що досліджують дане питання, розглядається як один з найважливіших засобів реалізації нової освітньої доктрини на рівні держави.

О. Мойко вважає основними суспільними передумовами інформатизації освіти створення глобального мережевого суспільства, нерівний доступ різних соціальних груп до можливостей інформатизації; спілкування за допомогою комп'ютерних мереж; сталі норми відносин у мережі; явища інтернетних спільнот, не виключаючи й особистісні передумови інформатизації освіти, серед яких: «ідентифікація у мережевому співтоваристві; цінності, пов'язані з комп'ютерно-інформаційною культурою; рівень комп'ютерної грамотності; ступінь ментальної готовності до використання сучасної інформаційної техніки; мотиви користування комп'ютером та ін.» [5, 18].

О. Ковальова та Л. Мазуркевич стверджують, що основною метою інформатизації освіти є підвищення її якості, підготовка підростаючого покоління до повноцінного плідного життя. Реалізація головної мети, на думку багатьох фахівців, пропонує досягнення наступних задач: створення інформаційної культури підростаючого покоління, що стає сьогодні невід'ємною складовою загальної культури кожного члена суспільства; формування нових і додаткових умов підвищення якості освіти; створення нових форм освіти та учбових технологій, які принципово базуються на інформаційно-комп'ютерних технологіях, реалізація на цій основі концепції відкритої і дистанційної освіти [3].

Новітні комп'ютерні та телекомунікаційні технології (мультимедійні засоби навчання, віртуальна реальність, Інтернет, електронна пошта, чат-технології) вплинули на розвиток нових можливостей для спілкування, і в т.ч. навчання людей на відстані. Сьогоднішні комп'ютерно-телекомунікаційні технології сприяють віддаленому навчанню студентів та учнів у різноманітних навчальних закладах, в тому числі на міжнародному рівні. Даний тип освіти можна охарактеризувати

як «відкрита освіта», при якій можливості для навчання базуються на таких загальних принципах та підходах, які характерні багатьом освітнім системам.

Отже, із інформатизацією освіти виникло явище відкритості освіти. Відкритість системи освіти пов'язана з її орієнтованістю на цілісний неподільний світ, його глобальні проблеми, усвідомленням пріоритетності загальнолюдських цінностей над груповими і класовими, інтеграцією у світові освітні структури [11]. Як стверджує С. Клепко: «відкритість освіти – це її здатність забезпечити відкритий простір для розвитку особистості, для освоєння нею відкритого світу, вільного від ідеологічних догм і купюр, від евфемізмів і недомовок. Це розгорнутість освітньої системи до інтересів і потреб, повсякденного життя особистості і суспільства, до співпраці учня і вчителя, суспільства і навчальних закладів. Відкритість освіти - це її готовність до зустрічі, діалог з іншими освітніми системами і педагогічними культурами, до усвідомлення їх спільності, їх глибинних гуманістичних цінностей і неподільності сучасного глобального світу освіти – як зростаючої взаємозалежності їх існування. І на цій основі – готовність до інтеграції у світову освітню спільноту» [4, 17].

Термін «відкрита освіта» став дуже поширеним. Зважаючи на це, виникає необхідність досліджувати поняття і явища, пов'язані з цим терміном. Процеси гуманізації, демократизації і глобалізації привели до постановки категорії «відкритість» в ранг основоположної в способах організації суспільного та духовного життя, у тому числі і освіти [3; 8; 9; 10].

П. Чурсіна затверджує, що система відкритої освіти – це соціальний інструмент, який здатний надавати будь-якій людині потрібні особисто їй набори освітніх послуг, дозволяти їй вчитися безперервно, одержувати післявузівську та додаткову освіту [10, 141].

Система відкритої освіти – це система, яка сприяє інтеграції і взаємозбагаченню способів освоєння світу, що вимагає внесення принципових коректив до організації діючої системи освіти з урахуванням збереження та розвитку найперспективніших форм, методів і структур традиційної системи [5].

А. Савицька стверджує, що відкрита освіта – це складна соціальна система, здатна до швидкого реагування у зв'язку із змінними соціально-економічними ситуаціями, індивідуальними та груповими освітніми потребами і запитами. Вона базується на світоглядних та методологічних основах відкритості й безперервності процесу пізнання [7].

Л. Онокой диференціює відкриту освіту залежно від рівня вирішуваних задач, а саме: відкрита освіта на макрорівні – це інтеграція державних освітніх систем до єдиного освітнього простору. До цієї задачі входить розв'язання проблеми вироблення єдиних загальносвітових вимог до кожного ступеня освітнього процесу;відкрита освіта на мезорівні – це створення навчальних закладів, готових працювати на принципах відкритості, забезпечуючи доступність освіти, індивідуалізацію, варіативність, безперервність, тим самим, відповідаючи на соціальне замовлення суспільства на якісні освітні послуги, орієнтовані на найбільш повне задоволення потреб ринку праці в кваліфікованих фахівцях;відкрита освіта на мікрорівні – це включення індивіда у відкритий освітній процес, побудований відповідно до його індивідуальних вимог до планування, вибору місця, часу і темпу навчання.

Основу освітнього процесу у відкритій освіті складає цілеспрямована, контрольована, інтенсивна самостійна робота того, хто навчається. Він може вчитися в зручному для себе місці, за індивідуальним розкладом, маючи при собі комплект спеціальних засобів навчання і узгоджену можливість контакту з викладачем по телефону, факсу, електронній або звичайній пошті, а також особистого контакту. Той, хто вчиться у системі відкритої освіти не об'єкт управління, а свідомий суб'єкт, який сам знаходить себе в цьому світі і несе відповідальність за свою долю [10, 48].

На основі вивчення різних підходів автором було сформульовано мету відкритої освіти, яка полягає у соціалізації і самореалізації особистості на основі індивідуальних ініціатив постійної безперервної освіти у ході прогресивного розвитку суспільства. Досягнення вказаної мети передбачає

задоволення динамічних змін і зростання за своїми масштабами освітніх потреб суспільства і освітніх запитів особистості, використання індивідуальної стратегії навчання; стимулювання саморозвитку і самоактуалізація особистості упродовж усього життя. Використовуючи англомовні відповідники, під «відкритою» слід розуміти освіту за допомогою дистанційного навчання,тобто «e-learning», «e-education», «openeducation», «web-training»[11].

Ускладнення функцій соціальних систем, можливість і необхідність участі в державному управлінні все більш широких верств населення обумовлює необхідність масової професійної освіти. Сучасна криза і соціальні наслідки, викликані подіями в Україні 2014–2015 рр. і особливо на сході країни, вимагають створення якісно нової системи безперервної професійної освіти особливо дистанційного навчання для людей з особливими потребами аби прискорити їхню соціальну реабілітацію та самореалізацію[9].

Висновки. Отже, трансформація вищої освіти, зумовлена необхідністю забезпечити її відповідність динамічним змінам, що відбуваються у середовищі життєдіяльності людини, вимагає від вищих навчальних закладів надання якісно нових освітніх послуг, інноваційний характер яких забезпечить перехід до продуктивної гуманістичної моделі освіти, а відкрита освіта стане рівноправною альтернативою існуючої класичної системи освіти.

Список використаних джерел

1.Батюшин М.А. Социокультурная середа и откритое образование / М.А. Батюшин, С.В. Резванов : матер. междунар. науч.-практ. конференции «Информационные технологии в образовании» / ред. кол. Мешков В. Е. и др. – Шахты, Изд-во ЮРГУЭС, 2000. – С. 236–240. 2. Зайцева Ж.Н. Открытое образование – объективная парадигма XXI века / Ж.Зайцева / под. общ. ред. Тихомирова В.П. – М.: Изд-во МЭСИ, 2000. – 204 с. 3. Ковалева О.В. К вопросу о развитии высшего образования в контексте глобализации / Ковалева О.В., Мазуркевич Л.А. // НПДНТУ. − 2009. − № 6. – С. 115−122. 4. Клепко С.Ф. Інтегративна освіта і поліформізм знання / С.Ф. Клепко. – К., Полтава : ПОІПОПП, 1998. – 360 с. 5. Мойко О. Сутність та природа інформатизації освіти / Мойко О. // Социология: теория, методы, маркетинг − 2011. − № 15. – С. 17 – 23. 6. Онокой Л. С. Открытое образование: российский и зарубежный опыт / Онокой Л. С. // Социологические исследования. – 2004. − № 2. − С. 47 – 55. 7. Савицкая А.В. Анализ понятий «открытое образование» и «дистанционное обучение» / А. Савицкая // Актуальные проблемы современной педагогики : матер. Международн. Заочной науч.-практ. конференции (15 февраля 2010 г.). – [Электронный ресурс]. − Режим доступа : http: sibac.info/files/ 2010_02_15_Pedagog/ Savickaya.pdf. 8. Соколов В.И. Что мы называем открытым образованием? – [Электронный ресурс] / В.И. Соколов. − Режим доступа : http://web.snauka.ru/issues/2011/05/63. 9. Таланчук П.М. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі: навч.-метод. посіб. / П.М. Таланчук, К.О. Кольченко, Г.Ф. Нікуліна. – К. : Соцінформ, 2004. – 128 с. 10.Чурсина П.В. Сущность и принципы открытого образования / Чурсина П.В. // Вестник Ставропольского государственного университета. − 2010. − № 66. – С. 137−141. 11. Attwood R. Get it out in the open. Times Higher Education (2009) . – [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://www.timeshighereducation.co.uk/story.asp?storycode=408300.

д.і.н., професор Донченко С. П.
+38(067)4468609
sveta33lida@rambler.ru

BOLONSKY PROCES I PERSPEKTYWY ROZWOJU WYŻSZEJ EDUKACJI W UKRAINIE

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Donchenko S. P. Bolonsky process and prospects of development of higher education in Ukraine.

Ukraine entered to informative society and entered as a competent participant in the Bolonsky process. Basic defects and positive parties of reformation of higher education are examined in Ukraine. A main conclusion of author is a necessity of considerable improvement of financing of higher education, creation of scientific and technical parks and collaboration with foreign scientists, creation of joint scientific and production ventures.

Keywords: Bolonsky process, Ukrainian traditions of education, credit-module system, competence.

Донченко С. П. Болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти в Україні.

У статті розглядають проблеми входження вищої освіти в Україні до Болонського процесу. Головний недолік – це вплив радянської системи освіти на сучасність. Позитив – наявність національної традиції в освіті. Автор робить висновок, що Україні потрібно збільшити фінансування вищої освіти, приймати участь у міжнародних наукових проектах та сумісних підприємствах з іноземними науковцями.

Ключові слова: Болонський процес, українські освітні

традиції, кредитно-модульна система, компетентність.

Донченко С. П. Болонский процесс и перспективы развития высшего образования в Украине.

В статье рассматриваются проблемы вхождения высшего образования Украины в Болонский процесс. Главный недостаток – это влияние советской системы образования на современность. Положительный момент – это влияние национальных традиций в образовании. Автор делает вывод, что Украине необходимо увеличить финансирование высшего образования, принимать участие в международных научных проектах и совместных предприятия с иностранными учеными.

Ключевые слова: Болонский процесс, украинские традиции образования, кредитно-модульная система, компетентность.

Постановка проблеми. У кінці XX – початку XXI ст. значна частина країн світу вступила до інформаційного суспільства, що пов'язано з новим рівнем індустріально-технічного розвитку, появою інформаційної техніки, яка розкриває нові можливості міжнародного розподілу праці. Саме поняття «інформаційне суспільство» передбачає високий рівень освіти для більшості населення країни, пожиттєве навчання, зміни в структурі суспільства. Міжнародна спільнота дійшла висновку, що, відповідно до вимог часу, необхідно змінювати, в першу чергу, відношення до освіти шкільної і, особливо, вищої.

У 2005 р. в Україні було прийнято «Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні», а у 2007 р. – Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр.». Саме у 2005 р. було підписано Болонську декларацію. На сьогодні 46 країн, включаючи Україну, є учасниками Болонського процесу. У чому суть цієї події? Болонський процес – це процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм і потрібних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах Європи. Його метою було створення до 2012 року європейського наукового та освітнього простору задля підвищення спроможності випускників вищих навчальних закладів до працевлаштування, поліпшення мобільності громадян на європейському ринку праці, підняття конкурентоспроможності європейської вищої школи [6].

Актуальність. Проблеми вдосконалення вищої освіти у відповідності до Болонських вимог викликали і викликають надзвичайно великий інтерес у студентів, викладачів вищих навчальних закладів, дослідників. Це пов'язано і з розвитком інформаційного суспільства, яке напряму залежить від рівня підготовки його членів.

Ступінь досліджуваності. Цьому питанню зараз приділяється значна увага серед дослідників як з технічною освітою, так і з гуманітарною. Це роботи В. Андрущенка, М. Згуровського, І. Зязюна, О. Коробочки, К. Корсака, В. Кременя, Н. Ничкало, С. Ніколаєнка, Г. Півняка, О. Пономарьова, С. Сисоєвої, В. Синтини, М. Степка, Л. Товажнянського, С. Шатенка та багатьох інших.

Мета статті та завдання. В даній роботі ми хотіли б з'ясувати рівень підготовки спеціалістів в Україні, проблеми й недоліки, а також позитивні зрушення в освіті в контексті Болонського процесу.

Виклад основного матеріалу. Зміни у вищій школі дійсно необхідні, оскільки студенти хочуть отримувати хорошу, якісну, конкурентоспроможну освіту і відповідну роботу після закінчення вищого навчального закладу. В Україні традиційно освіта була достатньо хорошою, і як на наш погляд, такою і залишається. Питання стоїть в тому, що на сьогоднішній день освіта фінансується значно гірше, навчання все більше переводиться на платну основу, і це не дає великій кількості талановитих дітей із малозабезпечених сімей отримувати хорошу освіту. Проблема полягає ще в тому, що рівень життя в Україні в цілому значно нижчий ніж в країнах Європи. Наш досвід також показує, що саме діти із малозабезпечених сімей вчаться краще, старанніше. Тому на сьогодні частина українських студентів обирає для себе вищі навчальні заклади в країнах Європи: Німеччині, Польщі, Словаччині, Чехії та ін., а основна кількість студентів залишається в Україні. Чимало випускників вищої школи України, в тому числі і Дніпродзержинського державного технічного університету, після отримання ступеня бакалавра отримують ступінь магістра у європейських вишах, а певна частина наших випускників працює в багатьох країнах світу:

Японії, Австралії, Німеччині, Великій Британії, Нідерландах, США та ін. Це говорить про рівень підготовки спеціалістів в Україні. Але разом з тим, існує і чимало недоліків.

Треба відмітити, що при переході від традиційного національного навчання до європейського виникали проблеми. Одна із них: в Радянському Союзі студентів вчили іноземній мові з точки зору вміння читати і перекладати, навчанню говорити мовою міжнародного спілкування уваги майже не приділяли. Сьогодні постає питання оволодіння студентами декількома іноземними мовами, відповідно – оволодіння науковими знаннями різних країн світу і на це звертається серйозна увага.

Велике значення в сучасних умовах має роль викладача – професора або доцента, його особисті знання, які в підручниках викладені не зовсім так, як це подається на лекції або на практиці. Все-таки живе спілкування з дуже компетентною людиною дає часто значно більше розуміння предмету, ніж декілька прочитаних підручників. Але разом з тим, дуже важливий фактор – бажання вчитися. Якщо студент перед лекцією вже ознайомлений з матеріалом, який буде викладатися, йому простіше його сприймати, розуміти, тоді виникають питання, в яких студент сам не розібрався, і на які може отримати відповіді на лекціях від викладачів. Але, на жаль, далеко не всі студенти знайомляться з матеріалами підручників перед лекцією. Спрацьовує інерція мислення.

Важливе місце в навчальному процесі повинно посідати виховання. В цьому відношенні для України – це національно-патріотичне виховання, яке відбувається не лише на поза аудиторних заняттях, але й на лекціях і семінарах з історії України й української культури. Окрім цього використовується стара форма навчання – колоквіуми, а також круглі столи, дебати, на яких обговорюються найбільш гострі і цікаві питання. Доречи, саме гуманітарні дисципліни роблять людину з технічною освітою соціальною, контактною. Це відповідає Болонським вимогам, оскільки одним з фундаментальних принципів «Magna Charta» є «прихильність університетів до європейських гуманітарних традицій» [8, 3]. До цього варто додати, що відбувається процес демократизації студентського життя. В українських університетах існують студентські парламенти, які керують діяльністю студентів, мають змогу впливати на них, вирішувати їхні проблеми разом з деканатами і ректоратом.

Ще одним з принципів Болонського процесу є «необхідність забезпечення свободи навчання і досліджень, нероздільність навчання і досліджень в університетах» [8, 3]. Треба відмітити, що в цьому питанні українські студенти показують дуже непогані результати: на міжнародних, на українських олімпіадах, займаються науковою роботою, мають свої винаходи, рацпропозиції вже, починаючи з молодших курсів. І ці результати були б значно кращими, якби було нормальне фінансування.

В нинішньому інформаційному суспільстві більшість розвинених країн мають свої технопарки, науково-промислові центри тощо. На жаль, в Україні за всі роки незалежності не звертали на це уваги, забуваючи, що інформаційне суспільство вимагає не лише високого рівня освіти, але й переходу до наступного етапу розвитку людства – технологічного суспільства.

Ще один елемент – всі роки незалежності України – у викладачів було дуже високе навчальне навантаження, яке не давало можливості повноцінно займатися науковою роботою. На нинішньому етапі скоротили навчальне навантаження і, відповідно, збільшили кількість годин для наукової роботи. Але проблема фінансування залишається. Її можна було б вирішити за рахунок спільних наукових розробок українських і зарубіжних вчених. Вчені, які працюють на підприємствах могли б не лише приймати участь у спільних розробках, але й у випуску високотехнологічного обладнання.

Фактично, все це – процес модернізації української вищої школи, яка готує для держави висококваліфікованих спеціалістів і вчених на умовах Болонського процесу.

Треба відмітити, що високий рівень розвитку будь-якої розвиненої держави базується, в першу чергу, на культурних особливостях народу, на вихованні патріотизму. На жаль, виховання патріотизму, відчуття першовартості всього народного не було привілеєм українського суспільства. Століттями Україна входила до Російської імперії і до Радянського

Союзу, які привчили українців відчувати себе окраїнною територією, що згубно впливає на людей на сучасному етапі. Але Україна повинна відродитися, піднятися, стати на один рівень з іншими європейськими державами і в якості освіти, і в технології, і в самоусвідомленні.

Україна обрала шляхи модернізації вищої освіти аналогічні загальноєвропейським підходам. Кредитно-модульна система організації навчального процесу (КМСОНП), як модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на використанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиницях (залікових кредитах), розглядається як спосіб підвищення мобільності студентів під час переходу з однієї навчальної програми на іншу, включно з програмою післядипломної освіти [7].

Основою слугує ECTS (ЕСТБ) – система, розроблена європейською комісією, що дозволяє особистості ефективно діяти в межах концепції "навчання упродовж усього життя". ECTS (ЕСТБ) передбачає покласти в основу обліку трудомісткості навчальної роботи студента кредити, які накопичуються (акумулюються) протягом усього терміну навчання студента і можуть бути перезараховані в іншому навчальному закладі. Згідно з додатком 1 Конвенції Ради Європи та ЮНЕСКО про визнання кваліфікації з вищою освітою «кредит – точно документована мінімальна умовна одиниця вимірювання «вартості» будь-якої зі складових навчальної програми, виконаної студентом під час навчання».

Заліковий кредит – завершена задокументована частина (навчальної дисципліни, практики, курсового проектування тощо) навчання студента, що підлягає обов'язковому оцінюванню та зарахуванню. Залікові кредити містять модулі декількох видів навчальної діяльності студентів (аудиторну, самостійну та індивідуальну роботу).

Модуль – це задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (ОПП), що реалізується відповідними видами навчальної діяльності студента (лекції, практичні, семінарські, лабораторні заняття, самостійна та індивідуальна робота, практики, контрольні заходи, кваліфікаційні роботи).

Змістовий модуль – це система елементів навчальної дисципліни, поєднаних за ознакою змісту та за допомогою відповідних методів навчання. Кожен ВНЗ розробляє власну кредитно-модульну систему, що є внутрішньою. Присвоєння студенту академічного ступеня відбувається після того, як він/вона накопичив/ла певну кількість кредитів. Проміжок часу, упродовж якого допускається процес акумулювання, є довільним, але з певними обмеженнями.

Переваги акумуляційної кредитної системи полягають у:

- гнучкості, бо кожен студент самостійно вибирає шляхи накопичення заданої кількості кредитів;
- можливості ефективної реалізації принципу індивідуалізації навчання;
- підвищення ефективності навчання із забезпеченням оптимізації витрат;
- самооптимізації процесу навчання [1; 5].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновки: Українська вища освіта повністю увійшла до Болонської системи, зберігаючи при цьому особливості національної освіти. Безумовно, є певні недоліки української кредитно-модульної системи. Але з часом вони виправляються. Для її повного становлення Україні варто створити свої науково-технічні парки та приймати участь у спільних дослідженнях науковців і студентів старших курсів. Потенціал в цьому відношенні в державі достатньо великий.

Список використаних джерел

1. Ван дер Венде М. К. Болонская декларация: расширение доступности и повышение конкурентоспособности высшего образования в Европе // Высшее образование в Европе. — 2003. — Том XXV. — № 3. 2. Довженко О.В. Сорбоннская и Болонская декларации: Информация к размышлени // Вестник высшей школы: Alma mater. – 2000. – № 6. 3. Журавський В. С., Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. — К.: Політехніка, 2003. 4. Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України. — К.: Політехніка, 2006. 5. Болонський процес у фактах і документах / Упорядники Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубіянко В. В., Бабин І. І. – К., 2003. 6. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003—2004 років) / За редакцією В. Г. Кременя. – К., 2003. 7. Кремень В. Г. Болонский процесс: сближение, а не унификация // Зеркало недели від 13-19 грудня 2003 року. 8. Степко М. Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя / М. Ф. Степко, Б. В.Клименко, Л. Л.Товажнянський. – Харків: НТУ «ХПІ», 2004. – 112 с.

к.е.н., доцент Ільницький Д.О.
+38 067 772 44 87,
ilnytskyy@kneu.edu.ua

CEL KRAJOWYCH SYSTEMÓW EDUKACYJNYCH: INTELEKTUALNY KAPITAŁ LUB ZASOBY

МЕТА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ОСВІТНІХ СИСТЕМ: ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ КАПІТАЛ ЧИ РЕСУРС

Ilnytskyy D.O. The aim of national education systems: intellectual capital or resource.

Knowledge economy, where priority is given to intellectual capital and a man – its creator and main carrier, consists one of the highest levels of modern social and economic development of national economies. The paper offers arguments to differentiate the categories of "intellectual resource" and "intellectual capital" in the national education policy, especially in determining its aim.

Keywords: knowledge economy, intellectual capital, intellectual resources, system of higher education.

Ільницький Д.О. Мета діяльності національних освітніх систем: інтелектуальні капітал чи ресурс.

В економіці знань, як одному з найвищих сучасних рівнів соціально-економічного розвитку національних економік, перевага надається не матеріальним ресурсам, а інтелектуальному капіталу та людині як провідному його носію та творцю. В роботі наведена аргументація необхідності диференціації категорій «інтелектуальний ресурс» та «інтелектуальний капітал» в межах національних освітніх політик, зокрема у випадках, коли йдеться про визначення мети їх функціонування.

Ключові слова: економіка знань, інтелектуальний капітал, інтелектуальний ресурс, система вищої освіти.

Ильницкий Д.А. Цель деятельности национальных образовательных систем: интеллектуальные капитал или ресурс.

Одним из самых высоких современных уровней социально-экономического развития национальных экономик является экономика знаний, где преимущество предоставляется не материальным ресурсам, но интеллектуальному капиталу и человеку как его творцу и основному носителю. В работе наведена аргументация необходимости дифференциации категорий «интеллектуальный ресурс» и «интеллектуальный капитал» в национальной образовательной политике, особенно при определении цели её деятельности.

Ключевые слова: экономика знаний, интеллектуальный капитал, интеллектуальный ресурс, система высшего образования.

Постановка проблеми. В ОЕСР ще у 1996 році практично не згадувалося про інтелектуальні капітал та ресурси (далі – ІК та ІР), однак зараз ці категорії активно знаходять місце у численних публікаціях міжнародних організацій [17]. Знання витісняють капітал та робочу силу, але така ідея Друкера базується на можливості відокремлення акумулювання знань, технологічного прогресу від акумулювання капіталу, що заперечує доцільність інвестиційної діяльності та пошук і закріплення конкурентних переваг [10]. Слід визнати, що досить важко відокремити інвестиції в капітал від інвестицій у знання, але можна ідентифікувати окремі складові, які можна виміряти та відокремити, як, наприклад, витрати на освіту, НДДКР, програмне забезпечення тощо [15].

Актуальність та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Тоді, як в Україні окремі автори обмежуються лише загальною характеристикою ІК, в університетах світового класу він вже експлуатується [4]. У концепції розвитку Національної академії наук України до 2023 р. питання ІР та ІК навіть не згадуються, але йдеться лише про їх формалізовані складові – інтелектуальну власність (далі – ІВ) [5]. Схожі вади має Національна стратегія розвитку освіти в Україні до 2021 р., де йдеться лише про освіту як механізм відтворення суспільного інтелекту, яка потребує захисту освітніх інновацій та результатів як об'єктів ІВ [7]. Ці та інші аргументи обумовлюють необхідність трансформації погляду на вищу освіту в Україні від витрачання коштів на соціальні потреби до інвестицій у формування національного ІК.

Аналіз останніх досліджень. До кола публікацій щодо напрямків вдосконалення вищої освіти в Україні останнім часом переважно входять ті, що стосуються питань реформування вищої освіти, Болонського процесу, фінансування, рейтингування, педагогічної майстерності та компетенцій. Окремо виділяються публікації щодо вивчення досвіду країн. Однак публікацій щодо напрацювання цілеспрямованої політики з формування національного ІК немає. До основних праць, на які спиратимемося в нашому дослідженні, слід назвати іноземних

авторів – Бонтіса, Друкера, Нонаку, Сміта, та вітчизняних науковців – Антонюк, Каленюк, Мочерного, Чухно, а також фахівців міжнародних організацій – Світового банку та ОЕСР [1-3; 8; 10; 14-15; 17].

Метою статті є ініціювання міжнародної наукової дискусії щодо складових національних політик формування ІК на відміну від ІР як ключового результату діяльності системи вищої освіти. Відповідно до мети основними завдання роботи слід розглядати узагальнення поглядів на ІК та викладення власних бачень, ідентифікація місця вищої освіти у провідних рейтингах, окреслення відмінностей між ІР та ІК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення актуальності забезпечення сталого розвитку світової економіки загострює попит на результати діяльності науково-освітніх систем, як таких, що покликані формувати ІК, брак якого призводить до появи та загострення глобальних проблем, марнування часу та можливостей тощо. Людству потрібні знання, що матеріалізуються в ІК, але їх отримання є процесом цілеспрямованим, творчим та вимагає витрат ресурсів (людських, фінансових, матеріальних) та часу. Досить комплексно цей процес ідентифікований у працях Нонаки [14].

Завдячуючи узагальненню праць теоретиків економіки знань, усвідомлюємо, що рівноважливими складовими процесу кругообігу знань в економіці слід розглядати їх створення, передачу та дифузію [17]. Передача та дифузія потребують певного уточнення, адже відбуваються дещо різними каналами, але сутність їх однакова – практичне використання створених знань. Передача знань відбувається переважно від наукової системи через освітню діяльність до інших науковців, дослідників та студентів, що здійснюється переважно в університетах. Дифузія знань відбувається каналами інноваційних систем та знаннєвих мереж, функціонування яких на прикладі університетів потребує ефективної співпраці з промисловістю, що має підтримуватися суспільством через урядові політики.

Поглиблення суспільного поділу праці призводить до доцільності вузької спеціалізації освітніх інституцій, однак при цьому досить часто випадає зворотня сторона спеціалізації – кооперація. Глобальна конкуренція на ринках продукції та за фактори виробництва породила відносно нову форму співробітництва в інтересах отримання конкурентних переваг одними суб'єктами над іншими – конкуперацію. Однією з її форм є співробітництво в межах міжнародних організацій, наприклад, Світовий банк чи ОЕСР. Світовий банк у авторитетному індексі економік знань освіті відводить 25% [13]. Вивчаючи економіку знань міжнародні організації забезпечують розвиненим країнам, у т.ч. ЄС, можливість утримання переваги над іншими країнами.

У вітчизняній науці виокремлюють інтелект нації, розвиток якого ототожнюється з наявністю та ступенем розвитку навчальних закладів, наукових інституцій, їх здатності добирати й виховувати відповідний контингент [2, с.285]. Однак західна думка пішла далі та ідентифікує існування ІК, національного ІК. Більш сучасні публікації, хоча й підтверджують існування ІК, але розглядають його вузько. Зокрема Чухно подає ІК як інтелектуальний (людський) потенціал, який використовують у процесах економічного розвитку, що все ж робить його схожим на ресурс [8, с.324-333].

У випадках, коли йдеться про порівняння суті категорій ІК та ІР, відбувається певна підміна суб'єкта, щодо якого вони мають розглядатися. Аналогічне методологічне питання виникало до чіткого розмежування політичної економії та економікс або економічної теорії [6]. Поняття ІК виникає тоді, коли на ІР починають дивитися з точки зору інтересів певного суб'єкта. Домінування капіталістичного устрою в глобальній економіці накладає свій відбиток, однак ідентифікація ІК як одного з результатів діяльності науково-освітніх систем дає можливість зрозуміти адекватність та необхідність інвестицій у формування ІК з одного боку, а з іншого – урегулювання питання його привласнення, обігу та захисту.

Глобалізація перетворивши світову економіку на одне поле економічних відносин вимагає існування університетів світового класу, які є ключовим суб'єктом формування ІК, що може діяти в глобальних масштабах. В свою чергу університети світового класу потребують кращих ресурсів з усього світу (фінанси, професори, студенти, дослідники та

замовники досліджень) [1]. В окремих країнах університети аргументуючи доцільність отримання вищої освіти наводять порівняння рівнів доходів працівників з різними освітніми рівнями. Тут активно застосовуються такі категорії як освітня премія (рента), приватна та суспільна прибутковість освітніх інвестицій та порівняння рівнів зайнятості осіб з різною освітою. Наприклад, у Канаді рівень зайнятості фахівців з вищою освітою на 10% вище зайнятості осіб з середньою освітою та на 25-35% - з неповною середньою [18]. В США перейшли від досліджень ІК університетами до статистичної звітності, що дає можливість ідентифікувати соціологічні характеристики громадян в залежності від рівня освіти [12]. Саме освітній рівень є тим показником, що може давати підстави відносити працівників до тих, хто працює в економіці знань [11]. Одночасно дослідникам слід звертати увагу на особливості роботи та працівників в економіці знань, а саме вони: є високоспеціалізованими; потребують постійних процесів отримання знань, що досить швидко застарівають; є високомобільними в національних і глобальних масштабах; заперечують традиційні форми контролю та потребують особливого ставлення, адже вважають себе не працівниками, а ІК [16]. Такі особливості доводять доцільність уважного погляду на людський капітал як компонент ІК разом з організаційним та капіталом відносин.

Висновки. У випадках, коли йдеться про освітні системи в цілому слід розуміти, що коректним є використання словосполучення «інтелектуальні ресурси» як мета їх функціонування та ресурс соціально-економічного розвитку. Тоді, коли появляються суб'єкти (окремий університет чи освітня система певної країни) та конкуренція чи співробітництво між ними, коректним буде ідентифікація ІК.Вища освіта має перетворювати громадян з простих працівників на унікальний ІК. Саме такою можна вважати мету діяльності системи вищої освіти розвиненої країни. Аргументом чого слід розглядати більш міцний взаємозв'язок ІК з ВВП в таких країнах.

Список використаних джерел

1. Дослідницькі університети: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні : монографія / [А. Ф. Павленко, Л. Л. Антонюк, Н. В. Василькова, Д. О. Ільницький та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. А. Ф. Павленка та д.е.н., проф. Л. Л. Антонюк. — К. : КНЕУ, 2014. — 550с. 2. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 1 / За ред.. С.В.Мочерного. – Львів: Світ, 2006. – 616 с. 3. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 2 / За ред.. С.В. Мочерного. – Львів: Світ, 2006. – 568 с. 4. Кондрашова-Діденко В., Діденко Л. Інтелектуальний капітал: концепти vs конструкти // Вісник Київського національного університету ім.Тараса Шевченка. Економіка. – №117. – 2010. – С. 26-30. 5. Концепція розвитку НАН України на 2014–2023 роки // Вісник Національної академії наук України. - 2014. – № 1. – С. 11-51. 6. Мочерний С.В. Методологія економічного дослідження / С. В. Мочерний. – Л. : Світ, 2001. – 416 с. 7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http: //zakon4.rada.gov.ua/laws/show/ 344/2013/print1390215816775052. 8. Чухно А. А. Інституціонально-інформаційна економіка: підручник А. А. Чухно, П. М. Леоненко, П.І. Юхименко ; за ред. акад.НАН України А.А. Чухна. – К. : Знання, 2010. – 367 с. 9. Brinkley I. Defining the knowledge economy. Knowledge economy programme report. – The Work Foundation. London. – July 2006. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.theworkfoundation.com/assets/ docs/publications/65_defining_knowledge_economy.pdf. 10. Drucker P. From capitalism to knowledge society / in Neef D.(ed) The Knowledge Economy. - Woburn MA: Butterworth. – 1998. – p.15. 11. Drucker P.F. Managing In A Time of great Change. -Butterworth-Heinemann, U.K., 1995. – pp. 203-219. 12. Foster A. C. New education classification better reflects income and spending patterns in the Consumer Expenditure Survey // Beyond the numbers. U.S. Bureau of labor statistics. - January 2014. Volume 3, Number 1. – p.1-9. 13. Knowledge Economy Index (KEI) 2012 Rankings. The World Bank's Knowledge Assessment Methodology. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://siteresources.worldbank.org/ INTUNIKAM/Resources/2012.pdf. 14. Nonaka I., von Krogh G. Tacit Knowledge and Knowledge Conversion: Controversy and Advancement in Organizational Knowledge Creation Theory // Perspective: Organization Science, Vol. 20, No. 3, May–June 2009, pp. 635–652. 15. Smith K. What is the 'Knowledge economy'? Knowledge Intensity and Distributed Knowledge Bases. / Discussion paper Series, 2002-6. The UN University: INTECH Institute for New Technologies. – June 2002. – 32 p. 16. Sriyan de Silva Human resources development for competitiveness: a priority for employers. International Labour Office. January 1997. / International Labour Organisation. ACT/EMP. Publications. ILO Workshop on Employers' Organizations in Asia-Pacific in the Twenty-First Century. Turin, Italy, 5-13 May 1997. – 18 p. 17. The knowledge-based economy / Organisation for Economic Cooperation and Development. General distribution. OCDE/GD(96)102. – Paris, 1996. – 46 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.oecd.org/sti/sci-tech/1913021.pdf. 18. Zhao J., Drew D., Murray T.S. Knowledge workers on the move // Perspectives. Statistics Canada. - Catalogue no.75-001-XPE. Summer 2000.- P.32-46. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.statcan.gc.ca/studies-etudes/75-001/archive/e-pdf/5072-eng.pdf.

к.ф.н. Комісаренко А. М.,
+38 (097) 423 37 37
trenosan@gmail.com

ROZWÓJ NOWOCZESNEJ EDUKACJI UKRAIŃSKIEJ NA PODSTAWIE ŚWIATOPOGLĄDOWYCH ZASAD EUROPEJSKICH (NA PRZYKŁADZIE POLSKI)

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ НА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СВІТОГЛЯДНИХ ЗАСАДАХ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩИ)

Komisarenko A. N. The development of modern education in ukrainian on the european ideological basis (example of Poland).

This article concerns the analysis of European aspects in education. The identity formation and further development trends of Ukrainian education are shown in study.

Key words: education, pedagogy, psychology, reform outlook.

Комісаренко А. М. Розвиток сучасної української освіти на європейських світоглядних засадах (на прикладі Польщи).

Дане дослідження стосується аналізу європейських аспектів щодо формування особистості і розробки подальших тенденцій розвитку української освіти.

Ключові слова: освіта, педагогіка, психологія, реформування, світогляд.

Комисаренко А. Н. Развитие современного украинского образования на европейских мировоззренческих основах (на примере Польши).

Данное исследование касается анализа европейских аспектов по формированию личности и разработки дальнейших тенденций развития украинского образования.

Ключевые слова: образование, педагогика, психология, реформация, мировоззрение.

Постановка проблеми. Сучасна організація системи вищої освіти передбачає не тільки формування кваліфікованих фахівців. Введення Болонської системи навчання та орієнтування на європейські стандарти, вимагають крім самих глибоких знань за фахом, безпосередньо розвинений естетичний смак особистості, вміння розуміти й оцінювати твори мистецтва, бути високоосвіченим професіоналом у своїй галузі. Природно, кінцевою метою навчання у ВУЗі є випуск різнобічно розвиненої одиниці суспільства, чиї навички та вміння не замикаються в рамках вузької спеціальності.

Актуальність даного дослідження стосується однієї з найскладніших проблем – розвиток сучасної освітньої свідомості на європейських світоглядних засадах.

Проблематика освіти та формування особистості неодноразово аналізувалася в працях багатьох філософів і педагогів. Досить згадати Макаренко А. С. – основоположника вітчизняної сучасної педагогіки. Він акцентує увагу тільки на вихованні культурних навичок, в центрі яких повинні бути тільки книги, газети і театр [1, с. 436]. Освіта та мистецтво в його системі мають другорядне, прикладне та ідеологічне значення [3, с. 89-95].

Більш глибоко і структурно проблему освітньо-естетичного становлення індивіда розробив Сухомлинський В. А. [4, с. 83]. Але педагогічний підхід Сухомлинського В. А. стосується лише дітей шкільного віку, а гуманітарні аспекти технічних ВНЗ він не розглядає. Якщо в зарубіжних концепціях освіта, естетика і філософія часто є невід'ємною складовою всебічного формування особистості (Джеймс Кеттелл, Альфред Біне, Стенлі Холл, та ін.), То у вітчизняній педагогіці цей момент не враховується в силу надмірної політизації та ідеологізації вищої школи. Результат такого підходу наочно видно на нашому сьогоденні.

Таким чином, предметом даного дослідження виступає філософія освіти та її реформування на європейських світоглядних засадах.

Сучасний світ став максимально глобальним. Тому система української освіти вимагає радикальних змін та реформ у своїй структурі, що й є основною метою нашого дослідження. Європейська модель освіти, виходячи з процесів глобалізації, взяла за основу навчання та виховання такі науково-практичні засади: 1) висока професійна якість підготовки фахівців для конкурентоспроможності на ринку праці, 2) максимальна мобільність студентів та викладачів (стажування за кордоном, навчання в різних країнах, викладацька діяльність в різних університетах різних країн), 3) взаємне визнання дипломів та рівнів підготовки фахівців

та викладачів з різних країн. Це і є головними задачами для реформування української освіти.

Подібний європейський підхід вимагає визначити основні світоглядні засади, які повинні забезпечити належний рівень освітньої діяльності університетів в умовах сучасних глобальних процесів. Європейська традиція вищої освіти сягає корінням у філософські традиції перших університетів, що сформували підвалини неповторної свідомості сучасного європейця, вплинули на світогляд та виробили особливі засади, на яких базується майже вся Європейська культура.

Взагалі, для європейського світогляду характерні такі риси, як: а) раціональне відношення до світу, б) практичне використання та апробація добутих знань, в) чітка логіка мислення та цілком логічне упорядкування завдань, цілей та засобів вирішення проблеми, г) рентабельність і ринковий підхід до організації будь-якої справи чи дії. З чого випливає особливий проектний підхід до організації роботи університетів, згідно до положень європейських кваліфікаційних рамок.

В межах проектного підходу щодо вищої освіти, автор статті пройшов курс стажування в Польщі, на базі співпраці з Університетом Інформатики (WSIiU), та Центром Європейських Фондів (BFE) міста Лодзь, по програмі «Сучасний університет – проектний підхід до організації роботи згідно до положень європейських кваліфікаційних рамок» (6-12 квітня 2014).

Проектний підхід до організації роботи європейських університетів має на увазі слідуючи фундаментальні принципи:

1. Університет є автономною та незалежною структурою, на кшталт фірми чи підприємства. Кожен університет сам відповідає за якість навчання та освітніх послуг, що веде до здорової конкуренції між університетами на ринку освіти, а це виключає корупцію і низький рівень викладання. Науковець-викладач теж автономна особистість, задача якої підготовка якісного фахівця. Кінцева мета діяльності університету та його викладачів – підготовка та випуск високо освічених професіоналів, що готові якісно працювати, можуть бути конкурентноспроможними на ринку праці.

2. Університет є невід'ємною складовою таких соціальних інститутів, як економіка та бізнес. Кожен університет має право, а іноді навіть зобов'язаний, співпрацювати з різними фірмами, корпораціями, державними установами, виконувати науково-дослідні проекти (як приватні, так й державні замовлення), пропонувати власні цікаві проекти та отримувати фінансову допомогу для їх реалізації. Основна мета такого підходу в країнах Європи – забезпечення робочих місць та боротьба з безробіттям. Єдність університетів, економіки та бізнесу дозволяє контролювати якість та кількість спеціальностей підготовки фахівців, сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, націлена на підтримку середнього класу суспільства.

3. Мобільність студентів та викладачів вимагає навчання та викладання в університетах різних країн Європейського союзу. Студент не може отримати диплом, якщо він хоча б один рік не навчався або не проходив практику в закордонному університеті. Кваліфікація університетського викладача підвищується можливістю викладати в різних університетах, різних європейських країн.

4. Уніфікація та взаємне визнання дипломів між університетами різних країн Європейського союзу. Цей принцип вимагає створення єдиної системи навчальних планів, курсів, викладацького навантаження, годин практики та стажування – єдиних та однакових майже для всіх університетів країн Європи. На сьогодні цей процес ще триває, але його кінцева реалізація дозволить полегшити мобільність навчання та гарантує працевлаштування випускників вже на міжнародному рівні.

5. Створення освітніх проектний для роботи європейських університетів, пріоритетами та принципами для яких виступають:

– розробка нових спеціальностей та напрямків навчання, виходячи з динаміки ринку праці,

– розробка та проведення спільних наукових досліджень, на міжнародному рівні, коли долучаються декілька університетів з різних країн,

– організація міжнародних конференцій, семінарів, практик та стажувань.

Усі подібні освітні проекти розглядаються в м. Брюсселі експертами. Кожен проект, який отримав ухвалення та визнання, автоматично отримує фінансування з бюджету ЄС.

6. Кожен європейський університет

обов'язково повинен співпрацювати з ринком праці, для гарантованого працевлаштування своїх випускників. Рівень та якість працевлаштування випускників – це «візитна» картка університету, його імідж та статус, рівень його конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Згідно з вимогами міністерству освіти ЄС й Польщі, в кожному діючому університеті повинно бути так зване «Бюро кар'єри». Завдання і мета цього соціального підрозділу: вивчати ринок праці, тенденції та перспективи ринку праці, шукати робочі місця для випускників, готувати випускників до правильного пошуку роботи, а також, відслідковувати, як склалися кар'єри випускників після закінчення навчального закладу. Аналіз ринку праці на 5 років вперед дозволяє «Бюро кар'єри» спроектувати діяльність університету, виявити, які спеціальності мають попит, а які вже ні, спрогнозувати, які нові спеціальності треба розвивати та вводити на даний момент. Крім цього, «Бюро кар'єри» може надати можливість випускнику отримати бізнес-освіту для початку власної приватної підприємницької діяльності, після отримання диплому. Це дає можливість створити нові робочі місця на ринку праці в сфері малого та середнього бізнесу.

Отже, як висновок, виходячи із світоглядних засад європейського досвіду організації університетської освіти, Україна повинна сформувати: 1) нову освітню свідомість, беручи до уваги найкращі практичні й теоретичні досягнення Польщі і країн ЄС 2) українська освіта потребує низку необхідних змін та реформ, що зробить її більш ефективнішою та динамічною. Україна є незалежною, самобутньою, самостійною державою, в якій повинна виникнути власна сучасна університетська освіта на фундаменті передових, світоглядних засад європейських країн.

Необхідно: 1) оновити законодавчу базу української освіти, 2) надати українським університетам більшої автономізації, 3) зробити освіту прозорою, мобільною, більш ефективною. Університети України повинні частіше залучатися до міжнародних проектів, а також, створювати власні українські наукові проектні дослідження.

Українські вчені та науковці повинні мати можливість викладати, навчатися, практикуватися та стажуватися в передових університетах європейських країн. Такий проектний підхід щодо української освіти позволить вивести українську вищу школу на новий, більш прогресивний і економічно вигідний рівень.

Список використаних джерел

1. Макаренко А. С. Книга для родителей: Лекции о воспитании детей / А. С. Макаренко. – М.: Правда, 1985. – 448 с. 2. Макаренко А. С. Педагогическая поэма / А. С. Макаренко. – М.: Издательство «Правда», 1979. – 640 с. 3. Макаренко А. С. Сочинения. 7 т. / А. С. Макаренко. – М.: Издательство Академии педагогических наук РСФСР, 1952. – 576 с. 4. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский – К.: Рад. Школа, 1981. – 382 с.

Лебедєва О.Ю.
+38(050)3360988,
officeodessa1@ukr.net

METODY KIEROWANIA JAKOSCIA EDUKACJI : DOSWIADCZENIE I INNOWACJE

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ: ДОСВІД ТА ІННОВАЦІЇ

Lebedieva O. Management methods of education quality: experience and innovations.

What models of management of education quality will be able to provide its efficiency and social meaningfulness? These problem questions are examined in this article. The tendencies of the world informative space are instrumental in innovative reforms in the system of education: new requirements to its content and perfection of methodology in accordance with considerable public and technological transformations.

Key words: quality of education, innovative technologies, educational process, communicative and informative competence.

Лебедєва О.Ю. Методи управління якістю освіти: досвід та інновації.

Методи управління якістю освіти, які зможуть забезпечити її ефективність та соціальну значущість. Суть проблеми розкривається у даній статті та шляхи її подолання. Тенденції світового інформаційного простору – глобалізація та мобільність – сприяють інноваційним реформам в системі освіти: нові вимоги до її змісту та вдосконалення, відповідно до значних суспільних і технологічних перетворень.

Ключові слова: якість освіти, інноваційні технології,

навчально-виховний процес, комунікативна та інформаційна компетенція.

Лебедева Е.Ю. Методы управления качеством образования: опыт и инновации.

Методи управления качеством образования. которые смогут обеспечить ее эффективность и социальную значимость. Вданной статье раскрывается суть проблемы и пути её преодоления. Тенденции мирового информационного пространства – глобализация и мобильность – способствуют инновационным реформам в системе образования: новые требования к ее содержанию и совершенствованию в соответствии со значительными общественными и технологическими превращениями.

Ключевые слова: качество образования, инновационные технологии, учебно-воспитательный процесс, коммуникативная и информационная компетенция.

Постановка проблеми. Прогрес в світі за останній час все більше набирає швидкість, тому змінюються якісно люди та їх можливості. Тенденції світового інформаційного простору – глобалізація та мобільність – сприяють інноваційним реформам в системі освіти: тому виникли нові вимоги до її змісту та вдосконалення, відповідно до значних суспільних і технологічних перетворень.

Так вчити, як вчили десять - двадцять років тому , вже не можна - нема користі. Тому потрібно зупинити це падіння якості за рахунок усування непотрібних дій – ліміту годин навантаження , океану документів, які ніяк не покращують процес навчання, і як завжди, велике небажання керівництва вводити нові процеси і необхідні документи, якщо це не вони їх презентують, зовсім не зважаючи на студентів, для яких ця освіта і потрібна.

Роботодавці дуже невдоволені, що випускники нездатні виконувати професійні обов'язки одразу після працевлаштування. Вони через сплату податків фактично сплачують освіту і при цьому організовують для випускника "курси підвищення кваліфікації"- знову сплачують навчання за другим разом.

Найоптимальніші шляхи реформування освіти в Україні, відповідно до завдань ринкового, демократичного суспільного розвитку та глобалізованого світу були визначені у Державній програмі "Освіта. Україна XXI століття" та "Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті" Нагадаємо, що наріжними каменями цих програм були орієнтація на ін-тегральні курси, пошук принципово нових підходів до структурування знань як засобу професійної підготовки і формування особистості. [1]

У 2014 році Україна потрапила у катастрофу, і тільки ця ситуація викрила величезні невирішені за роки незалежності проблеми. Країна мусить відновлювати економіку практично «з нуля», основу якої складуть виробництва і компанії, орієнтовані на міжнародні стандарти якості, фундаментом якої є не стільки земля, вуглеводні, матеріальні ресурси, скільки знання і людський капітал.

Мета даної статті: виявити ефективні методи підвищення якості освіти, враховуючи європейський і вітчизняний досвід, окреслити проблеми процесу і відзначити всебічну вигоду від цього процесу. Задачі підвищення якості можна вирішити завдяки численним факторам.

Одним з головних є навчання через діяльність . Краще засвоюються знання, які студент може одразу ж використовувати, тому практичні та самостійні роботи - це найбільш цінний досвід у процесі здобутку та засвоєнні знань. Для завдань практичних та самостійних робіт використовуються безпосередньо реальні об'єкти та ситуації на виробництвах.

Також важливі вміння, яких набувають курсанти, наприклад, нашого коледжу МКТФ ОНМА (Морехідний коледж технічного флоту Одеської національної морської академії) за час різноманітних практик на виробництвах України та світу. Напрямки спеціальностей нашого закладу це: будівництво, гідротехнічне будівництво, морські спеціальності. Вже після першого курсу студенти працюють на своїх профільних виробництвах. Крім важливих знань та вмінь вони отримують досвід роботи за спеціальністю і процес якості навчання на порядок полегшується. Курсанти з другого курсу чітко усвідомлюють яким знанням треба віддати перевагу в навчанні для підвищення кваліфікації.

Інший фактор який регулює якість навчання, це виконати потреби замовника послуг – роботодавця. Тому, єдиним виходом з цього становища є використання в якості викладача самого роботодавця. Наприклад, такий досвід вже кілька років застосовують у нашому навчальному закладі. Досвідчені фахівці з наших спеціальностей , випускники

минулих років складають три чверті нашого викладацького составу.

Але потрібні нові ефективні методики, для більш швидкого подання нової інформації, новітніх трендів. За рахунок коштів вже не можна покращити якість, бо коштів зараз не виділяють. Це був би один з важливих кроків до підвищення якості навчання. В світі де панує Інтернет і функціонує інформаційне суспільство та різноманітні високі технології нашій українській молоді було б комфортно навчатись. Тому на перший план висуваються інноваційні методи досягання якості та досвід інших країн, які в цьому більш успішні, бо мають розвинуту економіку

Наприклад у нашому закладі така підтримка тільки на словах, коли ж стосується діла – зовсім інакше. На стажування не мають змогу відправити бо коштів немає, але якщо автор статті самостійно відвідав таке стажування своїм коштом – це кримінал, бо навчальний заклад не складав документів на відправку і це стажування й сертифікат отримання післядипломної освіти "Сучасний університет – проектний підхід до організації роботи згідно до положень європейських кваліфікаційних рамок" форма міністерства освіти Республіки Польща не зараховується у нас! Програма стажування, яка передбачає 108 годин (72 години лекційних та практичних занять та 36 годин самостійної роботи)- теж не зараховується - тому що на таку програму потрібен місяць - так заявив головний методист МКТФ ОНМА

Однією з організацій яка організовує освітні та викладацькі обміни між країнами є Фундації Центрально Європейська Академія Навчань та Сертифікацій, Бидгощ (Польща). Ця організація відповідає сучасним вимогам студентів і викладачів, тому що у своєму арсеналі має можливості організації повного процесу для навчання. стажування та практики для українців(починаючи з оформлення необхідних документів, покрокової інструкції як підготуватись і що потрібно робити у кожному конкретному випадку, будь то навчання українського студента у навчальних закладах Польщі, або стажування викладачів України та післядипломна освіта, або продовження навчання в Польщі.

Наприклад, після проходження навчально-ознайомчої практики студенти набагато краще орієнтуються у вимогах європейських роботодавців і, як правило, набагато відповідальніше підходять до подальшого навчання, переконавшись у реальності перспективи працевлаштування в ЄС. Інтенсивно вивчають мови, складають персональні програми саморозвитку та освіти, приймають рішення про продовження навчання в Європі. І, звичайно, добиваються поставлених цілей! [2]

Також, після проходження автором цієї статті стажування по програмі "Сучасний університет – проектний підхід до організації роботи згідно до положень європейських кваліфікаційних рамок", зроблені цікаві дослідження роботи Польських навчальних закладів.

Викладачі кожну лекцію оформлюють у вигляді мультимедійної презентації, тому вести конспекти не потрібно. Однаково, в кінці семестру, перед іспитами усі презентації кожен викладач висилає на електрону пошту студента, щоб допомогти матеріалами у підготовці. Оснащення аудиторій найновітніше. Наприклад, студенти факультету Косметології навчалися в лабораторіях, у яких повністю відтворені косметичні салони з усім сучасним обладнанням та матеріалами. Також ще цікаві факти в Польщі не звільняють за те, що у викладача не оформлені якісь документи: методичні розробки, плани виховної роботи або звіти.

Це не йде в ніяке порівняння з тим, що потрібно зробити викладачу нашого закладу для викладання однієї дисципліни. Наприклад, на кожну дисципліну необхідно підготувати навчально-методичний комплекс який складається найменше з 250 сторінок печатного тексту і має складатися згідно з наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 року № 161 «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», з 15 структурних розділів (елементів):

1. Навчальна типова програма дисципліни;
2. Робоча навчальна програма дисципліни;
3. Програми навчальної, технологічної і професійної практик;
4. Плани занять;
5. Навчальні-наочні посібники, технічні

засоби навчання тощо;
6. Конспект лекцій з дисципліни;
7. Комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань з дисципліни, завдань для обов'язкових контрольних робіт;
8. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять;
9. Завдання на курсові та дипломні проекти;
10. Контрольні завдання до семінарських, практичних і лабораторних занять, завдання для заліків.
11. Питання до екзаменаційних білетів, екзаменаційні білети;
12. Методичні рекомендації та розробки викладача;
13. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;
14. Методичні матеріали щодо виконання контрольних робіт для заочної форми навчання;
15. Інші матеріали.

Доповню тільки, що автор цієї статі має 6 різних дисциплін і цей набір документів зростає у шість разів, і це все при заробітній платі менш 100 доларів США, та постійному тиску зі сторони адміністрації виконувати весь необхідний та неосяжний набір документів.

Пріоритетним нині є компетентний підхід до формування змісту сучасної освіти – здатність (уміння) діяти на основі здобутих знань [3, с. 64]. Тому діяльність адміністративного апарату та політиків від освіти (профільний комітет Верховної Ради з питань освіти і науки, Міністерство освіти і науки України, обласні управління освіти і науки, комісії Науково-методичної ради МОН, Інститут інноваційних технологій та змісту освіти) мусить узгоджуватися з пропозиціями первинних педагогічних колективів, щоб прийняте рішення мало соціальний ефект.

Також у навчальних закладах Польщі рідко викладають професори чи науковці, вони максимально спираються на досвід практиків. Як правило, це керівники підприємств, центрів підтримки бізнесу, вільних економічних зон, тобто люди, які кожного дня роблять цю роботу. Вони максимально можуть швидко вплинути на рівень знань за допомогою інновацій. які на даний момент почали використовувати на виробництві.Також, якщо професор, нехай він і один в університеті з такою спеціальністю, знає менше, ніж студенти, які побували на стажуваннях в масі інших країн: в Америці Англії, Канаді і продовжує викладати матеріал як він його читав 20 років тому - вони відмовляться від такого викладача. За час навчання студент зобов'язаний пройти практику в двох державах Євросоюзу, отже, професор зобов'язаний відвідати, як мінімум, половину держав ЄС, постійно приймаючи участь в наукових конференціях, стажуваннях, семінарах, програмах. В ЄС все це дуже вітається і дає незаперечні переваги: постійно обмінюватися досвідом з колегами, збагачуватися новими методами.

Також цікаво було побачити , що при більшості польських ВНЗ діють академічні бізнес-інкубатори, які комплексно допомагають студентам в організації власного бізнесу ще під час навчання. Тому результатом стажування чи навчання у Польші може стати не лише гарантоване працевлаштування, але і власна компанія, зареєстрована в одній з країн ЄС. Ця пропозиція сформована з урахуванням інтересів тих студентів, які вже мають проектні ідеї, але поки що не знають, як оформити їх в проект і звідки залучити ресурс для реалізації.

Проект фундації CEASC з обміну досвідом може бути корисний тим викладачам і науковцям, які мають амбіції виходу на міжнародний рівень у професійній діяльності: публікації статей в міжнародних спеціалізованих виданнях, отримання пропозицій про співпрацю від європейських університетів, у тому числі в якості запрошених професорів, отримання фінансової підтримки наукової та дослідницької діяльності зі спеціальних фондів ЄС, забезпечення доступу у якості дослідників до висококласних європейських дослідницьких інфраструктур.

Сьогодні українські викладачі отримали (на папері) можливість включитися в ці процеси. Міністерство освіти буде намагатися стимулювати участь в подібних проектах українських викладачів. За новими правилами, рейтинг ВНЗ залежить від того, наскільки активно викладачі публікують статті в спеціалізованих зарубіжних виданнях. Але для того, щоб публікуватися, потрібно обов'язково враховувати світовий досвід, тому необхідно їздити і бути в курсі подій, трендів і досягнень

різних шкіл.

Якість освіти – індикатор рівня життя інноваційного суспільства. Практично усі країни, які спромоглися досягти в короткі проміжки часу екс-траординарних темпів економічного розвитку („економічного чуда‖) здійс-нювали серйозні „фінансові вливання‖ в освітянську сферу. Поряд з цим в індустріально розвинутих країнах саме цей економічний злет і високий рівень життя стали базою стабільності демократії . Наприклад, річний бюджет Стен-фордського університету – 3,5 мільярда доларів на 15 тисяч студентів [4, с. 6]

Перспективи подальших досліджень. Завданням на майбутнє для державної освітньої політики є конкурентний вихід української освіти на світовий ринок інтелектуальних освітніх послуг. Але для цього потрібна мужність зламати старі методи досягнення якості за допомогою деректив згори, краще прислухатись до тих викладачів, які зараз сміливо впроваджують нові методики завдяки своїм активним діям,спілкуються з кращими колегами ВНЗ інших країн.

В Україні є всі передумови стати країною-експортером освітніх послуг не лише для євразійського, а й для інших регіонів, що, безумовно, сприятиме піднесенню її міжнародного престижу й забезпечуватиме подальший розвиток традиційних для України галузей з використанням високих технологій.

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті // Освіта. – 2001. – 11-18 липня. 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ceasc-bw.com. 3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті:світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) / Під загальною редакцією О.В.Овчарук. – К, 2004. 4. Миколюк О. Чому українські виші не конкурентоспроможності? / Оксана Миколюк // День. – 2011.

Д-р держ. упр., доцент Оліфіренко Л. Д.
+38(067)2820074
liliyaforever@mail.ru

PARTNERSTWO PAŃSTWOWO-PRYWATNE JAK FORMA ROZWOJU ZARZĄDZANIA EDUKACIJNEGO NA UKRAINIE

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

Doctor of Public Administration, PhD in Technical Sciences Olifirenko L. Public private partnership as a form of educational management in Ukraine.

Theoretical aspects of the formation of the mechanism of public-private partnership (PPP) in the system of higher education of Ukraine are researched. The advantages of PPP mechanism in the scientific and educational system, in private business are described. The author's definition of PPP and educational management of PPP are given. There are substantiated the recommendations for improving the institutional components of PPP, which are the basis of the administration of the programs on reforming system of higher education in Ukraine.

Keywords: public-private partnership (PPP), science, higher education, mechanism of public-private partnership, educational management.

Оліфіренко Л. Д. Державно-приватне партнерство як форма розвитку освітнього менеджменту в Україні.

Досліджено теоретичні аспекти формування механізму державно-приватного партнерства (РРР) у системі вищої освіти України. Описані переваги механізму РРР у науково-освітній системі та приватному секторі. Надані авторські визначення РРР та освітнього менеджменту у рамках РРР. Доведено необхідність розвитку державного та освітнього менеджменту РРР. Обґрунтовано рекомендації щодо вдосконалення інституційних складових механізму РРР, які складають основу адміністрування програм і проектів з реформування системи вищої освіти в Україні.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, наука, вища освіта, механізм державно-приватного партнерства, освітній менеджмент.

Олифиренко Л. Д. Государственно-частное партнерство как форма развития образовательного менеджмента в Украине.

Исследованы теоретические аспекты формирования механизма государственно-частного партнёрства (РРР) в системе высшего образования Украины. Описаны преимущества механизма РРР в научно-образовательной системе и частном секторе. Приведены авторские определения РРР и образовательного менеджмента РРР. Доказана необходимость развития государственного и образовательного менеджмента в рамках РРР. Обоснованы рекомендации по усовершенствованию институциональных составляющих механизма РРР, которые создают основу администрирования программ и проектов по реформированию системы высшего образования в Украине.
Ключевые слова: государственно-частное партнерство (ГЧП), наука, высшее образование, механизм государственно-частного партнёрства, образовательный менеджмент.

Постановка проблеми. Глобальна конкуренція та зростання вимог, що висуваються державними та приватними партнерами до якості підготовки фахівців, активізують пошук нових моделей співпраці у системі "держава – суспільство – бізнес" щодо підвищення якості та змісту освітніх послуг. У вирішенні цих питань механізми державно-приватного партнерства (Public-Private Partnerships – PPP) дозволяють досягти стратегічно важливих цілей, а саме: додаткового фінансування закладів освіти і науки; формування професійних компетенцій, адекватних вимогам ринку праці; розгортання масштабних інноваційних програм на базі освітніх закладів та комерціалізації здобутків науково-дослідних робіт; підвищення гнучкості освіти щодо вимог роботодавців [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням взаємодії держави та приватних структур, реформування системи вищої освіти та ролі університетів у розвитку людського потенціалу присвячені дослідження зарубіжних і вітчизняних і вчених, актуальними серед яких є праці Абанкіної І. В. [1], Архіпова О. Ю., Шевчук Є. В. [3], Брайловського І. А. [4], Варнавського В. Г. [5], Грищенка І. М. [7], Єфименко Т. І. [6], Хусаінова Р. В. [8] та інших. Проте, майже не розглядається роль PPP у формуванні конкурентоспроможності закладів вищої освіти, здатних конкурувати на світовому ринку та розвивати національний ринок освітніх та наукових послуг. Актуалізація цих напрямів дослідження підсилюється тим, що система вищої освіти України є найважливішим сегментом економіки України, який, з одного боку забезпечує відтворення та розкриття людського потенціалу, а з іншого – розглядається як одна з основних галузей сфери послуг.

Мета дослідження полягає у виявленні специфіки освітнього менеджменту у механізмі державно-приватного партнерства щодо балансу співвідношення ринкового та державного механізмів регулювання освітньої сфері України.

Виклад основного матеріалу. Світовий досвід підтверджує необхідність інтеграції освітніх, наукових та приватних структур щодо забезпечення конкурентоздатності національних економік, створюючи умови для ефективної взаємодії науки, освіти, бізнесу і держави [2; 3, С. 26-47; 8; 9].

З нашого погляду, PPP є формою взаємодії суб'єктів господарювання у напряму забезпечення потреб суспільства якісними науково-освітніми послугами та виконанні певних соціальних функцій щодо просвітницької, виховної, ідеологічної діяльності, що інтегровано формують інституціональне середовище країни: ідеї, правила, норми, стандарти, зразки поведінки. Основна сутність таких механізмів криється у здатності передавати цінності не тільки домінуючої, а і світової культури. Натомість, культурні цінності та спрямованість розвитку можуть суттєво розрізнятися не тільки відносно загальноцивілізаційних цінностей людства, а і у різних суспільних групах, що зумовлює необхідність регулюючого впливу на структуру і зміст науково-освітніх систем.

Отже, PPP стає інститутом, по-перше, регулювання соціальних публічних відносин (завдяки розв'язанню різних за природою походження групових конфліктів) та розвитку національної системи освіти, по-друге – є засобом соціального контрою щодо формування умов розвитку людського потенціалу (капіталовкладення у майбутнє) та підвищення соціальної мобільності (завдяки зростанню конкурентоспроможності фахівців). PPP реалізується у інституційно-організаційній формі взаємодії органів публічної влади та суб'єктів приватної економіки щодо формування взаємовигідних умов співпраці з метою підвищення соціально-економічної ефективності надання суспільно-необхідних послуг. Тільки у такому контексті можна подолати інституціональні "розриви" та "пастки", та розраховувати на синергію взаємодіє тріади "держава – суспільство – бізнес".

Результати вітчизняних і зарубіжних досліджень виявили прямий зв'язок між рівнем розвитку технологій, освіти, економічною безпекою країни, динамікою економічного зростання та накопиченням національного багатства. Конкретизація цілепокладання в державному управлінні, що враховує сучасні тенденції технологічної та інтелектуальної складових науково-технічного прогресу, сприяє збільшенню інвестицій в освітню

галузь, капіталізації факторів розвитку, зростанню продуктивності праці, розвитку людського потенціалу. Співпраця суб'єктів господарювання з освітніми закладами та державними установами дозволяє реалізовувати національно значимі програми і проекти щодо розв'язання проблем реформування системи освіти в країні та їх змісту.

Освітній менеджмент РРР являє собою системний управлінський процес, метою якого є вирішення комплексних соціально-економічних завдань на взаємовигідній основі, що перевищує взаємні потреби. Останнє, по суті, зумовлює синергію партнерства, що дозволяє учасникам взаємоефективно розвиватися [3, С. 13-14]. Проблеми розвитку "держава – бізнес – освіта" не є новими, їх вивченням і формалізацією займалися багато видатних зарубіжних і вітчизняних вчених. Аналіз різних наукових підходів і концепцій, свідчить про різноманітність розуміння розвитку такого партнерства та комплексності цього питання.

Освітній менеджмент у рамках РРР є процесом, реалізація якого неможлива без достатнього рівня концентрації матеріальних, технічних, фінансових та інтелектуальних ресурсів.

Формування необхідного для цього компонента керованості досягається за рахунок прогнозних оцінок перспективності галузей економіки, тенденцій науково-технічного прогресу, ресурсного забезпечення обраних напрямків. Особливо в цьому процесі виділяються наукомісткі галузі і великі корпорації, конкурентоспроможність яких впливає на стратегію управління держави та зміни, що відбуваються як у внутрішньому, так і в зовнішньому інституційному середовищі бізнесу. Така постановка завдання вимагає чіткого визначення форм і змісту у напряму розвитку РРР, його конкурентних позицій щодо оцінювання сильних і слабких сторін, прогнозування імовірнісних політичних, економічних і соціальних змін, а також аналізу впливу нових геополітичних факторів на методи управління і державне регулювання.

РРР доцільний тільки у тому випадку, якщо тип взаємодії забезпечує отримання со-ефектів: для органів влади – наповнення бюджетів або реалізація соціальних програм, для приватного сектора – зростання рентабельності, зниження ризиків, забезпечення стабільної діяльності. При такій взаємодії поліпшується інституційний клімат, інформаційна, інфраструктурна, інноваційна, інвестиційна складові інституційного механізму РРР, відображаючи способи реалізації інтересів власників і публічної влади. Саме тому при розгляді освітнього менеджменту РРР необхідно переходити від формальних показників, які визначають фінансовий стан (рентабельність, кредитоспроможність, прибутковість тощо), до формалізації показників якості інституційного середовища функціонування і розвитку матеріальної та соціальної сфер. Такі показники повинні добре кореспондуватися з показниками рівня та якості життя, які використовуються при описі процесів соціально-економічного розвитку (наприклад, таких як індекс легкість ведення бізнесу – Ease of Doing Business Index). Якість партнерства не стільки має акумулювати кількісні характеристики, скільки відображати характеристики ступеня задоволеності як партнерів, так і тих, чиї інтереси безпосередньо з ними не пов'язані (територіальної громади, ефективність управлінських рішень, темпів зростання рівня життя, мірою досяжності стратегічних пріоритетів розвитку територій та держави в цілому).

Менеджмент РРР передбачає розробку множини стратегій, що дозволяють досягти конкурентоспроможності, переваги якої можуть використовуватися для розробки стратегії лідерства, фокусування, диверсифікації, брендингу та ін. Ефективність реалізації РРР, з нашого погляду, буде залежати від вирішення наступних завдань: зростання ефективності за рахунок інституційних змін, інформатизації суспільства та підвищення адаптивності до змін; переваг, отриманих завдяки глобалізації; розвитку науково-освітньої галузі та підвищення компетенції державного менеджменту.

Складність вирішення завдань у всіх трьох напрямках одночасно змушує до вибору одного-двох – залежно від масштабу реалізації пріоритетних завдань РРР. Таким чином, менеджмент РРР передбачає постійне розширення використання висококваліфікованої інтелектуальної праці у сфері прийняття рішень у РРР. Тому для РРР характерна тенденція до інтелектуалізації цих взаємопов'язаних сфер діяльності, що супроводжується зростанням

потреби в відповідній якості праці. Стабільність ефективного розвитку партнерства "держава – бізнес – освіта" вирішальним чином визначається людськими факторами, які є джерелом розвитку інноваційного потенціалу щодо спроможності реалізувати інституційні зміни в організаційних, технологічних, соціальних процесах, готовності до надання нових видів послуг і сервісу, появи нових сфер діяльності та методів управління.

Причини гальмування організаційного розвитку РРР пов'язані як з людським фактором, так і з якістю інституціонального середовища. У той же час, незважаючи на особливу увагу держави до реформування освіти, її ефективність залежить від результатів попереднього розвитку, внутрішньо організаційних факторів та факторів-мотиваторів [9, С. 187-190].

Адаптація до глобалізаційних змін є принциповим положенням для розвитку РРР та формування нової якості відносин між державою, приватним сектором та освітніми установами. Інституційним бар'єром для подальшої оптимізації їх відносин виявилася паліативність формальних інституційних механізмів, що пояснює низьку ефективність РРР, спрямованих на реформування державного управління та підвищення його ефективності. Разом з тим, політика протекціонізму і надмірного державного контролю викликає деформацію інституалізації партнерства через непрозорість та паліативність контролю, низьку інституалізацію конкурентного середовища. Різноспрямовані інтереси партнерів не дозволяють продуктивно здійснювати інноваційно-інвестиційну політику інтеграції держави, бізнесу та освіти. У питаннях забезпечення гарантій та безпеки інвестиційної діяльності всіх учасників партнерства об'єктивно необхідним є удосконалення інституційного механізму регулювання партнерських відносин. Вибір напрямку партнерства залежить від ефективності реалізації державних програм спільно з конкурентоспроможними корпораціями для забезпечення інтеграції науки, освіти та бізнесу. Концептуальними принципами такої стратегії покликані стати принципи державної та корпоративної соціальної відповідальності, а також солідарної відповідальності, здатних спрямовувати Освітній менеджмент РРР у напряму нівелювання конфліктності, інституалізації механізмів партнерства та збалансованості соціально-економічних цілей як основи сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Абанкина И. В. Место вузов в новой экономике: стратегии и угрозы [Електронний ресурс] / И. В. Абанкина, Т. В. Абанкина. – Режим доступу : http://magazines.russ.ru/oz/2013/4/16a.html. 2. Аналітична записка «Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/1537/. 3. Архипов А. Ю. Государственно-частное партнёрство как институт модернизации сферы образовательных услуг: международный и отечественный опыт / А. Ю. Архипов, Е. В. Шевчук. – М. : Вузовская книга, 2013. – 196 с. 4. Брайловський І. А. Державно-приватне партнерство як угода про взаємнівигоди / І. А. Брайловський // Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : збір. наук. пр. – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2013. – Вип. 24. – С. 15-18. 5. Варнавский В. Г. Партнёрство государства и частного сектора (формы, проекты, риски). – М. : Наука, 2005. – 314 с. 6. Державно-приватне партнерство в системі регулювання економіки: монографія / за заг. ред. Т. І. Єфименко.– К. : НАН України, Ін-т екон. та прогнозув., 2012. – 372 с. 7. Економічні аспекти проблем розвитку вищої освіти в Україні : монографія / за заг. ред. І. М. Грищенка. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 478 с. 8. Хусаінов Р. В. Державно-приватне партнерство в системі вищої освіти України / Р. В. Хусаінов // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2014. – Т.19. – Вип. 2/2. – С. 190-196. 9. Про державно-приватне партнерство [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верховною Радою 01 липня 2010 р. № 2404-VI]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17.

магістр філології Поліщук О.О.
+38(093)2109342
ceasc.lodz@gmail.com

INTEGRATED APPROACH TO THE EDUCATIONAL PROCESS IN ACCORDANCE TO THE CONCEPT OF THE EUROPEAN COMMISSION LIFELONG LEARNING PROGRAM (LLP). EUROPEAN EXPERIENCE IN UKRAINIAN EDUCATIONAL REALITIES

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗГІДНО З КОНЦЕПЦІЄЮ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ LIFELONG LEARNING PROGRAM (LLP). ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД В УКРАЇНСЬКИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЯХ

Polishchuk O. O. Integrated approach to the educational process in accordance to the concept of the

European Commission Lifelong Learning Program (LLP). European experience in Ukrainian educational realities.

The article deals with the possible impact of integrated approach to the educational process according the European Commission's Lifelong Learning Program (LLP) on the education system Ukraine. The problems in implementing the European educational model in Ukrainian realities are analyzed. The possible solution of these problems is suggested by implementation of the best European practices. As a result, the task for further research of the subject are set.

Keywords: lifelong learning, students' mobility, labor market, self-realization, continuous education, education reformation.

Поліщук О.О. Комплексний підхід до організації освітнього процесу згідно з концепцією європейської комісії Lifelong Learning Program (LLP). Європейський досвід в українських освітніх реаліях.

У статті розкрито можливий вплив на розвиток системи освіти України комплексного підходу до організації навчального процесу згідно концепції Європейської Комісії Lifelong Learning Program (LLP). Проаналізовано проблеми на шляху впровадження європейської освітньої моделі в українських реаліях. Досліджено можливе вирішення даних проблем шляхом впровадження кращих європейських практик. У підсумках поставлено завдання для подальших досліджень із тематики.

Ключові слова: навчання впродовж життя, мобільність студентів, ринок праці, самореалізація, неперервна освіта, реформація освіти.

Полищук О.А. Комплексный подход к организации образовательного процесса в соответствии с концепцией европейской комиссии Lifelong Learning Program (LLP). Европейский опыт в украинских образовательных реалиях.

В статье раскрыто возможное влияние комплексного подхода к организации учебного процесса согласно концепции Европейской Комиссии Lifelong Learning Program (LLP) на развитие системы образования Украины. Проанализированы проблемы на пути внедрения европейской образовательной модели в украинских реалиях. Исследовано возможное решение данных проблем путем внедрения лучших европейских практик. В итогах поставлена задача для дальнейших исследований по теме.

Ключевые слова: обучение в течение жизни, мобильность студентов, рынок труда, самореализация, непрерывное образование, реформация образования.

Постановка проблеми. Вища освіта будь-якої країни – одна із провідних галузей, котра визначає план розвитку суспільства на десятиліття вперед. Стратегія вищої освіти визначена Конституцією України, Законами України "Про освіту", "Про вищу освіту", Національною доктриною розвитку освіти [1; 2; 3; 4].

Вище перераховані документи обумовлюють державну політику в сфері освіти, основною метою якої є розвиток особистості та її становлення в суспільстві.

Традиційно, освітня політика держави формується в контексті формальної освіти – такої, що передбачає здобуття освіти у навчальному закладі із отриманням відповідного документу. Проте, останні роки все більш актуальною для української освітньої моделі стає навчання впродовж життя як один із пріоритетних напрямків європейської освітньої політики.

Навчання впродовж життя – Lifelong Learning Program (LLP) – згідно з концепцією Європейської Комісії передбачає безперервну освіту. Метою такої моделі у всьому світі є забезпечення можливостей для працевлаштування, пристосування, підприємництва та отримання рівних можливостей в суспільстві [5].

Питання неперервної освіти окреслено в багатьох наукових працях та статтях. Серед них дослідження В. Зінченка, В. Кременя, В. Онушкіна, І. Бестужева-Лади, В. Серікова, С. Архангельського, В. Шукшуноватої. Питання впровадження в систему української освіти європейського досвіду та його вплив на якість освіти досліджували С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Козаков, Л. Пуховська, М. Лещенко та інші.

Оцінюючи освітню модель, котра працює в Україні останнє десятиліття, можемо прослідкувати, що є величезна потреба у впровадженні європейських методів, підходів та інструментів у навчальний процес, за рахунок чого якість освіти та компетентність випускників значно зростатимуть. Потреба у комплексному підході до здобуття освіти є наразі ключовою для розвитку економіки, зменшення безробіття, зростання присутності нашої країни на міжнародному ринку та збільшення рівня фаховості наших спеціалістів у всіх галузях.

Для вирішення поставлених питань недостатньо лише прийнятих на папері законів чи створення нового курсу на європеїзацію української освітньої системи. Маємо наразі величезну проблему із розумінням потреби безперервного навчання на ментальному рівні.

Це, на наш погляд, основна і ключова

проблема, з котрої варто розпочинати реформування української освіти.

У відкритому доступі існує інформація про різні грантові програми, стипендії, практики та стажування.

На сьогоднішній день українці в рамках програми Erasmus Mundus можуть навчатися на більше як 140 магістерських та понад 40 докторських програмах за кордоном. Окрім доступу до нових країн і знань, учасники Erasmus Mundus отримують стипендії: 1000 євро на місяць для магістрантів, 2800 євро - для докторантів [6].

У 2014-2020 роках у Європейському Союзі діятиме нова програма – Erasmus+, котра об'єднає сім європейських програм у сфері освіти, науки та спорту, серед яких і вище згаданий Erasmus Mundus [7].

У рамках Erasmus+ надаватимуть більше стипендій. Програма сприятиме зростанню мобільності, міжнародних партнерств та спільних науково-дослідних проектів, а також для розширенню можливостей та розвитку кадрів у країнах-партнерах по всьому світу [8].

Як висновок – початок реформування освіти полягає у вихованні з раннього віку вміння правильно користуватися інформацією, самовдосконалюватися, самореалізуватися, використовуючи всі доступні форми освіти, включаючи і неформальну.

Варто відмітити, що інфраструктура дошкільної освіти широко розвинена в цьому напрямку. Існують різноманітні розвиваючі програми, дитячі студії розвитку, гуртки, що допомагають з самого раннього віку визначити в дитині схильність до тих чи інших видів діяльності.

Середня школа пропонує учням широкий вибір додаткових навчальних програм, секцій та гуртків, проте не завжди вони відповідають запитам учнів. Більшість школярів в останні роки користуються перевагами неформального навчання, відвідуючи (окрім навчання в школі) приватні курси з вивчення іноземних мов та курси по підготовці до вступу у ВНЗ, займаючись з репетиторами і т.д.

Інститут сім'ї в даному процесі відіграє чи не найважливішу роль. Батьки, котрі мають розуміння, що безперервна та багатогранна освіта забезпечить майбутнє їх дітей, намагаються підтримувати прагнення до саморозвитку та самонавчання.

Дитина, котра в період до прийняття рішення про здобуття вищої освіти має багато додаткових навиків і вмінь, вміє комунікувати, відчувається вільно в інформаційному просторі та оперує інформацією, значно якісніше зможе опановувати нові знання та використовувати їх для самореалізації.

Проте, існує й ряд проблем на шляху розвитку українського європейського підходу до отримання вищої освіти, котрі в замкненому циклі випереджують одна одну.

Серед таких – термін навчання (мається на увазі формальна освіта).

Отримання освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» в Україні передбачає навчання впродовж 4 років. Після чого студент продовжує навчання за тим же напрямком для здобуття рівня «Спеціаліст» чи «Магістр». Лише така освіта вважається повною вищою.

За європейськими мірками – бакалаврська освіта вважається повноцінною вищою освітою, магістерська – додатковою вищою освітою, що дає додаткові компетенції та кваліфікації, а також можливість займатися науковою роботою.

Тут гарно можна проілюструвати польський досвід. Навчання за освітнім рівнем «Бакалавр» триває 3 роки. Перший рік студент опановує загальні знання із обраної дисципліни – розвиток галузі, дослідження, новаторство, опановує теоретичні засади. Наступні два роки максимально спрямовані на отримання практичного досвіду – вузькокваліфіковані дисципліни, стажування, практики, обмінні програми, що забезпечує студенту оволодіння найновішими тенденціями та актуальними знаннями зі спеціальності.

На прикладі тих же польських ВНЗ: в разі, якщо з однієї із спеціальностей не сформувалася навчальна група, напрямок вважається неактуальним і таким, що себе на даному етапі вичерпав. Натомість, за останніми тенденціями на ринку праці – потреба в тих чи інших фахівцях, – відкриваються нові факультети, котрі за 3 роки готові випустити такого фахівця, котрий має високі шанси на працевлаштування та реалізацію себе в суспільстві.

Натомість, в Україні досі щорічно випускають юристів, економістів, вчителів

тощо, котрим місця на ринку праці просто не вистачає.

Магістратура у випадку європейської моделі – це додаткова вища освіта. Маючи рівень бакалавра, наприклад, у сфері готельного та ресторанного менеджменту, студент може отримати магістерську освіту із напрямку філологія чи менеджмент. Таким чином, він буде фахівцем у кількох сферах, що дозволить йому претендувати отримати кращі пропозиції на ринку праці.

Мобільність студентів в українських реаліях для багатьох випускників ВНЗ лишається недоступною. Європейський студент має можливість, навчаючись в одному ВНЗ і вивчаючи кілька іноземних мов, проходити практики або проводити частину навчання у інших країнах в рамках безлічі студентських обмінних програм.

І навіть при умові, що українське освітнє середовище отримає доступ до всіх можливих програм, що сприяють розвитку мобільності студентів та викладачів, не можемо гарантувати, що хоча б 20 % ними скористаються – просто через брак інформації.

В рамках європейських програм Горизонт 2020, Еразмус+ тощо є чітко випрацювані моделі отримання грантів та дофінансувань на навчання, дослідження і т.д. Проте, щоб подати заявку необхідно володіти певним обсягом інформації. Більшість людей вважають, що це надто складно або й взагалі нереально, тому не користуються даними можливостями.

В той же час, для українських абітурієнтів все більш актуальним стає навчання за кордоном. Можливо, це спричинено якраз тим, що в України студент не може знайти для себе тої цілісної моделі поєднання формальної та неформальної освіти для самореалізації та опанувати необхідною інформацією для використання можливостей на здобуття якісної освіти.

За даними моніторингу Центру досліджень суспільства за 2014 рік кількість українських студентів, що здобувають вищу освіту у Польщі зросла більш ніж в 4 рази -з 449 осіб у 2009 році до 15123 осіб у 2014 році.

В цьогорічному випуску щорічного міжнародного дослідження NMC Горизонт: Вища освіта – 2015, що готується Консорціумом Нью Медіа (New Media Consortium, міжнародне співтовариство експертів у галузі освітніх технологій) у співпраці з Освітнім проектом Educause (Educause Learning Initiative, співтовариство інститутів вищої освіти, які досліджують інноваційні технології у навчанні) прозвучали шість основних тенденцій, шість викликів і шість вагомих зрушень у розвитку освітніх технологій, які були розмежовані за трьома очікуваними в найближчому майбутньому часовими горизонтами – 1-2 роки, 3-4 роки, 5 і більше років [10].

Серед ключових тенденцій, котрі можуть пришвидшити впровадження освітніх технологій в освітній сфері онлайн – навчання та розбудова навчального простору для взаємодії його учасників за допомогою новітніх технологічних рішень, орієнтування на відкриті освітні ресурси, взаємодія між навчальними закладами, розбудова нових підходів для зміцнення командної роботи, а також підвищення суспільного інтересу до використання нових джерел для персоналізації навчання і вимірювання продуктивності у вищій освіті.

Серед основних проблем, котрі вже вирішуються у всьому світі і є ефективні методи їх вирішення виділено – адекватне визначення і підтримка комп'ютерної грамотності та поєднання формальної і неформальної освіти.

І проблеми, шляхи вирішення яких досі не знайдені – комплексне мислення і комунікації та створення єдиної моделі освіти, котра б підвищила загальний попит на освіту, що може стати рушійною силою в розвитку нових технологій.

Якщо брати не виключно українську освітню модель, а загальноєвропейську, то існує, безперечно, висока конкуренція з боку нових моделей освіти. Проте, в розбудові державної освітньої політики при правильному поєднанні формального та неформального навчання і створенні умов для отримання якісної різносторонньої освіти, побудованої на принципах навчання впродовж життя ми отримаємо освічене суспільство, якісно підготованих фахівців, а як результат – міцну економіку держави, якісний рівень життя та високу самосвідомість громадян.

Отже, проаналізувавши проблеми на шляху розвитку української освіти за принципом

“навчання впродовж життя” можемо зробити висновки, що не лише державна політика в сфері освіти має взяти курс на європейську інтеграцію, а й всі учасники освітнього процесу повинні усвідомити важливість комплексного підходу до здобуття освіти.

Оскільки основною із рушійних сил розвитку суспільства є освіта, варто реформувати її за принципами гнучкості, мобільності, адаптивності, комплексності, що дозволить суспільству створювати умови для інтелектуального та культурного розвитку держави.

Висновки. Зважаючи на те, що Україна сьогодні взяла за основу для реформації освіти саме європейську модель і визначила освіту громадян як один із пріоритетних напрямків розвитку держави, подальші дослідження із обраної теми будуть спрямовані на вивчення європейського освітнього досвіду на прикладі Польщі, як країни, що не так давно пройшла основні етапи реформування освіти і робить значні успіхи в цьому напрямку та може стати хорошим прикладом для запозичення досвіду.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Закон України “Про внесення змін до Конституції України” №2222-IV від 8.12.2004 р.: прийнята на п’ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Велес, 2005. – 12 с. – (Серія видань “Офіційний документ”). 2. Закон України “Про освіту” // Законодавчі акти України з питань освіти: За станом на 1 квітня 2004 року / Верховна Рада України; Комітет з питань науки і освіти / І. Р. Юхновський (ред.-упоряд.). Офіційне видання. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – С. 21-52. 3. Закон України “Про вищу освіту” // Законодавчі акти України з питань освіти: За станом на 1 квітня 2004 року / Верховна Рада України; Комітет з питань науки і освіти / І. Р. Юхновський (ред. – упоряд.). Офіційне видання. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – С. 168-221. 4. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України від 17 квітня 2002 року №347/2002 // Урядовий кур’єр. – 2002. – 18 квітня. 5. Змеев С.И. Основы педагогики: учебное пособие / С.И.Змеев. – М. : Флинта, 1999. – 151 с. 6. Deutsche Welle – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dw.de/p/1AGJ7. 7. Erasmus +. Creating opportunities for UK across Europe – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.erasmusplus.org.uk/. 8. EuroEast portal – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.enpi-info.eu/eastportal/news/latest/34428/. 9. European Commission – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eacea.ec.europa.eu/erasmus_mundus/results_compendia/documents/statistics/cumulative/statistics_by_country_erasmus_mundus_doctorates_candidates_selected_each_academic_year,_2010-11_to_2012-13.pdf. 10. Освітні тренди. Сайт про сучасні тенденції розвитку освітню – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.edu-trends.info/education-news-february-2015/

к політ.н., доцент Степко О.М.
+38(050)9814452
Stepko2004@ukr.net

WYKORZYSTANIE TECHNOLOGII INFORMATYCZNYCH ONZ DLA ROZWOJU SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ООН ДЛЯ РОЗВИТКУ СФЕРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Stepko A.M. Use of the United Nations’ information technologies for higher education improving.

The article describes the information technologies used by the UN to ensure the information activities in the field of higher education. It analyzes the main aspects of the UN Communications Group activities. In addition, the activities of United Nations information centers, which play a central role in raising public awareness and the development of higher education, are examined.

Key words: information technologies, United Nations, higher education.

Степко О.М. Застосування інформаційних технологій ООН для розвитку сфери вищої освіти.

В статті розглядаються інформаційні технології, що застосовуються ООН для підтримки інформаційної діяльності в галузі вищої освіти. Проаналізовано основні аспекти діяльності Групи ООН з питань комунікацій. Висвітлено діяльність інформаційних центрів, що відіграють центральну роль в зусиллях ООН, спрямованих на забезпечення інформованості населення та розвитку вищої освіти.

Ключові слова: інформаційні технології, ООН, вища освіта.

Степко А.М. Использование информационных технологий ООН для развития сферы высшего образования.

В статье рассмотрены информационные технологии, используемые ООН для обеспечения информационной деятельности в сфере высшего образования. Проанализированы основные аспекты деятельности Группы ООН по вопросам коммуникации. Кроме того, рассмотрена деятельность информационных центров ООН, которые играют центральную роль в деле повышения информированности населения и развития высшего образования.

Ключевые слова: информационные технологии, ООН, высшее образование.

Постановка проблеми. Мета цієї статті – дослідити головні аспекти використання новітніх інформаційних технологій, які

застосовуються ООН для підтримки інформаційної діяльності в галузі вищої освіти, що дозволяє здійснювати пошук, оцінювати, використовувати та створювати інформацію з професійною та навчальною метою.

Про важливість цього для ООН свідчить те, що одним із основних пріоритетів започаткованої ЮНЕСКО програми „Інформація для всіх" є інформаційна грамотність. Сьогодні виокремлюються два її види – комп'ютерна грамотність (навички використання ІКТ) та медіаграмотність (розуміння різних видів каналів комунікації та форматів передачі інформації) [1, с. 12]. Розбудова інформаційного суспільства може розглядатися як процес паралельний і взаємозв'язаний із побудовою суспільства знань, де головними механізмами виступають саме наука та освіта.

Нові технології є одним з основних факторів у розширенні сфери охоплення та у своєчасній передачі актуальної та достовірної інформації для цільових аудиторій, зокрема тих, хто працює в галузі вищої освіти: студентів, викладачів, науковців. Важливим аспектом підвищення ефективності цієї діяльності є зміст і якість переданої інформації, але не менш важливим є обізнаність потенційних користувачів з формами її представлення, розвиток навичок і можливостей у галузі інформаційної грамотності. Це також поставлено за мету автором публікації. Все це буде також сприяти включенню нових розділів до навчальних програм закладів освіти України.

Головною об'єднуючою основою для вирішення комунікаційних завдань, що стоять перед ООН, є Група ООН з питань комунікацій (ГООНК), створена як глобальна комунікаційна платформа системи ООН. Група допомагає планувати, координувати й проводити спільні заходи з питань громадської інформації та комунікації, в тому числі освітні заходи, на національному рівні. До платформи ГООНК входять інформаційні підрозділи організацій системи ООН, включаючи Секретаріат, спеціалізовані установи, програми та фонди.

Головна мета ГООНК на рівні окремої країни полягає у посиленні співробітництва представництв установ системи ООН з питань комунікацій, а також висвітлення діяльності ООН в засобах масової інформації. Це досягається завдяки координації з питань комунікації та знаходженню нових шляхів демонстрації ефективності роботи ООН та формування цілісного уявлення про ООН.

За підсумками роботи ГООНК останніх років, зокрема, вирішено: розширити рамки проведення кампанії «Підпишемо договір» в якості всеосяжної інформаційно-просвітницької кампанії системи ООН; заохочувати місцеві групи ООН до діяльності з метою розвитку для розробки веб-сайтів ООН в країнах або для інших онлайнових або друкованих ЗМІ; контактувати з мережею Інформаційних центрів ООН (ІЦООН) для покращення діяльності з планування та розробки спільних комунікаційних стратегій з пріоритетних питань ООН; підтримувати зусилля співробітників по роботі з новими засобами масової інформації, включаючи соціальні мережі, такі як «Фейсбук», «Твіттер» і блоги, з метою просування цілей Організації.

На місцевому рівні одним із пріоритетних напрямків діяльності є налагодження партнерських зв'язків з організаціями системи ООН через ГООНК. На рівні країн створено понад 100 груп з питань комунікації [2, с. 6], провідну роль у діяльності яких у багатьох випадках відіграють ІЦООН. Зусилля місцевих груп включають спільне ведення веб-сайтів, публікацію бюлетенів та інших інформаційних матеріалів, презентацію основних доповідей ООН, освітні заходи, спільне проведення міжнародних днів і великих кампаній з питань комунікації.

Важливими структурними елементами використання Організацією новітніх інформаційних технологій є Веб-сайт ООН, Центр новин ООН, Радіо ООН, ЮНіфід, Відділ публікацій ООН, Система iSeek та ін. Веб-сайт ООН є одним з основних джерел інформації про діяльність ООН. Центр новин ООН пропонує останні новини про ООН та Генерального секретаря. Повідомлення з місць, новини та тематичні програми про операції з підтримки миру та гуманітарну діяльність ООН складають основу програм Радіо ООН. ЮНіфід – інформаційний розділ ООН, заснований ДПІ та ЮНІСЕФ для створення і просування відеоматеріалів Організації. Він допомагає службам новин висвітлювати важливі глобальні питання, своєчасно надаючи їм відеоматеріали, джерелом яких є всі установи системи ООН.

Відділ публікацій ООН пропонує численні публікації як самої ООН, так і її основних установ. UN Works – «ООН в дії» являє собою новаторську платформу, основна мета якої – представити багатогранну діяльність Організації крізь призму людських доль, дати можливість поглянути на глобальні проблеми з точки зору повсякденного життя.

Створена в 2008р. мережева служба "UNifeed" знайшла широке коло користувачів, включаючи такі корпорації, як CNN, Канадська радіомовна корпорація і CBS News. Аналіз відвідуваності сайту свідчить про зростаючу кількість ЗМІ, які користуються матеріалами цієї служби. Аналогічну тенденцію можна відзначити й для сторінки ООН на мережевому сайті обміну відеофайлами "YouTube". "UNifeed" поширює інформаційні матеріали з Центральних установ і більш ніж 40 установ, фондів і програм ООН, місій з підтримання миру та інших організацій через компанію «Ассошіейтед пресс». Веб-сайт "UNifeed" є важливою платформою для мовних компаній в країнах, що розвиваються і для невеликих місцевих мовних агентств, які не мають доступу до супутникового телебачення «Ассошіейтед пресс». "UNifeed" також надає матеріали неурядовим організаціям, державним установам та навчальним закладам.

В Системі ООН основним центром інформаційного обслуговування та послуг з обміну знаннями є Бібліотека ім. Дага Хаммаршельда. Реалізація Бібліотекою та її філіями навчальних програм і програм індивідуалізованої підготовки, дозволяє ООН забезпечити інформаційні потреби співробітників Секретаріату, своїх представництв, науковців і викладачів університетів та дослідницьких установ. Користувачі навчаються методам більш ефективної роботи з інформацією та отримання доступу до неї, удосконалюють свої навички користування широким спектром технологічних та інформаційних інструментів, які надаються в їх розпорядження. При цьому звертається увага на проведення навчальних занять «один на один» в малих групах.

Бібліотека ім. Дага Хаммаршельда сприяє також забезпеченню доступу до якісних інформаційних ресурсів з використанням електронних засобів, координуючи роботу Консорціуму з придбання електронної інформації для системи ООН. Доступ до таких ресурсів мають користувачі в Центральних установах і відділеннях системи ООН по всьому світу. Бібліотекою ім. Дага Хаммаршельда завершено оцифровування основних документів Ради Безпеки за період з 1946 по 1992 роки англійською, іспанською та французькою мовами, що дозволило розширити охоплення Системи офіційної документації ООН (СОД) [3, с. 14]. Продовжується співробітництво з Бібліотекою Відділення ООН в Женеві, яка займається перекладом в електронну форму документів Ради Безпеки арабською, китайською та російською мовами. Почалася робота з перекладу в електронну форму основних документів Генеральної Асамблеї англійською, іспанською та французькою мовами. Ця інформація, безперечно, має бути корисною для українських студентів і аспірантів.

Серед популярних послуг, що надаються Інформцентрами для забезпечення доступу до повного зібрання публікацій, доповідей та офіційних документів ООН,слід назвати довідкові бібліотеки цієї системи. Більшість людей, що звертаються в інформаційні центри ООН, приходять для того, щоб скористатися бібліотечними послугами. Щорічно бібліотеки ІЦООН відвідують в середньому понад 200 000 осіб [4].

Застосовуючи сучасні комунікаційні технології, такі як CD-ROM, DVD, Інтернет і т. і., Інформцентри можуть також отримувати з Центральних установ ООН документацію в електронному вигляді. Матеріали, доступні для ознайомлення в режимі «он-лайн»: UN-BISNET та інші бази даних Бібліотеки імені Дага Хаммаршельда; Система офіційної документації ООН (ODS); Каталог видань ООН; Довідник для дослідників із документації ООН. ІЦООН також мають у своєму розпорядженні збірки фільмів та відеоматеріалів про ООН, які надаються за абонементом місцевим органам мовлення, неурядовим організаціям та освітнім установам.

ООН приділяє все більшу увагу освітній роботі, що зорієнтована безпосередньо на студентів та учнів. Конференція у форматі «Глобальна модель ООН» є щорічним заходом,

який проводиться по черзі в найбільших містах служби ООН у всьому світі. Робота конференції ведеться за аналогією з пленарними засіданнями Генеральної Асамблеї та її головних комітетів. Крім того, проводиться серія прямих веб-дискусій, в яких беруть участь експерти ООН та представники дипломатичного корпусу [5, с. 11]. Інформцентри ООН надають базові інформаційні матеріали та експертну допомогу при організації заходів, що моделюють діяльність ООН, в середніх школах та вищих навчальних закладах усього світу. Щорічно в 400 заходах в різних країнах світу, «моделюючих» роботу ООН, бере участь більше 200 000 учнів середніх шкіл та студентів вузів [6, с. 7].

Для розвитку співробітництва із вищими навчальними закладами важливою є Ініціатива ООН під назвою «Вклад наукового співтовариства». В рамках цієї нової програми взаємодії з ВНЗ, навчальними та науково-дослідними центрами розпочато роботу із сприяння більш безпосередньому обліку розроблених ними ідей в політиці, програмах та заходах ООН. Цю ініціативу схвалили понад 30 міжнародних мереж навчальних закладів. Зв'язки з ініціативою «Вклад національної спільноти» встановили понад 100 окремих закладів. Різноманіття географічних регіонів і охоплювана широка низка тематичних областей – від мистецтва до медицини, техніки та соціальних наук – відображає всю багатогранність мандата самої ООН та можливих галузей співробітництва.

Для зміцнення зв'язку з навчальними закладами, Інформаційні центри ООН залучають молодь до реалізації всього спектру своїх програм. Орієнтовані на навчальні заклади послуги, що ІЦООН надають працівникам освіти та учням всього світу, сприяють кращому розумінню ролі та діяльності Організації в пріоритетних областях. Багато Центрів проводять регулярні брифінги для учнів та студентів як у своїх приміщеннях, так і в школах і місцевих бібліотеках. Інформцентри ООН також співпрацюють з адміністрацією шкіл в розробці орієнтованих на ООН навчальних програм. У взаємодії з ІЦООН вчитель планує і керує діяльністю, яка може приймати форми практикумів, круглих столів, переглядів відеоматеріалів, виставок або конкурсів (есе, картин і малюнків, фотографій і т. п.). Інформаційний центр направляє й надає навчальний матеріал і довідкову інформацію щодо запропонованих проблем. Крім цього, учні можуть користуватися збірками матеріалів і аудіовізуальними послугами бібліотеки інформаційного центру.

Висновки. Отже, ООН приділяє величезну увагу використанню нових інформаційних технологій для розвитку сфери вищої освіти практично у всіх напрямках. Зважена політика в області інформаційної технології забезпечить також можливість більш ефективного поширення більшого обсягу інформації в рамках освітньої діяльності. Головні установи системи ООН, що зможуть ширше користуватися досягненнями в галузі інформаційно-комунікаційних технологій, полегшать рішення навіть більш широкої задачі наведення мостів через "цифрову прірву", що існує між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються. Безперечно, що й для України на даному етапі широкого впровадження інформаційних технологій в системі освіти і науки використання можливостей ООН буде мати позитивні наслідки.

Список використаних джерел

1. Стратегический план Программы ЮНЕСКО «Информация для всех» (2008–2013гг.) [Текст]. – Москва : Межрегион. центр библ. сотрудничества, 2009. – 48 с. 2. Доклад Генерального секретаря. Деятельность Департамента общественной информации: стратегические коммуникационные услуги. A/AC.198/2011/2 [Текст] / Департамент. обществ. информ. – Нью-Йорк, 2011. 3. Доклад Генерального секретаря. Деятельность Департамента общественной информации: стратегические коммуникационные услуги. A/AC.198/2010/2 [Текст] / Департамент. обществ. информ. – Нью-Йорк, 2010. 4. Справочные библиотеки Информационных центров ООН [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://unic.un.org/aroundworld/unics/ru/ whatWeDo/productsAndServices/libraries. 5. Доклад Генерального Секретаря. Деятельность Департамента общественной информации. Информационно-просветительная работа. A/AC.198/2009/4 [Текст] / Департамент. обществ. информ.– Нью-Йорк, 2009. 6. Доклад Генерального секретаря. Вопросы, касающиеся информации. A/66/261 [Текст] / Департамент. обществ. информ. – Нью-Йорк, 2011.

PEDAGOGIKA SZKOŁY WYŻSZEJ

д. психол. н, професор Богучарова О.І.
+38(066)8314817,
boghucharova54@mail.ru

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF HIGHER SCHOOL OF UKRAINE AND INTEGRATION IN EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Ye. Bogucharova Innovative development of higher school of Ukraine and integration in european educational space.

In the article problems are considered in the context of joining of Ukraine to Bolonya's process, that predefined two groups of factors. The first from them is a global crisis of education on the whole (computerization, informatization), second is an internal crisis of vital functions of Ukrainian society, including educational sphere (orientation on knowledge, ability, skills, than on personality' development). In this connection it is necessary to form a new type personal's developing informative-educational environment, in which both strategic and tactical models of higher education must be developed, administration of educational process which can be carried out now on the base of computer technologies (telecommunication co-operation of teachers and students as active subjects, computer's learn-metodic complexes).

Keywords: personality, educational process, personal' developing informative-educational environment, subject, telecommunication co-operation, computer's learn-metodic complexes, management of the «real» educational procesu.

Богучарова О.І. Інноваційний розвиток вищої школи України та інтеграція в європейський освітній простір.

У статті розглянуто проблеми в контексті приєднання України до Болонського процесу, що зумовлені двома групами чинників. Перша з них – це глобальна криза освіти загалом (компютерізація, інформатизація, технологизация), друга – внутрішня криза життєдіяльності українського суспільства, у тому числі й освітньої сфери (орієнтація на знання, уміння, навички, аніж на розвиток особистості). У зв'язку з цим необхідно формувати новий тип особистісно-розвивальне інформаційно-освітнього середовища (телекомунікаційна взаємодія викладачів і студентів, компютерні навчально-методичні комплекси, адміністрування «реального» навчального процесу).

Ключові слова: особистість, освітній процес, особистісно-розвивальне інформаційно-освітнє середовище, суб'єкт, телекомунікаційна взаємодія, компютерні навчально-методичні комплекси, адміністрування реального навчального процесу.

Богучарова Е.И. Инновационное развитие высшей школы Украины и интеграция в европейское образовательное пространство.

В статье рассмотрены проблемы в контексте присоединения Украины к Болонскому процессу, что предопределены двумя факторами. Первый из них – это глобальный кризис образования (компютеризация, информатизация, технологизация), второй – внутренний кризис жизнедеятельности украинского общества, в том числе и образовательной сферы (ориентация скореее на знания, умения, навыки –ЗУН, чем на развитие личности). В связи с этим необходимо формировать новый тип личностно развивающей информационно-образовательной среды (телекоммуникационное взаимодействие преподавателей и студентов, компютерные учебно-методические комплексы, администрирование реального учебного процесу).

Ключевые слова: личность, образовательный процесс, личностно развивающее информационно образовательной среды, субъект, телекоммуникационное взаимодействие, компютерни учебно-методические комплексы.

Актуальність дослідження. Процеси європейської інтеграції охоплюють все більше сфер життєдіяльності. Не стала винятком й освіта, особливо українська вища школа, оскільки Україна дедалі наполегливіше працює над практичним приєднанням до Болонського процесу, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог. Цьому допомагає й становлення українського «суспільства знань», що співпадає з глобальною тенденцією інформатизації світу, та що стало відповіддю на історичні виклики принципово нової ситуації, яка склалася як у світі, та й в Україні зокрема, в основі якої потужний розвиток «економіки знань» та гуманітарних технологій.

Огляд останніх публікацій. Оновлення вищої освіти – складний, безперервний, багатоаспектний і актуальний процес, що потребує науково обґрунтованих і досить гнучких методів регулювання. Свідченням цього є наукові праці таких відомих вчених як: В. Андрущенко, М. Головатий, М.Євтух, В. Журавський, В. Кремінь, В. Коваленко, І. Мороз, С. Майборода [1; 2; 3; 4; 5; 7 ;8; 10]. Щодо адміністрування навчального процесу, що може здійснюватися тепер на базі комп'ютерних технологій, то ці питання відображені в ідеях про використання комп'ютерних систем управління навчальними закладами (Є. Машбіц, Л. Пак, В.Панок, Л. Терещенко, Є. Хриков).

Тим не менш, якщо ретельно проаналізувати літературу щодо змістовного наповнення інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу (ВНЗ, скор.), то майже всі публікації по проблемі створення освітнього середовища зводяться до обговорення апаратного і програмного забезпечення, різних варіантів використання нових інформаційних технологій і таке ін. [2; 4; 5; 8].

У свою чергу, щодо створення високоякісного контента у вигляді спеціалізованих навчально-методичних комплексів дисципліни (НМКД) йдеться значно менше. Як відомо, НМКД вибудовуються за модульним принципом. Згідно Болонських домовленностей, в ідеалі все навчальне навантаження має бути побудоване зі стандартизованих модулів, обсяги яких вимірюються в кредитах, а зміст відзначатися певними узгодженнями в масштабах усіх країн Європи. Модульне навчання прийшло до нас з працями американських педагогів-дослідників Б.Скіннера (1957), Дж. Расселла (1974), А. Гучинськи (1983). Ця технологія знайшла плідний розвиток в різноманітних їх класифікаціях і на теренах України : модульно-т'ютерській(А.Алексюк),модульно-рейтінговій (В. Бондар), модульно-розвивальній (А. Фурман), модульно-проблемній (П.Третяков) тощо. Щодо безпосереднього запровадження програмного забезпечення у відношенні до викладачів і студентів то тут головною проблемою є взаємодія людини з комп'ютером. Ця проблема знайшла висвітлення в літературі як проблема "нової свідомості", "нового мислення", "нових партнерських стосунків" (А.Берг, В.Винокуров, К.Зуєв, М.Сенченко, Ф.Рибаков, Е.Семенюк, Г.Смолян, А.Урсул); методології і теорії комп'ютеризації освіти (Б.Гершунський, О.Довгяло, Ю.Дорошенко, М.Жалдак, М.Левшин, Ю.Машбіц, Н. Морзе, І. Підласий, О.Тихоміров) [3; 4; 6; 15-18].

Метою статті є визначення специфіки функціонування й розвитку вищої школи у зв'язку з новими вимогами, що постали перед нею в умовах глобальних соціально-економічних трансформацій та входження в процеси європейської інтеграції. Реалізація цієї мети припускає аналіз психолого-педагогічного досвіду створення та проектування нового особистісне-розвивального та інформаційно насиченого освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Інноваційний виклик, який очікує вищу школу сьогодні означає, що перед кожним вищим закладом освіти постає складне, багатофакторне завдання – сформувати нове особистісне-розвивальне і інформаційне насичене освітнє середовище підготовки фахівців з урахуванням не тільки сьогоднішніх вимог, але і соціальної перспективи, стрімкого розповсюдження нових інформаційних і комунікаційних технологій. До того ж й ринкові умови вимагають ґрунтовних змін у системі науки та освіти України [1;4; 7; 8; 10; 13; 14]. Проведення таких змін в часі співпало із реформуванням європейської системи освіти та науки, і тому для України склались надзвичайно сприятливі зовнішні обставини, оскільки у Болонському процесі чітко визначено напрям руху вітчизняного освітньо-наукового комплексу. Однак нова парадигма суб'єкт – суб'єктні відносини викладача і студента, не в змозі відразу відтворитися в освітньому процесі з встановленням усюди електронних ресурсів, моніторів, комп'ютеризацією. Невипадково проблемою для більшості українських університетів виступає те, що освіта в країні все ще більшою мірою орієнтована на знання, уміння, навички, ніж на розвиток особистості, ніж на саме формування свідомості та самосвідомості фахівця. І це незважаючи на те, що принципи освітнього процесу, орієнтованого на розвиток особистості як суб'єкта навчальної діяльності отримали своє теоретичне обґрунтування в науці ще в 80-90-ті роки XX ст.

Для ефективного реформування вищої освіти України, на наш погляд, потрібно не тільки ретельно переглянути переваги і недоліки попередньої системи освіти, знайти перехідні конструктивні форми до ефективних і прогресивних систем і технологій освіти, оскільки Україна мала і має одну з потужних освітніх систем у світі (за рівнем освіти вона посідала 15 місце із 162 країн світу). Однак, слід враховувати, що, незважаючи на всі переваги, попередня система формувалася та розвивалася на інших соціально-економічних, політичних, суспільних та культурних засадах. Тим більше, що протягом існування незалежної України реформи, які мали місце у вітчизняному науковоосвітньому комплексі,

мали косметичний характер. Тобто демонтаж з метою реформування української вищої школи об'єктивно відбувався шляхом відмови від усього радянського надбання з тим, щоб зробити вишу школу більш доступною, а підготовлених фахівців – дійсно конкурентноспроможними на ринку праці і адаптованими до соціуму. Проте результатів справжнього реформування вищої школи в Україні й досі не дуже відчутно.

Отже, щоб стати повноправним членом Болонської співдружності Україні треба суттєво перебудувати свою систему вищої освіти і науки. При цьому слід пам'ятати, що Болонськиий процес – це не стільки впровадження нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського Союзу, скільки тривалий процес узгодження рекомендацій, вироблених країнами-учасницями процесу, створення зони європейської вищої освіти та пріоритетів національної системи освіти [4, с. 26]. Тому ми пропонуємо у вищій школі створення особливого особистісно-розвивального інформаційно-освітнього середовища. Окремі принципи, блоки, маркери цього середовища вже «працюють» у вищій школі Україні. Ми лише узагальнили власний досвід та результати інших досліджень.

Функціональна структура особистісно-розвивального інформаційно-освітнього середовища визначається системою цілей і завдань навчального процесу, функціями навчальної діяльності і може бути представлена наступними проблемно орієнтованими блоками:

- інформаційне обслуговування викладачів і студентів (забезпечення доступу до електронних каталогів, електронних підручників і глосаріїв по темам, електронних енциклопедій, по предметним областям і напрямам діяльності, вітчизняним і світовим інформаційним мережам, базам знань і банкам даних);
- організація навчального діалогу в інформаційно-освітньому середовищі (об'єкт-об'єктна комунікація, суб'єкт-об'єктна комунікація, суб'єкт-суб'єктне спілкування);
- телекомунікаційна взаємодія викладачів і студентів в процесі пізнавальної діяльності;
- автоматизоване навчання і контроль;
- моделювання явищ, що вивчаються (досліджувані явища), і процесів, які опановуються (демонстраційне і інтерактивне запровадження);
- адміністрування реального навчального процесу.

По всім дисциплінам основних освітніх програм вищої і відповідної додаткової професійної освіти на тих кафедрах, на яких працюють сьогодні українські викладачі обов'язковою вимогою викладання є створення основних інформаційних освітніх ресурсів – навчально-методичні комплекси дисциплін (НМКД), які забезпечують ефективну самостійну роботу студентів і слухачів, включаючи навчання і контроль знань (тестування), методичне і дидактичне супроводження підготовки фахівця, а також інформаційну підтримку навчання.

Останнім часом намітилася явна тенденція до переходу від кваліфікаційної моделі фахівця до компетентнісної. Акцент в підготовці професіонала зміщується на соціально-особистісні і загальнопрофесійні компетенції [9; 16]. Відповідно, інформація, знання, що забезпечують можливість профільної спеціалізації в широких областях, які є затребуваними на ринку не тільки освітніх послуг, але і різноманітних ринках праці, навряд чи можуть бути академічно замкненими, жорстко розмежованими. Розроблені в університеті НМКД відповідно до навчальної програми по кожній дисципліні забезпечують організацію самостійної роботи студентів, включаючи його навчання, тренінг і контроль знань (самоконтроль, поточний контроль знань і проміжну атестацію), а також засвоєння студентами освітніх програм з використанням дистанційних технологій в повному об'ємі.

Процес розвитку таких систем НМКД як певних предметних середовищ та їх психолого-педагогічного забезпечення, вважаємо, потрібно зробити планомірним, перевести в площину завчасно розміркованої стратегічної політики, в якій будуть чітко визначені цілі і критерії розвитку всіх складових, виявлені потенційні "точки зростання", визначені етапи становлення предметних середовищ в загальному особистісно-розвивальному інформаційно-освітньому середовище з урахуванням особистісно орієнтованих технологій, а не лише її програмного та

апаратного забезпечення.

Висновки. Основні проблеми, які визначають фахівці, у контексті приєднання України до Болонського процесу пов'язані із двома особливими групами факторів, яких раніше суспільство не відчувало. Перший з них - це глобальна криза освіти, що пов'язана із сучаснимизагальноцивілізаційнимипроцесами, а саме – переходом людства від індустріальної цивілізації до постіндустріальної, зокрема фази інформаційного суспільства, так званого к-суспільства(від англ. knowledge – знання), друга – проблемою для кількості українських університетів виступає те, що освіта в країні все ще більшою мірою орієнтована на знання, уміння, навички, ніж на розвиток особистості, ніж на саме формування свідомості та самосвідомості фахівця.

Запропонована модель особистісно-розвивального інформаційно-освітнього середовища має сприяти вирішенню цих проблем.

Список використаних джерел

1. Андрейчук С. Державне управління вищою школою в контексті Болонської деклараций /С. Андрейчук// Актуальні прроблеми реформування державного управління в Україні: Матеріали щорічної науково-практичної конференції /12 січня 2006 р.р.; за наук. ред. Я.И. Малика: У 2 ч. — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2006. – 4.2. – С 4–5. 2. Бабаева Ю.Д. Диалог с ЭВМ: психологические аспекты/ Ю.Д.Бабаева, А.Е.Войскунский, В.В.Кобелев, О.К.Тихомиров/ Вопросы психологии. – 1983. №2. – С. 25–34. 3. Борінштейн Є.Р. Соціокультурні проблеми інформатизації та Інтернету і їх особливості в Україні / Є.Р. Борінштейн // Перспективи – 2001 – № 1(13). – С.8 –12. 4. Вища освіта в Україні: Навч.посіб / В.Г. Кремень, С.М. Ніколаєнко, М.Ф.Степко та ін.; За ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка. – К., 2005. – 327с. 5. Журавській В.С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В.С. Журавській. – К.: Вид. дім. "Ін Юре", 2003. – 416 с. 6. Карабін Т.В. Особливості міжособистісного спілкування в мережі «Internet» / Т.В. Карабин // Актуальні проблеми психології. Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. – К., 2002. – Т.1. –Ч. 5. – С. 41–47. 7. Майборода С. В. Вища освіта України, в умовах інтеграції у світовий освітній простір / С. В. Майборода // Державне управління в умовах інтеграції в Європейський Союз. Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (2002, 29 травня, Київ). Гол. ред. В.І.Луговий. – К. : УАДУ, 2002. – Т. 1. – С 135–150. 8. Мороз І. Болонський процес – це конкретні рішення та дії / І. Мороз // Вища освіта України. – 2005.-№1.– С 29–36. 9. Нагорный Б. Г. Социальный институт образования и процессы глобализации / Б. Г. Нагорный // Соціологічні дослідження. Збірник наук. праць.Луганськ. – 2005.– №5. – С.5 –18. 10. Ніколаєнко С. М. Вища освіта – джерело соціально-економічного розвиткусуспільства /С. М. Ніколаснко. – К.: Знання. – 2005. – 347 с. 11. Загальна декларація прав людини // Вісник уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – 1998. -№ 1. – С 8–13. 12. Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту. — К.~. Міносвіти України, 1994. –Вип. 1. – 336 с. 13. Ніколаєнко С. Сучасна законодавча основа в системі майбутніх освітнього та наукових процесів в Україні і світі / С. Ніколаєнко // Вища школа. – 2003.– № 4–5. – С. 3–19. 14. Коваленко В. П. Специфіка державного управління інноваційним розвитком / В.П. Коваленко // Менеджер. – 2005. – № 2. – С. 165–175. 15. Шаповалов А. В цепях компьтерного рабства /А. Шаповалов. – Днепропетровск: ИМА-пресс. – 2004. – 16с. 16. Ясвин В. А. Психологическое моделирование образовательных сред /В.А. Ясвин / Психологический журнал. 2000. – Т.21. –№4. 167–174. 17. Intelligence Reframed. Multiple intelligences for the 21st century. Useful review of Gardner's theory and discussion of issues and additions. — New York: Basic Books. — New editions. – 1999. — 292 p. — http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/641/1/2009_Вестник%20ОНУ%20 Психология%20т%2014%20в%2017_102-109%2B.pdfhttp://pidruchniki.ws/19530610/pedagogika/psihologichni_dzherela_vihovnoyi_maysternosti_-_beh_id]. 18. Liu Q. Psychological well-being, depression, and anxiety in Japanese university students /Q.Liu, M.Shono, T.Kitamura // Depression and anxiety. 2009. – No 26(8). – P. 99–105.

к.і.н., доцент Грінберг Л.Ф.
+38(067)976 40 81
loura_greenberg@ukr.net

KOMPETENCJE ZAWODOWE: JEDNOŚĆ TREŚCI I TECHNOLOGII, SZKOLENIA

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: ЄДНІСТЬ ЗМІСТУ І ТЕХНОЛОГІЙ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ

Greenberg L.F. Professional competence: the unity of content and technology training.

The article analysed importance of formation of communicative competence (as professionally important qualities) that lies at the basis of the state standards of training specialists for the information sector. Clarified modern public demands on the level of communicative competence of future specialists and their readiness to effective decision diverse model and non-standard professional tasks.

Keywords: communication, competence, social communication, communicative competence.

Грінберг Л. Ф. Професійна компетентність: єдність змісту і технологій підготовки кадрів.

У статті проаналізовано важливість формування комунікативної компетентності (як професійно важливої якості), що лежить в основі державних стандартів підготовки фахівців для інформаційної сфери. З'ясовано сучасні суспільні вимоги до рівня комунікативної

компетентності майбутніх фахівців і їхньої готовності до ефективного розв'язання різнопланових типових і нестандартних професійних завдань.

Ключові слова: комунікація, компетентність, соціальна комунікація, комунікативна компетентність.

Гринберг Л.Ф. Профессиональная компетентность: единство содержания и технологий подготовки кадров.

В статье дан анализ формирования коммуникативной компетентности как профессионального качества, которое лежит в основе государственных стандартов подготовки специалистов для информационной сферы. Уточнены современные общественные требования к уровню коммуникативной компетентности будущих специалистов и их готовности к эффективному решению разноплановых типових и нестандартних профессиональных задач.

Ключевые слова: коммуникация, компетентность, социальная коммуникация, коммуникативная компетентность.

Постановка проблеми. В умовах сучасних економічних відносин, розвитку різних форм господарювання, впровадження новітніх інформаційних технологій виникає потреба відповідного кадрового забезпечення, значного підвищення рівня професійної підготовки фахівців, уміння виконувати професійні обов'язки на конкретному робочому місці, використовувати комп'ютерні програми, швидко знаходити необхідну інформацію і приймати відповідні рішення.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено: „Головна мета української системи освіти – створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України. Система освіти має забезпечити формування особистості професіонала-патріота України, підготовленого до життя і праці у XXI столітті".

Сьогодні серед української педагогічної громадськості та на сторінках педагогічної літератури центральною є думка про необхідність запровадження та впровадження в навчальний процес компетентнісного підходу.

З проведеного аналізу педагогічної літератури [4, 5, 6], можемо стверджувати, що компетентність – це здатність приймати рішення, нести відповідальність за їхні наслідки,оскільки компетентність поєднує у собі як інтелектуальні, так і фізичні якості особистості та передбачає наявність у студента знань, вмінь та навичок, які слід творчо застосовувати у практичній діяльності.

Мета цієї статті – з'ясувати роль комунікативної компетентності як складової професійної компетентності у ході підготовки фахівців інформаційної сфери в умовах вищого навчального закладу.

Завдяки використанню компетентнісно орієнтованих, інтерактивних технологій поглиблюється рівень оволодіння відповідними здібностями. Студент, який відчуває себе суб'єктом процесу навчання, використовуючи весь комплекс вмінь, накопичує досвід у спілкуванні, привчається ефективно працювати у групі, колективі, вчиться співвідносити та гармонізувати власні інтереси з інтересами інших.

Своєчасним є розроблення державних стандартів освіти з урахуванням національних традицій та світових досягнень у цьому напрямі. Це пов'язано з необхідністю зміцнення авторитету і конкурентоспроможності України на міжнародній арені і необхідністю підвищення мобільності людського капіталу на європейському ринку праці.

Вирішення цієї проблеми сприяє пошуку шляхів забезпечення готовності майбутніх фахівців до творчої праці, освоєнню і впровадженню інноваційних технологій, сталого розвитку наукового світогляду. Також головним стимулятором мобільності є ринкова економіка, яка, з одного боку, спрямовує кваліфікованих працівників на пошук місць кращого застосування своєї праці на робочих місцях з високим творчим змістом і оплатою праці, а з другого − значна частина працездатного населення, яка вивільняється з виробництва і тимчасово не має роботи, мусить проходити професійну перепідготовку.

Перший засіб – це професійна орієнтація студентів, створення для них ситуації свідомого вибору майбутньої професії з урахуванням реальних потреб економіки та внутрішнього ринку праці у фахівцях певного профілю та рівня підготовки. Великого значення для професійної орієнтації студентів набуває здобуття другої базової вищої освіти та отримання робітничих професій, це максимально розширює можливість майбутнього працевлаштування.

Професійно-практична підготовка студентів реалізується під час виконання

практичних робіт, проходження навчальних, технологічної та переддипломної практик. Підвищенню рівня пізнавальної самостійності, високому ступеню наочності й безперервному самоконтролю засвоєння знань та умінь, формуванню необхідних професійних компетентностей сприяє застосування в навчальному процесі інформаційних технологій.

Великого значення для формування професійних та комунікативних компетентностей студентів має застосування інтерактивних технологій, проведення ділових ігор, тренінгів.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено: „Головна мета української системи освіти – створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України. Система освіти має забезпечити формування особистості професіонала-патріота України, підготовленого до життя і праці у XXI столітті".

Тому проблема оптимізації професійної підготовки фахівців у системі вищої освіти є на сьогодні однією з актуальних. Це пов'язано з необхідністю зміцнення авторитету і конкурентоспроможності України на міжнародній арені та підвищення мобільності людського капіталу на європейському ринку праці.

Головним стимулятором мобільності є ринкова економіка, яка, з одного боку, спрямовує кваліфікованих працівників на пошук місць кращого застосування своєї праці на робочих місцях з високим творчим змістом і оплатою праці, а з другого – значна частина працездатного населення, яка вивільняється з виробництва і тимчасово не має роботи, мусить проходити професійну перепідготовку. Формування у студентів професійної компетентності як інтегрованої системи професійних знань, умінь, навичок фахівця та його особистісних якостей, відбувається поступово упродовж як всього періоду навчання, так і всього життя. Завдяки використанню компетентнісно орієнтованих, інтерактивних технологій поглиблюється рівень оволодіння відповідними здібностями.

Одним з важливих засобів якісної підготовки кадрів для інформаційної сфери є професійна орієнтація студентів, тобто створення для них ситуації свідомого вибору майбутньої професії з урахуванням реальних потреб економіки у фахівцях певного профілю та рівня підготовки.

Професійно-практичну підготовку студентів реалізують під час виконання практичних робіт, проходження навчальної, технологічної, виробничої та переддипломної практик. Підвищенню рівня когнітивної самостійності, високому ступеню наочності й безперервному самоконтролю засвоєння знань та умінь, формуванню необхідних професійних компетентностей сприяє застосування в навчальному процесі інформаційних технологій. Велике значення для формування професійних та комунікативних компетентностей студентів має застосування інтерактивних технологій, проведення ділових ігор, тренінгів.

Досить прогресивною в педагогічній практиці єтехнологія співробітництва. Яскравим прикладом реалізації цієї технології в університеті є робота студентського парламенту. Студенти стають не лише учасниками, ай партнерами навчально-виховного процесу, беруть активну участь у всіх напрямах діяльності навчального закладу, набуваючи неоціненного досвіду соціально-комунікативної роботи.

Розвиток творчих здібностей студентів дає змогу гармонійно та безконфліктно взаємодіяти в конкретному середовищі, в освітньому просторі ВНЗ систематично і планомірно шляхом їх залучення до науково-дослідної роботи та участі в науково-практичних і науково-теоретичних конференціях.

Тому сьогодні на тлі зростаючої конкуренції освітніх послуг, загострення демографічної ситуації в країні підвищується значущість свого потенціалу. А завданням кожного навчального закладу є не просто надати студентові певний набір знань, а сформувати у них повагу до обраної професії, вироблення необхідних для неї рис, умінь і навичок, розвиток творчого потенціалу майбутнього фахівця.

Реалії сьогодення – це ринкова економіка з її невід'ємними мегатрендами: глобалізацією, технологіями та конкуренцією, які знаходяться у складній залежності й обумовлюють динаміку кожного з них. При цьому, «..технології породжують конкуренцію та прискорюють глобалізацію, яка, в свою чергу, стимулює

посилення конкуренції» [6, 46] і сприяє появі безробіття взагалі та серед дипломованих фахівців у тому числі.

Зміни вимагають конкурентоспроможності, професійної й соціальної мобільності, неперервної освіти й професійного, духовного, самовдосконалення.

Певним чином можна окреслити параметри, що обумовлюють конкурентоспроможність майбутнього фахівця – це технічні та технологічні; економічні; соціально-організаційні.

Для конкурентоспроможної особистості домінуючою. є наявність більш високого рівня творчого мислення, відомого як латеральне мислення (здатність відмовитись від стереотипів, здатність поглянути на проблему з іншого боку, здатність прийняти неочевидне рішення).

Конкурентоспроможність – це новий якісний стан фахівця, який можна віднести до числа стратегічних цінностей, що поряд з орієнтацією на власні сили і наполегливістю, сприяють подоланню індивідуального психологічного бар'єру, пригніченості, песимізму, невизначеності в життєвій перспективі, упорядковують всю систему життєдіяльності в умовах переходу до нових ринкових відносин і в результаті допомагають соціуму вийти з тупікової ситуації.

Поняття конкурентоспроможності особистості фахівця призводить до найбільш складної проблеми: які здібності, характеристики, якості, знання та вміння гарантуватимуть конкурентоздатність випускника на ринку праці в умовах нестабільності бізнес-середовища.

Конкурентоспроможність студента – це вміння постійно навчатися, орієнтуватися в світі інформації ефективно її використовувати, прагнення до саморозвитку. А такий підхід може використовуватися в загальноосвітніх навчальних закладах за умови, коли учень відчуває себе суб'єктом діяльності.

Динамічні зміни, які відбуваються в світі визначили основні напрямки розвитку освіти, що спрямовані на реалізацію розвивальної парадигми. Нова парадигма має забезпечувати формування в учнів готовності й здатності активно творити нові реалії життя, гідно репрезентувати свою націю, безперервно оновлювати власний досвід, проектувати подальший освітній та життєвий шлях.

Гостра суперечність між новою системою вимог і можливостей особистості породжує необхідність формування у молодого покоління компетентності організованої життєдіяльності.

Сучасне високотехнологічне виробництво характеризується різноманітністю технічних засобів і технологій, котрі за своєю сутністю і призначенням дозволяють забезпечити гарантоване отримання необхідного продукту праці відповідно до заданих цілей діяльності.

Необхідною умовою усвідомлення проблем і процесів техногенного розвитку суспільства слід вважати наявність знань і вмінь виконувати різні перетворюючі процедури, прогнозувати і проектувати власну діяльність у технологічному середовищі, що безперервно змінюється і удосконалюється.

Колись освіта виходила з потреб держави. Сьогодні акценти розставлені інакше – маємо зробити людину такою, щоб вона могла вирішувати державні завдання за своїм покликанням, бути високоморальною, духовно-розвиненою, мобільною в своєму розвитку.

У системі вищої освіти основними групами компетентностей, яких потребує сучасне життя, є: соціальні; полікультурні; комунікативні; інформаційні; саморозвитку та самоосвіти; компетентності, що реалізуються у прагненні і здатності до раціональної, продуктивної творчої діяльності.

Трудова компетентність є інтегрованим результатом навчально-трудової діяльності учнів і формує передусім на основі опанування змісту програми трудового навчання. Компетентна людина не тільки повинна розуміти сутність проблеми, а й вміти розв'язувати практично.

Крім того, формування компетентностей в галузі сучасного виробництва (здатність одержувати техніко-технологічні знання, знання з природничих наук, економіки; соціальні та підприємницькі навички, а також загальнокультурні цінності) значною мірою впливає на розвиток конкурентоспроможної особистості.

Розглядаючи проблеми компетентності, привертає увагу такий аспект трактування:

competence – це законно прийнята здатність авторитетної особи здійснювати певні акти чи дії в конкретних умовах, або коло повноважень. Тому компетентний – це той, хто знає, обізнаний в певній галузі спеціаліст, який має право за своїми знаннями і повноваженнями робити і вирішувати щось, висловлювати судження про будь-що, має право розв'язувати питання які входять до кола компетенції [1, 16].

Висновки. В акмеологічному розумінні професійна компетентність – це когнітивний компонент підсистем професіоналізму особистості і діяльності, сфера професійного ведення, коло розв'язуваних питань, система знань, яка постійно розширюється, дає змогу виконувати професійну діяльність із високою продуктивністю, діяти самостійно і відповідально [1, 17; 3; 4].

Список використаних джерел

1.Равен, Д. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Д. Равен.– М.,2002.– С.150–155. 2. Абдулаев, А.Ш. Введение в информационный мир / А. Абдулаев. – М., 1994. – 72 с. 3. Баштанар, И. М. Коммуникативные умения в структуре профессио¬нальной компетентности [Текст] / И. М. Баштанар // Вестник ЧГАКИ. – Челябинск, 2004. – Вып. 13 (№ 2). – С. 5-10. 4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с. 5. Матвієнко, О. Інформаційна освіта: інноваційні аспекти : [Монографія]./ О. Матвієнко– К.: КНУКіМ, 2003. – 126 с. 6. Матвієнко, О. Теоретико-методологічні підходи до розроблення концептуальних основ інформаційної освіти / О. Матвієнко // Вісн. Кн. палати. – 2004. – №7 – С. 21–27. 7. Хуторской, А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 58 – 64.

PhD in economics, associated professor Dielini M.
+38(099)0136111
marina.delini@mail.ru
PhD in economics, associated professor Popova J.
+38(050)9182984
Yuli-p@ukr.net

COMPETENCE APPROACH AS A MODERN DIRECTION OF UKRAINIAN HIGHER EDUCATION DEVELOPMENT

Dielini M.M., Popova J. Competence approach as a modern direction of Ukrainian Higher education development.

The paper defines the concept of "competence", considered its components, prove its importance for Ukrainian nowadays, causes the introduction of competency-based approach to the system of high school, describes core competencies, the role of the investigational approach for the further development of educational space of Ukraine. Specifies the difference between "competence" and "competency".

Keywords: contemporary approach, competence model, innovative components, the educational process, training technology.

Дєліні М.М., Попова Ю.М. Компетентнісний підхід як сучасний орієнтир розвитку вищої освіти в Україні.

В статті визначено поняття «компетентність», розглянуто його складові, причини впровадження компетентнісно-орієнтованого підходу у систему вищої школи, охарактеризовано ключові компетенції, визначено роль досліджуваного підходу для подальшого розвитку освітнього простору України.

Ключові слова: сучасний підхід, компетенції, модель, інноваційні компоненти, навчально-виховний процес, технології навчання.

Делини М.Н., Попова Ю.Н. Компетентностный подход как современный ориентир развития высшего образования в Украине.

В статье анализируется понятие «компетентность», рассмотрены его составляющие, причины внедрения компетентностно-ориентированного подхода в систему высшей школы, охарактеризованы ключевые компетенции, определенна роль исследуемого подхода для дальнейшего развития образовательного пространства Украины.

Ключевые слова: современный подход, компетенции, модель, инновационные компоненты, учебно-воспитательный процесс, технологии обучения.

Problem. Stepping into the European educational space, following the requirements of the Bologna Declaration, understand that for Ukraine wait a new philosophy of education – new principles of the learning process, a new type of relationship between teacher and student, new educational technology, prevent reproductive methods of teaching, learning process transparency and others. This fully applies to vocational higher economic education that is organically linked to the social production and reproduction ensures the working capacity of the state and is a major driver of productivity and ensure production of competitive products.

The aim of the article is to analyze and find a new direction of Ukrainian Higher education and namely competence approach.

To the problem of competence approach is devoted attention of Ukrainian scientists, such as Andreev A., Bermus A, Bibik N, Ermakov I., Zim-

njaja I., who analyses this approach and try to find the main direction of its development in Ukrainian Higher Education. Their researches and acquisitions are the base of this article.

The main material. Most higher education institutions are now working in an increasingly competitive market of educational services, while within their activities they have not only to meet the educational needs and create new, guess the features of public opinion; information, training, competence needs of domestic and foreign society. Teaching in higher education should target students in acquiring specific skills, knowledge and abilities required in their future careers. The task of Ukrainian higher education today – to create conditions for development and self-identity of the student. Currently, the main criterion pedagogical skills should not be that how much teacher training material submitted, but how to teach students to master the content of the subject, to meet life situations using social experience.

Competence approach in education became active in Europe and the US in the early 80's. Undoubtedly, among scientists there is no single approach to the definition of this concept and there are some differences in approach and understanding of that period. A competency-oriented approach – one of the new conceptual orientations, directions of educational content in Ukraine and the developed world. This approach to the educational process which aims at acquiring person a certain amount of knowledge and experience that allow it to draw conclusions about something clearly express their thoughts, to act in a manner different situations.

According to today's teachers is vital competencies acquisition can give a person the possibility to orient in a modern society, contributes to the individual's ability to respond quickly to requests in time. The term "competence approach" means the direction of the educational process on the formation and development of key competencies and subject individual. The result of this process will form a common human competence, which is a set of key competencies, integrated personality characteristics. This characteristic has formed in the learning process and include knowledge, skills, attitudes, experiences and behaviors of the individual.

Analysis of the interpretation of the term "competence" in reference literature means in Latin means "mastery of knowledge to speculate on something"; knowledgeable, authoritative in a particular area [2]; in Greater dictionary German as a foreign language, the term "competence" is characterized as the ability to act as the ability to use knowledge in practice [5].

By definition, experts from the EU concept of "competence" should be seen as the ability to apply knowledge and skills to effectively and creatively in interpersonal relationships – situations that involve interaction with other people in a social context as well as in professional situations. Competence is a concept that is logically derived from the values and attitudes to the knowledge to skills [1].

The concept of competence in accordance with International Standards Department for training, education and achievement is defined as the ability to efficiently carry out activities to perform a task or job. This notion of competence comprises knowledge, skills and attitudes that enable the individual to act effectively or to perform certain functions, to achieve certain standards in the professional field or specific activities.

A competency-oriented approach to shaping the content of education has become a new conceptual benchmark of modern higher education in Ukraine, including the universities of Donetsk. But before I reveal the need for the formation of a competence model of the future specialist in high school, we propose to consider the experience of businesses for implementing competency approach, thanks to the work of certain innovative educational structures.

There are three main types of skills. Corporate competencies that define corporate requirements for all employees; identify potential employee for career growth in the company; describe personal attitudes and motivation of staff. Management competencies include competencies that define employee willingness to perform managerial functions; describe the managerial skills and skills necessary for effective manager. And third – functional competence determine employee willingness to work effectively in this function; describe the skills required to work effectively in this function.

Model competencies: a) acts as a basis for an integrated system of training and the company can more accurately track the progress of its implementation; b) determine the criteria for the formation of reserve management and priorities for

further development reserve; c) helps to highlight the most talented people, investments in development which will bring maximum benefit. Thus, the model of competence is a set of core competencies required for employees to successfully achieve the strategic goals of the company. Designing a model of competence in business structure enables managers to attract potential which best suits the needs of the organization, as agreed with the strategy identifies certification criteria employed managers. It focuses on the management of priority of quality and increases the validity of accepted senior management personnel decisions. At the same time, this model is a tool for managing corporate culture. Today, the company that created any innovative educational structure to improve business education receives a standard of conduct for employees, which broadcast to create a unified corporate image.

Domestic researchers noted "competence" as: a) the ability to solve problems, provided not only by readiness of informational possession, but also intense participation of reason, experience, creativity personality. It follows that competence, as opposed to mere knowledge exists in the form of actions; b) individual characteristics of the degree of compliance with the requirements of the profession. Clearly, the emphasis here is transferred to the professional component of competence; c) the specific ability that is necessary for the effective implementation of specific actions in a particular area and includes highly specialized knowledge, skills, ways of thinking, and responsibility for their actions; d) the ability, based on knowledge, experience, values, acquired through training; d) integrated quality of the personality, as reflected in the overall capability and readiness of the activities.

The choice of learning technologies defined formed set of competencies. Totally by the author were allocated some types of educational technology for the following: lectures, discussions, case studies, workshops, games, discussion of scientific articles; project work, workshops and more. Workshops is an innovative form of training sessions that introduced in order to improve the level of educational process, creating its flexible forms of education to strengthen ties with practice, achieving greater compliance molded competencies and skills requirements of the modern labor market. The implementation of leading innovative ideas connected with the reorientation of the whole educational process of reproductive activity in the productive type, the use of modern design and information and communication technologies and use of multimedia on the skills and abilities of self-education aimed at self-improvement and expansion of knowledge, including using the Internet.

Competence in research of Tatour J.G. is a quality of individual characteristic, which gives to him/her the right to decide to make judgments in a particular area. The basis of this quality is the knowledge, experience of social and professional activity of each person. Thus, the author emphasizes gathering, integrative nature of the concept of "competence". So, Krajewski V. distinguishes between the terms "competency" and "competence", explaining that competency – in Latin – a range of issues on which people well familiar and which they knew and have experience. Competence is a combination of relevant knowledge in a particular field, abilities, that allow to judge reasonably this field and to act in it [3,4].

Thus, competence should be considered as an integrated, comprehensive description, combining knowledge and skills, abilities and personality traits indicators of general culture, the ability to perform the duties. The main groups of competencies that are determined by the Commission on cultural cooperation with the Council of Europe: social, multicultural, communication, information, action-creative, self-development and self-education. In the formation of competence as a general ability to participate in all groups and all of them are critical, provided aborted one of them can not be achieved competence. While the key competencies of the following: social, motivational and functional. We emphasize that the key educational competence: 1) self-educational competence – associated with the need and willingness to continually learn both in their professional activity and in personal and social life; 2) Information competence – associated with the formation of the ability to search, analyze and select relevant information using modern information technology, and organize, convert, store and share your information; 3) communicative competence – including knowledge required languages and ways of interacting with people and events, group work skills, possession of different social roles in the team; 4) social competence – a) means mastering the minimum necessary for life in modern society social skills and functional literacy activities; b) social skills

that enable a person to adequately fulfill the norms and rules of life in society; 5) multicultural competence – as for understanding otherness people and respect to their language, culture, etc; 6) socio cultural competence – provides assimilation of cultural and spiritual values of their own and other peoples rules governing relationships between generations, genders, nations, promote aesthetic, moral and ethical development; 7) activity-competence – ensures the formation of general academic skills, mastering strategies to solve educational problems and life problems; 8) speech competence – provides development and improvement of skills in all types of speech activities; 9) language competence – mastering system provides knowledge about language as a means of expression and human senses and the formation of language skills.

To ensure the implementation of competence approach in the content of higher education is important that at every level of formation of content, ranging from requirements in the State standard of education to students and graduates, is dominated by the requirements for the competence of students. In particular, the characterization educational sectors should focus attention on the student's priority which they should form. More detailed description of the requirements for the level of formation of competence should include industry objects and their main contents of the line. Competencies have influence on the establishment of a set of system characteristics content of higher education for the design of educational standards, educational and instructional materials and thus reflected in the criteria for evaluating students and their general preparation. Competence approach in education is understood as the focus of the educational process on the formation and development of the core competencies of the individual. This requires a departure from the said orientation training and the shift of the absorption of certain regulatory knowledge and skills in the formation and development of students' ability to act independently practically apply individual experience and achievements in innovative, creative, life situations. Unfortunately, employers do not always understand the essence of the definition of "competence", analysis of requests for certain specialists showed that the section of core competencies in this non-paper as "resume" and propose to include functional responsibilities; and education as basic and advanced professional knowledge and skills; professional experience.

Conclusions. To ensure a high level of training future professionals, including managers, logisticians, demand in the labor market should fulfill the following conditions: gain applied and professional orientation training, including by changing the ratio of theoretical and practical training; increasing the proportion of elective courses students more fully allow them to introduce the features of professional activity; increasing the share of self-testing work and the use of modern methods and means of control; the use of modern information technology and pedagogical, psychological and didactic concepts that provide approximations for professional training activities; design of new vocational training courses relevant and their teaching component should be electronic encyclopedias, textbooks, educational portals; upgrading teaching of basic vocational training courses relevant competency-based approach. These problems can be solved only through the implementation of the learning process competency approach, which includes the introduction of innovative educational technologies, innovative gaming forms and methods that help students realize the need for competition, self-expression, success, respect others.

References

1. Андреев А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыты философско-методического анализа / А.Л. Андреев // Педагогика. – 2005. – № 4. – С. 19-27. 2. Бермус А. Г. Проблемы и перспективы реализации компетентностного подхода в образовании / А.Г. Бермус [Электронный ресурс] / - Интернет − журнал "Эйдос". – 2005. – 10 сентября. – Режим доступу: http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-12.htm. 3. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н.М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: К.І.С., 2004. – С. 47-52. 4. Єрмаков І. Освіта і життєва компетентність для XXI століття / І. Єрмаков // Завуч (Шкільний світ). – 2005. – №19. – С. 13-16. 5. Зимняя И. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования / И. Зимняя // Дайджест пед. ідей та технологій. – 2004. – №1-2. – С. 11-14.

д.е.н., професор Ігнатьєва І.А.
+38(067)3758788, iignatyva@ukr.net
к.е.н., доцент Моргулець О.Б.
+38(066)7854574, morgulets_oks@ukr.net

INTERNAL QUALITY ASSURANCE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF UNIVERSITIES

СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВНЗ

Ignatyva I.A., Morgulets O.B. Internal quality assurance educational activities of universities.

This article reveals the essence of the system of internal quality assurance of educational activities of the university. The principles and practical recommendations for schools to create a system of quality assurance are represented here. Attention is paid to the quality system components, in particular to the formation of strategies and policies of universities for quality, educational processes and to the results of learning. Scientific novelty of the study presents a model of object interaction of the internal quality assurance of the educational activities of the university, which reveals the content objects and reflects the impact of external factors.

Keywords: higher education, quality system, quality of educational activities, results of learning, university management.

Ігнатьєва І.А., Моргулець О.Б. Система внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності ВНЗ.

В статті розкрито сутність системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності вищого навчального закладу. Розглянуто принципи та запропоновано практичні рекомендації для ВНЗ щодо формування системи забезпечення якості освіти. Приділено увагу складовим системи якості, зокрема формуванню стратегії і політики ВНЗ щодо якості, освітнім процесам та результатам навчання. Наукову новизну дослідження представляє модель взаємодії об'єктів системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності ВНЗ, яка розкриває зміст об'єктів та відображає зовнішні фактори впливу.

Ключові слова: вища освіта, система якості, якість освітньої діяльності, результати навчання, управління ВНЗ.

Игнатьева И.А., Моргулец О.Б. Система внутреннего обеспечение качества образовательной деятельности ВУЗ.

В статье раскрыта сущность системы внутреннего обеспечения качества образовательной деятельности вуза. Рассмотрены принципы и предложены практические рекомендации для вузов по формированию системы обеспечения качества образования. Уделено внимание составляющим системы качества, в частности формированию стратегии и политики качества образования вузов, образовательным процессам и результатам обучения. Научную новизну исследования представляет модель взаимодействия объектов системы внутреннего обеспечения качества образовательной деятельности вуза, раскрывающая содержание объектов и отражающая внешние факторы воздействия.

Ключевые слова: высшее образование, система качества, качество образовательной деятельности, результаты обучения, управления вузом.

Постановка проблеми. Починаючи з саміту в Бергені 2005 року, де наша країна приєдналася до Болонського процесу, вища освіта України значною мірою залучилася до реалізації його положень на всіх рівнях. Протягом майже 10 років система вітчизняної освіти пройшла важкі, але важливі, етапи розвитку. На сучасному етапі в Україні активно відбувається процес інтеграції національної системи вищої освіти в європейський і світовий освітній простір, здійснюється модернізація освітньої діяльності у контексті європейських вимог. Відповідно до нового Закону України «Про вищу освіту» метою діяльності вищих навчальних закладів є підготовка «конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» [1].

Реформування вищої освіти призвело до створення інноваційного простору на основі освітньої і наукової підтримки, адаптації системи вищої освіти України до норм, стандартів і основних принципів Європейського простору вищої освіти, забезпечення соціального контексту вищої освіти, а також до створення вищими навчальними закладами системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зауважимо, що на сьогоднішній день проблема розробки і впровадження системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти є новою і вкрай актуальною для вітчизняних ВНЗ, що пов'язано зі зміною парадигми вищої освіти заснованої на автономії навчальних закладів та компетентністному підході до освітньої діяльності. Саме тому в основі незначної кількості вітчизняних досліджень цієї проблематики лежать розробки європейських організацій, що координують

процеси забезпечення якості освіти. Серед таких публікацій можна виділити розробки і рекомендації Європейської мережі гарантії якості вищої освіти (ENQA), Європейської Асоціації університетів (EUA), Європейського студентського міжнародного бюро (ESIB) тощо. Серед провідних вітчизнаних науковців вагомий внесок у розвиток вищої освіти, зокрема забезпечення її якості, зробили члени Національної команди експертів із реформування вищої освіти України, зокрема Ю. Рашкевич, В. Луговий, М. Степко, А. Гармаш, В. Захарченко, О. Кочубей, С. Нестеренко, а також Національний Еразмус+ офіс в Україні. Теоретико-прикладні основи проблеми якості освіти та управління якістю вищої освіти розкриваються у наукових дослідженнях іноземних та вітчизняних фахівців: Д. Гопкінза, А. Тайджмана, Т. Послтвейта, А. Новікова, М. Поташника, С. Калашнікової, В. Кременя, О. Кукліна, Ж. Таланової, І. Линьової та інших.

Певна робота в цьому напрямку вже розпочата вітчизняними університетами. Проте Україна у сфері забезпечення якості вищої освіти поки що відстає від загальноєвропейського рівня і знаходиться на початковому етапі становлення цієї вкрай важливої складової національної системи освіти. Тому зазначена проблематика потребує подальших розробок і вивчення.

Метою статті є розкриття змісту і принципів та розробка практичних рекомендації для ВНЗ щодо формування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Приєднавшись до Болонського процесу, Україна взяла на себе зобов'язання проводити роботу з приведення якості національної освіти у відповідність до європейських стандартів. Навчальні заклади згідно з Законом України «Про вищу освіту» повинні сформувати систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти, яка повинна включати політику і відповідні процедури гарантії якості, а також стратегію постійного підвищення якості освіти. Стратегія, політика і процедури повинні бути затвердженні навчальним закладом, доведені до відома студентів, викладачів і висвітлені широкому загалу.

В основу принципів побудови системи забезпечення якості освіти українських ВНЗ покладено Європейські стандарти і рекомендації (ESG), які у свою чергу ґрунтуються на наступних основних принципах [2]:

- зацікавленість студентів і роботодавців, а також суспільства в цілому у високій якості вищої освіти;
- ключова важливість автономії закладів і установ, збалансована усвідомленням того, що автономія несе із собою дуже серйозну відповідальність;
- система забезпечення якості повинна відповідати своїй меті і не ускладнювати роботу навчальних закладів більше, ніж це необхідно для виконання цією системою своїх завдань.

Політика навчальних закладів щодо забезпечення якості освіти повинна бути направлена на:

- постійне вивчення запитів і потреб основних споживачів освітніх послуг і швидке реагування на їх зміну, використовуючи можливості як навчального закладу в цілому, так і окремих співробітників;
- задоволення потреб студентів в інтелектуальному, культурному, духовному і моральному розвитку;
- встановлення і розвиток стійких і взаємовигідних відносин з роботодавцями, навчальними закладами й іншими зацікавленими сторонами.

ВНЗ повинні усвідомлювати, що несуть відповідальність за якість освіти і забезпечення належних умов навчання, які дозволяють здобувачам вищої освіти досягти передбачених програмних результатів навчання. В зв'язку з цим, першочерговим є забезпечення якості освітніх програм і викладання, які повинні постійно вдосконалюватися, бути гнучкими і відповідати потребам ринку праці.

Побудова системи якості повинна орієнтуватися на формування, моніторинг і постійне покращення результатів навчання. Результати навчання є основним критерієм оцінки і гарантії якості освіти. Разом з тим на результат як кінцевий продукт освітньої діяльності впливає якість ресурсного забезпечення і якість освітніх процесів, тому основними об'єктами системи якості повинні бути саме ці три складові освітньої діяльності.

Безумовно існують зовнішні фактори, які безпосередньо впливають на забезпечення якості освітньої діяльності. Так

на ресурсне забезпечення мають вплив вимоги споживачів освітніх послуг та освітнього продукту: роботодавців, здобувачів вищої освіти, держави і суспільства в цілому. На забезпечення якості освітніх процесів впливає, в першу чергу, відповідальність тих, хто його здійснює і контролює: керівництва ВНЗ на усіх рівнях, викладачів і самих студентів, як учасників освітнього процесу, від свідомості і самоорганізації яких також залежать кінцеві результати навчання. І що стосується головного – результатів освітньої діяльності, то їх якість визначає рівень задоволеності споживачів освітніх послуг.

До складу системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти повинні увійти наступні елементи: стратегія постійного підвищення якості освітньої діяльності ВНЗ, політика і процедури щодо забезпечення якості вищої освіти, нормативно-правовий інструментарій системи якості.

Задля досягнення високої якості освіти, навчальні заклади мають розробити і втілювати стратегію постійного підвищення якості. Навчальні заклади повинні визначити політику і пов'язані з нею процедури, які б забезпечували якість їхніх освітніх програм та дипломів. Вони також мають відкрито заявити про свої наміри створити таку практику, яка б визнавала важливість якості та її забезпечення. Стратегія, політика і процедури повинні мати офіційний статус і бути доступними для широкого загалу, повинні передбачити участь студентів і інших зацікавлених сторін у процесі забезпечення якості.

Навчальні заклади повинні мати офіційний механізм затвердження, періодичного перегляду та моніторингу своїх освітніх програм. Оцінювання студентів передбачає послідовне використання оприлюднених критеріїв, правил і процедур. ВНЗ повинні мати у своєму розпорядженні певні процедури і критерії, які б засвідчували, що викладачі, які працюють із студентами, мають відповідну кваліфікацію і високий фаховий рівень для здійснення своїх службових обов'язків. Ті, хто здійснюють зовнішню перевірку навчального закладу, мають про них знати і оцінити їх у кінцевому звіті про перевірку. ВНЗ повинні гарантувати, що наявні ресурси, які забезпечують освітній процес, є достатніми і відповідають змісту тих програм, які пропонує заклад.

Навчальні заклади повинні гарантувати, що вони збирають, аналізують і використовують відповідну інформацію для ефективного управління своїми навчальними програмами та іншою діяльністю.

Навчальні заклади повинні регулярно публікувати найсвіжішу, неупереджену і об'єктивну інформацію – як кількісну, так і якісну – про навчальні програми і кваліфікації, котрі вони пропонують.

Далі для розуміння змісту роботи по формуванню системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності ВНЗ наведені рекомендації щодо структури системи.

1. Стратегія постійного підвищення якості освітньої діяльності. Першочерговою стратегічною ціллю ВНЗ в сфері підвищення якості освітньої діяльності повинно стати запровадження міжнародних стандартів академічної освіти шляхом розвитку інноваційних методів навчання; постійного підвищення рівня кваліфікації науково-педагогічних працівників та управлінських кадрів; розвитку партнерства з провідними університетами України та світу.

2. Політика ВНЗ щодо забезпечення якості освіти повинна включати: принципи, яким керується ВНЗ в своїй діяльності; цінності та пріоритети ВНЗ; модель внутрішньої системи забезпечення якості освіти; підходи до організації процедур щодо забезпечення якості освіти; відповідальність кафедр, факультетів інших структурних одиниць за забезпечення якості; способи залучення студентів до забезпечення якості; способи втілення політики, її моніторинг та перегляд.

3. Процедури щодо забезпечення якості освіти:

3.1 Процедури розробки, затвердження, моніторингу і перегляду: освітніх (професійних/наукових) програм і навчальних планів; очікуваних результатів навчання деталізованих в програмах навчальних модулів/курсів; вимог до різних форм навчання (очної, заочної, дистанційної тощо); способів контролю, самоаналізу і критеріїв самооцінки; способів діалогу з працедавцями, представниками ринку праці, іншими відповідними організаціями та участь студентів в оцінці і вдосконалені

програм.

3.2. Оцінювання студентів: методика і критерії оцінювання; аналіз остаточних знань; підсумкова атестація; адміністративні перевірки об'єктивності і прозорість оцінювання.

3.3. Забезпечення якості науково-педагогічних працівників (НПП) ВНЗ: критерії відбору і процедури призначення на посади НПП; процедури перевірки, які засвідчують, що викладачі, які працюють зі студентами, мають відповідну кваліфікацію і високий фаховий рівень для виконання своїх обов'язків за конкретною освітньою програмою; оцінка діяльності НПП за результатами навчальної, методичної, наукової, організаційної роботи за звітний період; регулярні періодичні перевірки процедур і критеріїв оцінки якості НПП.

3.4. Освітні ресурси: забезпечення навчально-методичними ресурсами освітніх програм та матеріально-технічне оснащення освітнього процесу (процедури формування, оцінки їхньої достатності і відповідності змісту цих програм, перегляду і вдосконалення).

3.5. Інформаційні системи: опис систем, що збирають, аналізують і зберігають відповідну інформацію для ефективного управління освітньою діяльністю ВНЗ. Основними інформаційними системи є електронні бази даних: контингенту студентів та показників їхньої успішності (електронний деканат); результатів працевлаштування та задоволення студентів освітніми програмами; планування та облік навчального навантаження; ефективності роботи викладачів (рейтинг НПП); обліку навчально-методичних ресурсів (модульне освітнє середовище); обліку матеріально-технічного оснащення та їхньої вартості; ключових показників діяльності ВНЗ (самоаналіз, рейтинг ВНЗ, річні звіти).

3.6. Публічність інформації:

3.6.1 процедури висвітлення на сайті ВНЗ інформації про: освітні програми, очікувані результати, кваліфікації; процедури викладання, навчання, оцінювання знань; усі можливості, які доступні студентам; характеристика контингенту студентів, які проходять навчання; відгуки випускників, інформація про їхнє працевлаштування.

3.6.2 процедури перевірки об'єктивності і точності інформації, що потребує висвітлення.

4. Нормативно-правовий інструментарій системи забезпечення якості освітньої діяльності університету передбачає розробку основних положень з організації освітньої діяльності.

Контроль у системі внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності повинен забезпечувати своєчасне виявлення найбільш слабких сторін освітнього процесу шляхом самооцінки діяльності ВНЗ, яка повинна проводитися систематично за критеріями, визначеними стандартами вищої освіти, та відповідно до вимог центральних органів управління освітою. Іншими складовими контролю є проведення регулярних опитувань (анкетування) студентів, випускників та їх потенційних замовників щодо якості освітніх програми та організації освітнього процесу [3].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Забезпечення якості освіти є однією з головних умов мобільності, сумісності та привабливості національної системи вищої освіти, головною складовою престижу вищого навчального закладу.

Формування системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти є багатоплановим, включає формування і дотримання стратегії постійного підвищення якості, політику ВНЗ щодо визнання високої відповідальності усіх учасників освітнього процесу за якість результатів навчання; наявність необхідних ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних, інформаційних, наукових, навчально-методичних тощо), організацію освітнього процесу, яка найбільш адекватно відповідає сучасним тенденціям розвитку національної та світової економіки та освіти, контроль освітньої діяльності ВНЗ та якості підготовки фахівців на всіх етапах навчання та на всіх рівнях.

В перспективі подальших розвідок у даному напрямі планується розробка системи управління ВНЗ, ключовою ланкою якої має стати забезпечення якості освітньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» // Закон від 01.07.2014 №1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/ show/1556-18 2. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К.: Ленвіт, 2006. – 35 с. 3. Линьова І.О. Забезпечення якості вищої освіти – стратегічний пріоритет розвитку системи освіти України / І. О. Линьова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія . – 2013. – Вип. 40(2). – С. 115-121.

к. е. н., доцент Майорова Т.В.
+38(067)7550482
mayorova_kneu@ukr.net

NAUKOWE I WSPARCIE METODOLOGICZNE TWORZENIE SPECJALIZACJI KOMPETENCJE MISTRZÓW «FINANSOWANIE PROJEKTÓW INWESTYCYJNYCH»

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ»

Mayorova T.V. Scientific and methodological support of professional competence formation of master specialization "Investment projects financing".

In the article the need to increase the requirements to specialists training in the field of investment projects financing is grounded. The content of competency approach to preparing of students of master program "Investment Projects Financing" is determined. The professional competences of specialist who has to master such a program are named. This will improve the quality of specialists training and thus ensure their competitiveness in the labor market.

Key words: master, competence, master's program, scientific and methodological support, professional knowledge.

Майорова Т.В. Науково-методичне забезпечення формування професійних компетенцій магістрів спеціалізації «Фінансування інвестиційних проектів».

У статті обґрунтована необхідність у підвищенні вимог до підготовки спеціалістів у сфері фінансування інвестиційних проектів. Визначено зміст компетентністного підходу до підготовки студентів магістерської програми «Фінансування інвестиційних проектів». Виділено професійні компетенції фахівця, який має опанувати таку магістерську програму. Це дозволить підвищити якість підготовки фахівців, а отже забезпечить їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Ключові слова: магістр, компетенція, магістерська програма, навчально-методичне забезпечення, фахові знання.

Майорова Т.В. Научно-методическое обеспечение формирования профессиональных компетенций магистров специализации «Финансирование инвестиционных проектов».

В статье обоснована необходимость в повышении требований к подготовке специалистов в сфере финансирования инвестиционных проектов. Определено содержание компетентностного подхода к подготовке студентов магистерской программы «Финансирование инвестиционных проектов». Выделены профессиональные компетенции специалиста, закончившего магистерскую программу. Это позволит повысить качество подготовки специалистов, а, следовательно, обеспечит их конкурентоспособность на рынке труда.

Ключевые слова: магистр, компетенция, магистерская программа, учебно-методическое обеспечение, профессиональные знания.

Постановка проблеми. Євроінтеграція України вимагає необхідність побудови новітньої освітньої діяльності на компетентністних засадах, здатних підвищити якість навчання, забезпечити високу конкурентоспроможність випускників на ринку праці, формування цілісної соціально активної та професійно розвиненої особистості. Знання, вміння та навички, котрі молодь набуває й виробляє, навчаючись на магістерському рівні, беззаперечно, є важливими.

Поряд із цим сьогодні актуальності набуває сутнісна характеристика компетентності магістра на рівні окремої магістерської програми, що визначається багатьма чинниками, оскільки саме компетентності, на думку багатьох міжнародних експертів, є тими індикаторами, що дозволяють визначити готовність випускника до життя, його подальшого особистого розвитку та до активної участі в житті суспільства.

Компетентністний підхід до формування організації змісту навчання важливим є для підготовки магістрів із фінансових спеціальностей, зокрема, магістерської програми «Фінансування інвестиційних проектів», які планують працювати у фінансово-інвестиційній сфері. Бо висококваліфікований фахівець – це запорука успішної інвестиційної діяльності компанії, де працює випускник.

У зв'язку з цим, виникає необхідність у підвищенні вимог до підготовки спеціалістів у сфері фінансування інвестиційних проектів, навчання яких має здійснюватися у контексті компетентнісного підходу до формування освітніх стандартів нового покоління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання компетентності аналізували такі зарубіжні вчені, як Л. М. Спенсер і С. М. Спенсер, С. Холліфорд та С. Уіддет, Степхен П. Роббінс і Філліп Л. Хансакер, а також українські науковці –

М.С. Головань, А.М. Колот, І.В. Родигіна, С.В. Степаненко, С.В. Трубачова та ін. Вчені досліджували поняття «компетенція» і «компетентність», розробляли класифікації компетенцій. У той же час, відсутні комплексні дослідження щодо визначення змісту компетентностей для магістрів окремих магістерських програм, зокрема, фінансових спеціальностей.

Метою статті є визначення змісту компетентністного підходу до підготовки студентів магістерської програми «Фінансування інвестиційних проектів».

Виклад основного матеріалу дослідження. Орієнтуючись на сучасний ринок праці у фінансово-інвестиційній сфері, університети повинні враховувати, що їх випускники мають вміти оперувати такими технологіями та знаннями, що задовольнять потреби інформаційного суспільства та підготують молодь до нових ролей у цьому суспільстві. Саме тому важливим нині є не тільки вміння оперувати власними знаннями у сфері фінансування інвестиційних проектів, а й бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Щоб досягти цього необхідно оновити зміст навчальних технологій, узгодити їх із сучасними потребами, а саме орієнтації на компетентнісному підході до змісту дисциплін магістерського рівня та створенні ефективних механізмів його запровадження.

У багатьох європейських країнах сьогодні переглянуто та внесено зміни до навчальних програм, що спрямовані на створення підґрунтя для того, щоб основні результати навчання базувались на досягненні студентами необхідних компетентностей. Крім того, більшість науковців говорять про необхідність визначити, відібрати та ґрунтовно ідентифікувати обмежений набір компетентностей, які є найважливішими, інтегрованими та ключовими, що сприяють досягненню успіхів у житті, підвищенню якості суспільних інститутів та відповідають багатоманітним сферам життя.

Експерти країн Європейського Союзу визначають поняття компетентностей як «здатність застосовувати знання й уміння», що забезпечує активне застосування навчальних досягнень у нових ситуаціях[1], а в останніх публікаціях ЮНЕСКО поняття компетентності трактується як поєднання знань, умінь, цінностей і ставлень, застосовних у повсякденні [2].

У свою чергу, у «Новому тлумачному словнику української мови» «компетенція» трактується як «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи»[3, с. 874].

Отже, при розробці навчально-методичного забезпечення підготовки студентів магістерської програми «Фінансування інвестиційних проектів» необхідно враховувати, що компетентності є своєрідними комплексами знань, умінь і ставлень, що набуваються в навчанні й дозволяють людині розуміти, тобто ідентифікувати та оцінювати в різних контекстах, проблеми, що є характерними для різних сфер діяльності.

Основна мета такого підходу, полягає у тому, що б майбутні випускники за цим напрямом мали такі здатності:

- продемонструвати творче мислення;
- застосувати різни види спілкування в різних ситуаціях;
- довести здатність пристосування до різних ситуацій;
- зрозуміти й відповідно використати новітні технології;
- розвивати здібності дослідження та набувати власний досвід;
- побудувати комплекс індивідуальних і соціальних цінностей та орієнтувати на них свою поведінку й кар'єру.

Для визначення змісту компетенцій спочатку варто сформулювати предмет магістерської програми «Фінансування інвестиційних проектів» – система фінансово-кредитних відносин, що виникають у процесі мобілізації ресурсів для фінансового забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Своєю чергою метою, мета магістерської програми «Фінансування інвестиційних проектів» – це отримання студентами базових знань з теорії та практики організації фінансування та кредитування інвестиційних заходів (проектів та програм), а спеціалізованим об'єктом діяльності за даною програмою

є: банки та інші фінансові посередники у реалізації інвестиційного процесу.

Отже, завданнями магістерської програми мають бути:

- сформувати навики з організації процесу фінансування інвестиційних проектів та управління портфелем фінансових інвестицій;
- отримання студентами фундаментальних теоретичних і практичних знань з фінансового забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання;
- опанування теоретичними основами та набуття практичних навичок аналітичної роботи з метою визначення вартості інвестиційного капіталу;
- отримання базових знань з інвестиційного аналізу;
- отримання базових знань та набуття практичних навичок з питань кредитування інвестиційних проектів, оцінки інвестиційної кредитоспроможності замовника (інвестора), управління ризиками інвестиційного кредитування;
- отримання знань з питань організації та функціонування іпотечного ринку;
- надання базових знань та практичних навичок щодо діяльності у сфері фінансового посередництва та фінансового інвестування.

Основними дисциплінами, що охоплюють професійні компетенції магістра з спеціальності «Фінансування інвестиційних проектів» мають бути: «Проектне фінансування», «Інвестиційний менеджмент», «Венчурне фінансування», «Проектно-кошторисна справа» та «Портфельні інвестиції» та «Фінансово-інвестиційний консалтинг».

Навчально-методичне забезпечення дисциплін цього фахового напряму має бути гнучким та направленим на дослідженні об'єкту діяльності – фінансового забезпечення реалізації інвестиційного проекту. Це дозволить підвищити якість підготовки фахівців, а отже забезпечить їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Враховуючи вище зазначене, у випускників, що закінчили магістерську програму «Фінансування інвестиційних проектів» будуть сформовані наступні компетенції (здібності). Кожна з таких компетентностей складається з простіших дій, операцій, які є показниками її розвиненості. Наприклад, компетенція «аналізувати» передбачає: використання, оцінювання й постійне поліпшення власних стратегій розв'язання питань фінансування інвестиційних проектів; розроблення деяких моделей дії та прийняття рішення в динамічному світі; формування й застосування навичок критичного мислення; використання різних прийомів аргументування в різних соціальних контекстах тощо.

Висновок. Розробка навчально-методичного забезпечення підготовки випускників магістерської програми «Фінансування інвестиційних проектів» з урахуванням запропонованих компетенцій, призведе до опанування магістрами системи вмінь вирішувати певні типові завдання діяльності при здійсненні виробничих функцій з питань фінансування інвестиційних проектів. Крім того, студенти отримують знання з грошово-кредитних відносин, страхування, інвестування, фінансування діяльності підприємств, функціонування фінансового ринку, економічного та фінансового аналізу, фінансового менеджменту, управління фінансовими інвестиціями, вміння складати кошториси інвестиційних проектів тощо. Отже, у процесі навчання на магістерській програмі «Фінансування інвестиційних проектів» студенти отримають не лише глибокі знання з теорії та практики фінансування інвестиційних проектів в умовах ринкової економіки, а й навички самостійного творчого мислення та прийняття управлінських рішень щодо фінансового забезпечення реалізації інвестиційних проектів суб'єктів господарювання в кризових умовах.

Список використаних джерел

1. Quality education and competencies for life/ Workshop 3/ Background Paper. – 2004. – p. 6-3. 2. Key Competencies. A Developing concept in General Compulsory Education. Eurydice. – 2002. 3. The Information network on Education in Europe. – P.13-14. 4. Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах). том 1, А – К / Укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. – Київ, Вид-во "АКОНІТ", 2006. – 926 с. 5. Презентація магістерської програма «Фінансування інвестиційних проектів» / [Електронний ресурс]. – К.: КНЕУ. – Режим доступу: http://kef.kneu.edu.ua/ua/masters _degree_programs_kef/ fin_invest_proj/

к.п.н., доцент Михайліченко М.В.
+38(067)7707383
mnv_2008@ukr.net
к.п.н., доцент Макодзей Л.І.
+38(097)5982938
maklyud@ukr.net

INSTYTUT PAŃSTWA I ŁADU PUBLICZNEGO W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM NA UKRAINIE

ІНСТИТУТИ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ

Mykhaylichenko N., Makodzey L. State and public institutions of higher education in Ukraine.

In the paper it is analyzed the basic institutions of state and public administration of higher education inUkraine. It is shown that in the conditions of government-public administration of higher education in Ukraine the public participation is the driving force to ensure quality of higher education. It is proved that no existing system of public organizations in the community, which is participating in government, we cannot say that it is a democratic society. In this regard, the process of democratization of social development is realized through the participation of public organizations in the process of governance.

Keywords: higher education, management, government-public administration.

Михайліченко М. В., Макодзей Л. І. Інститути державно-громадського управління вищою освітою в Україні.

У статті висвітлено основні інститути державно-громадського управління в Україні; зосереджено увагу на їхніх цілях і завданнях;виокремлено переваги та недоліки їх діяльності. Встановлено, що за роки незалежності в Україні накопичено досвід функціонування інститутів державно-громадського управління системою вищої освіти: Громадська рада та Всеукраїнська студентська рада при Міністерстві освіти і науки України, Асоціації вищих навчальних закладів, Спілка ректорів вищих навчальних закладів України, ради ректорів і директорів вищих навчальних закладів, наглядові та вчені ради вищих навчальних закладів, вищі колегіальні органи громадського самоврядування, які здатні чинити вагомий вплив на розвиток демократичних відносин в галузі вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта, управління, державно-громадське управління.

Михайличенко Н. В., Макодзей Л. И. Институты государственно-общественного управления высшим образованием в Украине.

В статье отражены основные институты государственно-общественного управления в Украине; сосредоточено внимание на их целях и задачах.выделены преимущества и недостатки их деятельности. Установлено, что за годы независимости в Украине накоплен опыт функционирования институтов государственно-общественного управления системой высшего образования: Общественный совет и Всеукраинский студенческий совет при Министерстве образования и науки Украины, Ассоциации высших учебных заведений, Союз ректоров высших учебных заведений Украины, рады ректоров и директоров высших учебных заведений, надзорные и ученые советы высших учебных заведений, высшие коллегиальные органы общественного самоуправления, оказывающих существенное влияние на развитие демократических отношений в области высшего образования.

Ключевые слова: высшее образование, управление, государственно-общественное управление.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні відбувається свідоме реформування освітньої галузі за участю широкого кола суб'єктів управлінських впливів, яке спрямоване на розвиток демократичних відносин. Такий розвиток пов'язаний з організацією державно-громадського управління вищим навчальним закладом, зміст якого полягає в створенні організаційних структур і в наповненні традиційних функцій управлінської діяльності новим змістом, орієнтованим на соціальне замовлення, особливості середовища тощо.В умовах державно-громадського управління вищою освітою в Україні громадська участь стає рушійною силою забезпечення якісного управління вищою освітою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема державно-громадського управління вищою освітою є предметом дослідження багатьох українських дослідників.Механізми державно-громадського управління вищою освітоюрозкритов наукових доробкахВ. Беха, М. Білинської, Л. Гаєвської, В. Лугового, Т. Лукіної, М. Михайліченка, С. Ніколаєнка, С. Шевченка та ін. Разом з тим, недостатньо висвітленими залишаються питання, пов'язані з наявними державно-громадськими організаціями, що мають вплив на галузевий розвиток вищої освіти в Україні.

У зв'язку з цим, метою статті є систематизація та узагальнення досвіду діяльності освітніх інститутів державно-громадського управління в Україні, характеристикаміри їх участі у прийнятті управлінських рішень, виокремленняструктурних переваг та недоліків.

Виклад основного матеріалу

дослідження.Новітня стратегія управління вищою освітоюпідкреслюєзначущість системної діяльності громадських організацій у суспільстві, які беруть чи можуть брати участь в управлінні державою. Очевидно, що без таких установ не доводиться говорити про те, що суспільство має всі достатні ознаки демократичного ладу.

У цьому зв'язку процес демократизації соціального розвитку реалізується через участь громадських організацій в процесі державного управління, що визначається елементами управлінського циклу, до яких вони можуть долучитися, а саме [4]: внесення (лобіювання, консалтинг) проблем; дискусія (публічні обговорення питань, громадські слухання); експертна оцінка альтернатив; участь в організації виконання; соціальний контроль завдяки формуванню громадської думки; корекція (зворотний зв'язок).

Зважаючи на вищезазначене, зупинимось на аналізі загальновідомих інститутів державно-громадського управління вищою освітою та виокремленні основних важелів їх управлінського впливу.

За роки незалежності в Україні накопичено певний досвід функціонування інститутів державно-громадського управління системою вищої освіти. Це, насамперед, Громадська рада та Всеукраїнська студентська рада при Міністерстві освіти і науки України, Асоціації вищих навчальних закладів, Спілка ректорів вищих навчальних закладів України, ради ректорів і директорів вищих навчальних закладів, наглядові та вчені ради вищих навчальних закладів, інші колегіальні органи громадського самоврядування.

Так, діючим освітнім законодавством вищим колегіальним органом громадського самоврядування вищого навчального закладу визначенізагальні збори (конференція) трудового колективу, включаючи виборних представників з числа студентів. До компетенції органу відноситься [5]: погодження за поданням вченої ради вищого навчального закладу статут вищого навчального закладу чи зміни (доповнення) до нього; розглядання за обґрунтованим поданням наглядової або вченої ради вищого навчального закладу питання про дострокове припинення повноважень керівника тощо.

Вищезазначена організація тіснospівпрацює з наглядовою та вченою радою університету. Метою діяльності наглядової ради є здійснення нагляду за управлінням майном вищого навчального закладу, додержанням мети його створення. Разом з тим, як стверджують науковці, сьогодні суттєвого поліпшення вимагає діяльність наглядових рад ВНЗ. Так як склад Наглядової ради вищого навчального закладу затверджується центральним органом виконавчої влади до неї входять саме ті особи, які здатні жорстко контролювати впровадження державних рішень, але без врахування інтересів вищого навчального закладу та громадськості.

Для прикладу, зазначимо, що найбільш розвиненою є діяльність наглядових рад в Сполучених Штатах Америки, які мають тривалу історію і створювались органічно, а не в результаті цілеспрямованої державної політики. Склад наглядової ради різноманітний [8]. До неї можуть входити судді, письменники, журналісти, адвокати, бізнесмени, професори тощо. До основних її функцій відноситься нагляд за якістю освіти та роботою окремих шкіл, департаментів і окремих програм; відповідальність щодо академічних, фінансових та фізичних ресурсів університету тощо.

Заслуговують на вивчення і поширення досвіду кращі європейські практики управління вищим навчальним закладом. Так, британські, німецькі університети не мають наглядових рад. Натомість є інші дорадчі органи, які мають управлінський вплив на діяльність ВНЗ.

У цьому контексті не можна не погодитися із вченим В. Сиченком, котрий стверджує, що склади наглядових радукраїнських ВНЗмають формуватися із зацікавлених осіб, авторитетних роботодавців, тобто замовників освітніх послуг, для кого готуються фахівці, хто може вносити конкретні пропозиції щодо змісту підготовки та надавати професійно-практичну допомогу [7].

Вчена рада є колегіальним органом управління вищого навчального закладу, яка [5]:визначає стратегію і перспективні напрями розвитку освітньої, наукової та інноваційної діяльності вищого навчального закладу; розробляє і подає вищому колегіальному органу громадського самоврядування проект статуту вищого навчального закладу тощо.

Роль вченої ради в діяльності ВНЗ важко переоцінити. Вона відіграє основну роль

в управління вищим навчальним закладом і забезпечує реалізацію державно-громадського управління на університетському рівні. Разом з тим, слід зауважити, що в українських реаліях головою вченої ради є керівник (ректор, президент, начальник, директор тощо) ВНЗ. Така практика, на нашу думку, не є ефективною, оскільки позбавляє реального впливу громадськості на прийняття управлінського рішення щодо діяльності ВНЗ. Тому, вважаємо, що головою вченої ради має бути особистість, яка є незалежною від централізованих управлінських впливів.

Разом з тим, участь керівників ВНЗ в управлінні ВНЗ та їх вплив на державну політику є вагомим. У зв'язку з цим ними було створено Раду ректорів (директорів) вищих навчальних закладів та Спілку ректорів вищих навчальних закладів.

Спілка ректорів вищих навчальних закладів та Рада ректорів (директорів) вищих закладів освіти в регіонах є постійно діючими органами громадського самоврядування в системі вищої освіти, що створена для удосконалення системи управління освітою та координації діяльності вищих закладів освіти з питань виховної, навчально-методичної і наукової роботи [9].

Однак, слід зауважити, що положення про Спілку ректорів вищих навчальних закладів та Раду ректорів (директорів) вищих закладів освіти в регіонах було затверджене наказом Міністерством освіти України в 1996 році і до цього часу не переглядалося. Тому, як стверджує С. Ніколаєнко, роль і місце їх у процесах управління системою вищої освіти та прийняття рішень має бути радикально переглянута, а функціональні можливості і права значно розширені. Інакше і надалі, як реакція на результати діяльності цих рад, освітянський загал буде створювати асоціації, конфедерації, інші громадські організації самоуправління, а самі ради стануть непотрібними [6].

Для прикладу, такою незалежною, але разом з тим законодавчо урегулюванню (свідоцтво № 2235 від 11 травня 2005 р.) є Всеукраїнська громадська організація «Громадська Рада освітян і науковців України» (ГРОНУ). Метою ГРОНУ є сприяння відродженню високого суспільного авторитету, статусу педагога і вченого, підвищенню ролі освіти і науки в економічному, духовно-моральному, культурному розвитку суспільства, держави, народу, особистості та захист спільних інтересів своїх членів [3]. Співвіднесення цього органу до загальновідомих державно-громадських інститутів пов'язано з її активною діяльністю.

Асоціація Університетів України створена з метою задоволення та захисту законних соціальних, економічних, творчих, наукових, освітніх, національно-культурних та інших спільних інтересів своїх членів, сприяння створенню правових і організаційних умов для розширення академічних свобод, університетської автономії, науки і освіти для сталого розвитку [1].

Важливим питанням розширення громадського впливу на управління університетським середовищем є розвиток студентського самоврядування.

В Україні за останні роки склалася мережа неурядових громадських організацій, які опікуються проблемами студентського самоврядування [4]. Серед них чільне місце посідає Всеукраїнська студентська рада – консультативно-дорадчий колегіальний орган студентського самоврядування при Міністерстві освіти і науки України, яка є членом Європейської спілки студентських органів самоуправління (ESIB), яка представляє європейське студентство у групі підтримки Болонського процесу (BFUG).

Проте, основним громадським важелем впливу у галузіосвіти є Громадська рада при Міністерстві освіти і науки України–постійно діючий колегіальний виборний громадський консультативно-дорадчий орган, який утворений для забезпечення участі громадян в управлінні державними справами, ефективної взаємодії Міністерства освіти і науки України, здійснення громадського контролю за діяльністю МОН України, врахування громадської думки при формуванні та реалізації державної політики у сфері його компетенції.

Згідно дослідження [2] не можна говорити про високу ефективність діяльності громадських органів та дієвий вплив на прийняття та реалізацію управлінських рішень в сфері вищої освіти. Інститути державно-громадського управління вищою освітою переважно не мають реального впливу на

найважливіші рішення з питань основної і перспективної діяльності вищої школи.

Висновки. Для української громадськості практичні наміри здійснення управлінських впливів на розвиток освіти у 2014-2015рр. визначені Концепцію розвитку освіти до 2025 року та Стратегією реформування вищої освіти до 2020 року, однак ці проекти потребують офіційного прийняття та цілісного реформування законодавчої системи вищої освіти. Результатом стане наданняохарактеризованим вище інститутам широких освітніх прав та університетських свобод, якими необхідно ефективно користуватися і переходити з рівня спостерігача на рівень активного учасника в управлінських процесах вищої школи.

Отже, зміни в управлінні вищою освітою можливі за тісної співпраці органів державного управління освітою всіх рівнів, навчальних закладів, громадського самоврядування. З цією метою необхідно продовжити практику формування цілісної системи законодавчо унормованих державно-громадських органів у галузі вищої освіти, які прийматимуть ефективні управлінські рішення.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі полягають у виокремленні механізмів залучення громадськості до управління вищим навчальним закладом.

Список використаних джерел

1. Асоціація університетів України [Електронний ресурс] : режим доступу : http://auu.kma.mk.ua/ 2. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009. 3. Громадська рада освітян і науковців України [Електронний ресурс] : режим доступу : http://gronu.org.ua/about/ 4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. 5. Закон «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] : режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18. 6. Матеріали до доповіді міністра освіти і науки Станіслава Ніколаєнка на підсумковій колегії МОН України (1-2 березня 2007 року, м. Харків) [Електронний ресурс] : режим доступу : http://www.lib.nau.edu.ua/press/statti/arxiv/ 2007/mindop.htm 7. Сиченко В. В. Механізми державного регулювання системи вищої освіти в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ранаук з держ.упр.: спец. 25.00.02 – механізми державного управління / Віктор Володимирович Сиченко. – К., 2010. – 42 с. 8. Совсун І. Як реформувати управління університетами? / Інна Совсун // [Електронний ресурс] : режим доступу : http://education-ua.org/ua/articles/136-yak-reformuvati-upravlinnya-universitetami. 9. Спілка ректорів вищих навчальних закладів України[Електронний ресурс] : режим доступу : http://gronu.org.ua/about/

д.н. гос.упр., профессор Приходченко Л.Л.
+038(066)7618142
Prikhodchenko@list.ru
к.э.н., профессор Яромич С.А.
+038(067)4804337
s.yaromich@mail.ru

MONITORING JAKO CZĘŚĆ SKŁADOWA OCENY JAKOŚCI EDUKACJI

МОНИТОРИНГ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Prikhodchenko L., Yaromich S. Monitoring as a component of educational quality assessment.

In the article is defined theory of such concepts: «educational quality», «monitoring», «assessment of education». Criteria for monitoring of quality of higher education are described. On the basis of those criteria is done analysis of domestic experience in educational quality assessment of institution of higher education, particularly of monitoring model of educational quality of management faculty students. So far it is proven monitoring being a component of assessment. Also main problems for future scientific research are defined.

Key words: monitoring, quality, assessment, educational quality, monitoring model, criteria, higher education.

Приходченко Л.Л., Яроміч С.А. Моніторинг як складова оцінки якості освіти.

У статті визначено теоретичні засади понять «якість освіти», «моніторинг», «оцінювання освіти». Розглянуто критерії якості вищої освіти, складові моніторингу оцінювання. На їх основі здійснено аналіз вітчизняного досвіду оцінювання якості освіти у вищому навчальному закладі: моделі моніторингу якості навчання студентів факультету менеджменту. З його урахуванням обгрунтовано моніторинг як складову здійснення оцінювання. Окреслено проблемні питання подальших наукових досліджень.

Ключові слова: моніторинг, якість, оцінювання, якість освіти, модель моніторингу, критерії, вища освіта.

Приходченко Л.Л., Яромич С.А. Мониторинг как составляющая оценки качества образования.

В статье определены теоретические основы понятий «качество образования», «мониторинг», «оценивание образования». Рассмотрены критерии качества высшего образования, составляющие мониторинга оценивания. На их основе осуществлен анализ отечественного опыта оценивания качества образования в высшем учебном заведении: модели мониторинга качества обучения студентов факультета менеджмента. С его учетом обосновано мониторинг как составляющую осуществления оценивания. Очерчены проблемные вопросы дальнейших научных исследований.

Ключевые слова: мониторинг, качество, оценивание, качество образования, модель мониторинга, критерии, высшее образование.

Постановка проблемы. Актуальность исследования определяется тем, что ключевым моментом любой деятельности является качество. Система предоставления образовательных услуг не является исключением. Наоборот, с учетом того, что результаты ее деятельности значительным образом влияют на все остальные сферы общества, вопросы повышения качества образования становятся первоочередными. Ведь качество образования определяется не только объемом знаний, но и параметрами личностного, мировоззренческого, гражданского развития, при этом проблема качества образовательного процесса рассматривается с позиций общечеловеческой и социальной ценности образования.

Вопросы оценивания и повышения качества образования являются первостепенными в образовательной политике Украины не только в связи с необходимостью вхождения в единое Европейское пространство, сколько с учетом того, что именно образование является ключевым фактором развития страны, осуществления реформирования всех сторон жизнедеятельности общества. Ведь настоящее производит все новые вызовы, обусловленные как глобализацией, так и стремлением самоидентификации, интеграционными процессами, внутренними вызовами и внешними угрозами.

Анализ последних исследований и публикаций. Тщательное исследование проблем государственного управления развитием высшего образования содержится в научных трудах: Вдовенко С., Грищенко М., Евнуха М., Крисюк С., Лугового В., Майбороды В, Науменко Р., Протасовой Н., Сагач Г., Скуративского В. В последние годы исследования качества образования, как интеграционного фактора в европейское пространство, нашли отражение в работах отечественных ученых Виткина Л., Кривцовой В., Колисниченко Н., Ляшенко А., Огаренко В., Шкиля М., Хомерики О. Относительно изучения мониторинга, то среди ученых существуют разные подходы. В частности, рассматривают мониторинг как средство совершенствования системы информационного обеспечения управления образованием [2, 7], как повышение эффективности стратегического планирования развития высшего образования [3], как информационную основу в системе оценки и управления качеством образования [1].

Выделение нерешенных ранее частей общей проблемы, которым посвящена статья. Вместе с тем, проведенный анализ показал, что, несмотря на важность проведенных научных исследований, в основном учеными рассматривались проблемы государственного управления образованием в целом, а вопросы повышения качества образования, критериев оценки, формирования моделей мониторинга и процессов их использования, разработки технологии осуществления обратной связи – недостаточно.

Поэтому целью данной статьи является анализ отечественного опыта оценивания качества образования в высшем учебном заведении и с его учетом обоснование мониторинга как составной осуществления такой оценки.

Изложение основного материала. Качество является одной из основных философских категорий, проблематику которой разрабатывал еще Аристотель, но наиболее полное развитие она получила именно в Гегеля. Он определял качество как логическую категорию, составляющую степень познания вещей и становления мира. Другими словами – непосредственную внутреннюю характеристику бытия объекта, определяющую специфику отличия от всех остальных.

В общем понимании качество – это базовое требование, которое обеспечивает доверие, соответствие рынку труда, мобильность квалификаций и привлекательность в европейском пространстве высшего образования. В узком, совокупность определенных качеств выпускника, отражающие компетентность, ценностные ориентации, социальную направленность, способности и т.д., обусловливающих ее способность удовлетворять как личные духовные и материальные потребности, так и потребности общества. Для нашего исследования качество образования определяется как совокупность особенностей и характеристик образовательного процесса, которые предоставляют возможность

формировать уровень жизненной профессиональной компетентности человека, удовлетворяющий его потребности в целом. При этом следует иметь в виду, что качество образования означает разные особенности для различных групп потребителей, поскольку связано как с процессом, так и с результатом образовательного процесса. Это означает, что оценивать качество образования нужно из разных исходных позиций: как с точки зрения тех, кто предоставляет, так и тех, кто получает образовательные услуги, а также тех, кто непосредственно пользуется результатами образовательного процесса. Следовательно, современная образовательная система использует комплексное понимание качества, которое сочетает такие подсистемы, как обеспечение качества, управления и контроля качества, что соответственно должно базироваться на данных мониторинга качества.

Так, в изменяющихся условиях функционирования различных систем именно мониторинг становится средством преодоления недостатка информации, назначение которого заключается в:

- постоянном отслеживании объекта управленческой деятельности;
- анализе его состояния и сопоставлении с заданными эталонами или целями;
- прогнозировании возможных изменений состояний объекта с целью предоставления управленческих воздействий, направленных на улучшение качества объекта.

То есть, мониторинг необходим как гарант того, что ресурсы в процессе деятельности превращаются в запланированные результаты, способствуют получению эффекта. Мониторинг и оценивание неразрывно связаны друг с другом, поскольку мониторинг является важным для определения корректирования действий или мероприятий, а оценивание должно основываться на достоверной информации, полученной в ходе его проведения. Это обуславливается тем, что оценивание является аналитической деятельностью, направленной на сбор, анализ, толкование и передачу информации. Ведь это систематический процесс сравнения деятельности с целями, задачами, комплексом явных или неявно выраженных стандартов с целью внесения необходимых изменений. При оценке сравниваются:

- установленные цели – полученным результатам;
- результаты деятельности – с общественными потребностями;
- общественные расходы с запланированными ресурсами.

Что касается оценки качества управления высшим учебным заведением, то под ним следует понимать синтез оценки результативности деятельности ВУЗа (уровень знаний, умений и навыков слушателей, их воспитанность и развитие) и оценку эффективности управленческой деятельности его руководителя (оценка управленческого процесса, то есть состояние выполнения управленческих функций, обязанностей, видов деятельности) [4].

Следует отметить, что определить, насколько существующая система образования соответствует потребностям и требованиям государства и общества, без применения критериев оценки деятельности высших учебных заведений определить не представляется возможным. Вместе с тем, это является одной из наименее изученных в теории управления проблем, что вызывает определенные трудности в применении существующих. Это, в первую очередь, связано с тем, что ученые рассматривают как критерии оценки в управление высшим учебным заведением, так и критерии эффективности работы организации или его руководителя. Зачастую эти вопросы исследуются параллельно с определением критериев учебного процесса, и вызывают путаницу в процесс осуществления оценки [6].

Вместе с тем, отметим, что базовыми, основополагающими критериями качества высшего образования является соответствие: образовательно-профессиональных программ и организации учебного процесса европейским стандартам, кадрового потенциала, научного, материально-технического и учебно-методического обеспечения определенным целям, стратегии развития вуза. Это позволяет учитывать все внутренние и внешние факторы, влияющие на деятельность и в то же время, не регламентирует детали учебных программ, допуская гибкость, творчество поиска и инициативность потребителей в

предоставлении образовательных услуг.

В Одесском региональном институте государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины, с целью обеспечения качества учебного процесса, обеспечение прозрачности и объективности оценивания работы преподавателей используются различные виды мониторинга. В частности, как для оценки качества предоставления образовательных услуг преподавателей (во время занятий в управление повышения квалификации кадров, на факультетах государственного управления, менеджмента) глазами слушателей, так и экспертов (видео мониторинг). А также рейтинговое оценивание деятельности научно-педагогических работников, в соответствии с принятым Положением [6], ведущей идеей которого является поэтапное введение мониторинговых оценок качества учебной, методической, научной и организационной работы научно-педагогических работников. Предполагается, что это позволит выйти на уровень личностной заинтересованности работников в развитии творческой активности, повышении квалификационного уровня, профессионализма, продуктивности всех видов их деятельности, развития региональных институтов и Национальной академии государственного управления в целом, повышения ее статуса. Соответствующий анализ можно будет сделать, по крайней мере, через год, когда будет получено первые результаты рейтинговой оценки.

Что касается используемой модели мониторинга качества обучения студентов факультета менеджмента, то она состоит из следующих блоков:

- диагностика уровня обучения студентов, которая проводится дважды на протяжении семестра по всем дисциплинам, по группам и по факультету в целом;
- обработка и анализ полученных результатов;
- коррекция успеваемости студентов.

По результатам диагностики уровня обучения студентов составляются таблицы качества знаний, с помощью которых проводится сравнение показателей каждого этапа диагностики. Определяется вид успеваемости студентов из предложенных четырех возможных, то есть: восходящий; стабильный; нисходящий; неопределенный [2].

При опросе студентов, неуспевающих по отдельным дисциплинам, и преподавателей, которые проводят занятия по этим дисциплинам, выясняются причины неуспеваемости и плохой посещаемости, что позволяет наметить стратегию дальнейшей работы со студентами. Меры по коррекции успеваемости студентов включают в себя:

- письма-сообщения родителям с информацией о результатах обучения студента;
- обсуждение проблемы успеваемости студентов на собраниях студенческого самоуправления, кураторских часах и т.д.;
- консультации преподавателей;
- обсуждение сложившейся ситуации на заседаниях профилирующих кафедр с приглашением студентов.

При проведении мониторинга успеваемости студентов и эффективности учебной деятельности выявляются определенные закономерности в педагогической работе преподавателей и учебе студентов. Такой анализ дает возможность выстраивать стратегию дальнейших действий, что позволит рассматривать студента и как объект обучения, и как субъекта при организации учебного процесса.

Мониторинг, который проводится с целью усовершенствования хода усвоения учебного материала, охватывает следующее:

- входной контроль для выявления и фиксации исходного уровня знаний, умений и компетенций по конкретной дисциплине;
- рубежный контроль – итоги 7 и 14 недель семестра;
- семестровые зачетные и экзаменационные сессии.

Рейтинги по отдельным дисциплинам позволяют выявить студентов, которые имеют успехи только в некоторых определенных областях знаний и не завоевывают высокие места в рейтинге факультета.

Выявление причин снижения уровня усвоения знаний у студентов по отдельным дисциплинам является серьезным поводом для совместного их обсуждения на собраниях студенческого самоуправления и расширенных заседаниях профилирующих кафедр с приглашением родителей отстающих

студентов.

Выводы из данного исследования и перспективы дальнейших исследований в данном направлении. Признание и доверие студентов, слушателей, партнеров, общества по уровню качества образовательных услуг базируется не только на демонстрации, но и соответствующих гарантиях профессиональной пригодности выпускников. Соответственно, это требует осуществления оценки качества образования путем проведения как внешней, так и внутренней экспертизы. При построении модели, подхода к оценке качества образования следует, первым делом, исходить из методики, перед применением которой требуется проведение как содержательного анализа – детальной структуризации и дифференциации критериев, так и методического –с точки зрения сложности осуществления самой процедуры оценки качества.

На основании опыта внедрения модели мониторинга качества обучения студентов определено, что систематическое отслеживание качества обучения в большого числа студентов способствует получению более объективной, достоверной оценки, позволяющей прогнозировать результаты учебных достижений студентов, проектировать планы обучения. Процесс обучения становится не только отслеженным, но и целенаправленным.

Система оценки качества нуждается в обратной связи, здесь должны действовать механизмы, обеспечивающие сравнительный анализ результатов внутривузовского контроля. Оперативная информация позволяет администрации осуществлять контроль за качеством обучения, за успехами отдельного студента, получать сравнительную характеристику успешности параллельных групп.

Перспективами дальнейших научных исследований, по нашему мнению, должны быть как разработка и адаптация в практическую плоскость критериев оценки деятельности качества высшего учебного заведения, так и построение модели оценки качества образования в целом.

Список использованной литературы

1. Аннєнкова І.П. Моніторинг якості освіти у ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://e-learning.onu.edu.ua/stati/pedagog-ka-visho-shkoli/an-nkova-p-mon-toring-jakost-osv-ti-u-vnz.html 2. Бордовский Г.А. Мониторинг качества педагогического образования: состояние и проблемы / Г.А. Бордовский, С.Ю. Трапицын, О.А. Граничина // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2008. – № 6. – С. 28–34. 3. Мониторинг мнений родителей студентов как элемент внутривузовской системы менеджмента качества образования/ В. М. Брюханов [и др.] // Высшее образование в России. – 2009. – № 4. – С. 37-42. 4. Огаренко В. Критерії ефективності управління вищим навчальним закладом // Вісник Національної академії державного управління. – К. – 2004. – № 4. – С.248 – 253 5. Положення про рейтингове оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників Національної академії державного управління при Президентові України / Схвалене рішенням науково-методичної ради НАДУ при Президентові України від 12 грудня 2014 року № 45 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.academy.gov.ua/ 6. Приходченко Л. Принципи та критерії управління якістю у вищому навчальному закладі // Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць ОРІДУ. Вип. 4(28) – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2006. – С. 316 – 322. 7. Хриков Є.М. Теоретико-методологічні засади моніторингу професійної підготовки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.profosvita.org.ua/ru/career/articles/2.html

к.п.н., доцент Сарапулова Є.Г.
к.е.н., доцент Пішенін І. К.
+38(096)6488985
u.kiev@i.ua

MODERN CONTROL TECHNOLOGY INDEPENDENT WORK

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ СТУДЕНТІВ

Sarapulova E.G, Pishenin I.K. Modern control technology independent work.

Ukraine's accession to the Bologna process provides a new approach to the organization of independent work of students in higher education. Independent academic work is defined in the dictionary as a set of pedagogical various types of individual and collective learning activities of students who carried them in the classroom or at home on the instructions of the teacher, under his direction, but without his direct involvement. Independent study requires students active mental activity, the ability to apply previously learned knowledge. The Bologna process actually involves a fundamental paradigm shift higher education. The transition from reproductive assimilation ready to self knowledge, self-development. At the same time, the organization of independent work today is one of the weaknesses in the practice of higher education and one of the least studied of didactics.

One of the problems of self-study in high school serving students difficulty in determining the main and secondary during the processing of a large number of complex educational material. The question is finding ways to provide optimal support students in a maximum time limit of classes. This issue is devoted article.

Key words: independent work, self-education, self-development, didactic purpose, paradigm of higher education, reference signal, self-control keywords.

Сарапулова Є.Г., Пішенін І. К. Сучасні технології управління самостійною роботою студентів.

Приєднання України до Болонського процесу передбачає новий підхід до організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів. Самостійна навчальна робота визначається в педагогічному словнику як сукупність різноманітних видів індивідуальної і колективної навчальної діяльності студентів, яка здійснюється ними на заняттях або вдома за завданням викладача, під його керівництвом, проте без його безпосередньої участі. Самостійна робота вимагає від студентів активної розумової діяльності, вміння застосовувати раніше засвоєні знання. Болонський процес фактично передбачає докорінну зміну парадигми вищої освіти. Перехід від репродуктивного засвоєння готових знань до самоосвіти, саморозвитку. У той же час організація самостійної роботи на сьогодні є одним з найбільш слабких місць у практиці вузівської освіти і одним з найменш досліджених питань дидактики. Однією з проблем організації самостійної роботи у вузі виступає утруднення студентів при визначенні головного й другорядного під час опрацювання значної кількості складного навчального матеріалу. Постає питання пошуку шляхів надання оптимальної допомоги студентові в умовах максимального обмеження тривалості аудиторних занять. Цій проблемі і присвячена стаття.

Ключові слова: самостійна робота, самоосвіта, саморозвиток, дидактична мета, парадигма вищої освіти, опорні сигнали, самоконтроль, ключові слова.

Сарапулова Е.Г., Пишенин И. К. Современные технологии управления самостоятельной работой студентов.

Присоединение Украины к Болонскому процессу предопределяет новый подход к организации самостоятельной работы студентов высших учебных заведений. Самостоятельная учебная работа определяется в педагогическом словаре как совокупность разнообразных видов индивидуальной и коллективной учебной деятельности студентов, которая осуществляется ими на занятиях или дома по заданию преподавателя, под его руководством, однако без его непосредственного участия. Самостоятельная работа требует от студентов активной умственной деятельности, умения использовать ранее усвоенные знания.Болонский процесс фактически предусматривает коренные изменения парадигмы высшего образования. Переход от репродуктивного усвоения готовых знаний к самообразованию, саморазвитию. В то же время организация самостоятельной работы на сегодня – это оно из наиболее слабых мест в практике вузовского образования и одним из наименее исследованных вопросов дидактики. Одной из проблем организации самостоятельной работы в вузе выступает затруднение студентов при определении главного и второстепенного во время изучения значительного количества сложного учебного материала. Возникает вопрос поиска путей оказания оптимальной помощи студенту в условиях максимального ограничения продолжительности аудиторных занятий. Этой проблеме и посвящена статья.

Ключевые слова: самостоятельная работа, самообразование, саморазвитие, дидактическая цель, парадигма высшего образования, опорные сигналы, самоконтроль, ключевые слова.

Постановка проблеми і її актуальність. Приєднання України до Болонського процесу передбачає новий підхід до організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів. Самостійна навчальна робота визначається в педагогічному словнику як сукупність різноманітних видів індивідуальної і колективної навчальної діяльності студентів, яка здійснюється ними на заняттях або вдома за завданням викладача, під його керівництвом, проте без його безпосередньої участі. [2, с.297] Самостійна робота вимагає від студентів активної розумової діяльності, вміння застосовувати раніше засвоєні знання. Найбільш поширеними видами самостійної роботи є робота з підручником, навчальними посібниками, дидактичними матеріалами, персональним комп'ютером, розв'язування задач, виконання вправ, написання рефератів і творів, самостійні спостереження, лабораторні роботи, дослідницька діяльність, конструювання, моделювання.

За дидактичною метою самостійну роботу можна поділити на: підготовчу, спрямовану на засвоєння нових знань, тренувальну, узагальнююче-повторювальну й контрольну. Найбільш широко самостійна робота застосовується під час закріплення і вдосконалення знань, умінь і навичок студентів. Для перевірки знань, умінь і навичок використовуються різноманітні контрольні роботи (зокрема, в формі тестування). Мають самостійний характер також усі види творчих робіт.

Завдання для самостійної роботи можуть бути фронтальними та індивідуальними. В усіх випадках завдання, які вимагають самостійної

роботи, даються студентові з урахуванням його пізнавальних можливостей. [2, с.297]

Зв'язок проблеми із важливими практичними завданнями. Болонський процес фактично передбачає докорінну зміну парадигми вищої освіти. Перехід від репродуктивного засвоєння готових знань до самоосвіти, саморозвитку. У той же час організація самостійної роботи на сьогодні є одним з найбільш слабких місць у практиці вузівської освіти і одним з найменш досліджених питань дидактики.

Аналіз досліджень. Над вивченням планування і організації самостійної роботи студентів працювали такі науковці, як Л. Г. Вяткін, М. Г. Гарунова, В. А. Козаков, І. Я. Лернер, М. І. Махмутов, Н.А . Половнікова, П. І. Підкасистий, Є. М. Фаустова, Г.Н.Юшко та ін. Вивчалися різні дидактичні і організаційні підходи. Водночас методичний аспект організації самостійної роботи студентів залишається дослідженим недостатньо.

Мета статі. Однією з проблем організації самостійної роботи у вузі виступає утруднення студентів при визначенні головного й другорядного під час опрацювання значної кількості складного навчального матеріалу. Істотне зменшення кількості аудиторних годин не дозволяє викладачеві докладно розібрати зі студентами зміст усіх навчальних тем. Постає питання пошуку шляхів надання оптимальної допомоги студентові в умовах максимального обмеження тривалості аудиторних занять.

Основний матеріал дослідження. На наш погляд, одним з можливих варіантів вирішення зазначеного завдання може бути використання у вузівській практиці опорних сигналів, запропонованих донецьким педагогом Віктором Федоровичем Шаталовим. Що ж являють собою опорні сигнали і яким чином вони можуть допомогти студентові в роботі?

Ключові поняття навчального тексту кодуються за допомогою слів або символів. Взаємозв'язок між основними поняттями фіксується завдяки складанню схеми. Невелика кількість друкованих знаків, дозволяє студентові легко запам'ятати основне, не випустити у навчальному тексті нічого суттєвого. Приклад системи складання опорних сигналів доцільно навести з книги В.Ф.Шаталова «Навчати усіх, навчати кожного».

Приклад проілюструє кодування тексту за допомогою слів.

В підручнику міститься текст:

«Слово «телескоп» в дослівному перекладі звучить як «далеко дивлюся». І це дійсно так. Перед телескопом зовсім не ставиться завдання збільшити масштаби зірок, щоб можна було розглядати деталі їх структури. Це неможливо. В кожному телескопі будь-яка зірка залишається світлою цяточкою. Що ж тоді дає телескоп при спостереженні за далекими об'єктами і для чого вчені-астрономи прагнуть отримати для своїх спостережень телескопи-гіганти діаметрами 3, 4, 5 і навіть 6 м? Чи така вже велика різниця між 5-метровим телескопом в обсерваторії Маунт-Вільсон і 6-метровим чемпіоном-гігантом, сконструйованим в другій половині XX століття? Адже виготовлення його було справою надзвичайної складності. Досить сказати, що розплавлена маса скла, з якої потім був виготовлений рефлектор, вистигала два роки. Що вже там казати про всі інші його деталі! Де ж компенсація таким затратам праці? Ось вона. Можливість побачити слабке джерело світла визначається площею зіниці нашого ока. Що більша ця площа, то більше світлової енергії сприймуть нервові закінчення дна ока, то вірогідніше зафіксують вони це джерело світла. Не випадково тому в нічний час і взагалі у темряві зіниці наших очей розширюються. Телескоп може зафіксувати у стільки разів більш слабкі світлові об'єкти, у скільки разів площа його об'єктиву більша за площу нашої зіниці. Чи інакше: з допомогою телескопа ми можемо бачити у стільки разів більш віддалені від нас астрономічні об'єкти, у скільки разів площа об'єктива знову-таки більша за площу зіниці.

Тепер стає зрозумілим, що за допомогою 6-метрового телескопа можна майже в півтора рази розсунути межі спостереження Всесвіту порівняно з тими межами, які має 5-метровий телескоп. І скільки при цьому нових космічних об'єктів стануть доступними для науки! В ім'я цього варто було попрацювати.

Цілком природно, що при спостереженні за об'єктами нашої Сонячної системи телескопи з великими діаметрами об'єктивів дозволяють вивчати відносно невеликі деталі планет, Місяця, астероїдів, комет та інших космічних тіл. Цьому сприяє збільшення кута

зору в 500-600 разів, але це тільки одне з тих завдань, які вирішують сучасні телескопи. Слід чітко усвідомити, що прямі спостереження за космічними об'єктами за допомогою телескопів давно вже не проводяться так, як це було за часів Галілея й Кеплера. В фокусі телескопа око людини тепер – велика рідкість. Замість нього найчастіше стоять фотопластини. Вони надійніші, і об'єктивніші, і доступніші, і безпристрасніші. Телескоп, в фокусі якого знаходиться фотопластина, називається «астрограф» («графо» – писати). Переваги фото запису ще й в іншому: фотопластину можна зберігати як завгодно довго. Більш того! Проводячи знімки однієї й тієї ж ділянки неба, через роки і навіть століття можна відзначати процеси розвитку, рух зафіксованих об'єктів, а також появу нових. Саме тому створюються так звані скляні бібліотеки. В них зберігається все, що може являти хоч який-небудь інтерес для вчених наступних століть.» [7, с.133-134]

Поновити цей текст у пам'яті після першого прочитання не так легко. Якщо ж після тексту розмістити опорні сигнали з ключовими поняттями тексту, пригадати прочитане буде значно легше.

Опорні сигнали використовуються в окремих вузівських підручниках з метою надання студентам допомоги у визначенні головних думок тексту і логічних зв'язків між поняттями. Такі опорні сигнали наявні у книгах В.В.Крижко, Є.М. Павлютенко «Менеджмент в освіті» [3]; В.С. Лозниці «Основи психології та педагогіки» [4]; С.Д. Максименка, В.О. Соловієнка «Загальна психологія» [5]. Зразок опорного сигналу.

Опорні сигнали доцільно було б вмістити в усіх вузівських підручниках після кожної теми. Роль опорних сигналів двояка: з одного боку – підвищення рівня засвоєння матеріалу, з іншого – структурована схема для самоконтролю. Відсутність опорних сигналів у більшості підручників і посібників для вищої школи може компенсуватися за рахунок ключових слів до теми, схем, таблиць, матриць тощо, які студенти можуть отримати на лекційних чи практичних заняттях від викладача або розробити разом із ним.

Як показують наші дослідження, для студентів багатьох спеціальностей, зокрема для майбутніх менеджерів, супроводження вивчення навчального матеріалу найбільш складних дисциплін опорними сигналами – можливість істотно підвищити рівень засвоєння знань. В процесі експерименту було виявлено, що пояснення матеріалу з такої достатньо складної для студентів дисципліни, як «Стратегічний менеджмент», сприймалося аудиторією значно краще, коли поєднувалося з аналізом матриць, схем, ключових понять.

Список використаних джерел

1. Василенко В.О. Стратегічне управління підприємством / В.О.Василенко, Т.І.Ткаченко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 400 с. 2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с. 3. Крижко В.В. Менеджмент в освіті / В.В.Крижко, Є.М.Павлютенков. – К.: ІЗІМН, 1998. – 192 с. 4. Лозниця В.С. Основи психології та педагогіки / В. С. Лозниця. – К.: КНЕУ, 2001. – 288с. 5. Максименко С.Д. Загальна психологія / С.Д.Максименко, В.О.Соловієнко. – К.: МАУП, 2000. – 256 с. 6. Нємцов В.Д. Стратегічний менеджмент / В.Д.Нємцов, Л.Є.Довгань. . – К.: УВПК «Екс Об», 2004. – 506 с. 7. Шаталов В.Ф. Учить всех, учить каждого / В. Ф. Шаталов // Педагогический поиск – М.: Педагогика, 1988. – 124-179 с.

к.е.н, доцент Штепа О. В.
+38 050 650 24 96,
shtepa@yandex.ru

PREPARATION CHARACTERISTICS OF MANAGEMENT PERSONNEL IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF UKRAINE

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ УПРАВЛІНСЬКИХ КАДРІВ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Shtepa O.V. Preparation characteristics of management personnel in higher educational establishments of Ukraine.

The article describes the features of preparation of management personnel in higher educational establishments of Ukraine. Certain basic knowledge and skills that should have a manager. The article analysis the experience of preparation of management personnel in countries with advanced economies.

Key words: management personnel, manager, supervisor, management activities, managerial capacities.

Штепа О. В. Особливості підготовки управлінських кадрів у вищих закладах освіти України.

У статті розглянуто систему поглядів на особливості управлінської освіти у вищих навчальних закладах. Визначені основні знання і навички, які повинен набути фахівець для професійної діяльності. Зазначені найважливіші ролі, які виконує керівник в організації. Проведено аналіз досвіду підготовки управлінських кадрів в країнах з розвиненою економікою. Охарактеризовано роль та значення використання різноманітних форм та методів навчання в управлінській освіті.

Ключові слова: управлінська освіта, менеджер, керівник, управлінська діяльність, професійна підготовка, управлінські кадри.

Штепа Е. В. Особенности подготовки управленческих кадров в высших учебных заведениях Украины.

В статье рассмотрена система взглядов на особенности управленческого образования в высших учебных заведениях. Определены основные знания и навыки, которые должен приобрести специалист для профессиональной деятельности. Указанные важнейшие роли, которые выполняет руководитель в организации. Проведен анализ опыта подготовки управленческих кадров в странах с развитой экономикой. Охарактеризована роль и значение использования различных форм и методов обучения в управленческом образованиии.

Ключевые слова: управленческое образование, менеджер, руководитель, управленческая деятельность, профессиональная подготовка, управленческие кадры.

Постановка проблеми. Сьогодні, коли відбувається активний процес трансформації радянських схем і механізмів освіти, інтеграція їх в європейську і світову освітню систему, стають нагальною необхідністю пропозиції щодо введення альтернативних форм освітніх систем, нових методик розробки багатоваріантних освітніх технологій, інноваційної стратегії освітнього процесу. За всіх умов і обставин розвитку людства освіта була і залишається однією з найважливіших і найскладніших умов прогресивного розвитку суспільства, підготовки громадян до життя, їх соціалізації, залучення до духовних надбань людства. Отже, зміни, що відбуваються у системах освіти різних країн, у тому числі й в Україні, пов'язані не тільки з переглядом змісту навчальних програм і планів, строків навчання, розширенням множини спеціальностей і професій. Ці зміни безпосередньо пов'язані з процесами управління освітньою системою, необхідністю модернізації самої системи управління, оновлення форм і методів здійснення цього управління, причому як державного, так і адміністративного, забезпечення вимірюваності освітніх результатів, прозорості процедур оцінки тощо. Зазначені завдання передбачені Болонською декларацією та є обов'язковою вимогою для входження України до світового освітнього простору. Головною, базовою умовою успішної реалізації поставлених завдань є забезпечення належного рівня й якості підготовки управлінських кадрів всіх рівнів в системі освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається значний інтерес як в теоретичних, так і практичних наукових працях щодо проблем управлінської освіти та культури управлінської праці. Так, Л. В. Васильченко висвітлює формування управлінської культури керівника в системі післядипломної педагогічної освіти; Г. А. Дмитренко – формування нової управлінської культури в Україні; Н. І. Кабушкін і Ю. А. Конаржевський досліджують сутність освіти керівника в контексті загального менеджменту; С. В. Королюк − розвиток управлінської культури керівника загальноосвітнього навчального закладу в процесі підвищення кваліфікації; Г. Л. Хаєт характеризує освіту керівника в розрізі корпоративної культури організацій XXI століття; В. В. Олійник і В. В. Медведь розглядають управлінську освіту з позицій цільового управління. Водночас проблема управлінської освіти залишається відкритою, не означена і не розкрита у всій її складності з численними взаємозв'язками та тонкощами.

Метадослідження. Метоюстаттієобґрунтування тези про те, що особливості підготовки управлінських кадрів мають розглядатися як основа поліпшення якості вищої управлінської освіти та успішної реалізації основних завдань державної освітньої політики щодо інтеграції вищої освіти України до європейського освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. Основою високої результативності багатьох підприємницьких структур є професійний характер управлінської діяльності. Професійних керівників називають менеджерами. Професор І. С. Завадський дає таке визначення менеджера. Менеджер – це

керівник (директор, адміністратор, керуючий тощо), який має спеціальну управлінську освіту і відповідає за розробку і прийняття рішень щодо організаційних питань менеджменту. Менеджер розглядається як професійний керівник, як представник особливої професії.

Професіоналізм менеджера полягає в наявності знань і навичок у сфері менеджменту, маркетингу й організації виробництва, здатності до роботи з людьми в умовах її конкурентного середовища. Професор Г. Мінцберг виділяє 10 ролей, які, на його думку, беруть на себе керівники в різні періоди. Він класифікує їх у рамках трьох великих категорій: міжособові ролі – головний керівник, лідер, зв'язуюча ланка; інформаційні ролі – той, хто приймає інформацію, розповсюджувач інформації, представник та ролі щодо прийняття рішень.

Менеджерам належить вирішальна роль у прийнятті управлінських рішень, правильному використанні наявних ресурсів, забезпеченні життєдіяльності підприємства і досягненні поставлених цілей. За будь-яких умов менеджери виконують широке коло робіт і їх роль в управлінському процесі характеризується великою різноманітністю функцій.

У країнах з розвинутою економікою професійних менеджерів готують коледжі, університети і школи бізнесу. В США підготовка управлінських кадрів як самостійна галузь освіти виникла в 1881 р., і нині майже 80% президентів і віце-президентів компаній закінчили менеджерські факультети університетів або школи бізнесу.

На відміну від США, в практиці європейських і японських компаній більшого поширення набуло не запрошення менеджерів зі сторони (часом із інших країн), а підготовка їх із числа працівників власних фірм. Нині відомими у світі стали Гарвардська школа бізнесу при Гарвардському університеті, Слоунівська школа бізнесу при Массачусетському технологічному інституті США. Вищі школи бізнесу при Лондонському і Манчестерському університетах Англії, Центр вищої підготовки в Жунан-Жозе Франції, Кураторіум з раціоналізації німецького господарства у Німеччині тощо.

Міжнародний досвід підготовки управлінських кадрів ґрунтується на принципах, закладених у багатьох освітніх програмах, найбільш популярною з яких є программа МВА (Management Business Administration). В цій стратегічно важливій програмі окреслюються цікаві підходи і напрямки розвитку бізнес-освіти в Україні, які дозволяють готувати максимально підготовлених до роботи в ринкових умовах фахівців. Можна відмітити, що метою розвитку управлінської освіти в Україні не може бути наслідування стандартів і стереотипів розвинених країн, а стратегією – послідовне дотримання викладених у підручниках та монографіях їх ідеологічних принципів. У нашій державі функціонує чимало вищих навчальних закладів, що займаються підготовкою керівних кадрів для народного господарства. У переважній більшості розвинутих країн прийнята двоступенева система вищої освіти для господарських керівників. Перша – навчання за вузівською програмою і друга – підготовка в процесі практичної роботи на виробництві. Провідною формою підготовки управлінців є перша, коли майбутні менеджери закінчують 2, 3 і 4-річні коледжі й одержують звання бакалавра ділового адміністрування або інші ступені.

В останні роки у зв´язку з посиленням вимог до керівників великої уваги надають спеціальній вузівській підготовці спеціалістів за дворічною програмою з присвоєнням випускникам ступеня "магістр ділового адміністрування", "магістр з менеджменту". Попри названі підходи і розроблювані на їх основі методики, досі не віднайдений механізм, який би дозволив ефективно проводити політику адаптації наявних зарубіжних схем і стандартів на користь нової якості освіти. На нашу думку, інноваційна схема розвитку управлінської освіти неможлива без участі держави (відповідних суб'єктів державного управління), яка покликана засобами закону і права забезпечувати умови для формування, становлення і реалізації самобутньої освітньої системи і створювати механізми, що стимулюють суспільну активність у напрямку розвитку національної системи освіти. Загальновизнаною думкою стало те, що менеджер двадцять першого століття має бути висококваліфікованим спеціалістом, озброєним новітніми знаннями, навичками і, найважливіше, розумінням сучасного бізнесу.

Тобто при завершенні навчання повинен бути такий фахівець, який готовий до роботи в реальних економічних та бізнесових умовах компанії, регіону та країни в цілому.

Сучасний менеджер повинен мати широку гаму ділових якостей: високу ерудицію і професійну компетентність, схильність до лідерства в колективі, підприємництво і здатність ефективно діяти в умовах економічного ризику, практичний розум і здоровий глузд, комунікабельність, заповзятливість, ініціативність і енергійність, вимогливість і дисциплінованість, високу працездатність і волю, цілеспрямованість тощо.

В Україні нині поки що відсутній досвід порівняння та оцінювання існуючих програм – йдеться не про боротьбу споживача освітніх послуг за право доступу до кращого джерела знань, а про прагнення здобути певний атрибут - диплом. Зміна такої настанови можлива, якщо за підтримки держави в країні почнуться процеси, направлені, з одного боку, на те, щоб зробити значимою саму наявність знань, тобто надати ідеологічного впливу на суспільство, який полягатиме у побудуванні нової ідеологеми: реальні якісні знання необхідні для професійної та соціальної реалізації людини як такої. З іншого боку, держава має перейматися введенням спеціаліста в діючу систему розподілу праці, засвоєнням ним вузькоспеціальних знань, практичних умінь і навичок. І в даному разі програми магістра бізнес-адміністрування можуть стати ефективною базою для підготовки високопрофесійних менеджерів – знавців ринків стратегічно важливих партнерів України в усьому світі. Така пропозиція в контексті тих світових глобалізаційних процесів, що відбуваються зараз, дозволить позиціонувати нашу країну як європейський (а може, й світовий) центр підготовки бізнес-кадрів, які знають економічну та бізнесову специфіку провідних держав.

Висновки та перспективи досліджень. Вищерозглянуте дає підстави стверджувати, що робота менеджера вимагає спеціальної професійної підготовки, а саме, дуже багато різних знань і умінь, але й мати знання і вміти їх застосовувати на практиці. Бути митцем своєї справи – на наш погляд, головна задача менеджера. Доцільно звернути увагу та ще раз наголосити, що найбільшим стратегічним ресурсом України є її спеціалісти. Підвищити їх конкурентоспроможність можливо тільки тоді, якщо позиціонуємо себе як територію надання освітніх послуг на рівні світових стандартів. Перший крок для цього вже зроблено – Україна стала учасником Болонського процесу. Другим має бути створення на базі університетів таких шкіл бізнесу, у яких можуть працювати визнані, зі світовою славою фахівці. Залучення до навчання міжнародного студентства дозволяє змінити ставлення до наших освітніх закладів у самих українців, бо не диплом стане головною метою, а якісні знання, які можна отримати, не виїжджаючи для цього далеко за кордон. Одним з важливих результатів впровадження такої програми стане також повернення з-за кордону багатьох тисяч українських фахівцв, які вже отримали і зараз отримують там освіту, асимілюючись з чужою культурою та збагачуючи інші держави своєю працею.

Список використаних джерел

1. Минцберг Г. Структура в кулаке / Г. Минцберг. – Питер – 2004. – 512 с. 2. Каніщенко О.Л. Бізнес-освіта в Україні: нові тенденції та перспективи в перехідній економіці //Бізнес-освіта як бізнес: якість послуг і соціальна відповідальність. Матеріали 5-ї щорічної міжнародної конференції “Розбудова менеджмент-освіти в Україні” – Київ: Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2003. – С. 47-58. 3. Завадський І. С. Менеджмент / І. С. Завадський. – К., 1999. – 542 с. 4. Акофф Р. О целеустремленных системах / Р. Акофф, Ф. Эмери. – ЛКИ –2008. – 272с. 5. Гамаюнов В. Г. Наукові основи інноваційної моделі освітньої системи держави та регіону / В. Г. Гамаюнов // Схід. – 2004. – №1. – С. 23-26. 6. Ли Якокка. Карьера менеджера / Якокка Ли. – М.: Прогресс, 1991. – 179 с. 7. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 1997. – 694 с. 8. Осовська Г. В. Основи менеджменту / Г. В. Осовська, О. А. Осовський / Навчальний посібник. – К.: Кондор – 2006. – 664 с.

PROFESJONALNA PEDAGOGIKA NAUCZYCIELA

д.п.н., професор Бадер В. І.
+38(050)2986922,
v_bader@i.ua

TEORETYCZNE I METODOLOGICZNE PODSTAWY DLA ROZWOJU DYDAKTYKI PODRĘCZNIKÓW ELEKTRONICZNYCH NA JĘZYKOWEJ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА З ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Bader V. I. The theoretical and methodological foundations of a creation of the electronic manual on linguodidactics.

The article substantiates the need for further development of the theoretical foundations of a creation of the electronic manuals as an important means for the formation of linguodidactic and information-communicative competencies for the future primary school teachers. The conceptual approaches are proposed in selecting of contents of the electronic manual for linguodidactic discipline, principles of development of didactic materials, the peculiarities of its structure based on the analysis of the theory and practice of creation of the electronic manuals. The obtained results can be used in order to intensify the educational process in higher school.

Keywords: information-communicative technologies, electronic manual, linguodidactics, electronic linguistic, didactic principles of teaching, theoretical and methodological foundations.

Бадер В. І. Теоретико-методичні засади побудови електронного посібника з лінгводидактики.

У статті обґрунтовується необхідність визначення теоретико-методичних засад створення електронних навчальних посібників із виучуваних дисциплін, у тому числі лінгводидактичних з метою формування лінгводидактичної компетентності, комунікативного й когнітивного розвитку, формування творчих здатностей і створення певних умов для самоосвіти й саморозвитку майбутніх учителів початкової школи; досліджується стан проблеми в українській електронній лінгводидактиці; уточнюється поняття «електронний посібник із лінгводидактики», визначаються теоретико-методичні засади створення посібника: концептуальні підходи, принципи відбору теоретичного й практичного матеріалу, зміст і його структурування.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, електронний посібник, лінгводидактика, електронна лінгводидактика, дидактичні принципи навчання, теоретико-методичні засади.

Бадер В. И. Теоретико-методические основы создания электронного пособия по лингводидактике.

В статье обосновывается необходимость определения теоретико-методических основ создания электронных учебных пособий по изучаемым дисциплинам, в том числе лингводидактическим с целью формирования лингводидактической компетентности, коммуникативного и когнитивного развития, формирования творческих способностей и создания определенных условий для самообразования и саморазвития будущих учителей начальной школы; исследуется состояние проблемы в украинской электронной лингводидактике; уточняется понятие «электронное пособие по лингводидактике»; определяются теоретико-методические основы создания пособия: концептуальные подходы, принципы отбора теоретического и практического материала, содержание и его структурирование.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, электронное пособие, лингводидактика, электронная лингводидактика, дидактические принципы обучения, теоретико-методические основы.

Постановка проблеми. Одним із важливих напрямів реформування національної системи освіти з огляду на приєднання України до Болонського процесу є пошук новітніх підходів у забезпеченні належного рівня якості знань, зокрема у вищій школі. Розв’язанню дидактичних завдань сприяє поява засобів навчання нового покоління – електронних підручників і посібників. Використання цих електронних засобів створює умови для розвитку інноваційних форм і методів навчання як у загальноосвітній так і вищій школі. Практика показує, що додаткові потужні можливості для реалізації основних дидактичних функцій – інформаційно-освітньої, самоосвіти, інтегруючої, прогностичної, розвивальної, мотиваційно-виховної – надає електронний посібник (ЕП). Проводиться велика робота щодо створення електронних посібників з різних навчальних дисциплін, однак проблема забезпечення закладів освіти якісними електронними засобами й до сьогодні не розв’язана. До основної причини такого стану можна віднести відсутність систематизованих і стандартизованих дидактичних засад розроблення електронних посібників. Упровадження в навчальний процес ЕП актуалізує й проблему підготовки науково-педагогічних кадрів, здатних не тільки скористатися готовою електронною продукцією, а й продукувати свою, якісну й

високоефективну. Наявність таких фахівців, на жаль, і нині далека від реальних потреб і сучасних вимог. Особливо гостро ця проблема постає у підготовці вчителів початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні та методичні засади проектування, створення і використання електронних засобів навчального призначення представлено науковими розвідками вчених В. Бикова, М. Боті, В. Вембер, О. Горошкіної, Л. Гризун, М. Гриньової, О. Зиміної, Н. Кононець, О. Кучерук, В. Лапінського, В. Мадзігона, С. Омельчука, П. Полянського, М. Сейфетдінова, Г. Шелехової та ін.

У низці праць вітчизняних дидактів-філологів розглянуто методологічні проблеми електронної лінгводидактики; психолого-педагогічні засади створення й застосування комп'ютерних навчальних засобів навчання мови; проблеми класифікації навчальних програм із мови; прийоми структурування змісту навчального мовного матеріалу; можливості й шляхи формування мовної, мовленнєвої і комунікативної компетентностей на різних рівнях мовної освіти; здійснено експериментальні дослідження щодо створення і використання комп'ютерних навчальних програм залежно від мети, форм і змісту навчання, вікових особливостей тих, хто навчається; визначено методи і прийоми використання комп'ютерних навчальних програм залежно від мети, завдань, технологічних переваг у структурі занять чи в позааудиторній роботі (О. Бігич, О. Горошкіна, Т. Котик, О. Кохан, О. Кучерук, С. Омельчук, А. Нікітіна, В. Редько, Н. Сороко, І. Хом'як, Г. Шелехова та ін.).

Ознайомлення з сучасною літературою з проблеми теорії і практики створення електронних посібників дає підстави зробити висновки, що українські вчені працюють над розвитком необхідного термінологічного апарату, створюють моделі сучасного комп'ютерного посібника, визначають його структурні компоненти, функціональне призначення, принципи побудови навчального матеріалу. Сучасні теорії розроблення електронних посібників з української мови представлені працями С. Єрмоленко, С. Карамана, Л. Мацько, В. Новосьолової, Я. Остаф, А. Пономаренко, Н. Семенів, Л. Скуратівського, Г. Шелехової, В. Шляхової та ін..

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Водночас вивчення й аналіз наявного досвіду щодо розроблення електронних засобів навчання, у тому числі й посібників, застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у практиці підготовки вчителя виявляє і негативні сторони цього процесу: поява великої кількості електронних підручників і посібників для початкової, середньої й вищої школи, що іноді містять дидактичні, психологічні, ергономічні, лінгвістичні недоліки; слабке методичне забезпечення цих програм; недостатня розробленість критеріїв методичної експертизи; нерозробленість теоретико-методичних засад створення й застосування електронних засобів навчання при вивченні фахових дисциплін у вищій школі. Розв'язати коло окреслених проблем можна за умови формування теоретико-методичних підвалин використання ІКТ у вищій школі, створення електронних навчальних продуктів і ресурсів із навчальних дисциплін фундаментального й фахового циклів.

Формулювання цілей статті. Важливим засобом формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів є електронний посібник із лінгводидактики. Якість цього навчального засобу безпосередньо залежить від принципів, методів і прийомів добору навчального матеріалу, змістового наповнення, структурування й способів його оформлення. У цій статті розглянемо теоретико-методичні засади створення електронного посібника з лінгводидактики.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Приступаючи до конструювання електронного посібника з лінгводидактики, необхідно визначити саме поняття «електронний посібник». Як і будь-який посібник чи підручник – це комплексна модель освітнього процесу, що відображає його цілі, принципи, зміст, технологію. За вихідне обираємо визначення посібника, запропоноване Н.Фіголь: посібник – це видання, призначене для допомоги в практичній діяльності чи в оволодінні навчальною дисципліною [5].

У визначенні поняття «електронний посібник із лінгводидактики» виходимо також із тлумачення науковцями поняття «лінгводидактика»: лінгводидактика – "термін, що вживається на позначення функціональної частини методики, в якій досліджуються закономірності засвоєння мови, розв'язуються питання змісту курсу на основі лінгвістичних досліджень, вивчаються труднощі засвоєння мовного матеріалу та їх причини, визначаються принципи і методи навчання, шляхи і засоби формування комунікативної компетенції" [3, с. 7] .

Отже, електронний посібник із лінгводидактики – це електронний засіб навчання, який містить систематизований теоретико-практичний матеріал із лінгводидактики, забезпечує творче й активне опанування студентами знаннями, вміннями й навичками в цій галузі за допомогою використання сукупності графічної, текстової, аудіо–, відео–, фото та іншої інформації. Важливу роль у цьому процесі відіграють і ергономічні засоби.

Метапосібника–забезпечитиможливість студентам напряму підготовки 6.010102 Початкова освіта самостійно або з допомогою викладача засвоїти навчальний курс "Методика навчання української мови в початкових класах": сприяти засвоєнню студентами системи теоретичних знань і професійних умінь, які допоможуть їм формувати в учнів мовну і мовленнєву компетентності, виховувати свідомих громадян України. Насамперед відповідно до функцій електронного посібника основну увагу зосереджуємо на формуванні вмінь проводити методичний аналіз матеріалу, що вивчатиметься, уміло використовувати дидактичні можливості вправ, складати план-конспект уроку – визначати тип уроку, його зміст і структуру, формулювати мету, визначати його цілі й завдання, добирати дидактичний матеріал, створювати систему вправ, володіти технологією основних методів і прийомів навчання мови, оптимально використовувати засоби навчання, зокрема можливості комп'ютерних навчальних програм, упереджувати і виправляти помилки учнів.

Як мультимедійний засіб навчання такий посібник має вміщувати систематизовану інформацію про мету, завдання вивчення курсу, зміст виучуваного матеріалу (методи, прийоми та засоби навчання мови й мовлення молодших школярів і відповідати навчальній програмі дисципліни "Методика навчання української мови в початкових класах". Наголосимо, що, на відміну від підручника, головна мета посібника – вироблення вмінь і навичок розв'язання типових практичних завдань у галузі лінгводидактики.

Аналіз наукового фонду з досліджуваної проблеми дозволяє констатувати, що базовою основою для формування змісту електронного посібника з лінгводидактики є компетентнісний, системно-діяльнісний, комунікативний, соціокультурний, етнопедагогічний, українознавчий, етнокультурознавчий і культурологічний підходи.

Відбір змісту навчального посібника здійснюється з опорою на дидактичні принципи навчання (науковості, доступності, систематичності й послідовності, наочності, активності й свідомості, міцності засвоєння знань) й специфічні принципи побудови ЕП – принцип структурування змісту відповідно до програмового матеріалу, відповідність змістових ознак традиційному посібнику, автономність навчально-інформаційних функцій, встановлення науково обґрунтованого співвідношення між навчально-інформаційним змістом і наочністю, додержання стилю наукового мовлення, інтерактивності, адаптивності та ін..

Визначимо структурні компоненти електронного навчального посібника з методики навчання української мови в початкових класах.

Переднє слово, презентаційні матеріали окреслюють дані про авторів посібника, його функції, перелік компетентностей, на формування яких спрямований цей програмно-педагогічний засіб.

1. Теоретичний модуль містить мінімальні теоретичні відомості, необхідні для опанування навчальної програми дисципліни, проілюстровані схемами, таблицями. Інформаційний текст посібника викладається логічно й коротко, в такому обсязі, щоб допомогти студентові виконати практичні завдання.

2. Навчально-методичний модуль містить запитання для контролю й самоконтролю, практичні завдання, проміжні й контрольні тести,

відеоуроки (фрагменти). Запитання модулю підпорядковуються меті закріпити знання, здійснити самоперевірку й самоконтроль, а практичні завдання зорієнтовані на формування вмінь конструювати різноманітні вправи та завдання на опанування молодшими школярами знань умінь і навичок з мови й мовлення, формування комунікативної й соціокультурної компетентності.

3. Довідково-супровідний модуль містить термінологічний словник, список рекомендованої літератури (інтернет-ресурси). Мета словника – формування лексикографічної, лінгвометодичної, соціокультурної й інформаційно-комунікаційної компетентностей майбутнього вчителя.

4. Перелік інформаційних сайтів. Основна мета цього модулю – формування інформаційно-комунікаційної компетентності.

Висновок із дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, зміст електронного посібника з лінгводидактики повинен відповідати навчальній програмі, мати достатній для виконання практичних завдань і досягнення навчально-методичних цілей обсяг теоретичного матеріалу, містити контролюючі й тестуючі елементи для самодіагностики знань студентом навчального матеріалу, сприяти опануванню лінгводидактичної термінології. Одним із перспективних напрямів дослідження вважаємо розроблення критеріїв оцінки якості електронних засобів із лінгвістики й лінгводидактики та формування вмінь студентів застосовувати ці критерії з метою обирання найбільш ефективних програмно-педагогічних засобів.

Список використаних джерел

1. Биков В. Методологічні та методичні основи створення і використовування електронних засобів навчального призначення / В. Ю. Биков, В. В. Лапінський // Комп'ютер у школі та сім'ї. – №3 . – 2012. С. 3–6. 2. Караман С. Технологія створення підручників і посібників для поглибленого вивчення української мови в гімназії / С. Караман, В. Тихоша // Дивослово. – 2001. – № 4. – С. 36–38. 3. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / За ред. І. М. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2009. – С.7. 4. Пономарьова К. Соціокультурна складова у змісті початкового курсу української мови / К. І. Пономарьова // Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у навчальному процесі: теоретичні аспекти: Дайджест 1 / укл. О. В. Онопрієнко. – Донецьк : Каштан, 2011. – 98 с. 5. Фіголь Н. Електронний навчальний посібник чи підручник: до проблеми визначення /Надія Фіголь // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» : Серія «Проблеми української термінології» – 2012. – №733. – С. 53–56. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk733/ TK_wisnyk733_1_fihol%27.htm.

к.п.н., доцент Кузнецова Г.П.
+38(050)7312677
gnpu_prorektor@mail.ru

PROBLEMY TA PERSPEKCTYWY PRZYGOTOWANIA PRZYSZŁEGO NAUCZYCIELIA SŁAWISTYKY UKRAIŃSKIY W WARUNKACH PROCESU BALOŃCKIEGO

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ В УМОВАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Kuznetsova H.P. The problems and prospects of future Ukrainian teacher-philologist's preparing in the Bologna process conditions.

The article is about educational paradigms of educational process organization in the system of Ukrainian higher education. The problems and prospects of Ukrainian philologist specialists' training are considered. The text is connected with humanistic model of their professional competence forming as a long-term in the conditions of native education integration in the European educational space. The professiograme of teacher-philologist and its structural components such as motivation, contents, methodological; pedagogical and professional competence are described.

Key words: teacher-philologist, the Bologna process, educational paradigm, competence approach, the professiogram of the teacher, general pedagogical.

Кузнецова Г.П. Проблеми і перспективи підготовки майбутнього вчителя української словесності в умовах Болонського процесу.

У статті проаналізовано освітні парадигми організації навчального процесу у вищій педагогічній школі України, розкрито проблеми і перспективи підготовки спеціалістів з української словесності, доведено, що гуманістична модель формування їхньої професійної компетентності є перспективною в умовах інтеграції вітчизняної освіти в європейський освітній простір. Спроектовано професіограму вчителя-словесника, з'ясовано її структурні компоненти – мотиваційний, змістовий, методично-вправнісний; описано загальнопедагогічну і професійну компетентності.

Ключові слова: учитель-словесник, Болонський процес, освітні парадигми, компетентнісний підхід, професіограма вчителя, загальнопедагогічна, професійна компетентність.

Кузнецова Г.П. Проблемы и перспективы подготовки будущего учителя украинской словесности в условиях Болонского процесса.

В статье проанализированы образовательные парадигмы организации учебного процесса в высшей педагогической школе Украины, раскрыты проблемы и перспективы подготовки специалистов по украинской словесности,

доказано, что в условиях интеграции отечественного образования в европейское образовательное пространство перспективной является гуманистическая модель формирования профессиональной компетентности будущего филолога. Спроектирована профессиограмма учителя украинской словесности, определены её компоненты – мотивационный, содержательный, методически совершенный; описаны общепедагогическая и профессиональная компетентности.

Ключевые слова: учитель словесности, Болонский процесс, образовательные парадигмы, компетентностный подход, общепедагогическая, профессиональная компетентность.

Постановка проблеми, її актуальність та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема підготовки висококваліфікованого вчителя української словесності завжди була на часі в нашій державі. Безумовно, значний вплив на формування й становлення майбутнього філолога, його якісну лінгвістичну, лінгводидактичну, професійну підготовку має загальна концепція освітньої національної політики, яка ґрунтується на Конституції України, законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», на «Національній доктрині розвитку освіти в XXI столітті», Державній програмі «Вчитель», Проекті Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років. Окрім цього, реалізація освітніх завдань, визначених документами державної ваги, неможлива без учителя.

Правове національне освітнє поле, зміни, що відбуваються в системі вищої освіти, зокрема щойно схвалений до імплементації закон України «Про вищу освіту», засвідчують, що наша держава обрала шлях уходження в спільний європейський та світовий освітній простір. Йдеться про модернізацію системи вищої освіти в Україні у контексті Болонського процесу. Отже, актуальність публікації зумовлена суперечностями в освітніх парадигмах, які функціонують у професійній підготовці майбутніх учителів української мови та літератури на сучасному етапі інтенсивного інтегрування вищої освіти України в Болонський процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовні дослідження, в яких розкрито актуальні проблеми вищої освіти в Україні в контексті Болонського процесу, простежуються здебільшого у працях соціально-філософського (Андрущенко В., Кремень В., Губерський Л., Бех В., Євтух М., Зязюн І. та ін.) та психолого-педагогічного спрямування (Бех І., Болтівець С., Ващенко Л., Засенко В., Колупаєва А., Максименко С., Панок В.). Педагогічні умови модернізації навчально-виховного процесу у ВНЗ на засадах Болонської конвенції відображено в дисертаційних дослідженнях (Дворнікова Н., Поляков А.). Реалізація основних напрямів Болонського процесу в підготовці вчителя в країнах Європи простежується в наукових доробках вітчизняних і зарубіжних дослідників (Лабазина Л., Новацка У., Пришляк О., Пуховська Л., Шемпрух І. та ін.). Однак у відомих джерелах досліджувана нами проблема порушується хіба що частково, переважно в соціокультурному, загальнопедагогічному плані. Водночас у лінгводидактиці бракує наукових праць, у яких би через аналіз освітніх моделей було розкрито актуальні проблеми і перспективи підготовки майбутнього вчителя української мови і літератури на засадах Болонського процесу.

Формулювання мети і завдань статті. Мета і завдання публікації – проаналізувати освітні парадигми організації навчального процесу у вищій педагогічній школі України, здійснити спробу накреслити модель професіограми майбутнього вчителя української словесності в умовах модернізації вищої педагогічної освіти України та її інтегрування в європейський освітній простір на засадах гуманістичної освітньої парадигми, яка ґрунтується на компетентнісному підході.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні концепція освітньої політики України спрямована на розроблення нової методології розвитку національної освіти; накреслення основ рівного доступу всіх громадян до якісної освіти; оновлення її змісту та запровадження стандартів; упровадження в навчальний процес варіативних програм; поширення інформаційно-комунікаційних технологій, інтерактивних методик; розвиток національної педагогічної преситощо. Водночас, освіта не набула статусу загальнонаціональної стратегії, оскільки залишилася відокремленою галуззю (йдеться про слабкий вплив на освітній стан наукової, культурної спільноти, що негативно відбивається на культурному та освітньому рівнях суспільства); не відбулося (на відміну від країн ЄС) цілісного процесу

політико-адміністративних, фінансових, технологічних, педагогічних та суспільних змін, які й передбачають масштабні перетворення національної освітньої системи як у цілому, так і на окремих її рівнях [1]. Окрім цього, економічна й політична криза країни, викликана її стремлінням до волі, соборності, самостійності й незалежності, знову питання й проблеми освіти дещо відхиляє на пізніше їх розв'язання. Пріоритетним орієнтиром, що ставить нові завдання перед вищою школою України, є схвалений у 2014 році закон «Про вищу освіту», основні положення якого перекликаються із ключовими позиціями й завданнями Болонського процесу, а саме: перехід на дворівневу систему підготовки фахівців (бакалавр, магістр); уніфікація напрямів і спеціальностей підготовки фахівців; стандартизація вищої освіти; забезпечення якості освіти, визначення її системи (внутрішньої і зовнішньої), принципів, процедур і заходів; удосконалення системи знань оцінювання студентів за європейською кредитно-трансферною та накопичувальною системою (ЄКТС); розвиток академічної мобільності; забезпечення привабливості європейської системи освіти; «створення умов для реалізації випускниками вищих навчальних закладів права на працю» [2].

З огляду на зазначене формування готовності майбутнього вчителя словесності до ефективної професійної діяльності в умовах модернізації вищої педагогічної освіти України та її інтегрування в європейський освітній простір вимагає сконцентрувати увагу на тому, які освітні парадигми нині функціонують у національній системі педагогіки, проаналізувати, які із них є перспективними для вітчизняної вищої педагогічної школи.

Сучасна наука під освітньою парадигмою розуміє дослідження стану функціонування освітньої галузі, результатами якого є певна мета, система цінностей, методологічна основа, теоретичні й практичні знання, що визначають напрямок педагогічного процесу (Бондаревська Є., Гончаренко С., Кремень В., С. Кульневич С., Кун Т., Кушнір В., Маслоу А., Мойсеюк Н., Пєхота О. та інші).

Нині у вітчизняній освіті простежуються такі парадигми: традиціоналістська – навчальний процес ґрунтується на базових, перевірених часом знаннях, уміннях, навичках, що передаються студентам; домінує зміст над способами, методами його засвоєння. Технократична – превалюють методи, прийоми, форми засвоєння студентами знань. Езотерична – відкриття студентам істини через певні цінності: художні, моральні, християнські, естетичні тощо. Інформаційно-прагматична – передавання академічних знань, формування умінь, навичок, уведення у свідомість того, хто навчається, у його поведінку нормативного змісту засобами переважно репродуктивних традиційних стратегій. Гуманістична – залучення суб'єкта навчального процесу через діалог, самовираження, творчість, практичну діяльність, мовну комунікацію до самостійного пошуку істини, здобуття знань, самоактивності у процесі професійного росту; створення умов для саморозвитку особистості. Відомі науковці В.Кремінь, Ю.Мальований стверджують, що під гуманізацією навчально-виховного процесу треба розуміти перехід від авторитарної педагогіки – педагогіки тиску на особистість – до особистісно-орієнтованої, яка абсолютного значення надає особистій свободі і умінню індивіда прогнозувати та контролювати свою діяльність, вчинки, особисте життя, утвердженню гуманних стосунків між учасниками педагогічної взаємодії [3; 4]. Саме гуманістична освітня модель передбачає вільний доступ майбутнього фахівця, і української філології зокрема, до якісної освіти, до оволодіння інноваційними технологіями, до активної навчальної, наукової, практичної мобільності, що є одними із ключових засад освіти Європи.

Останнім часом обертів набуває компетентнісна освітня парадигма, яка ґрунтується на результативно-діяльнісній характеристиці освіти, що формується у процесі навчання та особистого пізнавального й життєвого досвіду (Вашуленко М., Савченко О.). Сучасні погляди як вітчизняних, так і зарубіжних науковців на поняття «компетентність» у педагогічній галузі різні. Під ним розуміють «поглиблені знання в галузі», «стан адекватного виконання професійних завдань», «здібності до актуального виконання діяльності», «високий рівень кваліфікації і професіоналізму», «якість підготовки спеціаліста», «рівень освіченості особистості», «потенціал ефективності

професійної діяльності» тощо (Blank W., Britell G., Jueger R., Дружилов С., Ландшеер В., Мітина Л., Поварьонков Ю., Степанов В. та ін.). Однак, на нашу думку, варто зазначити, що компетентність – це особистісне утворення людини, це її спроможність і здатність ефективно застосовувати набуті знання, вміння, здібності, методи, способи, засоби діяльності передусім у нестандартних професійних ситуаціях.

Аналіз процесу підготовки майбутнього вчителя української словесності засвідчує панування інформаційно-прагматичної парадигми, що поєднує в собі ознаки традиціоналістської і технократичної освітніх моделей. Відтак не завжди враховуються індивідуальні особливості, природні задатки, комунікативні уміння, потенційні можливості студента, його прагнення, аксіологічними є насамперед теоретичні знання з фахових дисциплін та загальноприйняті методи їх засвоєння [5, с.42]. Окрім цього, за таких підходів даються взнаки профорієнтаційна не зорієнтованість колишнього випускника загальноосвітньої школи на вибір професії саме вчителя-словесника, відсутність належної адаптації першокурсника до нових умов навчання, функціонування подвійних стандартів – національного і європейського – в організації освітнього процесу, в системі оцінювання якості освіти. Означені проблеми потребують нагального розв'язання, спонукають до переосмислення психолого-педагогічних, методологічних, лінгводидактичних засад формування фахівця гуманітарної галузі знань.

Погодимося, найперспективнішою сьогодні є гуманістична парадигма розвитку освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу, параметри й складники якої починають формуватися в сучасній педагогічній науці і практиці, й лінгводидактиці української словесності зокрема.

Цілеспрямоване впровадження в освітній процес гуманістичної компетентнісно орієнтованої парадигми на підґрунті модернізаційних змін потребує оновлення змісту і ролі мовно-літературної освіти, трансформації технології навчання української словесності, розробки і впровадження інноваційних методів і методик, спрямованих на формування високоосвіченого вчителя-словесника. Це спонукає до проектування нової професіограми майбутнього фахівця. Під професіограмою словесника розуміємо інтегральну характеристику професійних і особистісних характеристик спеціаліста, що відображає його високий рівень загальнопедагогічної і професійної компетентності. Вихідними положеннями змісту моделі майбутнього вчителя-словесника є: усвідомлення суспільного значення української мови, ролі і місця обраного фаху у формуванні ціннісних життєвих позицій; психологічна готовність до професійного ствердження й зростання; ґрунтовні знання лінгвістичного матеріалу та інтенсивна мовленнєва практика; здатність аналізувати ефективність, ступінь потрібності й коефіцієнт продуктивності набутих загальнопедагогічних і професійно спрямованих компетентностей. Загальнопедагогічна компетентність словесника – це акумулювання в його свідомості, поведінці, життєдіяльності соціальних орієнтирів: любові до України, свого народу, його культури, традицій, мови, свободи, гармонії із суспільством і природою як матриці, у межах якої формується національна ментальність; це високе почуття відповідальності за створення демократичного педагогічного середовища; високий рівень психолого-педагогічної розумової й мислительної діяльності; комунікативна вправність. Професійну компетентність учителя-словесника складають такі компоненти: мотиваційний – оволодіння майбутнім фахівцем психологічною структурою професійної діяльності, що відповідає загальним вітчизняним і європейським стандартам та об'єктивним вимогам; змістовий – теоретична готовність студента до викладання української словесності; методично-вправнісний – ґрунтовне володіння майбутнім спеціалістом сукупністю необхідних і методично значущих умінь, технологій.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, ринок праці потребує висококваліфікованого спеціаліста педагогічної освітньої галузі, словесника-педагога, практика, науковця інноваційного типу мислення та культури, здатного проектувати комунікативне культурно-освітнє середовище й успішно реалізовувати в ньому свої знання, творчі здібності, професійні вміння. У подальшому дослідження потребують професійні уміння

майбутнього словесника в структурі його професійної моделі.

Список використаних джерел

1.Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (друге видання)/ НАПН України; [авт.: В.П.Анрущенко, І.Д.Бех, М.І.Бурда та ін.; за заг.ред. В.Г.Кременя]. – К. – Пед.думка, 2011. – 304 с. 2.Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/law/2235/. 3. Кремень В.Г.Освіта і наука України: шляхи модернізації /В.Г.Кремень. – К., 2003. – 216 с. 4.Мальований Ю. Педагогічна сутність гуманізації навчання /Ю.Мальований // Шлях освіти. – 1997. – №2. – С.6-10. 5. Кузнецова Г. Наукові основи професійної вправності вчителя-словесника від ретроспекції до сьогодення / Г.Кузнецова // Українська мова і література в школі. – 2013. – №5. – С. 42-51.

Курчатова А. В.
+38(093)7322225
kurchat67@mail.ru

AKTYWACJA SAMODZIELNEJ PRACY STUDENTÓW W PROCESIE KSZTAŁCENIA DO WYCHOWANIA DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

АКТИВІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ВИШІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Kurchatova A. V. Activation of independent work of students of high schools in the process of training to the education of preschool children.

In the article the different views of scientists on the definition of «independent work», the organization of independent work of students during their studies at the university and its influence on the formation and development of future specialist. Provides specific recommendations on the use of techniques activation independent work, based on the example of teaching course «Methods of education of respect to his father in preschool children».

Keywords: samostoyatelnaya business, receptions aktyvyzatsyy, yndyvydualyzatsyya learning, samoobuchenye, samorazvytye, pozaaudytornыe Classes, uvazhytelnoe Attitude for ottsu.

Курчатова А. В. Активізація самостійної роботи студентів вишів у процесі професійної підготовки до виховання дітей старшого дошкільного віку.

В статті розкрито різні погляди науковців на визначення поняття «самостійна робота», на організацію самостійної роботи студентів під час навчання у вузі, її вплив на становлення і розвиток особистості майбутнього фахівця. Надаються окремі рекомендації щодо використання прийомів активізації самостійної роботи студентів, опираючись на приклад викладання спецкурсу «Методика виховання шанобливого ставлення до батька в дітей старшого дошкільного віку».

Ключові слова: самостійна робота, прийоми активізації, індивідуалізація навчання, самонавчання, саморозвиток, позааудиторні заняття, шанобливе ставлення до батька.

Курчатова А. В. Активизация самостоятельной работы студентов вузов в процессе профессиональной подготовки к воспитанию детей старшего дошкольного возраста.

В статье раскрыто различные взгляды ученых на определение понятия «самостоятельная работа», на организацию самостоятельной работы студентов во время обучения в вузе, ее влияние на становление и развитие личности будущего специалиста. Подаются отдельные рекомендации относительно использования приемов активизации самостоятельной работы студентов, опираясь на пример преподавания спецкурса «Методика воспитания уважительного отношения к отцу у детей старшего дошкольного возраста».

Ключевые слова: самостоятельная работа, приемы активизации, индивидуализация обучения, самообучение, саморазвитие, позааудиторные занятия, уважительное отношение к отцу.

Постановка проблеми. У зв'язку з входженням України до Європейського освітнього простору пріоритетними для освіти стали інтереси особистості, адекватні сучасним тенденціям розвитку суспільства. Сьогодні орієнтирами освіти стали висока культура особистості, компетентність, ерудиція, індивідуальна творчість, самостійний пошук знань і потреба в їх удосконаленні.

Формування внутрішньої потреби до самонавчання є вимогою часу й умовою реалізації особистісного потенціалу. Здатність людини самоствердитися на професійному рівні цілком залежить від її індивідуального залучення до самостійного процесу одержання нових знань. Розв'язання цього завдання здійснюється через пошук змісту, форм, методів і засобів навчання, що забезпечують розширення можливостей розвитку, саморозвитку й самореалізації особистості. Одним із основних видів навчальної діяльності, за допомогою якого можна поліпшити якість підготовки фахівців, є самостійна діяльність студентів.

Формулювання мети статті та завдань полягає в аналізі сутності, особливостей організації самостійної роботи студентів, наданні окремих рекомендацій щодо її проведення, опираючись на інтерактивні прийоми активізації їхньої самостійної навчальної діяльності, на прикладі читання спецкурсу «Методика виховання шанобливого ставлення до батька в дітей старшого дошкільного віку».

Виклад основного матеріалу статті. Актуальність проблеми опанування студентами самостійної роботи зумовлена тим, що в період навчання у вищому навчальному закладі формуються вміння самостійної діяльності, закладаються основи професіоналізму. Самостійна робота у вищому навчальному закладі є однією з форм оволодіння навчальним матеріалом поза межами обов'язкових навчальних занять. Її спрямовано на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами за час навчання, їх поглиблення, набуття й удосконалення практичних навичок та вмінь щодо здійснення майбутньої педагогічної діяльності. Самостійна робота завершує завдання всіх інших видів навчальної діяльності, адже знання, що не стали об'єктом власної діяльності, не можуть вважатися дійсним надбанням людини. Тому самостійна робота має навчальне, особистісне й суспільне значення.

Вплив самостійної роботи на становлення і розвиток особистості досліджено Б. Ананьєвим, І. Бехом, О. Бодальовим, Л. Виготським, Г. Костюком та ін. Обґрунтування загальнодидактичних основ організації самостійної роботи майбутніх педагогів здійснено в наукових дослідженнях А. Алексюка, С. Архангельського, Ю. Бабанського, А. Богуш, С. Гончаренка, В. Загвязинського, Н. Кузьміної, А. Кузьмінського, І. Лернера, В. Онищука, М. Скаткіна, О. Спіріна та ін. Специфіку організації самостійної діяльності студентів вищих навчальних закладів розкрито у працях Л. Артемової, С. Вітвицької, Н. Журавської, М. Князян, З. Курлянд, В. Лозовецької, В. Луценко, І. Хом'юк, В. Ягупова та ін. У науковій літературі існують різні підходи до визначення самостійної роботи майбутніх фахівців: «це самостійна науково-дослідна робота, здійснювана під керівництвом викладача в різних формах роботи» [4; 6]; важлива форма навчального процесу під керівництвом і контролем викладача, під час якого здійснюється творча діяльність, пов'язана з набуттям та закріпленням наукових знань, засвоюються нові навички пізнання, формується науковий світогляд і особистісні переконання щодо використання отриманих знань та вмінь у практичній діяльності [4]. Підтримуємо думку тих дослідників, які розглядають самостійну роботу як найважливіший компонент педагогічного процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, так і позааудиторних занять, без участі викладача та під його безпосереднім керівництвом.

Під час вивчення дисципліни «Методика виховання шанобливого ставлення до батька в дітей старшого дошкільного віку», у процесі навчання використовуються різні види самостійної роботи, які визначаються змістом навчальної дисципліни, ступенем підготовленості студентів і вимогами до рівня їхньої самостійності. Наведемо рекомендації з самостійної роботи студентів у процесі викладання курсу «Методика виховання шанобливого ставлення до батька в дітей старшого дошкільного віку». Важливу роль у навчальному процесі мають різні прийоми активізації самостійної роботи студентів. Розглянемо лише деякі з них:

1. Переконлива демонстрація необхідності опанування запропонованим матеріалом є необхідною для майбутньої професії або подальшої навчальної діяльності студентів (під час вивчення дисципліни акцентувалась увага на тих чи інших розділах, у яких безпосередньо обговорювались проблеми сім'ї взагалі, і шанобливого ставлення до батька зокрема, а також питання сімейного виховання в інформаційному полі змісту певного навчального курсу щодо необхідності розглядати проблему виховання шанобливого ставлення до батька не автономно, а в єдиній системі, на основі змістовної взаємодії викладача і студента).

2. Проблемне викладання матеріалу, що відтворює типові способи реальних міркувань

студента. (Лекція розпочалась з проблемного запитання: «У питанні взаємодії сім'ї і дошкільного навчального закладу зустрічається така думка: батьки – це «помічники», «підсобна сила» при дошкільному закладі; дошкільний заклад і сім'я – рівноправні суб'єкти виховання дітей. А як ви вважаєте?»). На основі проблемних запитань студенти, обміркувавши свої відповіді, змогли визначити тему лекції «Форми і методи співробітництва дошкільного навчального закладу і сім'ї під час виховання в дитини шанобливого ставлення до батька».

3. Застосування дидактичного принципу зв'язку теорії і практики. Під час підготовки до практичного заняття студенти отримали самостійне завдання – скласти план-конспект заняття «Разом з татом» із залученням батьків. На практичному занятті робота проводилася в малих групах (по 5 осіб), у яких був лідер, котрий оцінював роботу; презентація кожною підгрупою розробленого конспекту заняття із залученням батьків була представлена командами (за допомогою жеребкування, де вказувалось, яка частина буде продемонстрована кожним із представників команди: вступна, основна чи заключна). Потім відбувалося колективне обговорення та взаємоаналіз запропонованих конспектів. Дані заняття було рекомендовано провести під час проходження практики, а на підсумковій конференції здійснити порівняльний їх аналіз.

4. Застосування методів інтерактивного навчання: ділові ігри, аналіз конкретних педагогічних ситуацій, дискусії зі складних питань, критичний розбір концепцій, кейс-стаді, «метод акваріуму» і т. ін. Метод кейс-стаді «Сімейне виховання» використано з метою навчати майбутніх вихователів вирішувати професійне педагогічне завдання: вміти проектувати і використовувати різні форми і методи взаємодії з батьками згідно з освітньою ситуацією; вміння встановлювати взаємодію з батьками як суб'єктами освітнього процесу.

Студенти усвідомлюють, що для розв'язання педагогічної ситуації вихователю важливо мати знання теорії сімейного виховання. Необхідно знати і розуміти проблеми сучасної сім'ї, психолого-педагогічні закономірності і причини, що лежать в основі поведінки дитини. Всі ці знання допоможуть вихователеві правильно і коректно обґрунтувати ситуацію батькам і запропонувати педагогічні рекомендації з її розв'язання.

Включення кейс-методу у процес підготовки студентів значною мірою доповнює теоретичні аспекти розгляду проблеми сімейного виховання, сприяє формуванню вміння вирішувати типові завдання педагогічної діяльності; розвитку аналітичних й оцінних навичок, умінь працювати в команді, знаходити найбільш раціональне рішення поставленої проблеми; активізації комунікативних здібностей.

5. Інтеграція дисциплін. У процесі викладання спецкурсу реалізовувались міжпредметні зв'язки з такими дисциплінами: «Загальна педагогіка», «Дитяча психологія», «Методика проведення занять із народознавства в сучасних дошкільних навчальних закладах», «Теорія і методика співпраці дошкільного навчального закладу з родинами», «Підготовка молоді до сімейного життя та відповідального батьківства», що дало можливість надати студентам цілісні уявлення про виховання шанобливості в дітей, починаючи з витоків української народної творчості, традицій виховання в українській родині аж до сучасності. Таким чином, означені дисципліни слугували підгрунтям для отримання студентами більш глибоких знань при ознайомлені з матеріалом спецкурсу.

6. Індивідуалізація домашніх завдань. Якщо робота колективна, то кожен зі студентів отримує певний, точно обумовлений розділ роботи.

Студенти розподілилися на мікрогрупи по 6 осіб. Були обрані координатори або керівники груп, які стежили за залученням до роботи всіх членів групи. Обрано рецензентів або експертів, які брали участь в оцінюванні роботи учасників проекту (староста, студенти); розроблено послідовність спільних дій кожної групи. Для оцінювання роботи студентів були вироблені та оголошені до початку роботи над проектом критерії ефективності студентської проектної діяльності. Перед мікрогрупами були поставлені завдання зібрати, підготовити та розробити методичні матеріали для реалізації проекту та надавалась, у разі необхідності, методична допомога. Приклади завдань до проекту «Батько і дитина»: розробити доповідь для батьків із проблеми виховання

хлопчиків і дівчаток у сім'ї; розробити усний журнал «П'ять шляхів до серця дитини»; розробити тренінг з батьками дітей старшого дошкільного віку; дібрати і провести рольову гру «Взаємостосунки в моїй сім'ї»; розробити спільно з батьками пам'ятки, поради, рекомендації щодо виховання в дитини поваги до батька; розробити тести для батька.

Студенти виконували індивідуальні домашні завдання, здійснювали їх проміжне обговорення, обирали варіанти виконання кінцевого результату роботи групи.

7. Внесення ускладнень у типові завдання або пропонування «некоректних» завдань. Наприклад, наявність у завданні зайвих даних або їхня недостатня кількість. (Змінюємо рольову позицію у спілкуванні, пояснюючи: «Я» в ролі «дитини» – позиція підкреслення особливої чутливості, вразливості, залежності, підпорядкованості. Позиція «Я» в ролі «батька» – прагнення керувати, підкоряти, брати відповідальність на себе. Позиція «Я» в ролі «дорослого» – підкреслення стриманості, розуміння інтересів іншого і гнучкий розподіл відповідальності між собою і партнером по спілкуванню). Як відомо, в міжособистісному контакті людині властиво займати одну з трьох названих позицій, що визначається особливостями характеру кожної особистості. Необхідно спробувати свідомо керувати вибором рольових позицій у спілкуванні. Одному зі студентів пропонується вимовити фразу в будь-якій із трьох рольових позицій, інший – визначає і обґрунтовує, яку позицію займав мовець. Потім змінюємо завдання: кожна фраза повинна вимовлятися у всіх трьох рольових позиціях на замовлення одного з партнерів по вправі. Якщо комусь із студентів проголошення здається непереконливим, він просить повторити фразу ще і ще раз.

8. Узагальнення знань студентів із дисципліни (на початку заняття (практичного або лекції) можливе проведення невеликих (упродовж 10-15 хвилин) перевірочних робіт. Наприклад, відповіді на два-три запитання за матеріалом минулої лекції або прохання сформулювати декілька питань за матеріалом даної лекції або практичного.

9. Активізація пізнавальних знань різних типів студентів під час вивчення курсу. (Студенти бувають «слабкі» й «сильні». Звичайно, займатись треба і з тими, і з іншими. Але що робити з тими, хто хоче, і, головне, може навчатися, хто знаходиться в постійному пошуку? Для початку необхідно давати їм додаткові самостійні завдання. Нами було запропоновано «сильним» студентам провести мікровикладання лекційного матеріалу (тривалістю10-15 хвилин). Можливий варіант, коли інформація вже прозвучала на практичному занятті в одній групі і здалася викладачеві цікавою та корисною для всього потоку студентів. Тоді викладач, після доопрацювання матеріалу лекції разом із «сильним» студентом може запропонувати йому самостійно подати його, виступивши в ролі викладача. В разі успіху та зацікавленості студентів, можна запропонувати більш складні самостійні індивідуальні завдання. Корисно залучати таких студентів до консультування «слабких», проводячи з ними додаткові заняття. Особливого значення набувають консультації та регулярний контроль успішності виконання студентами самостійної роботи.

10. Проведення індивідуальних консультацій викладачем для «сильних» студентів з певної теми, які візьмуть на себе функцію викладача для роботи зі «слабкими» студентами.

11. Навчання студентів методам самостійної роботи, в тому числі, повідомлення рефлексивних знань, необхідних для самоаналізу і самооцінки. З цією метою необхідно якомога повніше інформувати студентів про майбутню самостійну роботу – її цілі, очікувані результати, засоби, труднощі, ємкість роботи, терміни, форми самоконтролю і контролю з боку викладача. Бажано надавати студентам на початку вивчення навчальної дисципліни відповідні методичні вказівки. У запропонованих матеріалах повинні бути: приклади завдань усіх типів з методами їх вирішення, тобто ті, що пропонуватимуться на заліку і в контрольній роботі; перелік понять, законів, методів, фактів, знання яких необхідні для оволодіння вміннями, вказуючи на ті, що необхідно знати напам'ять.

Висновки. Таким чином, самостійна робота є важливою складовою й умовою опанування студентами навчальним матеріалом, а послідовна реалізація її завдань сприяє підвищенню якості професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів. Реалізація

мети, цілей, завдань навчального курсу при правильній організації самостійної роботи студентів сприятиме оптимізації всього процесу навчання і формуванню активної творчої особистості, здатної до самовдосконалення, саморозвитку, професійного зростання.

Список використаних джерел

1. Алексюк А. Н. Организация самостоятельной работы студентов в условиях интенсификации обучения / А. Н. Алексюк, Н. А. Аюрзанайн, П. И. Пидкасистый и др. – К. : ИСИО, 1993. – 336 с. 2. Антонюк М. С. Психологічні особливості формування у студентів умінь і навичок самостійної роботи / М. С. Антонюк // Сучасні педагогічні технології у вищій школі: Науко-метод. зб. – К., 1995. – С.111-113. 3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 206 с. 4. Дичківська І. А. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І.А. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с. 5. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. – К., 1989. – 508 с. – С. 44. 6. Психология высшей школы / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович, С. Л. Кандыбович. – Мн. : Харвест, 2006. – 416 с. 7. Симонок В. М. Вчимося працювати самостійно / В. М. Симонок // Вивчаємо українську мову і літературу – 2006. – № 12. – С. 2–5.

Prof. V.Lyzogub MD, PhD
Dr. M.Sharayeva, MD PhD
Dr.Y.Moshkivska, MD PhD
Dr.Pliskevych, MD PhD
Dr. V.Kramareva, MD PhD
Dr. T.Bogdan, MD PhD
Dr. O.Dolynna MD,PhD
+38(050)8314349
malesha@bigmir.net

WYZWANIA EDUKACYJNE NA OBECNYM ETAPIE ROZWOJU UKRAINY
EDUCATIONAL CHALLENGES ON THE CURRENT STAGE OF THE DEVELOPMENT OF UKRAINE

V.Lyzogub, M.Sharayeva, Y.Moshkivska, D.Pliskevych, V.Kramareva, T.Bogdan, O.Dolynna. Educational challenges on the current stage of the development of Ukraine.

We review main requirements for a teacher who operates in modern conditions of our society and make propositions on the reformation of the higher education in Ukraine.

Key words: teacher, university, higher education.

В. Лизогуб, М. Шараєва, Ю. Мошківська, Д. Пліскевич, В. Крамарева, Т. Богдан, О. Долинна. Освітянські виклики на сучасному етапі розвитку України.

В статті розглядаються основні вимоги до особи педагога в сучасних умовах та пропозиції щодо реформування вищої освіти в Україні.

Ключові слова: педагог, університет, вища освіта.

В. Лизогуб, М. Шараева, Ю. Мошковская, Д. Плискевич, В. Крамарева, Т. Богдан, О. Долинная. Образовательные вызовы на современном этапе развития Украины.

В статье рассматриваются основные требования к личности педагога в современных условиях и предложения по реформированию высшего образования в Украине.

Ключевые слова: педагог, университет, высшее образование.

Education is one of the major means of establishing a more deep and harmonious form of human development. Modern education as an institution of society reflects its condition, which can be characterized as disintegrated and full of contradictions. Current principles of the educational system do not meet social, economic and individual needs.

From a philosophical point of view, education is a social and cultural phenomenon with elements of an integrated system: a man and his interests, society and its economy, science, ideology and morality. As a public institution it is an open, dynamic system, needs support, healing and transformation. Today it is necessary to introduce preventive training in the principles of life in this unstable nonlinear world, where time scales are illusory, and the man must learn to live in a dynamic chaos, learning its laws, the laws of self-organization.

An extremely important aspect of innovation in the educational system is the response of higher educational accomplishment – the specialists who must implement them. The lack of legal support to the educational policy, its neglect, confusion of tutors, who have become hostages of haphazard activity – all this factors deepen the crisis in education. The main goal of education for sustainable development is to promote the establishment of fully educated, socially active person, who understands new phenomena and processes of social life, has a perfect moral and cultural system of beliefs, principles, codes of conduct, which makes such person ready for socially responsible

activities and education in a world that is changing rapidly. To acquire pedagogical skills, one should constantly work on himself, adsorbing experience of previous generations while mastering new technologies of training and education, creating a clear professional position. Only the best of the best, who know how to teach, to protect interests, to help create the conditions for self-assertion and self-development of every student, can become a teacher.

Based on the content of educational activity, its functional elements are distinguished by specifically pedagogical, methodological, social, psychological, autopsychological competence. In particular, special pedagogical competence concerns the level of training of science teachers, which accumulates in the academic subject and covers the scientific knowledge, skills and their practical application. Methodical competence lies in mastering the tools, ways, forms, methods and pedagogical influence and the productivity of their use. Social and psychological competence covers the ability to communicate, learn individual characteristics, to establish interpersonal relationships. Autopsychological competence correlates with the development of self-awareness of a teacher and lies in his ability to understand the strengths and weaknesses of his own personality and his knowledge of ways, means of professional self-development to improve the quality of their work. Moreover, despite the pragmatic realities of modern life, we must not regard education as a sphere of our society, but as a basis for the comprehensive development of our country and its society.

For the twenty years of the independency of Ukraine, there remained the worst twisted pattern of post-Soviet education and training of the professional younger generation. The situation in the educational environment, in particular in the medical field, is threatening. Despite the declarative acceptance of credit-modular system, as step the Bologna system, it was revealed to be ineffective for the introduction of the European education system without radical changes. The exposed corruption relations of the former rector of the National Medical University with the previous leadership of the Ministry of Health during the last years suggest reviewing relations with regulatory authorities, monitoring and supervision of educational institutions and public councils.

Therefore, the adoption of the new Act on Higher Education [1] is perceived with optimism about the possible approximation to modern European values. The purpose of the new education reform proposed by the government is to provide the country with innovative development through the training of competitive human resources. The project gives sketches on the coordination of Ukrainian higher education system with the European one, the expansion of universities' autonomy, enhancing the role of business in development of education and science. Today the disproportion between education and the needs of the economy is becoming more evident; therefore, the questions of academic, financial and managerial autonomy of universities are transferred under the jurisdiction of universities and their academic councils. University autonomy, as well as any major project, should be based on economic needs, so there would be a more self-sustaining economic base for the development of educational institutions, while the number of universities should be reduced at the expense of those with lower rating.

Higher education is quite an expensive sphere; all the so-called improvements and optimization problems are solved at the level of distribution of budget money. In education, it's a scheme called "money follow the student", which showed the appropriate testing knowledge and abilities. In science, it's represented by grants for specific studies on specific topics. All this should be in the public domain and on competitive terms. Almost the only asset in previous years has been the introduction of schools' external independent evaluation, so that thousands of graduates could get into universities based on their real level of knowledge. This requires further improvement, because it only determines the rating of students, but does not guarantee that this knowledge is enough to study in universities in their chosen specialty. Corruption at admission is not present, but there's no knowledge either. At the same time, in today's financial climate, a university seeks to get more of any students. If it does not pick up in the current year the required number of students, the next year it will have a number of budget places cut off. If a university does not pick up contract students, it will be left without money, have its funding decreased and teachers' numbers reduced. Therefore, university authorities are not interested in raising their passing score. Hard proportion between the number of students and the number of staff positions

must be eliminated in order to stop corruption in high schools, because teachers require to grade regardless of students' knowledge, which encourages the teacher to compensate for the risk taken with a bribe.

The quality has always been and will always remain the main focus: the quality of learning, teaching and research. The task of the university administration is to contribute to the achievement of high quality, rather than give daily control and work with excessive paperwork and reports. Work motivates teachers in Western universities, students have feedback for teachers: the presence of bad reviews of the teacher is released – such certification is carried out regularly and anonymously by the administration. The actions of the administration are estimated, too, and the students are obliged to fill these feedbacks by their contracts.

The process of competition in the labor market and the market of educational services is becoming more wide-spread, and it must be a real competition for quality to be improved. Universities, when they do not have significant scientific and educational perspectives, degrade to corruption and do not train their specialists, but engaged in self-preservation. Pensioners in universities and state academies have to receive their salary from the special fund, not from the budget. In the scientific and educational environment, dissertation thesis is needed to confirm qualifications, but among politicians ones are means of vanity and additional cash payments.

Transparency must also be provided in personnel matters. Vacancy announcements must be published in the public domain, in an ideal - and in English. Also, the workload of teachers must be reduced, and new annual limits must be listed, because in the current legislation, the huge workload prevents teachers from updating the curricula in time, not to mention working in science spheres. There's not enough attention in the law for supervisory boards of universities. Abroad, it is the real body of university management with broad rights: the appointment and dismissal of the rector, the establishment of salaries. A university cannot rate itself – this should be done by independent organizations.

The new leadership of the National Medical University promises to pay maximum attention to transparency and openness in matters of the university. First is to ensure that all acts are available on the site, to implement electronic documentation, second (this issue was first mentioned among student requisitions) is to guarantee transparency of financial statements. The solution of the situation in conditions of universities' autonomy is to bind it to the average salary of teachers in universities. Then a rectors and his administration will be interested in a higher salary for each teacher.

The Act "On Education" [1] includes a transition to a three-cycles training system (Bachelor-Master-PhD) and certification of personnel. It is also necessary to facilitate the approval of foreign diplomas. For an adequate response to the challenges of the time, a number of revolutionary reform measures were offered. Thus, it is proposed to make it obligatory to have requalification and training abroad with the assistance of foreign experts and through general exams (without national features), if teachers want to work in the education field. It must be prohibited for a person to operate in more than two / three universities, as well as verify the personnel and institutions. We need to create an open electronic educational and scientific database of all employees of their respective institutions where they work on full-time positions. In the case of a competition for the position of teacher/scholar in public institutions of education and science, the candidates must be registered and voted for according to verified data of the specialist in general world-wide rankings, excluding tactical preferences of the head of the department of the institution. To prohibit senior positions to be held by one person for two (or more than two) terms, as well as civil servants at all levels and employees to avoid the outflow of the younger personnel to other countries. Allowances for teachers, who give lectures not in their certified specialty and/ or has not passed advanced training in this profile over the past five years, must be cancelled. To provide an opportunity for universities to have extra paid educational services (extra summer session for requalification) for students on subjects on which they received unsatisfactory ratings and for others who want extra summer classes. We need drastic steps taken without corrupted rectors who should be fired for violation of Labour acts (if they are absent at their workplace during working and office hours and are artificially isolated from subordinates, from everyone who can come without a corrupt agreement, without a call from an entrusted conductor).

A university is not a place where students are only being taught and educated; they are also involved in scientific work, learning at the same time. Scientific activity and higher education (areas that have been artificially divided a century ago) must be combined as it was done in the entire civilized world, but this is possible only on condition of the economic and political stabilization in Ukraine. However, real achievements will be done when there are favourable economic factors, but in the near future there's no possibility for funds for the implementation of new educational laws and other reforms in the education sector in the country. However, we must realize that investing in education is not a waste of money; it's an investment in the future.

References

1. Закон про вищу освіту № 1187-2 від 21.01.2013 http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/ webproc4_1?pf3511=45512

к.п.н., доцент Осипова Т.Ю.
+38 (096) 684-54-38,
osipovatanya2009@rambler.ru

STAN PRZYGOTOWANIA PRZYSZŁYCH NAUCZYCIELI DO PEDAGOGICZNEGO POUCZAJĄCEGO

СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО НАСТАВНИЦТВА

Osipova T.Yu. The state of future teachers to pedagogical tutorship.

The article is devoted to consideration of the essence of pedagogical tutorship in modern pedagogies. The author's determination of the concepts "tutor", "pedagogical tutorship" have been given, the basic tasks of a class leader and a tutor of a student group have been considered, educational documents in relation to future teachers' preparation for realization of pedagogical tutorship have been analyzed, the results of students' of higher pedagogical educational establishment and beginning teachers' questionnaire have been brought according to the understanding of the essence of pedagogical tutorship and to their readiness to its implementation.

Key words: a tutor, pedagogical tutorship, future teachers' preparation to pedagogical tutorship.

Осипова Т.Ю. Стан підготовки майбутніх учителів до педагогічного наставництва.

У статті подано визначення понять «наставник», «педагогічне наставництво», розглянуто основні завдання класного керівника і куратора студентської групи, проаналізовано робочі навчальні програми з питань підготовки майбутніх учителів до здійснення педагогічного наставництва, наведено результати анкетування студентів вищого педагогічного навчального закладу і вчителів-практиків щодо розуміння сутності педагогічного наставництва та їхньої підготовленості до здійснення такої діяльності.

Ключові слова: наставник, педагогічне наставництво, підготовка майбутніх учителів до педагогічного наставництва.

Осипова Т.Ю. Состояние подготовки будущих учителей к педагогическому наставничеству.

Статья посвящена рассмотрению сущности педагогического наставничества в современной педагогике. Подано авторское определение понятий «наставник», «педагогическое наставничество», рассмотрены основные задачи классного руководителя и куратора студенческой группы, проанализированы рабочие учебные программы относительно подготовки будущих учителей к осуществлению педагогического наставничества, приведены результаты анкетирования студентов высшего педагогического учебного заведения и начинающий учителей, касающегося понимания сущности педагогического наставничества и их подготовленности к его осуществлению.

Ключевые слова: наставник, педагогическое наставничество, подготовка будущих учителей к педагогическому наставничеству.

Постановка проблеми. Розбудова освіти в Україні, сучасний рівень розвитку науки і техніки вимагає якісно нового підходу до виховання й навчання учнівської молоді, її фахової підготовки, що, у свою чергу, ставить завдання перед викладацьким складом пошуку нових підходів до вивчення, дослідження та усвідомлення педагогічного процесу у вищій школі. Стратегічними завданнями модернізації вищої освіти є відродження національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян нової держави, формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного й морального здоров'я. Зазначене вимагає підготовки майбутніх учителів, здатних виховати таку особистість, ураховуючи її індивідуальні особливості, запити, здібності тощо.

На жаль, сьогодні у вищих педагогічних навчальних закладах проблема такої підготовки студентів залишається невирішеною. Здебільшого, основна увага педагогічних закладів освіти спрямована на підготовку

вчителів-предметників, унаслідок чого молодий спеціаліст на уроці відчуває себе вільно, а в організації виховної роботи стикається зі значними труднощами. Це підтверджують дослідження Н. Щуркової [1], яка зазначає, що професійна підготовка педагога в системі вузівської освіти сьогодення не відповідає педагогічним запитам часу. Педагога не готують до формування особистості молодої людини, якій належить жити в сучасному складному світі. Майбутнього вчителя озброюють лише знаннями з окремих наукових дисциплін і деякими вміннями щодо підготовки навчального матеріалу для занять з дітьми на уроці, а його потрібно навчати мистецтву враховувати соціально-психологічні та педагогічні закономірності під час роботи з учнями, тобто готувати до організації тонкого й складного виховного процесу. Зазначене свідчить, що у вищих педагогічних навчальних закладах потрібно готувати майбутніх учителів до здійснення педагогічного наставництва в межах виконання ролі класного керівника або куратора, тобто педагога-наставника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зауважимо, що аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що здебільшого науковцями (С. Акутіна, С. Александрова, І. Барабашова, С. Батишев, М. Зембицька, С. Крикунов, Л. Маценко, С. Петрусенко, О. Сапригіна, С. Спасибкіна та ін.) досліджується роль наставника в підготовці майбутніх фахівців до професійної діяльності. Вченими поняття «наставник» визначається як досвідчений педагог, консультант, що надає допомогу не лише у професійному становленні студентів, а й сприяє їхньому духовному, інтелектуальному, моральному розвитку, орієнтує на здоровий спосіб життя, допомагає у вирішенні складних життєвих ситуацій. Натомість недостатньо висвітлена проблема підготовки майбутніх учителів до здійснення такої діяльності.

Мета статі та завдань роботи полягає у визначенні сутності педагогічного наставництва, аналізі робочих навчальних програм щодо підготовки майбутніх учителів до виконання обов'язків класного керівника і куратора студентської групи як видів педагогічного наставництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наставництво, в істинному сенсі цього слова, на жаль, сьогодні стало рідким явищем у нашому житті. Перевагу стали віддавати тому, щоб молоду людину озброїти якомога більшим обсягом знань. Безумовно, це важливо і повинно бути, зазначає О. Сапригіна, однак не в ущерб розвитку його внутрішнього духовно-морального світу. Ці процеси повинні йти паралельно і завдання наставника – сприяти формуванню в особистості вихованця світогляду, в основу якого можуть бути покладені цінності: достоїнство, благополуччя, відповідальність. Ця тріада цінностей дозволяє гармонізувати, поєднати інтереси «Я-особистості» й інтереси інших; дозволяє перетворити внутрішній світ людини, покращуючи довколишнє середовище. Тобто, сприяти формуванню духовно-морального імунітету до асоціального образу поведінки в молодіжному середовищі [2].

У дослідженні під наставником ми розуміємо суб'єкта професійно-педагогічної діяльності, який свідомо і цілеспрямовано координує процес особистісного і професійного зростання тих, хто навчається, шляхом трансляції власного досвіду в межах освітнього простору навчального закладу.

Зазначене цілком відповідає синергетичному підходу, в межах якого, за А. Ворожбитовою [3], педагогічний процес розуміється як синтез багатофакторних взаємодій із зустрічними процесами виховання і самовиховання, освіти й самоосвіти, навчання та самонавчання. Отже, педагогічне наставництво можемо розглядати з позиції синергетичної системи, в основі якої лежить відкритість, співтворчість і орієнтація на саморозвиток учасників педагогічного процесу. Це підтверджується і тим, що в педагогічній системі взаємовідносини (викладач-студент, учитель-учень, вихователь-вихованець, учні-учні, учитель-учитель тощо) мають нелінійний, багатоваріантний характер [4].

Педагогічне наставництво ми розглядаємо як складно структуровану синергетичну систему, що спрямована на самоорганізацію й самореалізацію суб'єктів освітнього простору. На нашу думку, здійснення педагогічного наставництва передбачає насамперед розвиток творчого потенціалу самого наставника, який повинен постійно

відшуковувати нові форми і методи роботи зі своїми підопічними, вивчати педагогічний досвід з цього напряму і ділитися власними здобутками.

Розглядаючи стан підготовки майбутніх учителів як педагогів наставників, ми зосередили свою увагу на їхній підготовці до класного керівництва і кураторства, що є основними видами педагогічного наставництва.

Слід зазначити, що цих пір у нашому суспільстві в центрі освітнього процесу стояв учитель-предметник і все було спрямоване на забезпечення максимальної ефективності саме його діяльності. Від педагога вимагалося передавати дітям знання незалежно від їхніх бажань та інтересів. Основний напрям у діяльності класного керівника зводився до забезпечення «успішності» та «дисципліни». Переважно на це була спрямована і підготовка педагогів у вищих навчальних закладах – орієнтація на вчителів-предметників, опанування ефективних засобів передачі знань. Менше уваги приділялося підготовці до класного керівництва, хоча в «Положенні про класного керівника» й зазначається, що сьогодні головним і найважливішим його завданням є сприяння формування особистості учня, розвитку його задатків, можливостей, здібностей і талантів, а також його соціалізації, залучення до сфери суспільно-соціальних відносин [5].

З огляду на зазначене, перед вищими педагогічними навчальними закладами постає завдання щодо цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів до здійснення роботи класного керівника, що передбачає набуття необхідних умінь і навичок з організації і виховання класного учнівського колективу, педагогічного керівництва активом класу, спільної діяльності класного керівника і сім'ї, позашкільних виховних закладів тощо.

Аналіз навчальних планів і робочих програм свідчить про недостатню кількість годин, що відводяться на підготовку до класного керівництва. Так, у ході вивчення педагогіки студенти лише коротко ознайомлюються з основними функціями класного керівника, напрямами його роботи і плануванням. Натомість цього недостатньо для здійснення такої діяльності на високому рівні. Це підтвердило дослідження С. Петрусенка [6] (під керівництвом автора), в якому було зазначено, що у професійному становленні, у тому числі і в якості класного керівника, в перші роки роботи молоді вчителі мають складності як в організації роботи учнівського колективу, так і в роботі з окремими школярами. Автором доведено, що значну допомогу вчителям-початківцям надає саме наставник. Проте науковцем розглядається етап професійного становлення молодих учителів уже безпосередньо в школі, хоча розпочинатися воно повинно ще у вищому педагогічному навчальному закладі.

Опитування вчителів, які нещодавно стали працювати в школі, також підтвердило неготовність випускників педагогічних навчальних закладів до класного керівництва. Так, 63 % із них відзначили, що зазнали значних труднощів через недостатність знань і практичних навичок з організації роботи як власної, так і учнів на початку роботи класним керівником, 42 % не знали як налагодити стосунки з учнями та їхніми батьками, у 18 % виникли труднощі щодо ведення документації та планування роботи. Не вважають себе наставниками 57 % учителів, 28 %не замислювалися над таким питання, і лише 15% зазначили, що їх можна назвати наставниками.

Результати анкетування студентів виявили, що лише 18% з них бажали б стати класним керівником, оскільки їм подобалися відносини з їхніми класними керівниками у школі і яких вони певною мірою можуть наставниками у виборі своєї професії, 39% зазначили, що не хотіли б виконувати обов'язки класного керівника, оскільки не готові до такої діяльності і бояться цієї відповідальності, 43% зауважили, що їм байдуже, дадуть чи не дадуть їм класне керівництво.

Одержані результати свідчать, що в ході підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі необхідно більше уваги приділяти діяльності класного керівника, у тому числі і як педагога-наставника, що допоможе майбутнім учителям здійснювати її на високому професійному рівні й отримувати від неї задоволення.

Зміст роботи куратора значно відрізняється від роботи класного керівника. Сьогодні куратор у вищій школі, на думку С. Крикунова, – це суб'єкт, який супроводжує професійний розвиток студента у процесі його

освіти. З одного боку, він є організатором мереж професійного розвитку, з іншого боку, ініціює й підтримує освітній процес. На жаль, зазначає автор, виховна робота куратора студентської групи на сучасному етапі розвитку вищої школи не завжди ефективна, а, головне, недосить результативна. Головною причиною є не тільки формалізм і бюрократизм, які подекуди присутні в організації виховного процесу, але й недостатня професійна придатність і моральна компетентність самого викладача-куратора. Ці негативні моменти в цілому послаблюють роботу з конкретною групою, впливають на її загальний клімат [7].

Проведене пілотажне дослідження зі студентами державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» засвідчило, що здебільшого потребу в кураторі мають першокурсники (73 %), на інших курсах необхідність куратора відзначили 47 % студентів другого курсу, 34 % – третього і 26 % – четвертого. Як бачимо, чим старшими стають студенти, тим меншу значущість для них має куратор групи. Вважаємо це пов'язане з тим, що часто куратори виконують свою роботу формально, не здійснюють наставницької діяльності, що є особливо важливим саме на старших курсах, коли студенти не лише навчаються, а й залучаються до дослідницької діяльності. На цьому акцентували увагу 18 % старшокурсників. Також 32 % респондентів відзначили необхідність надання їм підтримки у вирішенні навчальних завдань, покращенні побутових умов тощо.

Проведене анкетування з викладачами, які є кураторами студентської групи виявило, що більшість з них (69%) мають певні ускладнення у виконанні своїх обов'язків, що виявляється в невмінні налагодити стосунки зі студентами, зацікавити їх у справах групи, залучити до громадської діяльності тощо. На їхню думку, це пов'язано насамперед з тим, що під час навчання недостатньо уваги приділялося виконанню такої діяльності. Зазначимо, що сьогодні в педагогічних університетах вивчається дисципліна «Педагогіка вищої школи», яка спрямована на вивчення магістрантами особливостей організації навчально-виховного процесу у ВНЗ, натомість аналіз робочих навчальних програм засвідчив, що як і у випадку з класним керівництвом, роботі куратора студентської групи відведена незначна кількість годин, яких недостатньо для набуття майбутніми викладачами практичних умінь і навичок здійснення наставницької діяльності в майбутній професійній діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Підсумовуючи, доходимо висновку, що під час навчання необхідно особливу увагу приділяти підготовці майбутніх учителів як наставників, які будуть здатними координувати особистісне та професійне зростання студентів або професійне самовизначення учнів, надавати їм педагогічну підтримку. Для цього вони повинні набути необхідних знань та практичних вмінь, що сприятимуть виконанню на високому рівні функцій педагога-наставника, визначення яких є перспективою подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Щуркова Н. Е. Новое воспитание / Н. Е. Щуркова. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 128 с. 2. Сапрыгина Е. М. Представление опыта работы по внедрению «Института наставничества» в рамках профилактической работы с несовершеннолетними, состоящими на профилактических учетах в органах системы профілактики / Е.М.Сапрыгина. – Волгодонск, 2014. – 14 с. 3. Ворожбитова А. А. Синергетический аспект вузовского образования в свете лингвориторического подхода / А. А. Ворожбитова // Вестник высшей школы. – 1999. – № 2. – С. 22-26. 4. Меретукова З. К. Методология научного исследования и образования: [учеб. пособие для студентов, занимающихся НИР, и аспирантов] / З. К. Меретукова. – Майкоп: Изд-во АГУ, 2003. – 244 с. 5. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти / Рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 17.08.2000 // Інформ. збірник МО України. – 2000. – № 22. – С. 3-4. 6.Петрусенко С. Ю. Педагогічні умови професійного становлення молодих учителів у загальноосвітньому навчальному закладі: дис….канд.пед.наук: 13.00.04 / Сергій Юрійович Петрусенко. – Одеса, 2009. – 173 с. 7. Крикунов С. В. Институт кураторства как основа воспитательной работы. [Электронный текст]. – Режим доступа: http://mybiblioteka.com/articles/book/21499-Institut_kuratorstva_kak_osnov/1.html

к.п.н. Стахів М.О.,
к.п.н. Нос Л.С.,
к.п.н. Деркач Ю.Я.
+38(095)1670016
L_nos@ukr.net

ANALIZA PORÓWNAWCZA ROZWOJU ZAWODOWEGO NAUCZYCIELI SZKÓL OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH W UKRAINIE I KANADZIE

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ В УКРАЇНІ ТА КАНАДІ

M. Stakhiv, L. Nos, Yu. Derkach. Comparative analysis of secondary school teachers professional development in Ukraine and Canada.

The article deals with the problem of teachers professional development in the system of lifelong pedagogical education in Canada and Ukraine; the peculiarities of the educational establishments for professional formation of young teachers in the mentioned above countries are analyzed. The article provides the exact examples of educational organizations that promote the professional adaptation and development of teachers. The basic types of postgraduate education, being the essential notion for the system of lifelong learning are grounded. The main approaches and methods of lifelong pedagogical education in modern educational systems are determined.

Keywords: lifelong education, professional development, competitive specialist educational trends and innovations, postgraduate education.

Стахів М.О., Нос Л.С., Деркач Ю.Я. Порівняльний аналіз професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл в Україні та Канаді.

У статті розглядаються питання професійного розвитку вчителів у системі неперервної педагогічної освіти Канади та України; аналізуються особливості функціонування в цих країнах педагогічних інституцій з питань професійного становлення молодих вчителів, продемонстровано діяльність освітніх організацій, що сприяють професійній адаптації та професійному зростанню педагогів, охарактеризовано основні типи післядипломного навчання, що є формоутворюючими для системи освіти протягом життя, визначено основні підходи і методи розвитку неперервної педагогічної освіти.

Ключові слова: неперервна освіта, професійний розвиток, конкурентоспроможний фахівець, педагогічні тенденції та інновації, післядипломна освіта.

Стахив М.О., Нос Л.С., Деркач Ю.Я. Сравнительный анализ профессионального развития учителей общеобразовательных школ в Украине и Канаде.

В статье рассматривается проблема профессионального развития учителей в системе непрерывного педагогического образования Канады и Украины, анализируются особенности функционирования педагогических институций по вопросам профессионального становления молодых учителей. На конкретных примерах продемонстрировано деятельность образовательных организаций, способствующих профессиональной адаптации и профессиональному росту педагогов.

Особое внимание уделено изучению основных типов последипломного обучения, которые являются базовыми для системы образования в течение жизни; определены основные подходы и методы развития непрерывного педагогического образования в современных образовательных системах.

Ключевые слова: непрерывное образование, профессиональное развитие, конкурентоспособный специалист, педагогические тенденции и инновации, последипломное образование.

Постановка проблеми. Динаміка функціонування суспільства у XXI столітті вимагає постійного оновлення попередньо засвоєних знань, умінь і навичок, що є запорукою професійного успіху. Професійний розвиток і вдосконалення працівників освітньої сфери є особливо актуальним, оскільки результат їхньої праці слугує підґрунтям для створення міцного фундаменту освіченості майбутніх поколінь, адже школа XXI століття повинна бути унікальною установою з власним ім'ям, своєю концепцією, своєю філософією функціонування.

За останні десятиліття обсяг знань багаторазово зріс, кардинально змінилася система генерації та передачі їх. Тому сьогодні підготувати людину до професійної педагогічної діяльності на все життя за один раз не можна, навіть якщо вона вчиться 5 або 6 років. Теоретичні знання щорічно оновлюється приблизно на 5%, а професійні – 20%. За цих обставин концепт неперервної педагогічної освіти набуває особливої ваги.

В умовах інтеграції України в світовий освітній простір актуальним є вивчення зарубіжного досвіду професійного розвитку вчителів, в тому числі і Канади, де система неперервної освіти розглядається як завдання загальнодержавного значення.

Аналіз особливостей розвитку неперервної педагогічної освіти у світовому освітньому просторі, використання прогресивних ідей досвіду Канади сприятиме вдосконаленню форм і методів щодо професійного розвитку вчителя в умовах соціально-культурного прогресу суспільства і створенню відповідних умов для науково-методичного забезпечення цього процесу в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти з проблем професійного розвитку вчителів досліджували вітчизняні

науковці: професійної підготовки вчителя (О. Біда, В. Бондар, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, А. Кузьмінський, Л. Онищук, О. Савченко, О. Семеног, М. Солдатенко, Л. Хомич), професійно-особистісного зростання фахівців (С. Вершловський, Л. Лесохіна, В. Моргун, Н.Ничкало, В.Олійник), розвитку творчої діяльності (Л. Акімова, В. Кан-Калик, Н. Кичук, С. Сисоєва); розвитку професіоналізму молодого вчителя в системі післядипломної освіти (Б. Дьяченко, І. Жерносєк, М. Красовицький).

Комплексний аналіз проблем підготовки вчителів і їхнього професійного зростання здійснили і канадські вчені: Дж. Ендрюс (J. Andrews), А. Коул (A. Cole), М. Макней (M. McNay), Дж. Ноулз (J. Knowles), Х. Манбі (H. Munby) і Т. Рассела (T. Russell), М. Гембер (M. Gambhir), К. Брод (K. Broad), М. Еванс (M. Ewans), Дж. Гескел (J. Gaskel), Р. Шулц (R. Schulz), С. Вілсон (S. Wilson), Д. Ластік (D. Lustick), Дж. Сайкс (G. Sykes).

Професійна підготовка майбутніх вчителів загальноосвітніх шкіл в університетах Канади та їх професійне становлення в системі неперервної освіти стали предметом розгляду українських дослідників: Н. Видишко, Г. Воронка, І. Гушлевська, Л. Карпинська, М. Лещенко, Н. Мукан, В. Павлюк, Н. Радомська, С. Романюк, І. Руснак.

Метою статті є порівняльний аналіз особливостей професійного розвитку вчителів в Україні та Канаді з метою визначення перспективних напрямів для творчого використання канадського досвіду неперервної освіти вчителів України.

Відповідно до мети визначено і завдання: дослідити особливості професійного розвитку вчителів у системах освіти України та Канади; проаналізувати спільні аспекти неперервної освіти вчителів; визначити шляхи подальшої співпраці з метою пошуку ефективних шляхів удосконалення професійного зростання вчителів.

Виклад основного матеріалу. Професійний розвиток учителів у багатьох країнах є невід'ємною складовою діяльності усіх учасників освітнього процесу. Ним займаються і університети, які навчають студентів здобувати знання впродовж усього життя, і міністерства (департаменти) освіти, які розробляють програми удосконалення кваліфікації вчителів, і шкільні ради, які вишукують кошти для фінансування різних програм, і асоціації вчителів, які організовують семінари та конференції, і різні недержавні освітні структури, які сприяють професійному становленню молодих та підвищенню кваліфікації досвідчених учителів.

Саме такою є структура професійного зростання учителів Канади. Наголосимо, що відповідно до законодавства в кожній провінції Канади загальноосвітні школи розробляють щорічний план професійного розвитку вчителів. Такий план передбачає визначення цілей кожної інституції системи шкільної освіти, які узгоджуються з національною та провінційною політикою розвитку освіти, методів та механізмів контролю за їх досягненням. Кожен учитель загальноосвітньої школи розробляє план індивідуального професійного розвитку [1, с. 153].

Вивчення показало, що у канадській школі адміністрація ретельно планує стратегію професійного розвитку учителів задля забезпечення належних умов для підвищення їхньої кваліфікації. У свою чергу міністерства (департаменти освіти) провінцій Канади, аналізуючи стан підготовки вчителів, здійснюють пошук шляхів її удосконалення. Пріоритетними напрямами забезпечення професійного розвитку і студентів освітніх факультетів, і працюючих учителів є:

• налагодження співпраці з навчальними закладами, асоціаціями вчителів, роботодавцями для удосконалення і втілення програм підготовки вчителів;

• сприяння поліпшенню методичної підготовки вчителів;

• підтримка програми наставництва для молодих учителів [7];

• проведення аналізу сучасних моделей базової підготовки вчителів і програм професійного вдосконалення, розробка альтернативних моделей.

Особливо важливими для сучасного покоління є новітні технології, використання яких уможливлює широкий доступ різних верств населення до інформації. В результаті урядових реформ у Канаді широко запроваджуються телекомунікаційні технології, що дало змогу створити широку мережу дистанційної освіти [3].

Досвід Канади щодо організації дистанційного навчання може бути використаним і в Україні. Так, у провінції Ньюфаундленд і Лабрадор створено Центр дистанційного навчання та інновацій, який розробляє модулі професійного розвитку та різні методичні матеріали для вчителів. У провінції Онтаріо через мережу Інтернет розповсюджуються інноваційні програми підвищення кваліфікації керівних кадрів та вчителів шкіл.

Цікавим, на нашу думку, є досвід роботи з молодими вчителями у провінціях Острова Принца Едварда та Онтаріо. У цих провінціях розроблено спеціальну Вступну програму для вчителів-початківців (New Teacher Induction Program), відповідно до якої з кожним молодим учителем працює наставник, який допомагає переборювати труднощі першого року педагогічної діяльності. Основними складовими програми для молодого вчителя провінції Онтаріо є:

– професійне удосконалення вчителя у керуванні класом, оволодіння методами спілкування з батьками, навчальними стратегіями, спрямованими на навчання і розуміння культурних потреб учнів-аборигенів, учнів групи ризику, учнів з особливими потребами, учнів з другою мовою навчання;

– наставництво досвідчених вчителів для молодих колег;

– підтримка й допомога молодим учителям з боку шкільної адміністрації та шкільної ради [6].

Подібна робота проводиться і в Україні, де діють «Школи молодого вчителя», які функціонують при районних та обласних департаментах освіти. Не втрачають зв'язку молоді учителі і зі своїми викладачами. У педагогічних ВНЗ працюють методичні семінари з питань психолого-педагогічної та методичної допомоги вчорашнім випускникам, впровадження інноваційних технологій у навчальний процес. З цією метою створюються ресурсні центри при ВНЗ, які є доступними і для випускників цих закладів. Координація педагогічного супроводу молодих вчителів здійснюється в «Будинках вчителів», які створені в кожному місті, районі, області.

Вагому роль у професійному зростанні вчителів Канади відіграють асоціації. Чимало з них мають окремі структури, що називаються предметними радами або спеціалізованими радами, діяльність яких спрямована на професійний розвиток педагогів. Ці ради створюються для вчителів-предметників, а також охоплюють різні рівні. Вони виділяють кошти на проведення навчальних семінарів, конференцій і виступають ініціаторами удосконалення навчальних програм [4].

В Україні подібні функції виконують методичні об'єднання вчителів-предметників (шкільні, районні, обласні), які діють відповідно до регіональних перспективних планів. Поширюються також тенденції щодо створення громадських вчительських організацій. Зазначимо, що вони створюються з метою удосконалення навчально-методичного забезпечення окремих предметів (Асоціація вчителів біології, Асоціація вчителів та викладачів української мови та літератури та інші).

Заслуговує на увагу досвід Канади щодо діяльності Федерації вчителів початкової школи провінції Онтаріо, яка, вивчаючи сучасні тенденції та інновації у педагогічній діяльності, розробляє освітні програми та організовує різноманітні курси підвищення кваліфікації для вчителів провінції [5].

Цю роль в Україні взяли на себе обласні Інститути післядипломної педагогічної освіти, які також розробляють програми розвитку педагогічної освіти молодих вчителів, забезпечують роботу курсів підвищення кваліфікації, організовують стажування та реалізовують різного роду творчі конкурсні програми, у яких беруть участь молоді вчителі.

Як бачимо, розвиток професійної діяльності молодого педагога в Україні та Канаді перебуває в постійній увазі і має багато спільного, оскільки «неперервний професійний розвиток є вирішальним з погляду успішності фахової діяльності вчителів загальноосвітніх шкіл. Як стверджує В.Олійник, «післядипломна педагогічна освіта передбачає неперервне вдосконалення професійних знань, умінь та навичок педагогічних, науково-педагогічних та керівних кадрів освіти через підвищення кваліфікації, перепідготовку, спеціалізацію та стажування на основі новітніх технологій, досягнень науки і виробництва. Вона виконує компенсаційну, адаптуючи та розвиваючу її

функції» [2, с.22]

Навчання впродовж життя виходить на чільні позиції у світових освітніх процесах – це диктується базовими тенденціями сучасного розвитку людства. У цьому процесі займають своє місце Україна і Канада, які будують систему освіти вродовж життя на національній основі з відповідною увагою до контролю й перевірки якості та забезпечення визнання різноманітних форм неперервної освіти.

Наступним етапом даного дослідження може стати подальше вивчення процесу становлення молодих вчителів початкової школи в Україні та Канаді.

Список використаних джерел

1. Мукан Н.В. Неперервна педагогічна освіта вчителів загальноосвітніх шкіл: професійне становлення та розвиток (на матеріалах Великої Британії, Канади, США) : монографія / Наталія Василівна Мукан. – Львів : Львівська політехніка, 2010. – 284 с. 2. Олійник В.В. Наукові основи управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти : [монографія] / Віктор Васильович Олійник. – К. : Міленіум, 2003. – 594 с. 3. Barker Kathryn Lifelong Learning in Canada: Vision for Future [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.futured.com/ documents/LIfelongLearningInCanada.pdf 4. Bezeau Lawrenc M. Educational Administration for Canadian Teachers (seventh edition) 2007 [Електронний ресурс]: [University of New Brunswick]. – Режим доступу: http://www.unb.ca/education/bezeau/eact/eact.html 5. Ensuring High Professional Standards in Ontario Education. Elementary Teachers' Federation of Ontario. [Електронний ресурс] : [Elementary Teachers' Federation of Ontario]. – Режим доступу:http://www.etfo.ca/Publications/PositionPapers/Documents/Ensuring%20High%. 6. New Teacher Induction Program. – [Електронний ресурс] : [Ontario Ministry of Education]. – Режим доступу: http://www.edu.gov.on.ca /eng/teacher/induction.html. 7. The Development of Education. Reports for Canada. October 2008. prepared by the Council of Ministers of Education, Canada in collaboration with the Canadian Commission for UNESCO. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ibe.unesco.org/National_Reports/ ICE_2008/canada_NR0

д.п.н., професор Шоробура І.М.
к.географ., доцент Гільберг Т.Г.
+38(097)4046088,
gtg080863@gmail.com

EDUCATION AS A FACTOR OF INCREASING THE TEACHER'S COMPETENCE

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Shorobura I.M., Gilberg T.G. Continuous Education as a Factor of Increasing the Teacher's Competence.

The article reveals the essence and basic aspects, functions, principles, priorities and tendencies of continuous education in Ukraine. Continuous professional education is considered as a factor of improving the pedagogue's competence. Distance education as a basic form of training, satisfaction and creating intellectual needs and interests of the person in accordance with the interests of society is described. The problems of creating and implementing distance learning in Ukraine are revealed. The forms and models of distance education are offered.

Keywords: continuous education, professional development, distance education.

Шоробура І.М, Гільберг Т.Г. Неперервна освіта як фактор підвищення компетентності педагога.

У статті розкриваються суть, основні аспекти, функції, принципи, пріоритети та тенденції розвитку неперервної освіти в Україні. Неперервну професійну освіту розглянуто як фактор підвищення компетентності педагога. Охарактеризовано дистанційну освіту як основну форму підвищення кваліфікації, задоволення і формування інтелектуальних потреб та інтересів особистості відповідно до інтересів суспільства. Розкрито проблеми створення і впровадження системи дистанційного навчання в Україні. Подано форми та моделі дистанційної освіти.

Ключові слова: неперервна освіта, підвищення кваліфікації, дистанційна освіта.

Шоробура И.М, Гильберг Т.Г. Непрерывное образование как фактор повышения компетентности педагога.

Проанализировано понятие непрерывного образования и модели его реализации. Непрерывное профессиональное образование рассмотрено как возможность удовлетворять новые потребности общества, социальных групп и отдельных личностей. Определены главные задачи, преимущества и проблемные аспекты такого образования. Выявлены и проанализированы дистанционные методы обучения как основные формы повышения квалификации. Дана характеристика дистанционного образования в Украине.

Ключевые слова: непрерывное образование, повышение квалификации, дистанционное образование.

Постановка проблеми. Зростання міжнародних зв'язків України, орієнтація на пріоритетний науково-технологічний розвиток, інтеграція в Європейську Співдружність в контексті Болонського процесу обумовили вирішення першочергового завдання сучасної педагогічної спільноти – сприяти розвитку та формуванню людини високої професійної компетенції, з гуманістичними цінностями та високою соціальною свідомістю, особистості, яка здатна вирішувати актуальні проблеми сучасного цивілізованого суспільства.

Модернізація сучасної системи освіти в Україні – це домінуючий напрям національного і духовного відродження суспільства, необхідного для гідного виховання поколінь і вітчизняного поступу науки і техніки. Провідною ідеєю, що покладена світовою педагогічною думкою в основу оновлення освіти, є неперервність. Освіта протягом всього життя є одним із пріоритетів Болонського процесу.

Концепції неперервної освіти домінують у всіх педагогічних системах світу, тому що сьогодні людина повинна постійно змінювати напрями, профілі спеціалізації, шукати нові робочі місця, на яких вона змогла б реалізувати свій потенціал, досягти життєвого успіху.

Ідея неперервної освіти почала активно досліджуватися в XX столітті, але її витоки можна знайти у працях видатних вчених-філософів – Конфуція, Сократа, Аристотеля, Платона, Сенека, Геракліта, які пов'язували неперервну освіту з досягненням повноти розвитку людини. Поняття «неперервна освіта» вперше використано в 1968 році в матеріалах генеральної конференції ЮНЕСКО, а після видання доповіді в 1972 році під керівництвом Е. Фора на тему «Вчитися, щоб існувати» було прийнято рішення ЮНЕСКО визнати неперервну освіту як основну концепцію для нововведень або реформ освіти в усіх країнах світу. В середині 1970-х років ідея неперервної освіти знаходить підтримку майже в усіх країнах світу та стає основним принципом освітніх реформ [3].

Неперервну професійну освіту можна віднести до особистості, до освітнього процесу (до програм), до організаційних структур.

Проблема неперервної освіти особливо актуальна в умовах сьогодення, оскільки, як організаційний принцип побудови народної освіти в Україні, вона забезпечує можливість використання кожною людиною протягом усього її життя різноманітних освітніх закладів і дозволяє її раціонально поєднувати освіту з самоосвітою.

Аналіз попередніх досліджень. Проблемі неперервності освіти присвячені дослідження С. Алферова, А. Вербицького, Б. Гершунського, І. Зязюна, Г. Ільїна, В. Кременя, М. Кларіна, М. Махмутова, П. Новікова, Н. Ничкало, Н. Кузьміної, В. Серікова, І. Якіманської та ін. Проблематику неперервної освіти розглядають С. Архангельський, А. Владиславлєв, В. Зінченко, Ю. Кулюткіна, В. Онушкін, А. Асмолов та ін. Проблему навчання дорослих досліджували В. Буренко, С. Змійов, М. Ноулз, А. Пинт, М. Полякова, Р. Сміт та багато інших вчених.

Мета статті полягає в розгляді системи неперервної освіти як фактора підвищення компетентності педагога.

Неперервна освіта – процес, який охоплює все життя людини і забезпечує поступовий розвиток творчого потенціалу особистості та всебічне збагачення її духовного світу, це цілеспрямована систематична пізнавальна діяльність щодо засвоєння та вдосконалення знань, умінь і навичок, здобутих у загальноосвітніх і спеціальних установах, а також шляхом самоосвіти. Інакше кажучи, неперервна освіта – це освіта впродовж усього життя в умовах швидких змін як засіб адаптації [2, с. 581]. Особливо це є актуальним для вчителя, для підвищення його компетентності.

Відомий діяч ЮНЕСКО Р. Даве вважав, що «…неперервна освіта – це процес особистісного, соціального і професійного розвитку індивіда протягом його життя, що здійснюється з метою удосконалення якості життя як окремого індивіда, так і суспільства. Це всеосяжна й об'єднуюча ідея, що охоплює формальне, неформальне і позаформальне навчання, яке здійснюється з метою досягнення якнайповнішого розвитку різноманітних сторін життя на різних його щаблях. Вона пов'язана як з розвитком особистості, так і з соціальним прогресом» [9].

М.В. Рижаков зауважив [7], що традиційне розуміння неперервного навчання базується на ідеї послідовного руху людини в межах основного «стовбура» освіти: дошкільне навчання – початкова школа – середня школа – вища школа – підвищення кваліфікації. Саме вчитель повинен підвищувати компетентність.

Як зазначає О.П. Владиславлєв, «під неперервною освітою ми розуміємо систематичну, цілеспрямовану діяльність з метою одержання й удосконалення знань, умінь і навичок як у будь-яких типах загальних і спеціальних навчальних закладів, так і шляхом самоосвіти» [1, с. 33].

Провідними тенденціями розвитку неперервної

освіти в Україні є орієнтація на особистість (у розумінні діяча суспільного розвитку, свідомого індивіда, який посідає певне становище в суспільстві та виконує певну громадську роль); відкритість та доступність цієї системи не тільки кожній людині, але й на зрізі кожного ступеня освіти; гнучкість освітньої системи у виборі стилю, типу набуття людиною знань, умінь і навичок (наявність таких форм, як заочна, вечірня тощо); створення цілісного «освітнього простору» (через мережу засобів масової інформації, бібліотек і т. і.).

У проблематиці неперервної освіти умовно виокремлюють два основні аспекти: соціально-освітній, що безпосередньо пов'язаний із побудовою системи неперервної освіти як частини соціальної практики; психолого-педагогічний, який пов'язаний із процесом засвоєння людиною життєвого, соціального, професійного досвіду.

До функцій неперервної освіти умовно відносять: компенсуючі – заповнення прогалин у базовій освіті; адаптивні – оперативна підготовка й перепідготовка в умовах мінливої виробничої і соціальної ситуації; розвивальні (акмеологічні) – задоволення духовних запитів особистості, потреб творчого зростання.

Принципи неперервної освіти – це система базових ідей, які необхідно реалізувати в процесі конструювання системи освітніх установ, що супроводжують людину в різні періоди її життя. Принцами такої освіти є: гуманістичний характер, широкий демократизм, загальність, інтеграція, гнучкість навчальних планів і програм, альтернативність способів організації навчального матеріалу, релевантність. В. Кремень [4], наголошує, що у разі звичної, традиційної освіти навчити Людину на все життя неможливо не лише в гарній школі, а й у найкращому університеті. Тому що здобуті в навчальному закладі знання не будуть обов'язково актуальними в житті, і навпаки, з'являться нові знання, без засвоєння яких фахівець не буде ефективним, тобто втратить конкурентоспроможність. Л. Сігаєва звертає увагу, що [8] економічні передумови полягали в тому, що рівень економічного розвитку, з одного боку, спонукав кожного громадянина постійно прагнути до вищого рівня професійної та соціальної компетентності, а з іншого – дав змогу безболісно навчатися. Соціальні передумови припускали розвиток демократичності освіти, надання доступу до вищих щаблів освіти значній кількості населення, подолання соціальної зумовленості здобуття освіти, зростання інтелектуального потенціалу щораз більшої кількість населення. Технологічні передумови виникли разом з новими технологіями передачі інформації – супутниковий зв'язок, кабельне телебачення, комп'ютерна техніка. Академік Н. Г. Ничкало наголошує, що «…поштовхом для створення теорії неперервної освіти стала глобальна концепція єдності світу, згідно з якою всі структурні частини людської цивілізації тісно взаємозв'язані і взаємозумовлені. І саме Людина є найбільшою цінністю, найважливішою умовою і найпотужнішим виробником всього, що потрібно для життя на планеті Земля» [5].

Зазначимо, що в основі розвитку освіти впродовж життя – шість пріоритетів, які були визначені Меморандумом Європейської Комісії у 2000 році [6]: визнання цінності знань (осмислення важливості навчання, особливо неформального і спонтанного); інформація, профорієнтація і консультування (система неперервного доступу до якісної інформації щодо можливостей навчання впродовж всього життя); інвестиції в навчання (значне збільшення рівня інвестицій в людські ресурси для розвитку найціннішого капіталу – населення Європи); наближення можливостей навчання до тих, хто навчається (розвиток дистанційного навчання); базові уміння (гарантія набуття і постійного оновлення умінь, необхідних для усталеної участі в житті суспільства, заснованого на знаннях); інноваційна педагогіка (розробка ефективних методів навчання впродовж життя і всеосяжного навчання, яке охоплює формальне, неформальне і позаформальне (спонтанне) навчання).

Однією з активно розроблюваних форм підвищення кваліфікації педагогічних кадрів з використанням інформаційно-освітніх ресурсів в даний час є дистанційні методи навчання. При організації дистанційного навчання на перший план виходять педагогічні та змістовні сторони. Це і відбір змісту для засвоєння, і структурна організація навчального матеріалу, способи роботи слухачів з навчальним матеріалом, способи аналізу різних видів діяльності та їх коригування, побудова нових способів

професійної діяльності та ін. Застосовуючи дистанційне навчання в неперервній освіті, необхідно використовувати в багатьох випадках практично всі елементи педагогічної та технологічної лінії педагогіки: мотиваційно-установчий, інформаційний, пояснювальний (пояснювально-консультаційний), контролюючий, коригуючий і т.д.

Головні проблеми створення і впровадження систем дистанційного навчання в інститутах післядипломної освіти України є комп'ютерно-технологічна, організаційно-управлінська, психолого-педагогічна, фінансово-економічна і нормативно-правова. Поряд з усвідомленням необхідності комплексного і збалансованого вирішення кожної з цих проблем необхідно виділити психолого-педагогічну, як таку, теоретичне і практичне вирішення якої сьогодні є завданням найбільш складним, до необхідної межі не визначеним і то¬му належним чином не розв'язаним.

Ефективність дистанційного навчання досягається шляхом якнайповнішого й точнішого узгодження вимог і можливостей слухачів. Вона заснована на тому, що слухачі самі відчувають необхідність подальшого навчання, проте звітність – це важливий аспект системи дистанційної освіти.

Дистанційне навчання сприяє реалізації головних засад освітньої політики демократичних держав – спрямованість навчання й виховання на індивідуальний розвиток особистості, задоволення й формування її інтелектуальних потреб та інтересів відповідно до інтересів суспільства.

Використання методів дистанційного навчання в інститутах післядипломної освіти дає змогу надавати освітні послуги різного характеру у віддалених районах, навчати без відриву від основного виду діяльності, навчати осіб з фізичними вадами, мати доступ до освітніх ресурсів світу через використання сучасних засобів електронних комунікацій.

Дистанційна освіта в Україні регулюється Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні і Положенням про дистанційну освіту МОН України. Отже, дистанційну освіту розуміють як комплекс освітніх послуг, що надаються віддаленим від навчального закладу слухачам за допомогою спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища, яке базується на засобах обміну навчальною інформацією за допомогою сучасних телекомунікаційних технологій.

Весь процес у межах дистанційної освіти здійснюється за допомогою Інтернету, а також з використанням інших видів комунікаційних засобів. Навчання на курсах здійснюється відповідно до навчально-тематичних планів.

Загалом, у світовій практиці існує три традиційні форми навчальних закладів, які пропонують можливість дистанційного навчання: «натуральні» дистанційні університети; провайдери корпоративних тренінгів і/або курсів підвищення кваліфікації; традиційні університети, які пропонують навчання в режимі он-лайн.

Є декілька моделей дистанційного навчання: навчання за типом екстернату; університетське навчання; співпраця декількох навчальних закладів; автономні освітні установи; автономні навчальні системи; неформальне, інтегроване дистанційне навчання на основі мультимедійних програм.

Висновки. Сьогодні в якості педагогічного інструментарію регіональні інститути післядипломної педагогічної освіти використовують інноваційні педагогічні технології.

У підвищенні кваліфікації педагогічних кадрів набувають поширення інноваційні лекції, інтерактивні заняття, кейс-технології, кореспондентське і мережеве навчання, інструктивно-методичні заняття, технологія індивідуальних навчально-дослідних завдань, метод проектів, майстер-класи, тренінги, захист слухачами атестаційних робіт, конкурси мультимедійних презентацій, науково-практичні конференції, ділові ігри, взаємовідвідування уроків і рефлексія, семінари, вебінари, цілий спектр інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяє модернізації освіти та підвищенню компетентності педагогів.

Список використаних джерел

1. Владиславлев А. Непрерывное образование. Проблемы и перспективы / А. Владиславлев. – М., 1978. – 178 с. 2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний редактор В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. 2. Зинченко Г.П. Непрерывное образование – веление времени / Г.П. Зинченко. – М : Наука, 1988.– 230 с. 3. Кремень В. Нові вимоги до освіти та її змісту / В. Кремень // Виклик

для України: розробка рамкових основ змісту (національного курикулуму) загальної середньої освіти для 21 століття : мат. Всеукр. наук.-практ. конф. «Рівний доступ до якісної освіти», 26-27 черв. 2007 р., м. Київ. – К. : ТОВ УВПК «Ексоб», 2007. – С. 3-10. 4. Ничкало Н.Г. Неперервна професійна освіта як світова тенденція / Н.Г. Ничкало // Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз. – Черкаси : ВИБІР, 2000. – 322 с. 5. Олійник В.В. Освіта впродовж життя: як і чому вчити дорослих? / В.В. Олійник. – Режим доступу : http://www.apsu.org.ua/images/top3.jpg. 6. Рыжаков М.В. Государственный образовательный стандарт основного общего образования (теория и практика) / М.В. Рыжаков. – М. : Пед. общество России, 1999. – 544 с. 7. Сігаєва Л. Неперервна освіта дляціложиттєвого розвитку особистості людини: історико-педагогічний аспект / Л. Сігаєва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2008. – № 1. – С. 146-158. 8. Dave R.H. Foundation of Lifelong Education: Some Methodological Aspects / R.H. Dave // Foundation of Lifelong Education. – Hambourg, 1976. – P. 34.

к.п.н., доцент Яценко Т. М.
+38(050)4843810
tnyatsenko@mail.ru

WYTYCZNE DO PRZYGOTOWANIA LICENCJATÓW FIZYKI O SPECJALNOŚCI NAUCZYCIELSKIEJ DO INNOWACYJNEJ DZIAŁALNOŚCI ZAWODOWEJ

ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ-УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Yatsenko Tetyana. Preparation Guidelines to Innovative Professional Activities for Bachelors of Science in Physics Education.

This article considers preparation guidelines to innovative professional activities for Bachelors of Science in Physics Education; it identifies specifical features of mentioned guidelines and their close connection with principles of general didactics. The article proves that a chance to achieve positive results in innovative professional activities of future educators is possible only as long as the appropriate guidelines are respected.

Key words: principles, innovative activities, preparation guidelines to innovative professional activities for Bachelors of Science.

Яценко Т.М. Принципи підготовки бакалаврів-учителів фізики до інноваційної професійної діяльності.

У статті розглядаються принципи підготовки бакалаврів-учителів фізики до інноваційної професійної діяльності; зазначено специфічні особливості перелічених принципів та їх тісний зв'язок із загальнодидактичними принципами; доведено, що тільки за умови дотримання відповідних принципів можна розраховувати на досягнення позитивних результатів в інноваційній професійній сфері майбутніх педагогів.

Ключові слова: принципи, інноваційна діяльність, принципи підготовки бакалаврів до інноваційної професійної діяльності.

Яценко Т.Н. Принципы подготовки бакалавров-учителей физики к инновационной профессиональной деятельности.

В статье рассматриваются принципы подготовки бакалавров-учителей физики к инновационной профессиональной деятельности; определены специфические особенности перечисленных принципов и их тесная связь с общедидактическими принципами; доказано, что только при условии соблюдения соответствующих принципов можно рассчитывать на достижение положительных результатов в инновационной профессиональной сфере будущих педагогов.

Ключевые слова: принципы, инновационная деятельность, принципы подготовки бакалавров к инновационной профессиональной деятельности.

Постановка проблеми. Проблема вдосконалення підготовки бакалаврів-учителів фізики в інноваційному суспільстві є актуальною на державному, науковому й організаційно-методичному рівнях. Педагогічну інновацію варто розглядати як реалізоване нововведення в освіті – у змісті, методах, прийомах і формах навчальної діяльності та виховання особистості (методиках, технологіях), у змісті та формах організації управління освітньою системою, а також в організаційній структурі закладів освіти, у засобах навчання і виховання та у підходах до соціальних послуг в освіті, що суттєво підвищує якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу.

Педагогічна інноватика визначає своїм об'єктом процеси розвитку освітніх систем на основі продукування, розповсюдження та освоєння новацій, дослідження ефективності інноваційних змін. У її межах сформувався відповідний термінологічний апарат, до складу якого входять поняття "інноваційний процес", "інноваційна діяльність", "інноваційна політика", "інноваційний потенціал", "інноваційне середовище" тощо. Здійснення інноваційної діяльності в освітньому просторі регламентують Закони України «Про вищу освіту» (від 01.07.2014 р. № 1556-VII), «Про інноваційну діяльність» (від 04.07.2002 р. №40-IV), «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (від 16.01.2003 р. № 433-IV), накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про

порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (від 07.11.2000 р. № 522), «Про затвердження Положення про здійснення моніторингу виконання інноваційних проектів за пріоритетними напрямами діяльності технологічних парків» (від 17.04.03 р. № 245) та інші.

Процеси глобалізації, інтеграції та інформатизації суспільства, підвищення ролі інформації й знань у його розвитку, сучасні науково-технічні досягнення висувають принципово нові вимоги до професійної підготовки бакалаврів-учителів. У системі вищої педагогічної освіти пріоритетними постають завдання вдосконалення існуючих форм й упровадження сучасних технологій навчання. Готовність бакалавра-вчителя до розробки, освоєння та впровадження у навчально-виховний процес педагогічних новацій стає необхідним чинником його професійного зростання. Тому, визначення принципів підготовки бакалаврів-учителів до інноваційної професійної діяльності є актуальним для дослідження.

Проблема принципів інноваційної професійної діяльності досліджувалась як українськими, так і зарубіжними вченими, а саме: принципи інноваційної освіти (І. Бех, В. Кремень, В. Делія), принципи підготовки освітян до інноваційної професійної діяльності (І. Богданова, І. Гавриш, Л. Даниленко, Н. Клокар, Г. Кравченко, О. Козлова, Н. Василенко та ін.), принципи інноваційної діяльності (В. Сластьонін, Л. Подимова, І. Дичківська).

В. Сластьонін, Л. Подимова, виходячи з того, що інноваційність – це перш за все відкритість, проникність для іншого, відмінного від власного, обґрунтовують принцип інноваційності, що передбачає: діалог, співробітництво і співтворчість, активну творчу позицію, відкритость педагога культурі і суспільству [6, с. 103-110].

І. Дичківська зазначає , що в сучасних умовах інноваційна діяльність має відповідати наступним основним принципам [4, с. 279]: інтеграції освіти, що передбачає посилену увагу до особистості кожної дитини як вищої соціальної цінності суспільства, на орієнтацію формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями; диференціації та індивідуалізації освіти, що налаштовує на забезпечення умов для повноцінного вияву і розвитку здібностей кожного вихованця; демократизації освіти, дотримання якого зобов'язує до створення передумов для розвитку активності, ініціативи, творчості учнів і вчителів, зацікавленої їх взаємодії, широкої участі громадськості в управлінні освітою.

Реалізація цих принципів, на думку дослідниці, вимагає переходу від нормативної до інноваційної, творчої діяльності, що передбачає зміну характеру освітньої системи, змісту, методів, форм, технологій навчання й виховання. За таких умов метою освіти є вільний розвиток індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей різнобічної, творчої особистості.

До принципів підготовки майбутніх освітян до інноваційної професійної діяльності українські вчені відносять наступні: науковості, інноваційності, демократизації, гуманізації, індивідуалізації, інформатизації, інтенсифікації, технологізації, самостійності, поваги до особистості, елективності, мотивації, розвитку творчого потенціалу, випереджувальної спрямованості, неперервності, інтерактивності, варіативності та практичної орієнтації (Н. Василенко) [1]; державності, демократизації, гуманізації, науковості, фундаментальності і проблемності, системного підходу, диференціації й індивідуалізації, персоніфікації навчання, взаємозв'язку і взаємодії, оптимального співвідношення теорії і практики, модульності, упереджу вального професійного навчання, створення вільного простору, розвитку, головної ланки, доцільності (О. Козлова) [5]; неперервної освіти, андрагогіки, інноватики, акмеології, синергетики, креативної педагогіки (Л. Даниленко) [3].

Але в дослідженнях І. Гавриш зазначається, що виокремлення такої безлічі принципів не допомагає створенню ефективної системи підготовки майбутніх освітян до інноваційної професійної діяльності, а ускладнює її. Суттєвим недоліком наведених підходів є те, що їх автори при визначені принципів підготовки педагогів до інноваційної професійної діяльності недостатньо враховували їх закономірності. За визначенням

І. Гавриш – це об'єктивні, загальні, необхідні, стійки зв'язки між системою становлення студентів як суб'єктів освітніх нововведень і зовнішніми соціальними й педагогічними системами, а також зв'язки та залежності між її окремими компонентами. Саме це і спричинило суттєві відмінності у позиції науковців із питань виявлення принципів досліджуваного процесу, призвело до звуження можливостей розв'язання завдань формування готовності педагогів до створення, впровадження і розповсюдження освітніх нововведень [2, с. 111].

Аналіз результатів наукових джерел свідчить, що на сьогодні залишається не розробленою система принципів підготовки майбутніх педагогів до інноваційної професійної діяльності. Тому метою даної публікації є визначення принципів підготовки бакалаврів (зокрема, бакалаврів-учителів фізики) до інноваційної професійної діяльності та їх обґрунтування.

Готовність до інноваційної діяльності педагога є показником його здатності нетрадиційно вирішувати освітні проблеми. Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, форми і методи навчання та виховання; в організацію спільної діяльності вчителя і учня. Інновації самі по собі не виникають, вони є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих учителів і цілих колективів.

Педагог-новатор є носієм конкретних нововведень, їх творцем, модифікатором. Він має широкі можливості і необмежене поле діяльності, оскільки на практиці переконується в ефективності наявних методик навчання і може коригувати їх, проводити докладну структуризацію досліджень навчально-виховного процесу, створювати нові методики. Основна умова такої діяльності – інноваційний потенціал педагога. Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні.

За професійним призначенням бакалавр-учитель фізики готується до здійснення навчально-виховної, науково-методичної та організаційно-управлінської діяльності в різних типах загальноосвітніх навчальних закладів. Його діяльність є багатофункціональною й сприяє розвитку освіти, науки, виробництва, духовного життя суспільства. В умовах перманентної науково-технологічної революції життєвий цикл сучасних технологій стає меншим, ніж термін професійної діяльності фахівця. За цих умов домінуючим в освіті бакалавра фізики стає формування здатності фахівця на основі відповідної фундаментальної освіти перебудовувати систему власної професійної діяльності з урахуванням соціально значущих цілей та нормативних обмежень – тобто формування особистісних характеристик майбутнього фахівця. Враховуючи педагогічне спрямування майбутньої діяльності, бакалаври фізики повинні володіти знаннями основних педагогічних і психологічних дисциплін; концепціями сучасного природознавства; знаннями основних фізичних явищ і законів класичної і сучасної фізики, методів фізичного дослідження та використовувати їх в різних сферах викладацької, науково-дослідної інноваційної діяльності.

Проаналізувавши дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених щодо розглядуваної проблеми, ми вважаємо, що підготовка бакалаврів-учителів фізики до інноваційної професійної діяльності має ґрунтуватися на принципах: мотивації, «інноваційних» знань, активності, інформатизації, інтеграції, єдності традицій і новаторства, креативності, партнерства і співробітництва, об'єктивної новизни.

Принцип мотивації. Діяльність вчителя обумовлюється різними мотивами, які з часом можуть змінюватися (самоствердження, престиж, підвищення ефективності навчально-виховного процесу та ін.). Позитивна мотивація до інноваційної діяльності визначається професійним інтересом, сформованістю цілей власної інноваційної діяльності, вираженою потребою в створенні та застосуванні нового, сприйнятливістю до нововведень, підвищенням педагогічної майстерності та ін.

Принцип «інноваційних» знань. Принцип полягає в оволодінні вчителем поряд зі знаннями з сучасної фізики накопиченим досвідом у сфері педагогічної інноватики. Це знання про нововведення у середній освіті, фахові інновації, закономірності, принципи та умови ефективності перебігу інноваційних педагогічних процесі, сутність, структуру

та особливості інноваційної педагогічної діяльності, етапи, способи і форми її здійснення, специфіку сучасних педагогічних технологій, а також в умінні цілеспрямовано застосовувати у навчально-виховному процесі педагогічні нововведення, створювати творчу діяльність з учнями, формувати у них інноваційне мислення.

Принцип активності. Однією з умов досягнення успіху в інноваційній професійній діяльності є активність учителя. Ця активність виявляється в усвідомленні вчителем цілі своєї діяльності, виявленні інтересу до «інноваційних» професійних знань, вмінні ефективно вирішувати поставленні завдання у навчальній і науково-дослідницькій діяльності. Під час освітньої підготовки бакалавра даний принцип вимагає привнесення у навчальний процес активних форм і методів проведення занять, розвиток у студентів ціннісного ставлення до вивчення фізики, внутрішньої потреби у творчості та інноваційності.

Принцип інформатизації спрямовується на створення та широке використання у навчально-виховному процесі інформаційно-комунікаційних технологій (мультимедіа-технології, електронні посібники і підручники, дистанційні курси та ін.) з метою раціонального й інтенсивного процесу формування знань, умінь і навичок з фізики, передачі, комунікації та переробки навчально-методичної інформації.

Принцип інтеграції забезпечується шляхом розуміння людиною процесів і явищ через призму різних наукових теорій і течій.

Відповідно до принципу інтеграції інноваційна професійна діяльність учителя має здійснюватися з урахуванням основних положень філософії освіти, педагогічної інноватики, комплексу наук про творчість, загальної психології, загальної аксіології, педагогічного менеджменту, а також природничо-наукових теорій. Реалізація цього принципу передбачає створення інтегрованих навчальних курсів і програм, наукових проектів, що передбачає інтегрування знань і умінь учителя з різних галузей науки, техніки і творчості.

Принцип єдності традиційного й інноваційного передбачає використання вчителем кращих національних традицій у розвитку загальноосвітньої школи та педагогіки як фундаменту у формуванні нового, а також, пошук і творче засвоєння інноваційних ідей сучасної науки і практики, що визначає генерацію інновацій в технології викладання, науково-дослідницькій діяльності та виховних процесах.

Принцип креативності полягає у створенні принципово нових інтелектуальних і творчих продуктів, організаційних структур, творчому підході до вирішення поставлених перед учителем педагогічних цілей і завдань. Він реалізується шляхом генерації, творчого формулювання й розробки ідей, задумів та проектів у навчальному процесі майбутнього педагога.

Принцип партнерства і співробітництва забезпечується активним включенням майбутніх вчителів у пошукову навчально-пізнавальну діяльність; спільним пошуком вирішення наукової проблеми; розробкою спільних проектів; організацією діалогічного спілкування у навчальному і виховному процесі.

Принцип об'єктивної новизни передбачає впровадження у навчально-виховний процес бакалаврів обґрунтованих та експериментально перевірених нововведень (ідей, концепцій, принципів, інноваційних моделей навчання, педагогічних технологій та ін.).

Таким чином, знаходячись у тісному зв'язку із загальнодидактичними принципами, принципи підготовки бакалаврів-учителів фізики до інноваційної професійної діяльності мають свої специфічні особливості. Тільки за умови їх дотримання слід розраховувати на досягнення позитивних результатів в інноваційній професійній сфері майбутніх педагогів.

Список використаних джерел

1. Василенко Н. В. Підготовка керівників загальноосвітніх навчальних закладів до інноваційної діяльності: Монографія / Н.В. Василенко – Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К», 2010. – 224 с. 2. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: Дис. доктора пед.наук: 13.00.04 / Ірина Миколаївна Гавриш. – Харків, 2006. – 573 с. 3. Даниленко Л. І. Теоретико-методичні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: Автореф. дис. … д-ра пед.наук: 13.00.01 / Л.І. Даниленко; Інститут педагогіки. – К., 2005. – 42 с. 4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с. 5. Козлова О. Г. Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти: Автореф. дис. … канд.пед.наук: 13.00.01 / О.Г. Козлова; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 1999. – 20 с. 6. Сластенин В. А. Педагогика: инновационная деятельность / В. А. Сластенин, Л. С. Подымова. – М.: ИЧП «Издательство Магистр», 1997. – 308 с.

EDUKACJA SPECJALNA

д.психол.н., професор Бистрова Ю.О.
Дійсний член НАПН України,
д.п.н., професор Синьов В. М.
+38(066)7742803
larinajyli@rambler.ru

DIAGNOZA CECH INDYWIDUALNO-PSYCHOLOGICZNYCH JAK POCZĄTKOWY ETAP PROCESU SOCJALIZACJI ZAWODOWEJ UCZNIÓW ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI

ДІАГНОСТИКА ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ РИС ОСОБИСТОСТІ ЯК ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Бистрова Ю. О., Синьов В. М. Діагностика індивідуально-психологічних рис особистості як початковий етап процесу професійно-трудової соціалізації учнів з особливими освітніми потребами.

У статті проаналізовано та узагальнено основні положення щодо визначення схильностей як індивідуально-психологічних якостей в системі особистості; визначено рівні розвитку схильностей у розумово відсталих молодших школярів як передумови формування спрямованості особистості на першому етапі професійно-трудової соціалізації.

Ключові слова: молодші школяри, індивідуально-психологічні якості, схильності, професійно-трудова соціалізація.

Быстрова Ю. А., Синёв В. Н. Диагностика индивидуально-психологических черт личности как начальный этап процесса профессионально-трудовой социализации учащихся с особыми образовательными потребностями.

В статье проанализированы и обобщены основные положения определения склонностей как индивидуально-психологических качеств в системе личности; определены уровни развития склонностей у умственно отсталых младших школьников как предпосылки формирования направленности личности на первом этапе профессионально-трудовой социализации.

Ключевые слова: младшие школьники, индивидуально-психологические качества, склонности, профессионально-трудовая социализация.

Bystrova Yu. A., Synov V. N. Diagnosis of individual psychological traits - is the initial step in the process of professional socialization of students with special educational needs.

In the article substantive provisions are analyzed and generalized in relation to determination of inclinations as individually-psychological internals in the system of personality; certainly levels of development of inclinations for retard junior schoolchildren as pre-conditions of forming of orientation of personality on the first stage of professional socialization.

Keywords: junior schoolchildren, individually-psychological internals, inclinations, professional socialization.

Постановка проблеми. Проблематика індивідуально-психологічних якостей входить до загальної структури теорії формування особистості. На сучасному етапі розвитку психології, зокрема спеціальної, важливість вивчення індивідуально-психологічних рис особистості як передумови успішності протікання процесу соціальної адаптації осіб з особливими освітніми потребами зумовлюється низьким рівнем їхньої професійної соціалізації у дорослому житті.

Мета (цілі і завдання) дослідження – визначення індивідуально-психологічних якостей особистості у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями як передумови формування спрямованості особистості на першому етапі їхньої професійно-трудової соціалізації. Відповідно до мети дослідження було визначено основні завдання: проаналізувати та узагальнити основні положення щодо визначення схильностей як індивідуально-психологічних якостей в системі особистості; визначити рівні розвитку схильностей у розумово відсталих молодших школярів.

Авторська концепція, або авторська ідея. Знання особливостей індивідуально-психологічних якостей учнів молодших класах допоможе вчителям спеціальної загальноосвітньої школи прогнозувати розвиток психічних та фізіологічних функцій, рекомендувати кожному учневі ті професії, вимогам яких найбільш відповідають індивідуальні властивості організму, нервової системи, тип темпераменту тощо. Раннє виявлення та розвиток схильностей у розумово відсталих дітей допоможе у організації корекційно-розвивального процесу в спеціальній загальноосвітній школі з метою успішної майбутньої професійної соціалізації

учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження С. Ш. Айтметової, Г. М. Дульнєва, В. Ю. Карвяліса, Г. М. Мерсіянової, Б. І. Пінського, В. М. Синьова, О. П. Хохліної та інших довели, що залучення дитини з розумовою відсталістю до трудової діяльності ще недостатньо для майбутньої успішної професійної соціалізації [1; 2; 5]. На перших етапах соціальної адаптації в школі провідна роль відводиться формуванню інтелектуальних та технічних навичок (В.І.Бондар, Г.М.Дульнєв, Г.М.Мерсіянова, К.В.Рейда, О.П.Хохліна). Вченими встановлено, що всі труднощі соціально-трудової адаптації осіб з психофізичними порушеннями пов'язані з рівнем їх розумового розвитку, пізнавальної, мотиваційної, емоційно-вольової сфери (І.Д.Бех, В.І.Бондар, Л.С.Виготський, Г.М.Дульнєв, Н.Л.Коломинський, А.А.Корнієнко,С.Д.Максименко,С.Л.Мирський, Ж.І.Намазбаєва, Б.І.Пінський, В.М.Синьов, Ж.І.Шиф).

У загальнопсихологічній літературі значна увага приділяється питанням вивчення схильностей і визначення їхнього місця у структурі спрямованості особистості, а також формуванні здібностей до професійно-трудової діяльності (Б. Г. Ананьєв, Є. П. Ільїн, Н. С. Лейтес, О. М. Леонтьєв, В. М. Мясіщев, С. Л. Рубінштейн, Б. М. Теплов, В. Д. Шадріков та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Невирішеними залишаються питання ролі особистісних якостей і складових спрямованості особистості в засвоєнні трудових навичок і виборі професії розумово відсталими учнями. Практично не досліджувалися питання знаходження залежності успішності трудової адаптації та професійної соціалізації розумово відсталих учнів від структури й спрямованості їх особистості, особливостей нейродинаміки, розвитку схильностей до певних видів діяльності. Без урахування цих особливостей неможливо говорити про продуктивний пошук шляхів засвоєння учнями професійних знань і придбання практичних трудових навичок і, як наслідок, - їх успішній соціалізації. Усе це обумовлює актуальність проведеного дослідження і вибір його теми. Урахування особистісних якостей як чинника майбутньої професійної соціалізації допоможе правильно спланувати роботу з організації майбутньої професійної спрямованості у початкових класах для дітей з розумовою відсталістю.

Виклад основного матеріалу дослідження й отриманих наукових результатів. К. К. Платонов у своїй теорії динамічної функціональної структури особистості виділяє чотири основні підструктури, особливості кожної з яких зумовлено різноманітними за ступенем вираженості впливами біологічних і соціальних чинників та їх взаємодії [3].

Індивідуальна специфіка першої підструктури біопсихічних властивостей виражається в таких особливостях особистості, які залежать від заданого природою типу вищої нервової діяльності, властивостей пов'язаних з віком, статевої приналежності, патологічних характеристик розвитку.

Друга підструктура – психічні процеси, ті особливості людини, які пов'язані з її пізнавальною діяльністю й емоційно-вольовою сферою, завдяки чому особистість балансує в реальності.

Підструктура досвіду особистості містить компоненти психіки, привласнені особистістю внаслідок цілеспрямованого й спонтанного виховання й навчання.

Особливу увагу приділяють підструктурі спрямованості як центральній властивості особистості, яка формується під впливом соціальних чинників, тому найбільш піддається впливу. Спрямованість виникає на основі потреб і виявляється в різних формах: потягах, бажаннях, інтересах, схильностях, ідеалах.

Спрямованість особистості – це стійка система спонукань, які характеризують людину (що людина хоче, до чого прагне, так чи інакше розуміючи світ, суспільство; чого уникає, проти чого готова боротися) [5, с. 603]. Вона визначає вибірковість відносин та активності людини і як підструктура особистості містить різні спонукання (інтереси, бажання схильності тощо). Усі ці спонукання взаємопов'язані у мотиваційній сфері особистості [3; 4]. Ця система є індивідуальною, вона формується в процесі формування та розвитку особистості. При цьому вона досить динамічна: одні з компонентів є домінантними, у той час як інші виконують другорядну роль. Провідні

спонукання визначають основну лінію поведінки особистості [5, с. 96 – 99].

Спрямованість завжди соціально зумовлена й формується в онтогенезі в процесі навчання і виховання [3, с. 132 – 135]. У всіх видах людської активності спрямованість виявляється в особливостях інтересів особистості, цілях, які ставить перед собою людина, потребах, пристрастях і настановах, здійснюваних в потягах, бажаннях, схильностях, ідеалах тощо [4; 3].

Схильність як складник спрямованості особистості визначається, як вибіркова спрямованість індивіда на певну діяльність, що спонукає нею займатися. Схильність виникає з інтересу, коли до нього додається вольовий компонент [4, с. 246].

Основою схильностей є глибока стійка потреба індивіда в конкретній діяльності [4, с. 250].

Перше, що характеризує з психічного боку людину – її інтереси і схильності, в яких виражається спрямованість особистості. Між поняттями „інтерес" і „схильність" є певна різниця. Під інтересом розуміють спрямованість на певний предмет, під схильністю ж – спрямованість на певну діяльність [3, с. 216].

Дослідження проводилося на базі Рубіжанського, Петровського навчально-реабілітаційних центрів, Конотопської та Суходільської спеціальних загальноосвітніх шкіл.

Для спрямування освіти в зону „найближчого розвитку" дитини змістом професійно-трудового навчання в допоміжній школі передбачено підготовку розумово відсталих учнів за найдоступнішими спеціальностями на елементарному рівні. Саме тому для нашого дослідження було відібрано схильності, які є передумовою формування здібностей до діяльності за професіями столяра, муляра, плиточника-лицювальника, швачки-мотористки, картонажника, квітникаря-декоратора, тваринника.

У молодшому шкільному віці ще зарано говорити про сформовані загальні здібності, тому в дослідженні ми вивчили схильності розумово відсталих молодших школярів. Нами було досліджено:

− схильність до уявлення просторових відношень;
− схильність до цілеспрямованого, стійкого виконання монотонної діяльності;
− схильність до чіткого маніпулювання з дрібними деталями;
− схильність до чіткого сприймання відтінків кольорів.

Для дослідження рівня розвитку схильності до уявлення просторових відношень було використано методику дослідження просторових уявлень та просторового орієнтування. До цього блоку входять завдання різної складності: завдання „Панель", завдання„Будиночок", завдання „Кораблик" [6].

Для дослідження рівня розвитку схильності до цілеспрямованого, стійкого виконання монотонної діяльності було використано методику П'єрона-Рузера. Показники що аналізувалися:

– здатність утримання інструкції та цілеспрямованість діяльності;
– параметри уваги (стійкість, розподілення та переключення);
– загальна кількість заповнених фігур;
– кількість заповнених фігур за кожну хвилину (динаміка вимірювання темпу діяльності);
– кількість помилок (загальна);
– кількість помилок за кожну хвилину роботи (динаміка зміни кількості помилок);
– розподілення помилок (та їх кількість) у різних частинах листа.

Для дослідження рівня розвитку схильності до чіткого маніпулювання з дрібними деталями були використані наступні методики:

1. Методика діагностування стану сенсомоторної координації.

Методика запропонована Керном-Йірасеком і спрямована на дослідження рівня сенсомоторної координації у діагностуванні готовності дітей до навчання у школі. Завдання методики спрямовано на виявлення розвитку тонкої моторики руки, координації рухів та зору. Окрім цього, за допомогою цієї методики можна виявити уміння наслідувати зразок і здатність до зосередженості, концентрації уваги.

2. Проба на зміну пози руки „Кулак – ребро – долоня". Метою проби є дослідження особливостей динамічної організації рухового акту.

3. Завдання „Чарівний мішечок". Мета завдання:

сформувати зацікавленість до дій з предметами навколишньої дійсності, до оволодіння практичним способом виявлення матеріалів, з яких виготовлені ці предмети, визначити рівень розвитку тонкої дотикової чутливості пальців рук.

Для дослідження рівня розвитку схильності до чіткого сприймання відтінків кольорів було використано завдання на діагностування точності кольоросприймання. Мета завдання виявити знання учнями кольорів (червоного, помаранчевого, жовтого, зеленого, голубого, синього, фіолетового, рожевого, чорного, сірого, білого, коричневого), особливості кольоросприймання, здатність учня виконувати дії за інструкцією дорослого.

На основі проведення зазначених методик ми отримали наступні показники розвитку схильностей у розумово відсталих молодших школярів:

Дослідження схильності до уяви просторових відношень учнів молодших класів з розумовою відсталістю відбувалося шляхом поетапного виконання завдань „Панель", „Будиночок" та „Кораблик". Кожному учню пропонувалося виконати послідовно всі ці завдання. Якщо на якомусь етапі виникали труднощі та запропоновані види допомоги не були прийняті учнем, наступні – більш важкі завдання – не пропонувались для виконання.

Проаналізувавши особливості виконання завдання „Панель" розумово відсталими учнями 1 – 4 класів, отримані результати ми оцінили за 5 рівнями, запропонованими у методиці.

На першому рівні дитина завдання не виконує. Для другого рівня характерне спільне з дорослим виконання завдання. Дитина накладає частину фігурки на відповідне зображення після того, як першу покладе психолог. На третьому рівні завдання виконується після демонстрації зразка виконання (дослідник сам накладає одну чи дві фігурки). Четвертий рівень характеризується самостійним виконанням завдання шляхом окремих проб. Поряд із зоровим співвіднесенням форм дитина застосовує практичні дії – прикладає до зображення на планшеті частини фігурок і за допомогою таких проб знаходить потрібні. На п'ятому рівні спостерігається повне самостійне виконання на рівні зорового орієнтування: дитина спочатку розглядає фігурки, шляхом зорового порівняння добирає відповідні до зображення на планшеті частини і накладає їх, або добирає одразу дві, тримає їх у руці і кладе по одній, утворюючи потрібну фігуру.

Результати, отримані у ході дослідження, відображені у таблиці, яка наочно демонструє рівні розвитку схильності до уяви просторових відношень у розумово відсталих молодших школярів (см. табл. 1).

Таблиця 1

Рівні розвитку просторових уявлень та просторового орієнтування за результатами виконання завдання „Панель" розумово відсталими молодшими школярами (у %)

Клас	Рівні виконання завдання				
	I	II	III	IV	V
I	20	20	40	20	–
II	–	60	20	20	–
III	–	16, 7	33, 3	50	–
IV	–	–	33, 3	16, 7	50

Таблиця наочно ілюструє, що завдання „Панель", заявлене у блоці як найлегше, викликало утруднення у більшості розумово відсталих молодших школярів. У першому та другому класі учням досить важко було впоратися із завданням, необхідна була допомога дорослого для успішного завершення роботи, продуктивність роботи була дуже низькою. У четвертому та частково у третьому класі спостерігалося підвищення рівня виконання завдання. Хоча у третьому та четвертому класі однакова кількість учнів впоралася з завданням на III рівні, необхідно зауважити, що для третьокласників знадобилося застосування таких видів допомоги, як стимуляція до діяльності („Поміркуй, спробуй виконати, у тебе вийде"), повторне роз'яснення суті діяльності („Треба скласти такі самі фігури, як намальовані на зразку. Чи таку саму ти щойно склав? Порівняй!"). Самостійно виконати завдання на рівні зорового орієнтування серед досліджених молодших школярів вдалося 50% учням четвертого класу. Для розумово відсталих школярів 1 – 3 класів V рівень виконання завдання поки що є недосяжним та невеликий процент виконання завдання спостерігається на IV рівні учнями 1 – 2 класів. Це, за твердженням автора методики, повинно насторожувати, адже завдання „Панель" дуже легке для старших дошкільників і молодших школярів. Тому

будь-які утруднення під час його виконання можуть свідчити про недорозвинення функції зорового сприймання, просторової орієнтації, що може зумовлювати низький рівень розвитку схильності до уяви просторових відношень.

Отримані результати виконання завдання „Будиночок" учнями 1 – 4 класів з розумовою відсталістю представлені у таблиці (см. табл. 2).

Таблиця 2

Рівні розвитку просторових уявлень та просторового орієнтування за результатами виконання завдання „Будиночок" розумово відсталими молодшими школярами (у %)

Клас	Рівень виконання завдання				
	I	II	III	IV	V
I	40	60	–	–	–
II	60	–	40	–	–
III	16, 7	16, 7	33, 3	33, 3	–
IV	–	33, 3	16, 7	50	–

Учні першого та другого класу або зовсім не виконували завдання „Будиночок" (I рівень), або виконували за допомогою дослідника (II, III рівень), при цьому спостерігалася дуже низька продуктивність роботи дітей. Характерною особливістю у виконанні завдання „Будиночок" для деяких учнів було складання двох маленьких будиночків замість одного великого, коли завдання виконувалося за нерозкресленим зразком. Коли учням демонструвався розкреслений зразок, вони швидко складали „будиночок" з окремих частин.

У 3 класі 16,7% учнів не впоралися з виконанням завдання (I рівень). 33,3% учнів після вказівки дослідника на помилку („Спробуй приміряти кожну деталь до „будиночка") виконали завдання на IV рівні шляхом самостійного примірювання деталей до нерозкресленого зразка.

У 4 класі не зустрічалось випадку виконання завдання „Будиночок" на I рівні, тобто відмови від завдання та допомоги дослідника. 50% учнів виконали завданням шляхом самостійного примірювання деталей до нерозкресленого зразка. Для інших 50% знадобилась допомога у вигляді спільного виконання завдання з дитиною (33,3%) та демонстрація зразка „будиночка", розкресленого на відповідні деталі, пропозиція розглянути його і скласти такий самий (16,7%).

Учням, які виконали завдання „Панель" та „Будиночок", пропонувалося найважче завдання – „Кораблик". Результати його виконання учнями відповідали 5 рівням. Рівні виконання завдання „Кораблик" розумово відсталими молодшими школярами представлені у таблиці (см. табл. 3).

Таблиця 3

Рівні розвитку просторових уявлень та просторового орієнтування за результатами виконання завдання „Кораблик" розумово відсталими молодшими школярами (у %)

Клас	Рівень виконання завдання				
	I	II	III	IV	V
I	100	–	–	–	–
II	60	40	–	–	–
III	33, 3	66, 7	–	–	–
IV	33, 3	50	16, 7		–

Завдання „Кораблик" для дітей першого класу є недоступним, як і для деяких школярів інших початкових класів. У 2 – 4 класах частина учнів здатна більш-менш продуктивно будувати фігуру разом з дорослим. Необхідно зазначити, що тільки у 4 класі учні самостійно починають виконувати завдання за розкресленим зразком.

Отримані результати усіх трьох завдань дозволяють зробити висновок стосовно того, що у розумово відсталих дітей молодшого шкільного віку спостерігається низький рівень сформованості просторових уявлень та просторової орієнтації, діти не проявляють схильностей до цього виду діяльності. Це, своєю чергою, може в значній мірі впливати на загальний розвиток дітей, їх здатність до оволодіння рухання, читанням, письмом, малюванням, ручною працею.

Результати виконання методики П'єрона-Рузера свідчать про наявність в учнів декількох рівнів розвитку стійкості, розподілення та переключення уваги розумово відсталих молодших школярів.

До першого рівня (дуже низького) було віднесено учнів, які відмовилися від роботи, або внаслідок нерозуміння інструкції не виконали завдання. Другий рівень (низький) характеризується відсутністю стійкої зацікавленості до виконання завдання; короткочасністю запам'ятовування інструкції та зразка; недотриманням вимог дослідника; частим відволіканням від роботи; неохайністю

виконання завдання; невеликою кількістю заповнених фігур (від 16 до 26); великою кількістю помилок (9). Третій рівень (середній) характеризується непоганою працездатністю; наявністю мотивації до роботи; розумінням та утриманням інструкції; акуратним та швидким заповненням фігур (від 40 до 74); великою кількістю помилок (від 5 до 17), що було зумовлено орієнтацією деяких учнів на швидкість, а не на якість виконання роботи. Тому часто зустрічалися пропуски фігур та заповнення фігур невідповідними зразку позначеннями. Результати учнів, яких ми віднесли до четвертого рівня (високого) відрізнялися від попередніх великою кількістю заповнених фігур (від 69 до 85) та відсутністю помилок; швидкістю „впрацьовуємості"; значною мірою зацікавленості у виконанні завдання; розумінням та добрим запам'ятовуванням інструкції з першого її пред'явлення; цілеспрямованістю діяльності; гарним запам'ятовуванням зразка (на 1 – 2 рядку вже не дивилися на зразок); акуратним та старанним виконанням завдання (см. табл. 4).

Таблиця 4

Рівні розвитку стійкості, розподілення та переключення уваги розумово відсталих молодших школярів (у %)

Клас	Рівні розвитку стійкості, розподілення та переключення уваги			
	I	II	III	IV
I	20	20	40	20
II	60	−	20	20
III	−	16, 7	33, 3	50
IV	−	−	16, 7	83, 3

На початку проведення методики у більшості дітей з великими труднощами вдалося сформувати мотивацію до її виконання або вона була короткочасна, до деяких учнів довелося застосувати директивний наказ вчителя виконувати запропоноване дослідником завдання. Деякі учні неуважно слухали інструкцію чи взагалі, не знаючи що потрібно робити, одразу починали замальовувати фігури, ставити у них будь-які знаки. При дії зовнішніх чинників (гримнули двері, хтось сказав щось голосно та ін.) учні відволікалися, постійно необхідно було зосереджувати увагу на виконанні завдання, стимулювати до уважності, охайності виконання роботи.

На І рівні завдання виконали 20% учнів 1 класу. Вони охоче долучалися до виконання завдання, але вислухавши інструкцію і зробивши помітку на одній фігурі, казали, що втомилися працювати і відмовлялися продовжувати. На ІІ рівні з завданням впоралися теж 20% учнів. У них спостерігається низький рівень стійкості уваги. Вони не можуть зосереджено виконувати певну діяльність, постійно відволікаються на пригадування та розповідь дослідникові несуттєвих ситуацій, які нещодавно трапилися з ними („Меня Рома ударил…!", „У меня есть ребенок (кукла), я его уложила спать и пошла на работу", „У меня в шкафчике лежат печенье и яблоки, я буду их есть после прогулки").

40% учнів 1 класу виконали завдання на ІІІ рівні. У ході виконання завдання ці учні показали непогані результати. Під час роботи кількість заповнених фігур зменшувалась з кожною хвилиною, а кількість помилок навпаки збільшувалася, що свідчить про зниження темпу діяльності у ході виконання завдання. Можна говорити про достатній рівень стійкості уваги, який знижується у процесі роботи, непогане переключення та розподілення. Втома при виконанні завдання вплинула на загальний результат цих учнів. Робота була виконана учнями старанно та акуратно.

На IV рівні завдання вдалося виконати лише 20% учнів 1 класу. У них відмічається достатній рівень стійкості, розподілення та переключення уваги, швидкість „впрацьовуємості" у завдання, невеликий ступінь перенасичення завданням. Кількість заповнених фігур зменшувалася з кожною хвилиною. Це свідчить про те, що втома від завдання впливає на продуктивність його виконання. Ці діти виявили бажання завершити роботу після закінчення встановленого часу. Охайність виконання завдання не вплинула на темп роботи учня.

У 2 класі 60% учнів виконали методику на І рівні. Ці учні зовсім не впоралися з поставленим завданням. Вони взагалі не засвоїли інструкцію. При виконанні завдання учні ставили рисочки у кожній фігурі або просто замальовували фігури. Роботи були виконані неохайно, спостерігалась непослідовність дій. Основні характеристики уваги, які виявлялися у методиці, знаходяться на дуже низькому рівні розвитку у цих учнів.

20% учнів 2 класу показали результати III рівня, непогану працездатність у заповнені фігур. Помилки зустрічалися тому, що учні майже не дивилися на зразок заповнення фігур. Навіть, коли в учнів виникали труднощі з тим, яке умовне позначення треба ставити, вони намагалися самостійно згадати його, а не піддивлятися на зразок. Робота була виконана акуратно та старанно. Тільки умовні позначення у фігурах були погано промальовані.

Були й таки учні (20%), що виконали завдання на IV рівні. Вони охоче долучалися до завдання. Зацікавленість роботою спостерігалася протягом усього часу. Зрозуміли інструкцію з першого її пред'явлення. Запам'ятали зразок заповнення фігур швидко, вже під час роботи над 2 рядком працювали по пам'яті. Заповнювали фігури старанно та акуратно, лінії не виходили за межі фігур. У роботі була допущена незначна кількість помилок. Стійкість уваги знижувалася поступово на кожній хвилині роботи. У цих дітей спостерігається достатній рівень розвитку розподілення та переключення уваги.

Низький рівень стійкості, погане переключення та розподілення уваги (II рівень) спостерігалося у 16,7% учнів 3 класу. Вони не зрозуміли інструкції одразу. Досліднику доводилося нагадувати весь час, що треба робити, контролювати дії дітей, звертати увагу на зразок. Рядки з фігурами відкривалися перед дитиною послідовно, щоб увага не розсіювалась на усе завдання одразу. Умовні позначення на фігурах ці діти погано промальовували.

33,3% учнів 3 класу виконали методику на III рівні. Вони показали непогану продуктивність заповнення фігур але кількість допущених помилок також була великою. Така кількість помилок була зумовлена тим, що учні орієнтувалися не на якість виконання роботи, а на швидкість, тому часто пропускали фігури, ставили невідповідні зразку позначення (риску ставили діагонально, лінії заходили за межі фігури), особливо під кінець спостерігалась неохайність роботи. Хоча кількість заповнених фігур була достатньо великою, та аналіз якості роботи показав, що учні швидко втомлюються від виконання завдання, тому знижується стійкість уваги, рівень її розподілення та переключення.

50% учнів 3 класу впоралися з завданням на IV рівні. Діти заповнили непогану кількість фігур та не допустили жодної помилки у роботі. Стійкість уваги знижувалася залежно від часу виконання завдання – чим більше працювали, тим менша кількість заповнених фігур. Робота учнів була виконана охайно, умовні позначення ставилися відповідно до зразка.

Учні 4 класу показали значні успіхи у виконанні завдання методики: велика кількість заповнених за 3 хвилини фігур; відсутність помилок; мотивація до виконання завдання, яка утримувалась протягом усієї роботи; охайність та акуратність заповнення фігур; працьовитість; цілеспрямованість діяльності; швидкість запам'ятовування умовних позначень. Стійкість, розподілення та переключення уваги більшості учнів зростала на кожній хвилині роботи, а деяких учнів навпаки – зменшувалась.

Найгірші результати виконання завдання (III рівень) спостерігалися у 16,7% учнів. Показники заповнення фігур цих учнів значно відрізнялися від показників інших учнів класу. Розподілення помилок у роботі було рівномірне. Темп діяльності був уповільненим, а під кінець виконання рівень працьовитості дуже знизився, що відобразилося на показниках.

Отримані показники у ході виконання методики діагностування стану сенсомоторної координації учнями молодших класів з розумовою відсталістю дозволили виявити у них чотири рівня розвитку сенсомоторної координації.

На першому рівні (дуже низькому) учні зображують каракулі. Спостерігається низька координованість рухів та зору; нестійкість концентрації уваги при виконанні завдання; ускладнено зосередження. Другий рівень (низький) характеризується тим, що скопійоване слово має вид письма, на зразок схожі хоча б чотири літери. На третьому рівні (середньому) зображене учнем слово можна прочитати. Літери за розміром близькі до зразка, їх стрункість не обов'язкова. На четвертому рівні (високому) слово, яке скопіював учень можна прочитати. Літери не менш ніж у два рази більші зразка. Рядок відхилений від прямої лінії не більш ніж на 30˚. Отримані результати розвитку сенсомоторної координації учнів представлені у таблиці (см. табл. 5).

За результатами таблиці бачимо, що учні 1, 2 класів показали однакові кількісні

результати на всіх рівнях. Але якісно ці показники розрізняються. Так учні 2 класу виявляли більшу зацікавленість до завдання, старанно виводили незнайомі літери, не зустрічалося випадків відмови від завдання.

Таблиця 5

Рівні розвитку сенсомоторної координації молодших школярів з розумовою відсталістю (у %)

Клас	Рівні розвитку сенсомоторної координації			
	I	II	III	IV
I	60	20	20	–
II	60	20	20	–
III	–	33, 3	33, 3	33, 3
IV	–	16, 7	50	33, 3

У той час, як учні 1 класу не виявляли наполегливості та зосередженості до виконання завдання, а просто малювали каракулі. Якість скопійованого зі зразка слова учнями 1, 2 класів поки що не може бути зарахована до IV рівня виконання завдання.

Учні 3 та 4 класу не малюють каракулі. 33,3% учнів у 3, 4 класі скопіювали слово зі зразка на високому (IV) рівні: скопійоване слово можна прочитати. Літери не менш ніж у два рази більші зразка. Рядок відхилений від прямої лінії не більш ніж на 30˚. На II рівні завдання виконали 33,3% учнів 3 класу і 16,7% – 4 класу. 33,3% учнів 3 класу і 50% учнів 4 класу скопіювали слово якісно (III рівень), його можна прочитати. Літери за розміром близькі до зразка, їх стрункість не обов'язкова.

Учні 3, 4 класів показують непогані результати виконання завдання. Спостерігається достатній рівень розвитку тонкої моторики руки, координації рухів та зору. Учні 4 класу, спостерігаючи за виконанням завдання інших однокласників, запам'ятовували інструкцію, і коли черга доходила до них, одразу приступали до перемальовування слова, не дослухавши інструкцію до кінця. Учні вміють наслідувати зразок, виявляють достатню зосередженість на виконанні завдання та концентрацію уваги.

Результати виконання проби на зміну пози руки „Кулак – ребро – долоня" розумово відсталими молодшими школярами дозволило нам виокремити існування чотирьох рівнів розвитку динамічної організації рухового акту та успішності наслідування учнем заданого дорослим зразка.

Перший рівень (дуже низький) характеризується нездатністю послідовно виконувати дії. На другому рівні (низькому) завдання виконується у повільному темпі з порушенням послідовності дій (перестановки, пропуски дій, напруження пальців). На третьому рівні (середньому) учень усе виконує правильно, але у повільному темпі. Четвертий рівень (високий) характеризується виконанням завдання правильно без допомоги (см. табл. 6).

Таблиця 6

Рівні успішності динамічної організації рухового акту розумово відсталими молодшими школярами (у %)

Клас	Рівні виконання завдання			
	I	II	III	IV
I	20	60	20	–
II	40	20	40	–
III	16, 7	16, 7	33, 3	33, 3
IV	–	33, 3	16, 7	50

В учнів молодших класів з розумовою відсталістю спостерігається низький рівень успішності динамічної організації рухового акту. Особливо у першому, другому та частково у третьому класі спостерігаються значні утруднення дітей у запам'ятовуванні послідовності дій, здатності утримувати чітке положення руки, діяти відповідно заданому темпу. Взагалі відтворити послідовність дій не вдалося учням 1 класу – 20%, 2 класу – 40%, 3 класу – 16, 7%.

Учні у 3 (33, 3%) та 4 (50%) класі показують високий (IV) рівень виконання завдання, який характеризується правильним відтворенням послідовності дій самостійно учнем, без допомоги дослідника.

При виконанні цього завдання учням найчастіше доводилося надавати стимулюючу допомогу („Постарайся вспомнить, у тебя получится!") та ще раз демонструвати зразок послідовності виконання дій.

Проаналізувавши особливості виконання завдання „Чарівний мішечок" розумово відсталими учнями 1 – 4 класів, отримані результати ми оцінили за 4 рівнями.

На першому рівні (дуже низькому) учень не називає матеріали, з яких зроблено той чи інший предмет. Другий рівень (низький) характеризується тим, що учень виконує усе відповідно інструкції, але спостерігаються незначні знання матеріалів, з яких зроблені

предмети. На третьому рівні (середньому) виконання учень знає або запам'ятав у ході виконання завдання, називає якості більше половини предметів з різних матеріалів, які пропонуються для розпізнання на дотик.

Четвертий рівень (високий) характеризується розпізнаванням та називанням усіх матеріалів, з яких зроблені предмети з набору (см. табл. 7).

Таблиця 7

Рівень розвитку тонкої дотикової чутливості пальців рук при розпізнанні дерев'яного, гумового, пластмасового, металевого, скляного, шерстяного, керамічного предметів (у %)

Клас	Рівні виконання завдання			
	I	II	III	IV
I	40	40	20	–
II	60	20	20	–
III	16, 7	16, 7	33, 3	33, 3
IV	–	33, 3	16, 7	50

Виконання завдання розумово відсталими учнями першого та другого класу показало низьку обізнаність їх у різноманітності матеріалів, з яких виготовляють предмети. Діти не розпізнають матеріал з якого зроблено той чи інший предмет у навколишньому середовищі. Лише після називання дослідником, який це предмет (дерев'яний, гумовий, пластмасовий тощо), уточнення якостей цього предмету на дотик у ході маніпулювання з цим предметом (легкий-важкий, твердий-м'який, гладенький-шершавий та ін.), учень починає частково впізнавати вже знайомі матеріали серед навколишніх предметів шляхом тактильного відчуття та називати їх.

У третьому та четвертому класах учні володіють дещо більшим об'ємом знань про існування різних матеріалів, з яких виготовляють предмети. При розпізнаванні матеріалів серед навколишніх предметів більшість з них називають самостійно. Труднощі виникали при розпізнаванні скляних, керамічних та пластмасових виробів. Виконання завдання учнями відповідає чітким вимогам дослідника (не намагаються піддивитися у мішечок поки не вгадають, який це предмет), на відміну від учнів першого та другого класів.

Результати дослідження кольоросприймання показали, що у 1 класі 40% учнів володіють знаннями про колір у межах вікової норми, відтворюють послідовність кольорової доріжки. Інші 40% виявляють труднощі у сприйманні деяких кольорів, плутають назви кольорів, після називання кольору дослідником, не запам'ятовують і не відтворюють знання через деякий час; відтворюють зразок лише під контролем. 20% учнів зовсім не змогли назвати жодного кольору.

У 2 класі 40% учнів знає лише кілька основних кольорів, зразок відтворення доріжки з різних кольорів не виконують. Ще 40% учнів називає більше половини кольорів правильно, наслідують зразок з допомогою контролювання дій та стимуляції у вигляді звернення дослідником уваги на допущені учнем помилки, після чого помилки учень сам виправляє. 20% учнів назвали усі кольори правильно, правильно на зоровому рівні співвідносили кольори, успішно продовжили зразок викладання послідовності кольорів.

У 3 та 4 класі майже всі учні правильно назвали усі кольори, показали непоганий рівень зорового співвідношення кольорів та виконання завдання за зразком. Якщо в учнів виникали труднощі з називанням кольору картки, дослідник називав сам цей колір і потім перевіряв здатність учнів до перенесення отриманих знань у виконанні наступних завдань цієї методики.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, результати дослідження свідчить п ро недостатній рівень розвитку схильностей розумово відсталих молодших школярів. Але при спеціально змодельованій роботі, при існуванні сприятливих чинників для розвитку схильностей та формування здібностей можливе підвищення рівня сформованості цих якостей в учнів. Дослідження показало, що успішний розвиток схильностей та здібностей можливий лише у провідній діяльності. Тому, як перспективу наступних теоретичних розвідок та експериментальних досліджень ми розглядаємо поглиблене вивчення проблеми корекції провідної діяльності як запоруки розвитку схильностей і здібностей у молодших школярів з особливими освітніми потребами. Вагому роль при цьому варто надавати необхідності формування інтересів і мотивації до певної навчальної та трудової діяльності.

Список використаних джерел

1. Бондар В. І. Особливості формування трудової

компетентності розумово відсталих учнів / В. І. Бондар, К. В. Рейда. – К. : МП „Леся”, 2010. – 168 с. 2. Дульнев Г. М. Учебно-воспитательная работа во вспомогательной школе : пособие для учителей / Г. М. Дульнев ; под ред. Т. А. Власовой, В. Г. Петровой. – М. : Просвещение, 1981. – 176 с. 3. Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов ; отв. ред. А. Д. Глоточкин ; АН СССР, Ин-т психологии . – М. : Наука, 1986. – 254 с. 4. Рогов Е. И. Психология человека / Е. И. Рогов. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 320 с. 5. Синьов В. М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії / В. М. Синьов. – К. : МП „Леся”, 2010. – 779 с. 6. Стадненко Н. М. Методика діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку молодших школярів / Н. М. Стадненко, Т. Д. Ілляшенко, А. Г. Обухівська. – Вид. 2-е, перероб. и доп.– Кам’янець-Подільський : Вид. ПП Зволейко Д. Г., 2006. – 36 с.

к.п.н., доцент Голуб Н.М.
+38(095)9157550
nataly.golub@mail.ru

PRYGOTOWANIE NAUCZYCIELA SZKÓŁ PODSTAWOWYCH DO PRACY Z DZIEĆMI Z ZABURZENIAMI JĘZYKA PISANEGO

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ

Golub N. M. Primary school teachers’ training designed to prepare them to work with children suffering from writing disorders.

The article examines the trend of augmentation of primary school children who master reading and writing with great difficulties, and in some cases suffer from writing disorders. The factors that may cause these difficulties or disorders are analysed. The aspects of teachers’ training designed to prepare them to work with children suffering from writing disorders, which will enhance the effectiveness of reading and writing disorders prevention and correction are also addressed in the article.

Keywords: primary school children, the difficulties of written speech formation and writing disorders, training of primary school teacher.

Голуб Н.М. Підготовка вчителя початкових класів до роботи з дітьми з порушеннями писемного мовлення.

У статті розглянуто проблему збільшення чисельності дітей із труднощами формування та порушеннями писемного мовлення, визначено фактори, що обумовлюють неуспішність молодших школярів в опануванні навичками читання та письма. Висвітлено ті аспекти підготовки вчителя до роботи з дітьми з порушеннями писемного мовлення, що мають покращувати результативність профілактики та корекції в учнів зазначених недоліків.

Ключові слова: молодші школярі, труднощі формування та порушення писемного мовлення, підготовка вчителя початкових класів.

Голуб Н. М. Подготовка учителя начальных классов к работе с детьми с нарушениями письменной речи.

В статье рассматривается тенденция увеличения количества младших школьников, которые с трудностями овладевают чтением и письмом, а в ряде случаев страдают нарушениями письменной речи. Анализируются факторы, которые обуславливают указанные трудности или нарушения. Рассматриваются те аспекты профессиональной подготовки учителя к работе с детьми с нарушениями письменной речи, которые будут способствовать повышению результативности профилактики и коррекции у них недостатков чтения и письма.

Ключевые слова: младшие школьники, трудности формирования и нарушения письменной речи, подготовка учителя начальных классов.

Постановка проблеми. Проблема формування навичок читання та письма, профілактики і своєчасного усунення в учнів недоліків писемного мовлення є однією з найактуальніших у початковій школі.

Як надзвичайно складний вид психічної діяльності писемне мовлення є дуже вразливим щодо дії патогенних факторів (Т. Ахутіна, М. Богданович, А.Германовска, О. Корнєв, О. Лурія, С. Мілевскі, С. Мнухін, А. Сиротюк, Л.Цвєткова та ін.). За різними даними, від 20% до 60% молодших школярів мають труднощі формування навичок читання і письма. На тенденцію зростання чисельності дітей із дислексією, дисграфією, дизорфографією вказують дослідження Р. Лалаєвої, Л. Парамонової, І. Прищепової, О.Російської, М. Русецької та ін. Порушення читання спостерігаються у 6% – 10% учнів початкових класів загальноосвітньої школи, а дисграфія у 10% – 30% молодших школярів (С. Борель-Мезонні, Е. Данілавічютє, О. Корнєв, Р.Лалаєва, З. Матейчек, Л. Парамонова, І. Садовнікова, Є. Соботович та ін.).

Зважаючи на тенденцію неухильного зростання кількості дітей із труднощами формування і порушеннями писемного мовлення, значна увага у вузі має бути приділена підготовці вчителя до роботи з такими учнями. Метою статті є визначення напрямів реалізації

поставленого завдання.

Для повноцінного формування навичок читання та письма необхідний досить високий рівень розвитку усного мовлення дитини, достатня сформованість різних видів гнозису, праксису, розумових операцій, сукцесивних і симультанних процесів, зорово-просторових і часових уявлень, дрібної моторики (Б. Ананьєв, Т. Ахутіна, А. Богуш, Л. Венгер, Л. Виготський, Н. Гавриш, Д. Ельконін, М. Жинкін, О. Запорожець, О. Лурія, М. Монтессорі, Ф. Сохін, Т. Ушакова, О. Шахнарович, Й. Шванцара, Н. Юр'єва та ін.). Окрім сформованості усно-мовленнєвої і функціональної бази необхідним є розвиток цілого ряду операціональних компонентів, позитивної мотивації до шкільного навчання, навичок саморегуляції і самоконтролю (Л. Божович, З. Калмикова, С. Коробко, В. Котирло, С. Ладивір, О.М. Леонтьєв, А. Маркова та ін.).

Отже, важливим свідченням готовності дитини до шкільного навчання є відповідність її розвитку показникам норми, що включає задовільний стан фізичного та психічного здоров'я.

З цього приводу зазначимо те, що тенденція зростання кількості дітей із порушеннями писемного мовлення корелює з тенденцією збільшення чисельності дітей із розладами нервово-психічної сфери, серед яких доволі високим є відсоток дітей із резидуальною органічною патологією ЦНС (М. Певзнер 1982; О. Мастюкова, 1996; Т. Ахутіна 1997; А. Семенович, 2007).

Біологічні чинники (а серед них чинник, що пов'язаний із перинатальним або раннім постнатальним ураженням ЦНС) відіграють ключову роль в етіопатогенезі порушень писемного мовлення, у прояві більш виражених труднощів в опануванні дітьми навичками читання і письма. Проявами недорозвинення або ушкодження ЦНС, які призводять до стійких труднощів у навчанні, можуть бути нейродинамічні розлади, парціальна дефіцитарність вищих психічних функцій, функціональна недостатність регулятивних механізмів (О. Балашова, Ю. Дем'янов, К. Єфремов, Д. Ісаєв, В. Ковальов, О. Корнєв, Н. Корсакова, І. Марковська, Ю. Мікадзе, С. Мнухін, А. Семенович).

Порушення морфогенезу і функціогенезу головного мозку часто призводять до відхилень у формуванні в дітей тих психічних функцій, що є базовими для формування писемного мовлення. Не зважаючи на високу пластичність нервової системи дитини, ті різні порушення, які виникають у багатьох дітей групи ризику в дошкільний період, нерідко посилюються виникненням вторинних відхилень в їхньому розвитку у шкільному віці.

Слід указати й на ті соціальні фактори, що мають негативний вплив на розвиток дитини, спричиняють недорозвинення певних складових її шкільної зрілості і можуть уповільнювати опанування нею навичками читання та письма: зростання чисельності випадків соціальної та педагогічної занедбаності дітей через малозабезпеченість родини, безробіття, розлучення батьків, проблему алкоголізму та ін.; збільшення кількості родин, у яких розвиток дітей ускладнений умовами білінгвізму, дефіцитом спілкування, низькою культурою сімейного виховання та ін.

У ряді випадків вплив на розвиток дитини негативних біологічних і соціальних факторів сполучається, саме ця сполучуваність збільшує їхній шкідливий вплив, варіативність відхилень у розвитку молодшого школяра, складний взаємозв'язок проявів первинних і вторинних порушень.

Порушення писемного мовлення часто спостерігаються в дітей, які страждають на загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ), затримку психічного розвитку (ЗПР). У дітей із ЗНМ відмічаються недоліки фонетико-фонематичної, лексико-семантичної, граматичної сторін мовленнєвої системи, недостатньо сформованими виявляються навички зв'язного мовлення (Р. Лалаєва, Р. Левіна, Н. Нікашина, Л. Парамонова, Є. Соботович, Л. Спірова, В. Тарасун, М. Хватцев, Г. Чиркіна, М. Шеремет та ін.). У дітей із ЗПР відмічається парціальне недорозвинення ряду невербальних психічних функцій, а часто і мовлення (Т. Ахутіна, Р. Лалаєва, К. Мальцева, Л. Переслені, Н. Пилаєва, Г. Рахмакова, Л. Рожкова, Р. Тригер, Д. Фарбер, С. Шевченко, Л. Яссман та ін.).

Оскільки порушення писемного мовлення виникає у дитини саме під час навчання її у школі, то його слід відрізняти

від відхилень непатологічного характеру, порушень культурно-соціальних норм вживання мовних засобів у мовленнєвій діяльності учнів, від випадків низького рівня навчальних досягнень внаслідок соціальної або педагогічної занедбаності дитини, тобто від прогалин у визначеному програмою колі знань, умінь, навичок, які можуть бути усунені звичайними педагогічними засобами.

Стосовно неуспішності учнів в опануванні навичками читання та письма, слід підкреслити те, що при пред'явленні школою вимог, які не відповідають можливостям дитини, виникають «ситуації ризику»: порушення гармонійних стосунків, рівноваги між особистістю та середовищем [1, с. 13]. У таких випадках треба виділяти стан ризику щодо здоров'я (діти працюють із надмірним напруженням, що негативно відображається на функціонуванні тієї або іншої системи або кількох одночасно); стан ризику академічної неуспішності (навчальне навантаження не відповідає психофізіологічним, загальнодіяльнісним, інтелектуально-перцептивним функціям дитини); стан соціального ризику (часто спостерігається зниження або втрата дитиною навчальної мотивації, активний або пасивний протест проти непрестижного статусу у класі та ін.); стан комплексного ризику – ризик адаптаційних порушень за кількома напрямами [1, с. 14].

Як свідчить практика, вчителі початкових класів часто не розуміють причин та механізмів виникнення у дітей стійких труднощів у навчанні, не знають, як допомогти, або стикаються з тим, що звичайні прийоми індивідуальної роботи з такими учнями недостатньо успішні. Недоліки писемного мовлення дитини педагоги нерідко пов'язують із її певними особистісними якостями або неправильним вихованням у родині, проявляють по відношенню до учня надмірну вимогливість або навпаки певну байдужість, що знижує можливості ефективної психолого-педагогічної корекції порушень писемного мовлення.

Розглянуті аспекти зазначеної проблеми висувають завдання:

• забезпечення своєчасного та комплексного обстеження дітей групи ризику (дітей із перинатальною патологією ЦНС, затримкою психічного та мовленнєвого розвитку, різними варіантами порушень усного мовлення), моніторингу за їхнім розвитком у дошкільний та шкільний періоди;

• виявлення контингенту дітей, що не готові до навчання у школі, визначення того, які саме функції і якою мірою в них недорозвинені;

• забезпечення психолого-педагогічного впливу, що спрямований на усунення недоліків у підготовці дітей до школи, виправлення порушень у розвитку, укріплення їхнього фізичного й психічного здоров'я;

• попередження шкільної дезадаптації та шкільної неуспішності як складного психолого-педагогічного явища з психотравмуючими наслідками для учнів.

Розв'язання висунутих завдань потребує забезпечення міждисциплінарного підходу, на підставі якого необхідно розробляти та вводити в педагогічних вузах інтегровані теоретично-практичні курси, які б формували у майбутніх учителів початкових класів знання та уявлення про закономірності та особливості розвитку в дітей когнітивних і мовленнєвих функцій, уявлення про можливі відхилення у психічному, мовленнєвому розвитку дитини, про варіанти дизонтогенезу, їх причини, механізми, прояви. На цій підставі майбутніх педагогів необхідно знайомити з основами фізіології та патофізіології нервової системи дитини, психолінгвістичними та нейропсихологічними основами мовленнєвої діяльності, формувати уявлення про сутність комплексної діагностики недоліків пізнавальної та мовленнєвої сфер, ширше знайомити з основними напрямами та шляхами реалізації корекційно-розвивальної роботи з дітьми з порушеннями писемного мовлення при усуненні в них недоліків вербальних і невербальних функцій.

Стосовно зазначеної категорії дітей учителі мають бути обізнані із шляхами реалізації:

- принципу наступності, за якого важливим аспектом навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми з різними варіантами дизонтогенезу і в ДНЗ, і в початковій школі є здійснення моніторингу за їхнім розвитком, цілеспрямоване й послідовне усунення в них недоліків розвитку пізнавальної сфери, формування гностичних, мнестичних, мисленнєвих, мовленнєвих функцій,

забезпечення свідомого та активного засвоєння дітьми знань, умінь, навичок, сприяння гармонійному розвитку особистості, розкриття в дітях природних здібностей (з фіксуванням динаміки всіх позитивних змін);

- комплексного й системного підходів при корекції порушень писемного мовлення. Реалізація комплексного підходу потребує включення в роботу з дитиною як вчителя початкових класів, так і психолога, соціального педагога, логопеда (з орієнтацією на заключення і рекомендації психоневролога); забезпечує корекцію і розвиток у тісній єдності тих функцій і процесів, що складають усно-мовленнєву, функціональну, операціональну бази для формування писемного мовлення. Системний підхід забезпечує корекційно-розвивальний вплив на всі сторони мовленнєвої системи дитини, яка страждає на дислексію, дисграфію, дизорфографію.

- компетентнісного підходу, що націлений на формування в молодших школярів спроможності справлятися з труднощами у різних сферах життєдіяльності на основі набутих ними програмових знань, умінь, навичок та певного соціального досвіду, і включає усно-мовленнєву, писемно-мовленнєву, мовну, комунікативну компетентності, які треба формувати у нерозривній єдності;

- перспективно-превентивного підходу в роботі з дітьми з порушеннями писемного мовлення, який має спиратися на ретельний аналіз тих утруднень, що спостерігаються в учнів під час опанування ними навичками читання та письма, й націлений на формування в молодших школярів уявлень про значущість та особливості реалізації пізнавальної та комунікативної функцій писемного мовлення, виховання настанови на необхідність переборювати труднощі у навчанні. Учні мають розуміти перспективи роботи з корекції та розвитку в них писемного мовлення, мають бути налаштовані на опрацювання того комплексу інваріантних дій та операцій, що виступає стрижневим задля опанування дітьми писемно-мовленнєвою діяльністю як формою мовленнєво-мисленнєво-мовної діяльності та як виду навчально-пізнавальної діяльності, індивідуального підходу, що сприяє більш гармонійному розвитку дітей молодшого шкільного віку із порушеннями писемного мовлення за умов комплексного їх обстеження та ретельного аналізу особливостей та недоліків у формуванні їхньої навчально-пізнавальної та писемно-мовленнєвої діяльності, враховує психофізіологічні особливості дітей, стан здоров'я, їхні труднощі в опануванні усним і писемним мовленням, форму дислексії, дисграфії, характерні специфічні помилки, а також риси характеру учнів, їхні звички, інтереси та вподобання, особливості пізнавальної діяльності, на які можна спиратися під час навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи.

Таким чином, враховуючи значне зростання кількості дітей із стійкими труднощами формування і порушеннями писемного мовлення, важливим завданням при підготовці майбутніх учителів до роботи із зазначеним контингентом учнів стає розробка і впровадження теоретично-практичних курсів міждисциплінарного характеру, спрямованих на формування у педагогів знань і уявлень як про випадки низького рівня розвитку писемного мовлення внаслідок педагогічної та соціальної занедбаності дитини, так і про патологічний стан мовленнєвої системи при дислексії, дисграфії, дизорфографії.

Слід зважати на те, що порушення читання або/та письма найчастіше виникають внаслідок недорозвинення вищих психічних функцій, і своєю чергою, призводять до низького рівня оволодіння учнем програмовою інформацією, гальмують формування повноцінної навчально-пізнавальної діяльності школяра, можуть спричиняти виникнення шкільної дезадаптації, виявитися фактором, що викликає невротизацію та формування в нього патохарактерологічних особливостей.

Тому своєчасне виявлення недоліків писемного мовлення та надання допомоги відповідно до принципу наступності, комплексного, системного, компетентнісного, перспективно-превентивного, індивідуального підходів сприятиме підвищенню результативності корекційно-розвивальної роботи та запобіганню описаних у статті ситуацій ризику, пов'язаних із труднощами формування та порушеннями у дітей читання та письма.

Список використаних джерел

1. Коррекционная педагогика в начальном образовании /Под ред. Г.Ф.Кумариной – М.: Изд. центр «Академия», 2003. – 320 с.

канд. пед. наук Кашуба Л.В.,
+38096 2388529,
kahuba@i.ua,
канд. пед. наук Лобода В.В.
+38067 2551735;
vloboda@udl.org.ua

KOMPETENTNOŚĆ BUDUJĄCA MODEL PRZYGOTOWAŃ PRAKTYCZNO ORIENTOWANYCH LOGOPEDÓW

КОМПЕТЕНТНІСНО ФОРМУЮЧА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНИХ ЛОГОПЕДІВ

Kashuba L., Loboda V. Competency-Forming Model for Training Practice-Oriented Speech Therapists.

This article dwells upon the relevance of the development and application of a competence-forming model for training speech therapists, which by far is one of the most effective ways to improve the quality of training of practice-oriented specialists with higher education (Bachelors), as well as describes its structure. The implementation of the proposed model, based on the use of state-of-the-art information technologies, is aimed at training specialists – practicing speech therapists, competitive in the labour market.

Key words: competency-forming model, practice-oriented speech therapists, latest information technology, professional education, professional requirements.

Кашуба Л. В., Лобода В. В. Компетентнісно-формуюча модель підготовки практико-орієнтованих логопедів.

У статті обґрунтовано актуальність розробки та застосування компетентнісно-формуючої моделі підготовки логопедів, яка на сьогоднішній день є однією з найефективніших варіантів підвищення якості підготовки практико-орієнтованих спеціалістів із вищою освітою (бакалаврів), та описано її структуру. Втілення запропонованої моделі, що ґрунтується на застосуванні новітніх інформаційних технологій, спрямоване на підготовку спеціаліста за фахом – логопеда-практика, конкурентоздатного на ринку праці.

Ключові слова: компетентнісно-формуюча модель, практико-орієнтовані логопеди, новітні інформаційні технології, професійна освіта, професійні вимоги.

Кашуба Л. В., Лобода В. В. Компетентностно-формирующая модель подготовки практико-ориентированных логопедов.

В статье обоснована актуальность разработки и применения компетентностно-формирующей модели подготовки логопедов, являющаяся на сегодняшний день одной из наиболее эффективных способов повышения качества подготовки практико-ориентированных специалистов с высшим образованием (бакалавров), и описана её структура. Внедрение предложенной модели, основанной на применении новейших информационных технологий, направлено на подготовку специалистов - логопедов-практиков, конкурентоспособных на рынке труда.

Ключевые слова: компетентностно-формирующая модель, практико-ориентированные логопеды, новейшие информационные технологии, профессиональное образование, профессиональные требования.

Постановка проблеми. Вимоги до вищої освіти на сучасному етапі трансформації українського суспільства зумовлюють її структурне реформування, спрямоване на якісну професійну підготовку та забезпечення держави кваліфікованими спеціалістами. Сучасні вимоги до підготовки спеціаліста з вищою освітою вимагають докорінних змін у підходах до навчального процесу. У навчальних програмах чітко написано, що саме студент – майбутній спеціаліст мусить знати і вміти з кожної навчальної дисципліни. Сукупність цих знань і умінь, передбачених навчальними програмами, можна знайти у навчальних підручниках, посібниках, періодичних виданнях, де відображено досвід роботи викладачів вищої школи та їх рекомендації щодо покращення вивчення тієї чи іншої навчальної дисципліни.

Якісні зміни, що відбуваються у цій галузі, передбачають оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання при підготовці фахівців у вищих навчальних закладах. Тож актуальною проблемою сьогодення є забезпечення якості педагогічної освіти, що залежить від багатьох факторів, перш за все, від організації навчально-виховної діяльності. Все це передбачає організацію навчального процесу із застосування інформаційних технологій (ІТ) та технічних засобів. Саме тому «Концепція педагогічної освіти» зосереджує увагу вчених і практиків на посиленні технологічного аспекту, а саме - об'єднанні педагогічної теорії і досягнень сучасної техніки у процесі професійної підготовки вчителя-логопеда у вищих навчальних закладах.

Про зростання інтересу до проблеми наукового і технологічного забезпечення у професійній освіті свідчать праці В. Ю. Бикова, М. І. Михальченка, Л. О. Лещенка та інших. Наукові пошуки учених лежать у площині широкого застосування нетрадиційних форм навчання у професійній підготовці

педагогів – використання різних форм медіа (гіпертекст, графіка, звук тощо). Серед дослідників дидактичних проблем і перспектив використання ІТ у навчанні слід назвати І. В. Роберта, психологічні основи комп'ютерного навчання визначив Ю. І. Машбіц, систему підготовки вчителя до використання ІТ у навчальному процесі запропонував М. І. Жалдак. Зазначимо, що застосування новітніх ІТ вносить принципові зміни у навчальний процес, його зміст, методи та форми, діяльність суб'єктів.

Отже, реформування вищої освіти створює передумови для широкого впровадження у практику підготовки фахівців за спеціальністю «Логопедія» нових ІТ, що, в свою чергу, змінює засоби навчання. Разом із тим, аналіз науково-методичної та науково-методологічної літератури, присвяченої підготовці спеціалістів з вищою освітою, свідчить, що цього недостатньо.

Оскільки провідною формою організації процесу навчання у вищому навчальному закладі є лекція, то поряд із вступною, проблемною, оглядовою, бінарною, інтегрованою лекціями та лекціями-конференціями, лекціями-діалогами, лекціями-дискусіями, лекціями-консультаціями, на факультеті педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка при підготовці студентів-логопедів широко застосовуються лекції-візуалізації з візуальною формою подачі лекційного матеріалу засобами аудіо-відеотехніки, з розгорнутим або стислим коментуванням візуальних матеріалів (картин, малюнків, фото, слайдів, схем, таблиць, графіків, моделей). Слово викладача містить основну інформацію, яка допомагає сприймати, сформулювати наукові поняття, а аудіовізуальні засоби її ілюструють, доповнюють, уточнюють.

Розв'язання проблем розвитку вищої освіти в Україні в умовах нових соціально-економічних відносин, парадигма освіти загальноєвропейського освітнього простору потребує скоординованих дій всіх учасників освітнього процесу: освіти і науки, педагогічної теорії та практики, причому оцінку якості освітніх послуг здійснює суспільство.

Можливими моделями розвитку освіти для розв'язання проблеми сучасної вищої школи С. М. Ніколаєнко [3, с. 118-180] називає утворювальну модель, руйнівну модель та змішану модель, яка базується на поєднанні двох попередніх моделей. Якщо утворювальна модель реформування освіти передбачає реалізацію радикальних інновацій через створення зовсім нових організаційних структур та підходів до підвищення результативності діяльності системи вищої освіти, а руйнівна модель передбачає ліквідацію неекономічних та неефективних, то в основу трансформації освіти покладено принципи інноваційного розвитку ефективних структур та надання певної допомоги тим структурам, які здатні до саморозвитку. Ця модель передбачає збереження, накопичення і розповсюдження позитивного вітчизняного досвіду, впровадження сучасних технологій навчання та інтеграційних процесів в освіті, впровадження комплексного підходу до пріоритетних стратегій розвитку окремих складових у структурі вищої освіти. Учений пропонує здійснювати інновації на базі існуючих організаційних структур, що підлягають модернізації. Він вважає, що змішана модель є оптимальним варіантом розвитку освіти, бо дозволяє синхронно розв'язувати такі проблеми як досягнення європейського рівня якості; формування духовних орієнтирів в освіті і вихованні; розширення принципів демократії в освіті; підвищення соціального статусу педагогів; розвиток суспільства на основі нових знань; підвищення ефективності використання фінансових і матеріально-технічних ресурсів у кожному освітньому закладі.

Досягнення європейського рівня якості вбачається через приєднання України до Болонського процесу, що є незаперечним фактором міжнародного визнання нашої системи вищої освіти. Це покладає велику відповідальність на колектив кожного закладу вищої освіти для забезпечення відповідальності вітчизняної вищої школи європейським стандартам. Слід зауважити, що Болонський процес є важливим механізмом узгодження, взаєморозуміння, оптимізації відносин між країнами та їх освітніми системами, тому реформування і модернізацію національної вищої освіти необхідно здійснювати у двох площинах: національної стратегії і соціально-економічного розвитку України та європейської співпраці.

Аналізуючи підходи до розв'язання проблеми подальшого удосконалення вищої освіти, вчені характерними ознаками вищої освіти називають єдність соціального, культурного, економічного та наукового середовища, що на основі системності та взаємодії формує певний інтегральний модернізаційний результат, який виявляється у процесах удосконаленого відтворення суспільства.

Так, дослідниця С. С. Вітвіцька [1] називає такі моделі вищої освіти:

1) модель освіти як державно-відомчої організації, яка діє за відомчим принципом із жорстким централізованим визначенням цілей, змісту освіти, номенклатури навчальних дисциплін у межах даної освітньої системи;

2) модель розвиваючого навчання (В. В. Давидов, В. В. Рубцов) тлумачить організацію освіти як особливу інфраструктуру через широку кооперацію освітніх систем різного рангу, типу, рівня, що дозволяє забезпечити і задовольнити потреби різних соціальних прошарків населення, виступає як ланка соціальної практики;

3) традиційна модель освіти (Ж. Капель, Д. Равич) – це модель систематичної академічної освіти як способу передачі молодому поколінню універсальних елементів культури минулого, що дозволяє перейти до самостійного засвоєння знань, умінь, цінностей вищого рангу;

4) раціональна модель освіти (П. Блум, Р. Раньє, Б. Скіннер та ін.) передбачає таку її організацію, яка забезпечує засвоєння тільки таких культурних цінностей, дозволяє молодій людині адаптуватися в існуючій суспільній структурі;

5) феноменологічна модель освіти (А. Маслоу, А. Комбс, К. Роджерс та ін.) передбачає персональний характер освіти з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей, створення умов для самопізнання, саморуху індивідуальності. Саме цей напрям утверджується в Україні і має назву особистісно-орієнтованої гуманістичної моделі.

Існують і інші підходи до визначення моделей освітнього процесу у вищій школі. Але аналіз підходів до вищої школи, запропонованих українськими вченими (С. М. Ніколаєнко, В. С. Журавський, С. С. Вітвицька), показує, що всі вони спрямовані на підвищення якості підготовки спеціалістів із вищою освітою через впровадження інноваційних технологій і розповсюдження позитивного вітчизняного досвіду, наголошує С. М. Ніколаєнко, через забезпечення єдності соціального, культурного, економічного та наукового середовища, наголошує В. С. Журавський, а С. С. Вітвицька подає різні моделі освіти, спираючись на теорії зарубіжних вчених.

На основі аналізу вищеозначених моделей організації вищої освіти можна зробити висновок, що жодна з них не враховує конкретну ситуацію в Україні на ринку праці і тенденцію, яка має місце в плані працевлаштування молодих спеціалістів.

Сучасний ринок праці оцінює спеціалістів за рівнем їх фахових знань, вимагаючи диплом про вищу освіту. До спеціаліста з дипломом бакалавра висувають широке коло вимог як фахового, так і соціально-психологічного та соціально-педагогічного характеру. Так, спеціаліст повинен:

- мати фахові знання у своїй галузі і у споріднених із нею галузях знань;
- вміти організовувати свою діяльність, встановлювати результативні стосунки з діловими партнерами;
- бути здатним постійно працювати над удосконаленням змісту і методів роботи у вибраній сфері діяльності;
- бути здатним постійно орієнтуватись на спеціальні цінності своєї практичної діяльності як на мікро-, так і на макрорівні, вміти вибудовувати близькі, середні і далекі перспективі розвитку сфери діяльності;
- бути психологічно готовим переборювати труднощі, проявляти гнучкість, творчий підхід, винахідливість; мати сміливість у прийнятті неординарних, але виважених та обґрунтованих рішень, намагатися впроваджувати нові власні технології, а також адаптувати технології, запропоновані іншими спорідненими структурами, для досягнення більш високих результатів;
- вміти підбирати співробітників для успішної професійної діяльності у вибраній сфері (визначати психологічні особливості, схильності до певних видів діяльності і до самовдосконалення, рівні комунікабельності, конфліктності, креативного мислення, працездатності та відповідальності, вміння

працювати в групі, здатність поглиблювати знання у даній сфері діяльності й інші якості, які будуть сприяти чи шкодити успішності його професійної діяльності та даного закладу чи структури в цілому);

• вміти створювати колектив однодумців на певній ділянці роботи, щоб забезпечити сприятливий психологічний мікроклімат, високий рівень працездатності кожного і колективу в цілому.

У зв'язку з цим виникає потреба у створенні такої моделі організації вищої освіти, яка б враховувала вітчизняний і зарубіжний досвід підготовки спеціалістів, забезпечувала єдність соціального, культурного, економічного і наукового середовища, враховувала індивідуально-психологічні особливості кожного студента, а також чітко визначала обсяг конкретно-професійних компетенцій, якими мусить оволодіти майбутній спеціаліст у процесі навчання і особистісного розвитку у виші, щоб при оформленні на роботу за фахом спеціаліст міг чітко пояснити роботодавцю, у якому напрямку професійної діяльності він найбільш компетентний, і дати тим самим зрозуміти, який науковий і професійний потенціал є у нього як у спеціаліста та як його можна використати у майбутньому. Всім відомо, що кожне підприємство, фірма, структура планує поточну роботу і будує плани на перспективу, тому саме з цієї позиції вони оцінюють молодого спеціаліста. Цим і зумовлена необхідність більш чіткого і конкретного змісту професійної підготовки спеціалістів-бакалаврів, яка б давала можливість усвідомлювати обсяг і зміст майбутньої професійної діяльності у всіх її деталях.

Аналіз вищеозначених позицій довів, що, на нашу думку, модель підготовки спеціаліста з вищою освітою, особливо бакалавра, повинна бути науково- і практико-орієнтованою.

Цю модель ми, як і більшість вчених, назвали компетентнісно-формуючою. Вона тлумачить організацію підготовки спеціаліста-бакалавра через формування професійно важливих конкретних компетенцій, оволодіння якими дозволить випускнику бути готовим до виконання практичної діяльності за фахом, з одного боку, і удосконалення особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності й зростання, з іншого. Головними принципами роботи за даною моделлю для студентів спеціальності «Корекційна освіта (логопедія)» вибрані такі:

• визначення викладачем та доведення до свідомості студента професійної значущості кожної навчальної дисципліни;

• чітке виділення сукупності особливо важливих професійних компетенцій, які напрацьовуються при вивченні певної навчальної дисципліни;

• організація навчальної логопедичної практики з тим, щоб кожна з компетенцій впроваджувалась у практичну діяльність студента, аналізувалась викладачем і самим студентом на предмет рівня її сформованості, та випробувались шляхи її подальшого розвитку;

• систематична робота зі студентами щодо їх особистісного самовдосконалення, розвитку професійно важливих якостей через моніторинг та глибокий аналіз одержаних даних на індивідуальному рівні;

• широке висвітлення результатів навчально-практичної та наукової діяльності студентів у процесі фахової підготовки через участь в обговоренні професійних проблем, участь у студентсько-викладацьких конференціях, написання і публічний захист курсових і дипломних робіт, проведення професійно значущих заходів.

Отже, компетентнісно-формуюча модель підготовки логопедів, на нашу думку, є одним із ефективних варіантів підвищення якості підготовки практико-орієнтованих спеціалістів із вищою освітою (бакалаврів). Запропонована модель і принципи її діяльності дозволяють підготувати спеціаліста таким чином, щоб він був конкурентоздатний за фахом і не мав проблем із працевлаштуванням.

Список використаних джерел

1. Вітвіцька С. С. Основи педагогіки вищої школи: методичний посібник для студентів магістратури / С. С. Вітвіцька. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с. 2. Кашуба Л. В. Інноваційні освітні технології: ідеї, пошуки, впровадження / Л. В. Кашуба, А. А. Кендюхова // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти колекційної роботи у спеціальній школі. – К. : Науковий світ, 2006. – № 7. – С. 30-33. 3. Ніколаєнко С. М. Стратегія розвитку освіти України: початок XXI століття / С. М. Ніколаєнко. – К. : Знання, 2006. – 253 с.

к.психол.н., доцент Мартиненко І.В.
+38(050)5470940
irmartynenko@yandex.ua

KONCEPCYJNE PODSTAWY PSYCHOLOGICZNEJ DIAGNOZY KOMUNIKATYWNYM AKTYWNOŚCI DZIECI Z CHOROBAMI UKŁADOWYMI MOWY

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ДИАГНОСТИКИ КОММУНИКАТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ С СИСТЕМНЫМИ НАРУШЕНИЯМИ РЕЧИ

Martynenko I.V. Conceptual bases of psychological diagnostics of child's communicative activity with systemic disorders of speech.

Theoretic-methodological approaches to psychological diagnostics of communicative activity of preschool age children with systemic speech disorders are presented in article. The concept of research is based on such psychological principles: systemic, activity, personal focused and personality-communicative. According to them the special principles of realization of diagnostics are defined as: reflectivity, integrity of system, functional determinancy of communicative activity, its genetic-hierarchical structural-and-level organization, unity of consciousness and activity, etc.

Keywords: communicative activity, diagnostic principles, methodological approaches, communication, systemic speech disorders, preschool age children.

Мартиненко І. В. Концептуальні засади психологічної діагностики комунікативної діяльності дітей з системними порушеннями мовлення.

В статті представлено теоретико-методологічні підходи до психологічної діагностики комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення. Базовими у дослідженні визнано системний, діяльнісний, особистісно-орієнтований та особистісно-комунікативний підходи. У відповідності з цими концептуальними підходами визначено спеціальні принципи реалізації діагностики: відображуваності, цілісності системи, функціональної детермінованості комунікативної діяльності, генетико-ієрархічної структурно-рівневої її організації, єдності свідомості та діяльності тощо.

Ключові слова: комунікативна діяльність, принципи діагностики, методологічні підходи, системні порушення мовлення, діти старшого дошкільного віку.

Мартыненко И.В. Концептуальные основы психологической диагностики коммуникативной деятельности детей с системными нарушениями речи.

В статье представлены теоретико-методологические подходы к психологической диагностике коммуникативной деятельности детей старшего дошкольного возраста с системными нарушениями речи. Базовыми в исследовании признаны системный, деятельностный, личностно-ориентированный и личностно-коммуникативный подходы. В соответствии с этими концептуальными подходами определены специальные принципы реализации диагностики: отражательности, целостности системы, функциональной детерминированности коммуникативной деятельности, генетико-иерархической структурно-уровневой ее организации, единства сознания и деятельности и т.д.

Ключевые слова: коммуникативная деятельность, принципы диагностики, методологические подходы, системные нарушения речи, дети старшего дошкольного возраста.

Одним из основных условий развития ребенка, важнейшим фактором формирования его личности, направленного на познание и оценку самого себя через посредство других людей является общение (Л. С. Выготский, А.В. Запорожец, А.Н. Леонтьев, М.И. Лисина, С. Д. Максименко, В.С. Мухина, С.Л. Рубинштейн, А.Г. Рузская, В. Н. Синев, Е.О. Смирнова, Д.Б. Эльконин и др.).

Отечественная психологическая школа рассматривает общение как отдельный вид деятельности (коммуникативная), который может быть включен в другие деятельности и является необходимым условием социализации и гармоничного личностного развития индивида (А.А. Леонтьев, А.Н. Леонтьев, М.И. Лисина и др.)

При этом коммуникативная деятельность и ее значение для общего психического развития детей дошкольного возраста с системными нарушениями речи (далее - СНР), изучены намного меньше, чем общение ребенка с нормативным речевым развитием. До сих пор представления об особенностях и структуре коммуникативных нарушений детей с СНР остаются весьма размытыми, нечеткими, неконкретными.

Исследования коммуникативной деятельности детей с системными нарушениями речи на сегодня представлены педагогическим (логопедическим) и психологическим направлениями. Логопедические исследования общения детей с СПМ направлены на изучение речевого развития этих детей и коррекцию различных сторон речи (Г.А. Каше, В.А. Кондратенко, С.Ю. Коноплястая,

Р.И. Лалаева, И.С. Марченко, Р.Е. Левина, Н.Г. Пахомова, О.Г. Приходько, Н.В. Серебрякова, Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина, Л.Б. Халилова, С.Н. Шаховская, М.К. Шеремет и др.). Педагогами изучены различные аспекты развития коммуникативных умений в старшем дошкольном возрасте при СНР педагогическими средствами (О.С. Павлова, Л.Г. Соловьева, Е.Г.Федосеева), формирования коммуникативных умений младших школьников в рамках освоения ими учебной деятельности (О.Е. Грибова, Л.Б. Халилова, А.В. Ястребова.

В то же время анализ психологической литературы свидетельствует, что имеющиеся сведения освещают лишь отдельные аспекты коммуникативной деятельности детей с СНР и не дают целостного представления о ее структуре, системных особенностях, закономерностях развития. В работах Т.Н. Волковской, К.В. Ковыловой отмечается, что для детей с СНР характерны системные нарушения коммуникативной деятельности, которые препятствует общению с ровесниками и взрослым и приводят к коммуникативной дезадаптации [4;6]. На основании экспериментального исследования К.В. Ковылова делает вывод про трудности в осуществлении всех этапов коммуникативной детальности детей с СНР [6].

Высокая актуальность проблемы изучения коммуникативной деятельности детей старшего дошкольного возраста с СНР вызывает необходимость целенаправленного комплексного ее изучения и разработки психологических основ, направленных на оптимизацию общения этих детей. В связи с вышесказанным было проведено экспериментальное исследование, целью которого является определение особенностей развития коммуникативной деятельности у детей старшего дошкольного возраста с СНР. Особенности организации и проведения этого исследования потребовало определения наиболее значимых, с психологической точки зрения, подходов и принципов, в соответствии с которыми и были отобраны экспериментальные методы.

В исследовании коммуникативной деятельности детей с системными нарушениями речи мы руководствовались общепринятыми методологическими подходами в психологии, а также специфическими научными принципами специальной психологии и логопсихологии.

Под общепринятыми и наиболее актуальными для нашего исследования психологическими подходами мы прежде всего имеем ввиду системный, деятельностный и личностно-ориентированный подходы в изучении коммуникативной деятельности детей с системными нарушениями речи.

По мнению Б.Ф.Ломова, В.Н.Панферова, Н.В.Беломестновой [2; 3; 11] системный подход в психологии является обязательным и он предполагает анализ: 1) многомерности образования, 2) его многоуровневость и иерархичность, 3) многомерную классификацию его свойств, 4) признание его полидетерминированности и 5) изучение взятого образования в его развитии.

М.С. Роговин [9] выделил четыре принципа системного подхода:

1. Каждая рассматриваемая система обладает признаком целостности, т.е. у нее есть качественно новые свойства, не сводимые к свойствам суммы ее частей.
2. Система (ее строение) детерминирована своей функцией, которую называют системообразующей. Этот принцип является главным для функционального подхода, т.е. системный подход включает в себя функциональный.
3. Система находится в информационном и энергетическом взаимодействии со средой. Т.е. информационно-энергетический подход также включается в системный подход.
4. Любая система находится в процессе развития. Поэтому генетический подход также должен быть включен в системный подход.

Изложенные положения детерминируют оценку коммуникативной деятельности детей с СНР как систему. На наш взгляд, эти принципы нужно дополнить рядом определений, существенных при изучении коммуникативной деятельности как системного объекта.

1. На начальных этапах изучения коммуникативной деятельности не всегда возможно определить особенности. Первые данные носят операциональный характер и дают основания для подтверждения/отрицания гипотезы. Неизбежно эти дефиниции являются

дескриптивными, описывающими общение лишь в некоторых аспектах. Затем даются функциональные, компонентные и т.п. определения. И только на последних этапах исследования, обобщая все данные возможна дефиниция в виде системной модели с учётом фундаментальных функций коммуникативной деятельности.

2. Компонентами системы являются, прежде всего, составляющие ее элементы. В нашем исследовании это — отдельные компоненты коммуникативной деятельности, ее структурные составляющие, средства, коммуникативные умения, обладающие определенной степенью самостоятельности и, в совокупности, определяющие ее качественное своеобразие.

3. Важным показателем функционирования коммуникативной деятельности является целостность ее структуры. Психологическая структура коммуникативной деятельности предусматривает наличие отдельных этапов, каждый из которых обеспечивает определенную функцию, а все в совокупности определяют ее целостность как системы.

4. Исследование коммуникативной деятельности предполагает обязательное изучение в процессе реализаций его основных функций в процессе взаимодействия со средой, индивидуумами.

5. Особенную роль в реализации коммуникативной деятельности (далее – КД) выполняют системообразующие и системоформирующие факторы. Системообразующие факторы, внешние по отношению к ней, детерминируют ее возникновение. Системоформирующие факторы – это те объектные свойства действительности, которые дают возможность этой деятельности сформироваться. В связи с этим исследование коммуникативной деятельности детей с СНР старшего дошкольного возраста предполагает изучение и семьи, и межличностного общения в коллективе ровесников, и общение с педагогами.

6. В процессе исследования КД важно определить интегративные (или интегрирующие) ее механизмы. Это те механизмы, которые объединяют отдельные составляющие, согласовывают их функционирование и обеспечивают целостность всей деятельности.

Методологически и концептуально важным в исследовании коммуникативной деятельности детей с системными нарушениями речи старшего дошкольного возраста является также деятельностный подход, именуемый в психологии как субъектно-деятельностный (П.Я. Гальперин, С.Л.Рубинштейн, А.Н.Леонтьев, Y. Engeström, R. Miettinen). Деятельностный подход в психологии – это система методологических и теоретических принципов изучения психических феноменов, в соответствии с которыми основным предметом исследования является деятельность, опосредствующая все психические процессы [8]. Хочется особенно подчеркнуть, что мы разделяем позицию П.Я. Гальперина и А.Н.Леонтьева, которая гласит, что внутренний план сознания формируется в процессе интериоризации изначально практических действий, связывающих человека с миром человеческих предметов [7; 8]. Поэтому изучение коммуникативной деятельности предполагает экспериментальную работы непосредственно с субъектом общения - ребенком старшего дошкольного возраста с системными нарушениями речи, а также с представителями его ближайшего социального окружения – семьей, коллективом, педагогами, которые оказывают непосредственное влияние на коммуникативные действия этого ребенка.

Концепция нашего исследования базируется на понимании общения как особого вида деятельности, которая имеет свою структурную организацию, субъективно детерминируется и формируется под влиянием внешних факторов. В соответствии с современными тенденциями системно-структурной теории деятельности (G. Bedny, W. Karwowski), мы рассматриваем коммуникативную деятельность, как структурно и внутренне-организованную и состоящую из: предмета, потребности, коммуникативных мотивов, действий общения, задач, продуктов, функций, единиц и форм общения [12].

В то же время не только деятельность и системно-структурная ее организация определяют эффективность коммуникативной деятельности старшего дошкольника с СНР. Субъективно-значимыми являются не только интериоризированные действия, но и личностно-

значимые мотивы и установки субъкета общения. Таким образом, наше исследование концептуально соответствует и основным положениям личностно-ориентированного подхода в психологии (М.Н. Берулава, Е.В. Бондаревская, И.Я. Зимняя, В.В. Сериков, И.С. Якиманская, и др.). Личностный подход предполагает, что все психические процессы, свойства и состояния рассматриваются как принадлежащие конкретному человеку, что они производны от индивидуального и общественного функционирования человека и определяются его закономерностями [5]. Личностно-ориентированный подход - это принцип личностной обусловленности всех психических явлений человека, его деятельности, его индивидуально-психологических особенностей [5; 8].

Определяя в своем исследовании наиболее значимые аспекты личностно-ориентированного подхода, мы акцентируем внимание в коммуникативной деятельности на субъекте – его мотивах, целях, неповторимом психологическом складе, личности.

Личностный подход предполагает, что, в процессе исследования, максимально учитываются национальные, половозрастные, индивидуально-психологические, статусные особенности детей с СНР. Этот учет осуществляется через форму организации экспериментальной ситуации, через характер общения с ребенком. Адресованные ему вопросы, задания в условиях личностно-ориентированного подхода стимулируют личностную, интеллектуальную активность, поддерживают и направляют коммуникативную деятельность без излишнего фиксирования ошибок, промахов, неудачных действий. Личностно-ориентированный подход в нашем исследовании соответствует основным положениям гуманистической психологии А. Маслоу, К. Роджерса.

Мы считаем, что организация экспериментального исследования коммуникативной деятельности детей старшего дошкольного возраста с системными нарушениями речи, в соответствии с личностно-ориентированным, системным и деятельностным психологическими подходами позволяет наиболее эффективно оценить степень ее сформированности и выделить специфические особенности, которые отличают общения этих детей от принятого нормативным в детской психологии. Каждый из подходов является взаимодополняющим, поскольку они неразрывно связаны друг с другом в силу того, что личность выступает субъектом деятельности, которая имеет системно-структурную организацию и определяет его личностное развитие.

В то же время Т.Н. Волковская выделив понятия «личность» и «коммуникация» как базовые категории современной логопсихологии, в качестве ее частнонаучной основы рассматривает личностно-коммуникативный подход, позиционирующий взаимосвязь и взаимозависимость личности и коммуникативной деятельности в процессе формирования навыков социального взаимодействия. Мы разделяем мнение ученой, что личностно-коммуникативный подход является важным методологическим основанием логопсихологии и ключом к пониманию проблемы коммуникативных трудностей у детей с СНР, основу которого составляет теоретическое положение о взаимосвязи и взаимозависимости личности и коммуникативной деятельности в процессе формирования навыков социального взаимодействия. В соответствии с этим подходом мы рассматриваем особенности коммуникативной деятельности, коммуникативные трудности детей с СНР как системокомплекс, включающий личностный, коммуникативный и когнитивный [4].

Обобщая концептуальные подходы к экспериментальному изучению коммуникативной деятельности детей старшего дошкольного возраста с системными нарушениями речи, следует выделить основополагающие для нашей работы принципы: отражательности, детерминизма, единства сознания и деятельности, целостности, функциональной детерминированности коммуникативной деятельности и ее подсистем, генетико-иерархической структурно-уровневой организации КД.

Организация и реализация исследования коммуникативной деятельности в соответствии с описанными методологическими подходами и принципами позволит выделить не только ее особенности у детей

с системными нарушениями речи, но и определить закономерности, связанные с функционированием каждого структурного компонента, выявить субъективные тенденции и взаимосвязь с внешними факторами: семьей, коллективом ровесников детей старшего дошкольного возраста.

Список використаних джерел

1. Асмолов А. Г. Психология личности. Принципы общепсихологического анализа: Учебник. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 367 с. 2. Барабанщиков В. А., Ломов Б. Ф.: системный поход к исследованию психики // Психологический журнал. – 2002.- Т.23. - №4.- С.27-28. 3. Беломестнова Н. В. Системный подход в психологии // Вестник Оренбургского государственного университета, 2005, №10.- С.43-54. 4. Волковская Т.Н. Концептуальные основания системы психологической помощи детям с недостатками речи: монография. - М. : ГИД, 2012. - 396 с. 5. Зимняя И.А. Педагогическая психология: учебник для вузов. 2-е изд., доп., испр. и перераб. - М., 2000. - 384 с. 6.Ковылова Е.К. Психокоррекционная технология коммуникативного развития детей старшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи. - Дис. канд. психол. наук.- Н.Новгород, 2011. - 264 с. 7. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики.3-е изд.- М.: Изд-во МГУ, 1972. – 576 с. 8. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. - М.: Смысл, Академия, 2005. - 352 с. 9. Роговин М.С. Структруно-уровневые теории в психологии: методологические основы. – Ярославль: ЯрГУ, 1977. -79 с. 10. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: в 2 т. - М.: Педагогика, 1989. - 424 с. 11. Яковенко О.В. Системне мислення як творчий підхід до вирішення проблем // Наук. зап. НаУКМА. Серія Пед. психол. науки та соц.. робота. – 2008. – Т.84. – С.55-57. 12. W.Karwowski, G.Bedny. A Systemic-Structural Theory of Activity: Applications to Human Performance and Work Design.- CRC Press, 2006.

Candidate of Science,
Associate Professor Nykonenko N.V.
к.п.н., доцент Никоненко Н. В.
+38(050)4823852
nataliianykonenko@gmail.com

DEVELOPING OF THE TEACHING FRAMEWORK OF SPECIAL SCHOOL EDUCATORS

Nykonenko N.V. Developing of the Teaching Framework of Special School Educators.

It is proved that a special school teacher should obtain key competences common for a European teacher as well as special professional skills. The most important teaching skills became a basis for developing the teaching framework, corresponding the EU requirements. Four main levels of proficiency within the field are defined: foundation, developing, proficient and expert. Each level introduces the professional competences and the quality of its obtaining by a teacher in the following categories: general and professional preparation; teaching, learning and assessment; pedagogical communication and classroom environment; professional development, values and reflection.

Key words: education of special school teachers, professional competences of a teacher, teaching framework, key competences for life-long learning.

Никоненко Н.В. Розробка професійних компетенцій вчителів корекційної школи.

З метою дослідження шляхів підвищення якості навчання вчителів корекційної освіти проаналізовано «Ключові компетенції для навчання упродовж усього життя» та «Загальноєвропейські рекомендації для вчителів» – документи, затверджені в Раді Європи для підвищення рівня підготовки фахівців європейського рівня на сучасному етапі. Визначено систему професійних компетенцій, необхідних для ефективної діяльності за фахом викладачам корекційної освіти, у тому числі майбутнім, яка складається з чотирьох основних сфер діяльності освітян допоміжної школи і передбачає можливість визначення рівня володіння професійними навичками й уміннями.

Ключові слова: підготовка вчителів корекційної освіти, професійні компетенції вчителя, загальноєвропейські рекомендації для підготовки вчителів, ключові компетенції, освіта упродовж усього життя.

Никоненко Н.В. Разработка профессиональных компетенций учителей коррекционной школы.

Проанализированы действующие в Европейском Союзе документы, определяющие основные тенденции образования и компетенции, необходимые специалистам любой области знаний для построения успешной карьеры на каждом ее этапе, а также уровень подготовки учителя к преподавательской работе в терминах профессиональных умений и компетенций. Предложена система профессиональных компетенций, состоящая из четырех сфер деятельности и предполагающая возможность определения уровня владения навыками и умениями для подготовки учителей коррекционной школы в соответствии с рекомендациями Совета Европы.

Ключевые слова: подготовка учителей коррекционного образования, профессиональные компетенции учителя, общеевропейские рекомендации по подготовке учителей, ключевые компетенции, образование в течение всей жизни.

Problem identification. Reforms of higher education system in Ukraine introduce some inner changes for improving the quality of higher educational institutions graduators. For becoming highly motivated, flexible and active citizens adaptable for Ukrainian and European labour market they

should have obtained both basic knowledge of their professional field and key competences for lifelong learning developed and approved by the EU Parliament and the Council [2].

Assuming the fact, modern teaching frameworks corresponding European and Ukrainian values and teaching environment should be developed and adopted in Ukraine as well. Analysing educational documentation for teacher preparation we think that any subject teacher needs a special teaching framework for understanding the basic needs of the modern students and for undertaking the social responsibility for the new generation preparation for life. Nevertheless there are some frameworks developed for language teachers [4] and for teachers in general [1].

The objective of the present study. The main purpose of the current study is familiarizing educators with the first results of our research directed on improving the quality of special education teachers according to the requirements of the EU and sharing opinion on how to implement these ideas in the Ukrainian system of education by developing a teaching framework for special school teachers.

Undoubtedly, the professional activity of every subject teacher differs greatly. Thus its peculiarities should be taken into account. Unfortunately, there are no other adopted and ready to implement into the educational process frameworks for teachers of other subjects or for special education teachers.

One of the most complicated is the educational curriculum approved for the special school teachers. First of all, they are unique due to the special needs of their students. Special school teachers have to understand the needs of every student and realise his/her actual abilities and problems facing. This means understanding physical and/or psychological condition of students with certain disorders and being able to communicate effectively and to adopt the learning process according to the classroom environment. Secondly, special school teachers should be ready to teach any of the subjects available there.

Preparing future special school teachers we decided to accumulate the educational experience of our colleagues for developing a special framework for the needs of educators while providing assessment of our students as well as for the needs of the students who need a reliable tool for self-assessment. The framework could be also used for our potential students while acknowledging with the professional field of a special school teacher. Within the approach characterised above, the special school teaching framework should aim at lifelong learning, learner autonomy, integrated learning and shared control [3].

Therefore, developing the framework for successful teachers of special education we should take into account two basic papers developed and adopted by the EU as soon as Ukraine attempts to become an associate member of the EU and at the same time possesses no own corresponding documents on education. They are the key competences for life-long learning [2] and the teaching framework [4].

Following the teaching framework [4] we have determined four levels of professional competence for special school teachers: foundation, developing, proficient and expert. Each level introduces the proficiency and the quality of its obtaining by a future graduator or an employed special school teacher in the following categories:

1. General and Professional Preparation;
2. Teaching, Learning and Assessment;
3. Pedagogical Communication and Classroom Environment;
4. Professional Development, Values and Reflection.

The mentioned categories could be used to define both the readiness for the future responsibilities of a university student/graduator and the effectiveness of professional activities of a special school teacher.

1. General and Professional Preparation

The gathered in this group various competences both general and professional have to be mostly gained by the university students until their graduation and beginning of personal professional activity. All the skills are different thus there are common features: most of them could be obtained and correspondingly assessed while studying at the university due to the specific subjects taught there. The professional skills of a special education teacher mostly refer to the fields of pedagogy, psychology, anatomy, and physiology.

We observe the key competences for life-long learning [2] performed in the Lisbon strategy "Education and training 2010" as an essential part of any professional preparation in a high school as well as professional ones. Thus professional

competence assessment of a future special school teacher should include the eight key competences among the professional ones:

- from basic understanding of general pedagogical theories to developing personal theories of teaching and learning, sophisticated understanding of teaching methodologies;
- practice in composing lesson plans and conducting teaching process in the classroom;
- proficiency in using terminology, reference materials, understanding and accurate answering all learner questions;
- from being aware of learning styles, strategies, differences in types of learners to adopting learning process according to the learners' special needs;
- from basic understanding of psychological concepts on age, learning styles, multiple intelligences, learning strategies, special needs, affect and differences in types of learners to practicing own strategies while teaching and/or communicating with different categories of students;
- understanding of anatomy, physiological and psychological approaches for caring students with common types of special needs: physical disabilities, learning disabilities, communication disabilities, emotional and behavioural disorders, and developmental disabilities;
- obtaining the key competences for life-long learning [2]: communication in the mother tongue, communication in foreign languages, mathematical competence and basic competence in technology, digital competence, learning to learn, social and civic competences, sense of initiative and entrepreneurship, cultural awareness and expression.

2. Teaching, Learning and Assessment

Bearing in mind crucial needs and differences of his/her students, any special school teacher must be capable of designing lesson plans to meet student special needs and cover the standards, they should also perform knowledge of the course being taught and awareness of teaching, certain understanding of basic principles of methodology, approaches to lesson planning, content of the course, and its relations with other ones, design or select and administer effective assessments:

- understanding principles of lesson planning and syllabus design for students with special needs;
- using learning resources and materials (selecting, adapting, supplementing and using materials, teaching aids, digital resources);
- providing feedback on learner activities;
- understanding the difference in teaching systems of different subjects (language, mathematics, history, geography, arts etc.) and the ways of their possible adapting to the special needs of potential students;
- providing clear and simple system for assessing learning results;
- managing learning process (creating and maintaining a constructive learning environment).

3. Pedagogical Communication and Classroom Environment

Effective communication with students, regular updating a child's progress and immediately addressing any concerns that may arise is a key component of an educator's job aiming at creating a classroom environment of respect and rapport. At the same time being an educator always requires maintaining a professional appearance what includes dressing appropriately and acting professionally.

The proposed category joins professional skills a teacher performs while communicating with the students in the classroom during the lessons or after them:

- creating an environment of respect and rapport;
- establishing a culture for learning in the class;
- choosing an optimal style of communication with students with special needs;
- corresponding usage of verbal and nonverbal means of communication;
- managing student behaviour;
- organizing safe and specifically adapted physical space (teaching area, learning space, resource room)

4. Professional Development, Values and Reflection

Finally, teachers ought to make a commitment to own education and professional development and to perform a reflection on own professional actions and development. Educators should also be able to collaborate with other teachers and school staff, know how to discuss different issues with parents and how to come to decisions that have the best interests of the child in mind. They can also collaborate to make the school a safe, effective learning environment for all students and to improve the overall image of the school and the

instruction that takes place there.

- from planning own development to reflecting on teaching and learning, their results and possible objectives;
- teaching research;
- teamwork and collaboration within the educational community;
- performing professional roles and responsibilities;
- effective communication with families;
- participation in the professional communities.

Conclusion

Any teacher in the modern world must have a sophisticated understanding of the professional, social and moral responsibilities and to be aware of different roles within the institution for the development of the students, own development and other teachers as well. Teachers of special educational school are unique due to the special needs of their students, thus we need to take that fact into account while working out the teaching framework for special school educators.

For providing of assessment of own professional development a special school educator needs self-assessment checklists with detailed description of the mentioned general and professional skills. Developing such checklists is the aim of the following works in the field.

References

Danielson C. The 2013 Framework for Teaching Evaluation Instrument, available at: http://danielsongroup.org/books-materials/ (accessed February 15, 2015). 2. Key competences for lifelong learning (2010), Recommendation of the European Parliament and of the Council, available at: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11090_en.htm (accessed February 15, 2015). 3. Nykonenko N. V. Review of the latest achievements in education of correctional school teachers in the EU countries // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Педагогіка і психологія. – 2014. – Т. 22. – № 9/1. – Вип. 20. – С. 107-113. 4. Teaching Framework: Full Level Descriptors (2014), available at: http://www.cambridgeenglish.org/teaching-framework (accessed February 5, 2015).

к.п.н., доцент Савицький А.М
+38(095)8742800
savva2008@ukr.net

PROBLEM INDYWIDUALIZACJI NAUCZANIA DZIECI Z ZESPOŁEM DOWNA

ДО ПРОБЛЕМИ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З СИНДРОМОМ ДАУНА

Savitsky A. N. Individualized training of children with a Down syndrome.

In article on the basis of the analysis of scientific works of domestic and foreign researchers the problem of an individualization of training of children with a Down syndrome is considered; also data of rather psychophysical profile of children with genetic pathology are analyzed; features of anatomic and biological components of mental development of children with a Down syndrome are investigated; features of primary visual and spatial information processing are defined; psychophysical justification of use of the individualized training in development of children with a Down syndrome becomes; physiological bases of mental development of such children come to light and are studied strong and weaknesses of educational activity of children with this genetic pathology.

Keywords: children with a Down syndrome, an individualization, a training individualization, a psychomotor profile.

Савицький А.М. До проблеми індивідуалізованого навчання дітей з синдромом Дауна.

У статті на основі аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників розглядається проблема організації індивідуалізованого навчання дітей з синдромом Дауна; аналізуються дані щодо психофізичного профілю дитини з даною генетичною патологією, здійснюється дослідження анатомічних та біологічних складових розвитку психічних процесів дітей з синдромом Дауна; виявляються особливості в переважній обробці зорово-просторової інформації та відповідних можливостей експресивного мовлення; робиться психофізичне обґрунтування застосування індивідуалізованого навчання в процесі розвитку дітей з синдромом Дауна; виявляються фізіологічні основи розвитку психіки цих дітей та вивчаються слабкі і сильні сторони навчальної діяльності дітей з даною генетичною патологією.

Ключові слова: діти з синдромом Дауна, індивідуалізація, індивідуалізоване навчання, інклюзивна освіта, психомоторний профіль.

Савицкий А.Н. К проблеме индивидуализированого обучения детей с синдромом Дауна.

В статье на основе анализа научных работ отечественных и зарубежных исследователей рассматривается проблема индивидуализации обучения детей с синдромом Дауна; также анализируются данные относительно психофизического профиля детей с генетической патологией; исследуются особенности анатомических и биологических составляющих психического развития детей с синдромом Дауна; определяются особенности преимущественной зрительно-пространственной обработки информации; делается психофизическое обоснование использования индивидуализированного обучения в процессе развития детей с синдромом Дауна; выявляются физиологические основы психического развития таких детей и изучаются сильные и слабые стороны учебной деятельности детей с данной генетической патологией.

Ключевые слова: дети с синдромом Дауна, индивидуализация, индивидуализация обучения, психомоторный профиль.

Постановка проблеми. Індивідуалізація навчання є одним з основних направлень, за яким відбувались багато чисельні пошуки у педагогіці. Для формування новітніх підходів до індивідуалізованого навчання дітей з психофізичними порушеннями, зокрема дітей з синдромом Дауна особливого інтересу набуває аналіз досвіду, що накопичила педагогіка в умовах загальноосвітнього навчального простору.

Проблемою навчання осіб з обмеженнями психофізичного розвитку займались сучасні вітчизняні та іноземні фахівці в галузі корекційної педагогіки та психології (В. Бондар, Ю. Бріскін, Т. Гаврилова, О. Глоба, В. Липа, Б. Сермєєв, В. Синьов, Є. Соботович, Н. Стадненко, В. Тарасун, А. Шевцов, М. Шеремет та ін.). Провідні дослідники психомоторного розвитку дітей з синдромом Дауна сучасного періоду М. Бруні, С. Вайнерман, Н. Гіренко, П. Лаунтеслагер, П. Уіндерс та ін.

Ідея індивідуалізації була запозичена педагогікою безпосередньо з психології і, частково, із соціології – наук, предметом вивчення яких є людина. Так цей період в радянській педагогіці став початком теоретичнбого рівня і пов'язаний з ім'ям К. Ушинського. За його думкою, основна умова успішного виховання дитини – врахування її вікових та психологічних особливостей. Так як діти за своєю природою індивідуальні, вважав він, то загальні рецепти призвести до успіху не зможуть. К. Ушинський, як основоположник педагогічної антропології, закликав глибоко і всебічно, з позицій різних наук вивчати людину і в якості основного дидактичного принципу виділив принцип врахування індивідуальних особливостей дитини [6, с. 112].

Термін «індивідуалізація навчання» використовується в педагогічні літературі в різних значеннях. Таке положення обумовлене складністю самого педагогічного процесу, а також тим, що дане поняття знаходиться у постійному розвитку. Розглянемо декілька варіантів використання даного підходу у сучасній дидактиці.

Так за думкою авторів (А. Бударний, І. Бутузов, І. Закіров) індивідуалізація навчання – це така організація навчального процесу, при якій вчитель обирає способи, прийоми, темп навчання, що враховує індивідуальні особливості учнів, ступінь їх здібностей до оволодіння знаннями [2, с. 13].

Індивідуалізація навчання – знання сильних та слабких сторін учня, врахування особливостей кожного шляхом створення умов для їх розвитку (М. Мартинович, Т. Стульпінас, І. Чуріков).

П. Гальперін, А. Леонтьєв, А. Линда вбачають в індивідуалізації навчання організацію індивідуальної та самостійної роботи учнів.

За думкою Р. Щукіної індивідуалізація навчання – це само організаційна навчальна діяльність індивіда, що здійснюється у відносній незалежності від педагогічного впливу, за допомогою мотивів, цілей та змісту навчання, які змінюються в залежності від рівня психологічної готовності до навчання.

Для подальшого розуміння застосування форм індивідуалізованого навчання для дітей з синдромом Дауна маємо зупинитись на особливостях психічної діяльності в процесі навчання. Так, враховуючи дані нейроанатомії, проаналізуємо процеси пам'яті у дітей з синдромом Дауна. Так пам'ять – це закріплення, збереження і відтворення в мозку того, що відбувалося в минулому досвіді людини. Фізіологічною основою пам'яті є утворення в мозку тимчасових нервових зв'язків і їхня наступна актуалізація або відтворення. Пам'ять є основою формування інтелекту. Завдяки пам'яті фіксуються події минулого, узагальнюється досвід, набуваються певні знання та навички.

У дітей з синдромом Дауна пам'ять розвивається досить повільно, матеріал вони запам'ятовують лише після багаторазового повторення, швидко забувають і внаслідок цього не можуть в повній мірі використати ці знання на практиці. Причиною цього є певна недосконаліть замикаючої функції кори головного мозку, що і обумовлює малий об'єм і уповільнений темп формування нових умовних зв'язків та їхню недовговічність. Особливо у цих дітей страждає довільна пам'ять. Обсяг пам'яті суттєво звужений . При відтворенні заученого матеріалу часто спостерігають спотворення [3, с. 56].

В процесі розвитку співвідношення між довготривалою та короткочасною пам'яттю у дітей з синдром Дауна удосконалюється як в кількісному, так і в якісному плані. Краще розвивається довготривала пам'ять, в порівнянні з короткочасною.

У цілому за рахунок механічної більша

частина дітей з даною генетичною патологією здатна засвоїти навчальний матеріал. Це є подальшою основою для організації навчально-виховного процесу для цих дітей, що дасть їм можливість використовувати набуті знання, уміння в опанування предметів шкільного циклу, зокрема оволодіння навичками читання, письма, рахунковими операціями, навичками самообслуговування тощо.

Далі намагаємось проаналізувати можливі труднощі у навчанні дітей з синдромом Дауна, які виникають внаслідок недосконалої роботи психічних процесів. Так маємо достатньо даних щодо недорозвитку уваги у дітей з даною генетичною аномалією.

Отже, за даним фахової літератури увага – це виділення одних об'єктів психічної діяльності із множини інших і концентрація психічної діяльності на виділених об'єктах при одночасному абстрагуванні інших. Фізіологічною основою уваги є виникнення зони оптимального збудження в певних відділах кори головного мозку при більшому або меншому гальмуванні інших відділів кори[5, с. 27].

За даними наукової літератури і власними спостереженнями констатуємо, що увага дітей з синдромом Дауна знаходиться на досить низькому рівні. При розгляді об'єктів оточуючої дійсності діти не помічають їхніх суттєвих деталей, увага затримується лише на яскравих деталях об'єкта, які його часто не характеризують або є другорядними. Їхня цікавість об'єктом часто залежить від його фізичних характеристик та зовнішньої мотивації [3, с. 53].

Під час організованих занять їхня увага швидко розсіюється і внаслідок цього вони втрачають зв'язок з педагогом і не розуміють все, що він їм говорить Увага в них не стійка, її дуже важко сконцентрувати. Особливістю в проведенні занять є певний акцент на яскравих, сильних подразниках, які спрямовані на дитину. В результаті корекційно-розвивальної роботи у дітей в дошкільному віці складається незначне коло уявлень про оточуючий світ.

Дійсно ці діти мають специфічний профіль психомоторного розвитку. В цьому відношенні вони відстають від звичайних дітей і у них виявляються порушення в послідовності освоювання рухових навичок, розвитку мовлення та багатьох інших психічних процесів. Крім того, при синдромі Дауна, на відміну від інших форм відставання розумового розвитку, рухові порушення превалюють над інтелектуальними [5, с. 22].

На основі аналізу даних ми визначили основні теоретичні та практичні основи індивідуалізації шкільного навчання дітей з синдромом Дауна. Так виокремлено наступні компоненти освітньої діяльності:

- Інтелектуальна готовність (достатній запас знань про оточуючий світ, уявлення про закономірності явищ, рівень розвитку пізнавальних інтересів, рівень пізнавальної діяльності, психічних процесів, сформованість мислення, рівень розвитку наочно-образного мислення, сформованість символічної функції, уяви, усного мовлення);
- Психомоторна готовність (збалансованість процесів збудження і гальмування, становлення мови і мовлення, вербально-логічного мислення, розвиток дрібної моторики, зорово-моторної координації);
- Емоційно-вольова готовність (довільність поведінки, характер емоційності);
- Соціально-психологічна готовність (сформованість особистісного спілкування з дорослими, спілкування з дітьми, формування довільності);
- Особистісна готовність (сформованість до прийняття нової соціальної позиції школяра, сформованість пізнавального інтересу, рівень довільної поведінки, узгоджуваність мотивів, сформованість самооцінки).

Висновки. Аналіз літературних джерел та власний педагогічний досвід не вичерпав всіх питань пов'язаних особливостями індивідуалізації шкільного навчання дітей з даною генетичною патологією. Тим більше якщо перед нами постають проблеми не раннього і дошкільного періоду їх життя, а моменту навчання цих дітей у школі. В подальших публікаціях ми будемо намагатись ще глибше зрозуміти роботу нестандартного мозку дитини з синдромом Дауна, його пластичність та можливі компенсаторні перебудови і як наслідок вдало організований процес корекційного навчання і виховання дітей в умовах інклюзивної освіти.

Список використаних джерел

1. Бруни М. Формирование навыков мелкой моторики у детей с синдромом Дауна /М. Бруни // Пер. с англ. А.Курт. – М.:Связь-Принт, 2005. – 212 с. 2. Володько В.М. Індивідуалізація і диференціація навчання / В.М. Володько // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Зб. статей. – Ч.1. – К., 2000. – 136 с. 3. Катаева А. А. Дошкольная олигофренопедагогика. / А. А. Катаева, Е. А. Стреблева // – М.: Просвещение, 1988. 264с. 4. Коберник Г. І. Індивідуалізація й диференціація навчання в початкових класах: теорія та методика. / Г.І. Коберник // Монографія. – К.: Наук. світ, 2002. – 231 с. 5. Лаутеслагер П. Двигательное развитие детей раннего возраста с синдромом Дауна. Проблемы и решения. / П. Лаунтеслагер // Пер. с англ. О.Н. Ертановой. – М., «Монолит», 2003, 346с. 6. Фурман А. В. Психодіагностика інтелекту в системі диференціації навчання. / А.В. Фурман // Книга для вчителя. – К.: Освіта, 1993. – 224 с. 7. Шамова Т. И. Индивидуальный и дифференцированный подход в обучении / Т.И. Шамова // Активизация обучения школьников. – М.: Педагогика, 1991. 213с.

PEDAGOGIKA SOCJALNA, SOCJOLOGIA I FILOZOFIA NAUKI

д.соц.н., к.п.н., професор Афонін Е. А.
+38(067)2444659
bpafonin@gmail.com

OCENA KOMPETENCJI ZAWODOWYCH URZĘDNIKÓW W UKRAINIE: PROBLEMY, METODOLOGII, METOD

ОЦІНКА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ, МЕТОДОЛОГІЯ, МЕТОДИ

Afonin E. A. Assessment of professional competence of civil servants Ukraine: problems, methodology, methods.

Among the most common problems with the staff in the central and territories-cial government agencies and local governments still be in need of adequate understanding and comply with the requirements of the time, is the methodology and methods of assessment of civil servants. Particularly important this problem is due to the reform of the Civil Service of Ukraine, its approach to the system of Europe.

Keywords: civil servants, evaluation, assessment of professional competence, psychosocial characteristics, professional competence, annual assessment of civil servants.

Афонін Е. А. Оцінка професійної компетентності державних службовців україни: проблеми, методологія, методи.

Серед актуальних проблем роботи з кадрами в центральних і територіальних органах державної влади та органах місцевого самоврядування все ще залишаються такими, що потребують адекватного осмислення і приведення у відповідність до вимог часу, є методологія і методи оцінювання державних службовців. Особливої ваги ця проблема набуває у зв'язку з реформуванням інституту державної служби України, його наближенням до стандартів Європи.

Ключові слова: державні службовці, оцінка, оцінка професійної компетентності, психосоціальні властивості, професійна компетентність, щорічна оцінка державніх службовців.

Афонин Э. А. Оценка профессиональной компетентности государственных служащих Украины: проблемы, методология, методы.

Среди актуальных проблем работы с кадрами в центральных и территориальних органах государственной власти и органах местного самоуправления все еще остаются нуждающимися адекватного осмысления и приведения в соответствие с требованиями времени, является методология и методы оценки государственных служащих. Особое значение эта проблема приобретает в связи с реформированием института государственной службы Украины, его приближения к стандартам Европы.

Ключевые слова: государственные служащие, оценка, оценка профессиональной компетентности, психосоциальные свойства, профессиональная компетентность, ежегодная оценка государственных служащих.

Актуальність досліджуваної проблеми в цілому спричинює змінна природа, що її зазнає в контексті суспільно-трансформаційних процесів інститут державної служби, зокрема його переорієнтація з відомчого на функціональний порядок організації. Але передовсім актуальність проблеми спричинює зміна самосвідомості людини, в тому числі державного службовця. Зокрема, зміни зазнає такий її базовий компонент, як ідентичність. Поширений в середовищі тоталітарного суспільства механізм "соціальної ідентичності", в основі якої лежить психічна спроможність людини до ототожнення себе з зовнішніми групами і класами, приходить нова природа – "соцієтальної ідентичності", що грунтується на психичному механізмі тотожності себе з самим собою у контексті особистої цілісності й неперервності власного розвитку [1, с. 265-271].

Актуальність проблеми спричинюють також наростання конфлікту між новим змістом діяльнісної мотивації, що народжується, і старою практикою (методологією і методами) оцінювання державних службовців, що її віддзеркалює нині діюча в органах влади України щорічної оцінки державних службовців та непідготовленість (світоглядна і методична) вищих керівних кадрів до впровадження сучасних (тестових) оціночних процедур.

Стан розробленості проблеми. Оцінка діяльності державних службовців — це одна з найдавніших сфер практики і наукових досліджень. Водночас вона є такою, що потребує докорінного переосмислення (нового прочитання, сутнісного оновлення) в контексті нинішніх трансформаціних змін, яких зазнає українське суспільство і людина. За сталою європейскою практикою, гарантією ефективності такого осмислення стає міждисциплінарний синтез, у центрі якого

постає конкретна людина з її персональними матеріальними і духовними потребами, що дедалі стають все різноманітнішими. Адже нова особистість — це складна і багатознакова, своєрідна і неповторна сутність, органічно пов'язана з нинішніми динамічно змінними суспільними умовами, штовхаючими її на шлях інтенсивного і безперервного розвитку. При цьому якщо "зовнішні" суспільні чинники стають об'єктом разноманітних філософських, історичних, політичних, економічних, демографічних, соціологічних та інших гуманітарних досліджень, то "внутрішні" — предметом не менш розгалуженого психологічного аналізу.

Теоретичним підгрунтям таких досліджень стають фундаментальні положення вітчизняних та зарубіжних соціальних наук з проблем суспільства, особистості та суспільної діяльності (Б. Ананьєв, М. Вебер, Л. Виготський, Ч. Кулі, М. Кун, О. Леонтьєв, А. Маслоу, Дж. Мид, Г. Олпорт, Т. Парсонс, К. Роджерс, С. Рубінштейн, Дж. Уотсон та ін.), з основ теорії управління та побудови ідеальної моделі державного службовця (Д. Белл, М. Вебер, П. Влау, С. Дубенко, М. Крозье, Н. Нижник, Г. Сайман та ін.) та результати емпіричних досліджень, проведених українськими й зарубіжними соціологами, соціальними психологами і педагогами (Е. Афонін, Л. Бурлачук, О. Донченко, П. Лазарсьфельд, Н. Кузьміна, П. Фролов та ін.) [Детальніше див.: 12].

Модель оцінки чиновників вже давно сформувалася в державах з високо розвинутою ринковою економікою. Вона заснована на методологічних і теоретичних принципах раціональної бюрократії, що ретельно досліджена в працях західних науковців, працюючих в галузі державного управління (Р. Бейкер, Д. Белл, М. Вебер, В. Вільсон, П. Влау, Д. Колб, М. Крозье, С. Люблин, Г. Сайман, Д. Спосом, Ф. Тейлор та ін.).

При цьому схожість зарубіжних моделей оцінки проявляється в оптимальному використанні сучасних технологій і методів оцінювання кадрів, яка щільно пов'язана з іншими елементами системи кадрової роботи (добір, розстановка, професійний розвиток тощо). В той же час кожна країна має свою неповторну модель оцінки управлінських кадрів, свій набір критеріїв, що віддзеркалює ментально-психологічну орієнтацію чиновництва [2, с. 28].

Метою статті є обгрунтування авторської моделі оцінювання держаних службовців.

Виклад основного матеріалу. Методологічною основою для побудови авторської моделі оцінювання державних службовців стали архетипні засади державного управління, що їх розвиваються в рамках наукової школи аналітичної психології К.-Г. Юнга, Української школи архетипіки державного управління [3, с. 54-62] та тестової традиції американської емпіричної соціології, зокрема методу "логічного квадрату" американського соціолога Пола Лазарсфельда та його школи латентно-структурного аналізу (ЛСА) [4, с. 105-106, 123-129] процедура. Предметом оцінювання освітньо-професійного рівня державних службовців та визначення їх освітньо-професійних потреб стали компетенції та функції державного управління, закладені в освітньо-професійному стандарті (2007) магістра, котрий готується в Україні за спеціальністю "Публічне адміністрування" напряму "Державне управління".

Емпіричною основою авторського дослідження стало опитування держслужбовців, проведене у жовтні-листопаді 2014 р. в Дніпропетровській, Закарпатській, Львівській, Полтавській, Тернопільській, Чернівецькій областях та м. Києві. Всього опитано 821 держслужбовець. Стандартні відхилення при достовірних 95 відсотках і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять 2,12 — 3,54 відсотка. Метод отримання інформації: анкетування шляхом самозаповнення формалізованого запитальника за місцем роботи, навчання респондента. Соціодемографічний склад опитаних державних службовців характеризується переважанням жінок (66,6% проти 55,7% серед всього населення), осіб середнього віку (29,5% віком 30 — 39 років, тоді як серед загалу — 21,9% цього віку) та осіб з повною вищою освітою (92,2%, серед загального населення таких 21,2%).

Стан готовності державних службовців України до реалізації функцій публічного управління.

Загальні результати готовності держслужбовців до здійснення покладених на них повноважень представлено у таблиці 1, з якої видно, що рівень некомпетентності державних службовців сягає на сьогодні значення понад 80% в той час, як рівень готовності до здійснення ними "продуктивної дії" не перевищує 4,7%. Значною мірою цей показник доповнюється спроможністю чиновництва до реалізації своїх повноважень в режимі "негарантованої" дії (14,0%), тобто такої дії, яка ще становиться і в залежності від умов здійснення не є в цілому гарантованою.

Серед найрозвиненіших в системі державної служби виявляється характерна й для радянської доби адміністративна функція (18,7%), а найслабкішою за розвитком — мотиваційна функція публічного адміністрування (12,6%), яка в нових суспільних умовах є органічно пов'язаною з "демократією участі" та заохоченням громадян до співпраці з владою. Цим своїм результатом державна служба України впевнено відтворює формальну командно-адміністративну практику державного управління, але слабко відбиває гуманістичний зміст діяльності за нових умов суспільного розвитку.

Довідково можна зазначити, що здійснене 1987 р. на замовлення управління кадрів КДБ СРСР аналогічне (за 4-компонентною функціональною структурою: комунікативна, гностична, планувальна, організаційна, комунікативна функції) дослідження професійного рівня керівників нижньої та середньої ланок управлінської вертикалі радянської спецслужби виявило доволі високий рівень готовності цих керівників до здійснення комунікативної функції. Він, в залежності від рівня керівної ланки, коливався від 53,7% (у керівників нижньої ланки) до 67,9% (у керівників середньої ланки управління). Цей результат певною мірою віддзеркалював як оперативну специфіку спецслужби, так і загальні особливості радянської суспільної системи, провідні засади якої визначала державна ідеологія. Водночас суттєво низькою виявилася готовність керівників дослідженого відомства до здійснення ним гностичної (24,1% — 26,9%), планувальної (16,7% — 36,2%) та організаційної (14,8% — 37,2%) функцій державного управління [5, с. 183].

Є підстави очікувати, що оновлена в нових суспільних умовах і модернізована під час суспільної трансформації система державного управління потребуватиме в пріоритеті здійснення адміністративної функції державного управління. І в цьому контексті особливого смислу набуватиме думка американського політолога польського походження А. Пшеворського: "Демократія є визначеністю процедур за невизначеності результату" [6]. Певним віддзеркаленням цієї думки стає отриманий результат щодо рівня сформованості окремих компетенцій, які змістовно складають адміністративну функцію публічного адміністрування. Саме ця функція та її компетенції за рівнем сформованості у державних службовців є сьогодні найвищими. Зокрема, рівень сформованості цих компетентностей коливається в діапазоні від 9,9 % (для компетенції "прийняття управлінських рішень") до 36,6% (для компетенції "вирішення завдань діяльності за умов неповноти знань про об'єкт чи умови управління").

Динаміка психосоціальних властивостей та ставлення до політичної модернізації Українського чиновництва. Характеризуючи особливості становлення державно-управлінської еліти в України не можна обійти аналізом відмінності переходу до демократичного державного правління України і країн ЦСЄ. Так, у польському та угорському переходах домінували переговори; східнонімецькі, чехословацькі та болгарські переходи характеризувалися масовими мобілізаціями без насилля, тоді як переворот у Румунії був викликаний повстаннями, що супроводжувалися насильством, зіткненнями та вуличними сутичками [7].

Україна (відповідно до своєї природної соціокультурної специфіки, що її визначає "код національної культури"), схоже, втілює на своєму шляху до демократичного управління всі вищезазначені варіанти переходів та можливі компроміси своєї давньої та нової — радянської історії. Серед особливостей становлення політичної еліти та інституту державної служби в Україні, зокрема на початку Української незалежності, можна віднести, по-перше, перелицювання колишньої радянської, партійної та комсомольської номенклатури в еліту "демократичну", яке колишній директор

інституту соціології Угорської академії наук П. Тамаш назвав "купленою легітимністю". По-друге, висунення на керівні посади колишніх партійних керівників середньої та нижчої ланки при їхньому лояльному ставленні до колишніх перших осіб областей, міст, районів. По-третє, витіснення з органів управління представників гуманітарної інтелігенції, працівників вищої школи і заміна їх здебільшого спеціалістами сільського господарства та інженерно-технічними працівниками. По-четверте, зростання чисельності та поповнення еліти і номенклатури здебільшого за рахунок господарських керівників. По-п'яте, збільшення чисельності та впливу у складі номенклатури вихідців із сільської місцевості. Так, за даними центру А. Разумкова, 87% більшість української політичної еліти — це вихідці із сільської місцевості [8].

Новий етап українського суспільного проекту реформ, що розвивається на тлі таких знакових національних подій, як "помаранчева революція" та "революція гідності" набуває якісно нових — людських ознак. Нова психологія людини, що постала і позначила себе у політичній культурі "помаранчевої революції" віднині стає орієнтиром і джерелом незворотності модернізаційного процесу України на її шляху до ЄС.

У більш широкому суспільно-реформаторському контексті можна сказати, що саме соціально-психологічний фактор ніби у фокусі віднині зосереджує і віддзеркалює всі складнощі й перипетії сучасних суспільних, в тому числі й державно-управлінських змін. Так, академік РАН А. Брушлінський, підкреслюючи головний висновок, що його робить на основі аналізу повоєнної західноєвропейської історії відомий французький мислитель С. Московічі, зазначає: "1) психічне і соціальне неподільні, 2) психічне (вірування, пристрасті тощо) частіше, ніж це прийнято вважати, лежить в основі соціального (суспільних структур, продуктів, інституцій тощо) і тому 3) психологія складає підвалини соціології" [9, с. 6-7].

Іншими словами, успіх нинішніх суспільно-модернізаційних і державно-управлінських реформ лежить у решті-решт у площині відносин, що складаються між матеріальним та ідеальним, внутрішнім та зовнішнім, соціальним та психічним у людській природі, а конфлікти, що супроводжують суспільні перетворення, зосереджені, головним чином, у соціальних (соціально-політичних, соціально-економічних, соціально-культурних тощо) та психологічних (соціально-психологічних та психосоціокультурних) відмінностях, що їх несуть в собі державно-управлінська еліта і українське суспільства [10].

За авторською методологією дослідження [11] показники ідентичності розраховувалися на основі психосоціальних властивостей, виміряних нами на основі розробленого (2000-2002) на кафедрі клінічної та медичної психології Київського університету імені Траса Шевченка особистісного опитувальника БАД (Л. Бурлачук, Е. Афонін, О. Донченко). Авторами розроблено два варіанти методики: повний — для психологічних досліджень (56 запитань) і експрес-варіант (18 запитань) — для масових опитувань. Методика дозволяє вимірювати за шістьма бінарними шкалами-опозиціями соціально-поведінкові (психосоціальні) характеристики, котрі являють собою своєрідний історичний результат того, що не раз повторювалося в поведінці як однієї людини, так і в долі цілого народу.

Згідно з отриманими в досліджені даними, державні службовці та український суспільний загал усталено просуваються в напрямку нарощування своєї самодостатності. Найвиразніше її характеризують процеси змін, що відбуваються в природі ідентичності.

Так, станом на кінець 2014 р. сукупний показник самодостатності чиновників складає 34,3% в той час, як в суспільстві він є значно вищим — 44,9%. Водночас з двох можливих інваріантних форм-модусів (соціальної та соцієтальної) ідентичностей доволі впевнено стверджує себе і в середовищі державних службовців, і в суспільному загалі нова – соцієтальна природа ідентичності, яка станом на 2014 р. складає відповідно: в державно-управлінській еліті – 19,3%, в суспільному загалі — 24,3% в той час, як традиційна — соціальна природа ідентичності складає відповідно 15,0% і 20,6%.

Ще більшим виявився рівень готовності еліти до реформ, що його уособлює такий показник, як інтенціональність (78,8% — 2005 р. ; 51,8% — 2014 р.). Для суспільного

загалу цей показник склав (17,4 — 2002р. ; 44,4% — 2014р.). Водночас психологічна налаштованість на збереження та відтворення цілісності новоутворень виявилася: в еліті — (2,1% — 2005р. ; 6,0% — 2014р.), в суспільному загалі — (12,1% — 2002р. ; 10,9% — 2014р.).

Висновки. Підсумовуючи можна підкреслити, що дедалі з виходом України на шлях сталого розвитку і ствердження в суспільстві ліберальних цінностей оцінка державних службовців поступатиметься місцем на користь самооцінки і активної позиції управлінця, який розуміє спрямованість оцінки та її місце в кар'єрному рості випробуваного, довіряє процедурам оцінювання і сприймає цей процес як позитивне явище для себе, чітко усвідомлює переваги в своїй роботі, знає як їх усунути і має бажання виправити недоліки, що їх виявлено.

Для здійснення вищезазначеного необхідно:

— по-перше, щоб процес оцінки відповідав на три важливі питання: мета оцінки, роль оцінки в системі державного управління і відповідність методів оцінювання об'єктивним тенденціям, що нині мають місце в суспільстві і системі державного управління;

— по-друге, методологія оцінки має базуватися на міждисциплінарних знаннях і сучасних дослідженнях про людину та відбивати психологічний зміст діяльності державного службовця та його готовність до реалізації відповідних управлінських функцій;

— по-третє, особа, яка діагностується, має оцінюватися у сукупності всіх зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на її діяльність і поведінку.

Беручи до уваги необхідність максимальної об'єктивації оцінки державного службовця і водночас зростання його відповідальності, що грунтується на психокультурі самоконтроля працівника, вважали б за доцільне покласти в основу системи оцінювання тестові методики, що їх могли б розробляти і здійснювати спеціалісти.

Список використаних джерел

1. Афонін Е. А. Людська ідентичність та особливості її впливу на політику й державне управління / Е. А. Афонін // Концептуальні засади взаємодії політики й управління: навч. посіб. / Авт. кол. : Е. А. Афонін, Я. В. Бережний, О. Л. Валевський та ін. ; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова, В. В. Голубь, В. М. Козакова; Нац. ак. держ. управління при Президентові України. — К. : НАДУ, 2010. — С. 265-289. — Режим доступу : http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/Konzept_zasadi.pdf. 2. Алферов Ю. С., Курдюмова И. И., Писарева Л. И. Оценка и аттестация кадров образования за рубежем / Российское педагогическое агенство. — М., 1997. — 324 с. 3. Суший О. В. Психосоціальна культура державного управління : моногр. [Електронний ресурс] / О. В. Суший ; Національна академія державного управління при Президентові України, — К. : Світогляд, 2012. — 344 с. — Режим доступу: http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/Sushiy.pdf 4. Толстова Ю. Н. Измерение в социологии: Курс лекций. — М. : ИНФРА-М, 1998. — 224 с. 5. Афонин Э.А. Формирование общедидактических умений у руководителей контрразведывательных подразделений органов КГБ СССР: дисс. … к. пед. н. (специальность 20.03.08 — подготовка кадров органов и войск госбезопасности). — М. : ВШ КГБ СССР, 1990. — 252 с. 6. Афонін Е. А. Чи хочуть українці демократії? / Е. А. Афонін, О. В. Радченко // Дзеркало тижня. — 2009. — 29 травня. — С. 15. — Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/ chi_hochut_ukrayintsi_demokratiyi.html 7. Биро-Золтан С. Восточноевропейские элиты и переход к демократии / С.Биро-Золтан // На путях политической трансформации: политические партии и политические элиты постсоветского периода: сб. науч. работ. — М., 1997. — 250 с. 8. Украина в XXI веке: вызовы для политической элиты // Зеркало недели. — 2003. — № 44. 9. Московичи С. Машина, творящая богов / С. Московичи ; Пер. з фр. — М. : "Центр психології та психотерапії", 1998. — С. 560. 10. Афонін Е. А. Закономірності та особливості суспільно-трансформаційних процесів в Україні [Електронний ресурс] / Е. А. Афонін, О. В. Суший, Л.М.Усаченко // Український соціум. — 2011. — № 4. — С. 7-30. — Режим доступу : http://www.ukr-socium.org.ua/stok/Aktual/Afonin_4_2011.pdf 11. Архетипика как новое научное направление междисциплинарных исследований проблем государственного управления / Е. В. Суший, Э. А. Афонин // Гос. упр. в XXI веке: традиции и инновации: мат-лы 9-й междунар. науч. конф. (25-27 мая 2011 г.). Часть 3. — М. : Изд-во Московского ун-та, 2011. — С. 111-122. 12. Афонін Е. А. Оцінка кадрів у системі державного управління: проблеми, методологія, методи / Е. А. Афонін, В. В. Гриненко // Актуальні проблеми внутрішньої політики. — 2004. — № 4. — С. 241-250.

к.п.н, доцент Боксгорн В.В.
+380636973828,
boksgorn-v@mail. ru

HUMANISTYCZNA KIERUNEK JAK STRUKTURALNY ELEMENT SPOŁECZNO-PEDAGOGICZNEJ ПЕРЦЕПЦИИ PRZYSZŁYCH SPECJALISTÓW PEDAGOGICZNYCH I UNIWERSYTETÓW

ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПЕРЦЕПЦІЇ МАЙБУТНІХ СОЦІОНОМІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Boksgorn V. V. Humanistic orientation as a structural element of social and educational perception of future socionists of pedagogical universities.

Humanistic orientation is presented as a key characteristic

of social and educational perception, since it implies the perception of the nature of mutual influence subject, where teaching process is seen as a collaborative activity, a dialogue of equal participants on the level of interpersonal relationships with its characteristic subject-subject communication.

Social and educational perception is understood as the ability of a pedagogue, a teacher (in the broad sense of the word) of transforming in the direct subject-subject interaction information of holistic perception of social objects and teaching situations on a professional ground into didactic framework by solving the following: strategic (planning the results of interaction), tactical (choice of means and methods of influence), situational (reaction in action) problems.

Keywords: social and educational perception, humanistic orientation, socionomic professions.

Боксгорн В. В. Гуманістична спрямованість як структурний елемент соціально-педагогічної перцепції майбутніх соціономів педагогічних університетів.

У статті розглянуто гуманістичну спрямованість як структурний елемент соціально-педагогічної перцепції майбутніх соціономів педагогічних університетів, де педагогічний процес розглядається як сумісна діяльність, діалог рівноправних учасників на рівні міжособистісних взаємин з характерним для нього суб'єкт-суб'єктним спілкуванням. Соціально-педагогічна перцепція розуміється, як здатність педагога, вчителя (в широкому значенні цього слова), у процесі безпосередньої суб'єкт-суб'єктної взаємодії перетворювати інформацію цілісного сприйняття соціальних об'єктів та педагогічних ситуацій на професійній основі у дидактичну площину, вирішуючи: стратегічні (планування результату взаємодії), тактичні (підбір засобів та методів впливу), ситуативні (реакція у діях) задачі.

Ключові слова: соціально-педагогічна перцепція, гуманістична спрямованість, соціономічні професії.

Боксгорн В. В. Гуманистическая направленность как структурный элемент социально-педагогической перцепции будущих социономов педагогических университетов.

Гуманистическую направленность рассмотрено, как структурный компонент социально-педагогической перцепции, где педагогический процесс рассматривается как совместная деятельность, диалог равноправных участников на уровне межличностных отношений с характерным для него субъект-субъектным общением.

Социально-педагогическая перцепция понимается, как способность педагога, учителя (в широком смысле этого слова), в процессе непосредственного субъект-субъектного взаимодействия преобразовывать информацию целостного восприятия социальных объектов и педагогических ситуаций на профессиональной основе в дидактическую плоскость, решая: стратегические (планирование результата взаимодействия), тактические (подбор средств и методов воздействия), ситуативные (реакция в действиях) задачи.

Ключевые слова: социально-педагогическая перцепция, гуманистическая направленность, социономические профессии.

Постановка проблеми. Нині для нашого суспільства досить актуальним є завдання підвищення ефективності професійної освіти. Особливо гостро воно постає для представників соціономічних професій, де об'єктом праці є людина з її різноманітними проблемами і труднощами. Насамперед, це стосується педагогів, психологів, соціальних працівників.

У час соціально-економічних перетворень значущим є формування фахівця з високими професійними знаннями та уміннями, здатного максимально адаптуватися до теперішніх змін. Важливою складовою професійної підготовки виступає особистісна складова, яка підвищує ефективність виконання професійної діяльності. Тому зараз мова йде про формування не лише інформаційної складової, але і розвиток особистості майбутнього спеціаліста. Особливої актуальності ця проблема набуває для фахівців соціономічної сфери, які працюють у сфері професійних відносин "людина-людина". Цей тип професій передбачає безпосередню взаємодію з людьми, тому важливим є наявність особистісних якостей, що оптимізують процес сприйняття суб'єктів взаємодії.

Важливість сприйняття та оцінки стану соціальних об'єктів як професійно значущої характеристики описано у працях: Г. С. Абрамової, Н. О. Антонової, Л. С. Базілевської, М. В. Барни, А. С. Борисюк, Л. Ф. Бурлачука, П. П. Горностая, Т. М. Данилової, І. М. Кирилюк, О. О. Кондрашихіної, Р. Кочюнаса, А. Г. Лідерса, І. А. Мартинюк, В. Г. Панка, Н. І. Пов'якель, К. Роджерс, А. Г. Самойлової, С. Собкова, Н. А. Сургунд, Т. І. Федотюк, Н. В.Чепелєвої, Т.С.Яценко та ін.

Проблема підготовки фахівців соціономічної сфери, опинилася сьогодні на зіткненні багатьох загальнонаукових, соціальних, культурних і морально-етичних процесів. Значущою залишається роль фахівця – майстра педагогічної праці, носія загальнокультурних і національних цінностей, основою професіоналізму якого є постійне

самовдосконалення. Тому набуття педагогічної освіти передбачає не лише оволодіння системою знань та способами діяльності. Важливого значення набувають, адекватне сприймання дітей. Через це необхідно, щоб у системі професійної підготовки соціономів педагогічних спеціальностей опановували знаннями й практичними вміннями особливого виду: здатністю розуміти внутрішнє самобуття, самосвободу дитини, володіти прийомами педагогічного впливу для успішної організації взаємодії з учнями тощо.

У наукових працях М. Лук'янової, В. Маликова, М. Нечаєва, В. Пахальяна, В. Рубцова, Т. Чіркової, І. Богданової та ін. розкрито специфіку діяльності фахівця соціономічної професії (психолога, педагога, менеджера, юриста, соціального педагога тощо). За безумовної важливості досліджень сучасних науковців проблема стосовно систематизації та теоретичного осмислення соціально-педагогічної перцепції майбутніх фахівців соціономічних професій є недостатньо дослідженою.

Соціономічні професії передбачають постійну роботу з людьми та безпосереднє спілкування в процесі професійної діяльності. Тому не дивно, що до представників цих професій висуваються підвищені вимоги, оскільки об'єктом праці є інші люди.

Сучасні психологи Заходу і Сходу (Д. Аткінсон, Р. Бернс, Д. Джанпольські, В. Кан-Калик, І. Кон, К. Роджерс та ін.) знайшли безліч аргументів, які виводять вплив спілкування на розвиток емоційної та інтелектуальної сфер людини, становлення її як особистості, вважають, що в спілкуванні здійснюється своєрідна „презентація" внутрішнього світу особистості. Саме тому спілкування, будучи формою взаємодії однієї людини з іншою або з групою людей, виявляє певні людські властивості, розкриває, чого варта та чи та людина, суб'єктивний світ однієї людини для іншої.

Досі в центрі уваги дослідників у галузі психології педагогічної діяльності було суб'єкт-об'єктне спілкування, яке характеризується тим, що лише один з партнерів є повноправним суб'єктом (учитель, викладач), а іншому (учневі, студентові) відводиться роль об'єкта впливу та маніпуляцій з боку суб'єкта. Учені ж, які великого значення надають системі суб'єкт-суб'єктних взаємин у навчально-виховному процесі, розглядають педагогічну діяльность як таку професійну діяльность, яка принципово будується за законами спілкування [7].

У педагогічному спілкуванні, як і у будь-якому спілкуванні, виділяють три компоненти: комунікативний (передача інформації), інтерактивний (взаємодія), перцептивний (взаємосприйняття). Перцептивний компонент полягає у сприйнятті, розумінні та оціненні партнерами один одного [6].

Соціальна перцепція охоплює також сприйняття, розуміння та оцінення людиною самої себе, соціальних груп та очікування людини стосовно інших.

Отже, процеси комунікації супроводжуються постійними перцептивними діями тих, хто спілкується. Перцептивний компонент відіграє регулятивну роль у процесі спілкування [6].

В основі формування соціально-педагогічної перцепції є – особистість педагога як основного суб'єкту її творення; соціально-педагогічна перцепція формує педагогічну спрямованість і мислення; допомагає усвідомити й оцінити себе в ролі майбутнього педагога, розкрити свої здібності і ступінь готовності до педагогічної діяльності; виявляти і коригувати сформовані стереотипи професійного спілкування; сприяє формуванню гнучкого, індивідуального стилю педагогічного спілкування, формує міжпредметні якості, такі як культура зовнішнього вигляду вчителя, техніка і виразність мовлення, здатність до самоконтролю й саморегуляції; стимулює творче розв'язання практичних завдань. Тому соціально-педагогічну перцепцію розуміємо, як здатність педагога, вчителя (в широкому значенні цього слова), у процесі безпосередньої суб'єкт-суб'єктної взаємодії перетворювати інформацію цілісного сприйняття соціальних об'єктів та педагогічних ситуацій на професійній основі у дидактичну площину, вирішуючи: стратегічні (планування результату взаємодії), тактичні (підбір засобів та методів впливу), ситуативні (реакція у діях) задачі.

За нашим визначенням, соціально-педагогічна перцепція фахівця соціономічної сфери діяльності у педагогічному університеті, передбачає включення гуманістичної

спрямованості, як структурного компоненту, що детермінує процес сприйняття.

Поняття гуманізму, як суспільного явища, вперше з'явилось в епоху Відродження. На той час людство накопичило досить вагомі надбання в культурі, мистецтві, природничих та суспільних науках. Це була епоха заперечення норм життя середньовіччя з його жорстокістю людей один до одного, до природи, міждержавними війнами, переходу до нових стосунків.

Таким чином в історії людства з'явилась нова ідеологія, яка почала відстоювати найкращі сторони в відносинах між людьми, що заперечувала нерівність людей в фінансовому, майновому та інших відносинах. Ідея гуманізму полягає в закріпленні норм людяності в суспільстві, в звільненні людини від рабського, феодального способу мислення.

На сьогодні, досить вагомого значення у формуванні творчої особистості учня набула гуманна педагогіка Ш. О. Амонашвілі, яка базується на розумінні того, що дитина – цілісна особистість. Саме тому потрібно, щоб педагогічний процес захоплював її повністю, з усіма життєвими прагненнями й потребами. Навчання повинно стати для особистості сенсом життя, реалізуючи внутрішню готовність до розвитку, самостійності й морального становлення. Особистісно-гуманний підхід у тому й полягає, щоб необхідний для засвоєння в певний період педагогічного процесу зміст навчання зробити особистісно значущим для дитини. Педагог пояснює, що учень повинен усвідомлювати навчальну задачу як вільно обрану та приймати її на основі власного бажання. Ш. О. Амонашвілі підкреслював, що в педагогічному процесі повинен бути простір для творчості, винахідливості, фантазії. У своїй творчій роботі він використовував ряд цікавих прийомів роботи (мовні ігри; вчитель стає учнем; хорову відповідь; нашіптування на вухо; завдання в темряві; помилки вчителя, виконання учнями творчих завдань, участь учнів у виборі видів занять на уроці та ін.) [1].

Педагогічна технологія формування особистості учня молодшого шкільного віку, за Ш. О. Амонашвілі, базується на основних положеннях педагогіки гуманізму [1]:

Вчителі повинні вміти розуміти дітей, бо дитина маленька, але турбот у неї багато. Розуміти дітей означає стати на їхню позицію, шанувати їхні почуття, ставитися до їх турбот, як до серйозних і зважати на них. Ш. О. Амонашвілі вказує на те, що не треба підкоряти їх своїй владі, а, спираючись на їх сьогоднішнє життя, плекати паростки їхнього завтрашнього життя. Він пише: «Розуміти дітей – означає оволодіти щонайвищою майстерністю виховання маленької людини».

Кожний педагог повинен бути оптимістом. Він зобов'язаний вірити в «свою педагогіку, в силу виховання, у свою здатність перетворювати». Мова йде про діяльний оптимізм, коли педагог глибоко проникає в індивідуальність, внутрішній світ дитини, і в залежності від цього шукає методичні шляхи його перетворення – виховання, навчання і розвитку.

Вчителі повинні уособлювати людину майбутнього, людину нового складу. Кожний з учителів – творець долі кількох сотень дітей.

Принцип педагогічного гуманізму не повинен обмежуватися визнанням "зовнішньої свободи" дитини і її права [1].

Гуманістична спрямованість, на наш погляд – ключова характеристика соціально-педагогічної перцепції, передбачає сприйняття природи суб'єкту взаємовпливу, де педагогічний процес розглядається як сумісна діяльність, діалог рівноправних учасників на рівні міжособистісних взаємин з характерним для нього суб'єкт-суб'єктним спілкуванням.

Розглядаючи гуманістичну спрямованість у контексті формування соціально-педагогічної перцепції, де природа особистості дитини – це, по перше, її - фізичне, тілесне, підпорядковане всіма законами біології та фізіології; по друге, її свідомість, розумність, здатність ясного розуміння і осмислення обставин, по третє – внутрішній світ, внутрішнє самобуття, самосвобода.

Тобто гуманізм сприйняття базується на знаннях психолого-фізіологічних особливостей суб'єкту взаємодії, скажімо, якщо це підліток, то слід не тільки знати, а й любити його природу, приймаючи та ураховуючи як належне домінування ідеї статевого дозрівання підлітка і пошуку своєї ідентичності,особливої внутрішньої чуттєвості, численних соматичних, психічних і соціальних змін, що виражаються у протистоянні всьому зовнішньому світові.

Проектуючи свою діяльність, таким чином, педагог мінімізує дидактичні помилки у взаємодії з учнями, оскільки орієнтуючись на психолого-фізіологічні особливості адекватно не тільки сприймає а й проектує свою діяльність.

Вшанування пр. ироди особистості учня (урахування його психолого-фізіологічних можливостей), навіть тоді, коли він відмовляється виконувати поставлені вимоги, у такій ситуації означає, що кожна особистість має свій розвиток можливостей закладений у самій природі людини і, насамперед, у її активності. Активність людини значною мірою залежить від її функціонального стану. При цьому під функціональним станом розуміється комплекс характеристик тих функцій і якостей людини, що прямо або побічно обумовлюють виконання діяльності. Функціональний стан тісно пов'язаний з можливостями людини й актуалізацією в даний момент її психофізіологічних ресурсів.

Гуманістична спрямованість орієнтована на саморозвиток особистості, врахування природної індивідуальності, що зумовлена психолого-фізіологічними характеристиками.

Таким чином, ефективність педагогічної діяльності у системі «суб'єкт-суб'єкт» залежить від повноти і адекватності сприйняття педагогом особистості учня, адже педагогічна взаємодія завжди припускає паралельний процес міжособистісного пізнання, гуманістична спрямованість виступає як структурний елемент її формування, де обов'язковою його складовою є знання природної індивідуальності особистості учня.

Список використаних джерел

1.Амонашвили Ш. А. Основания педагогики сотрудничества // Новое педагогическое мышление / Под ред. А. В. Петровского. – М., 1989. – С. 144-177. 2. Бодалев А. А. Личность и общение / А. А. Бодалев. – М., 1983. 3. Галузинський В. М. Педагогіка: теорія та історія. / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – К.,1995. 4. Грановская Р. М. Элементы практической психологи / Р. М. Грановская. – Л., 1989. 5. Камычек Я. Вежливость на каждый день / Я. Камычек. – М., 1974. 6. Петровская Л. А. Компетентность в общении / Л. А. Петровская. – М., 1989. 7. Реан А. А. Психология познания педагогом личности учащегося / А. А. Реан. – М., 1990. 8. Семиченко В. А. Психология общения / В. А. Семиченко. – К., 1998. 9. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности / С. Д. Смирнов. – М., 1995.

к.п.н. Віцукаєва К.М.
+38(050)5129814,
vitsukaeva@mail.ru

OBECNOŚĆ ODPORNEJ MOTYWACJE DO PRZEJAWU WŁASNEJ POZYCJI – PEDAGOGICZNA UMOWA PRZYGOTOWANIA PRZYSZŁOŚCI SOCJALNEGO PEDAGOGA JAK SUBJEKTA FACHOWEJ DZIAŁALNOŚCI

НАЯВНІСТЬ СТІЙКОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ВИЯВУ ВЛАСНОЇ ПОЗИЦІЇ – ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЯК СУБ'ЄКТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Vitsukaeva K. M. The presence of constant motivation to display the own position - a pedagogical condition of future social teachersas a subject of professional activity preparation.

Annotation: The article suggests different levels of pedagogical co-operation within aneducational process which becomes an effective factor forming the constantmotivation to display the own position in the professional activity. The realization of the noted pedagogical condition through three key indexes: providing of success is in educational activity, providing of positive motivation of students, reason of future specialist is described. To the noted pedagogical condition there were certain requirements which must provide the productivity of student's preparationprocess.

Keywords: pedagogical condition, preparation of social teacher, subject of professional activity.

Віцукаєва К.М. Наявність стійкої мотивації до вияву власної позиції – педагогічна умова підготовки майбутнього соціального педагога як суб'єкта професійної діяльності.

У статті запропонована різнорівнева педагогічна взаємодія всередині навчального процесу, що стає дієвим фактором формування стійкої мотивації до вияву власної позиції у професійній діяльності. Описана реалізація означеної педагогічної умови через три ключові показники: забезпечення успіху в навчальній (професійно-орієнтованій) діяльності, забезпечення позитивної мотивації студентів, самомотивування майбутнього фахівця. До означеної педагогічної умови були визначені вимоги, що мають забезпечувати продуктивність процесу підготовки студента.

Ключові слова: педагогічна умова, підготовка соціального педагога.

Вицукаева Е.М. Наличие стойкой мотивации к проявлению собственной позиции – педагогическое условие подготовки будущего социального педагога как субъекта профессиональной деятельности.

В статье предложено разноуровневое педагогическое взаимодействие внутри учебного процесса, который становится действующим фактором формирования стойкой мотивации к проявлению собственной позиции в профессиональной деятельности. Описана реализация определенного педагогического условия через три ключевых показателя: обеспечение успеха в учебной (профессионально-ориентированной) деятельности, обеспечение позитивной мотивации студентов, самомотивирования будущего специалиста. К отмеченному педагогическому условию были определенны требования, которые должны обеспечивать продуктивность процесса подготовки студента.

Ключевые слова: педагогическое условие, подготовка социального педагога.

Постановка проблеми полягає у тому, що на сучасному етапі соціально-економічного розвитку української держави важливою є проблема професійної підготовки майбутнього соціального педагога, яка буде передбачати формування його як активного суб'єкта діяльності, як зрілу особистість з розвинутими професійно-важливими якостями. Суспільна практика вимагає великої кількості висококваліфікованих соціальних педагогів, які будуть здатні на належному рівні виконувати функції професійної діяльності в залежності від змін, що відбуваються в сучасному суспільстві.

Зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями полягає в тому, що досліджувана тема є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки, психології та педагогічних інновацій ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», яка займається вивченням актуальних питань теорії і практики інноваційної підготовки фахівців соціономічної сфери.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних дослідженнях привертається особлива увага до розвитку суб'єктного потенціалу особистості студента в навчально-виховному процесі педагогічного ВНЗ (Ю. Бабанський, З. Васильєва, М. Данилов, Е. Зеєр, А. Лебедєв, А. Трещев та ін.); забезпечення можливостей для індивідуально-професійного росту, самовизначення, саморозвитку, самореалізації студентів у виховному просторі ВНЗ (І. Ісаєв, Н. Крилова, А. Мудрик та ін.); визнання самоцінної особистості студентів і її прагнень до самоосвіти відповідно до ціннісних пріоритетів освіти (С. Архангельський, В. Сітаров, В. Сластьонін, Г. Чижакова та ін.); зміну глибинних значеннєвих утворень особистості, що є змістовною підставою здійснення суб'єктної діяльності особистості студента педагогічного ВНЗ (Г. Абрамова, Є. Белозерцев, О. Леонтьєв, Ю. Сенько та ін.).

Вирішення питань професійної діяльності та професійної підготовки соціальних педагогів висвітлено у працях таких видатних науковців, як О. Безпалько, І. Богданова, А. Галагузова, І. Звєрєва, А. Капська, Н. Кічук, Л. Міщик, Р. Овчарова, В. Поліщук, С. Харченко та ін.

Мета статті є обґрунтування наявності стійкої мотивації до вияву власної позиції у майбутній професійній діяльності як педагогічної умови підготовки студента як суб'єкта професійної діяльності. Завдання роботи: обґрунтувати реалізацію означеної педагогічної умови; до означеної педагогічної умови визначити вимоги, що мають забезпечувати продуктивність процесу підготовки майбутнього соціального педагога як суб'єкта професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Педагогічну умову наявність стійкої мотивації до вияву власної позиції у майбутній професійній діяльності ми розглядаємо як сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, що зумовлюють успішність протікання процесу підготовки студента – майбутнього соціального педагога як суб'єкта професійної діяльності. До об'єктивних факторів нами віднесено цільову, організаційно змістову, методичну забезпеченість освітнього процесу, а також функціонування в навчальному закладі розвивального освітнього середовища. До суб'єктивних факторів ми відносимо рівень сформованості суб'єктної діяльності в майбутнього соціальних педагогів [1, с.90].

Фактор мотивації більш широко розглядається в психолого-педагогічній літературі, спрямованій на вивчення питань ефективності навчальної діяльності (А. Маркова, А. Орлов, Л. Фридман та ін.), де також доводиться необхідність дослідження деяких індивідуально-психологічних властивостей, що впливають на формування так званої «позитивної мотивації» у процесі

навчання.

Зазначимо, що мотивація є процесом перетворення зовнішніх впливів (стимулів) у силу, що спонукує до внутрішньої активності особистості, механізм обґрунтування минулих, дійсних і майбутніх дій. До структури мотивації як вищого соціального регулятора включаються цінності, найбільшою мірою складні види діяльності, що детермінують соціальну поведінку, якою і є поведінка у сфері професійної діяльності. Мотивація – це налаштованість, прагнення людини щось зробити, виявити активність. Функція мотивування є необхідним структурним елементом загальної системи діяльності саме соціального педагога.

Професійна діяльність соціального педагога спрямована на сприяння успішній соціалізації особистості, тому в ході опанування цією діяльністю в майбутнього соціального педагога необхідно сформувати мотив освітньої діяльності, під яким розуміються всі фактори стійкої мотивації до вияву власної позиції у професійній діяльності; всі фактори, що спричиняють прояв освітньої активності: потреби, цілі, настанови, почуття обов'язку, інтереси і т.д. Мотив є наміром, що визначився, бажанням певної дії й, разом з метою, становить основний регулятор поведінки, включений у вищий рівень психологічної системи діяльності. Виходячи з цього, одним із найважливіших практичних завдань у нашому дослідженні є створення належної мотивації навчальної (професійно-орієнтованої) діяльності у студентів – майбутніх соціальних педагогів.

Отже, реалізація означеної педагогічної умови може бути розкрита через три ключові показники: забезпечення успіху в навчальній (професійно-орієнтованій) діяльності, забезпечення позитивної мотивації студентів - соціальних педагогів, самомотивування майбутніх соціальних педагогів.

Забезпечення успіху у навчальній діяльності передбачатимуть з боку викладача наявність підтримки студентів у вигляді створення певних умов діяльності. Такими умовами можуть бути дозування завдань, приклад з досвіду проходження соціально-педагогічної практики студента, схвалення і т. ін. Головне, щоб контекст діяльності сприяв формуванню й закріпленню в майбутніх соціальних педагогів віри у свої сили, у можливість досягнення навіть суб'єктивно складного результату. У реальній практиці це полягатиме у використанні принципу «маленької й швидкої перемоги». Успіх, який буде отриманий на початку виконання будь-якої справи, має мотиваційний заряд. Якщо показати студентові, що він уже має певні професійні досягнення (під час проходження соціально-педагогічної практики, в ході виконання індивідуальних дослідних завдань), нехай і незначні, це буде стимулювати становлення стійкої мотивації до професійної діяльності.

Створення ситуації успіху у процесі підготовки студента як суб'єкта професійної діяльності буде передбачати, що виконуючи навчальні завдання викладача, будь-яку іншу соціально-спрямовану діяльність, і навіть просто відвідуючи освітню установу, студент буде очікувати успіху, розвивати в себе звички й думки, що призводять до успіху. У реальній практиці це буде виражатися в тому, що викладач, спілкуючись зі студентами, буде використовувати позитивні твердження, відмовлятися від використання слів із часткою «не» або з будь-якою іншою формою заперечення (під час оцінювання професійних досягнень студента викладач, наприклад, говорить «добрий результат» чи «гідний результат», замість фрази «непоганий результат». Ставлячи перед студентом мету, викладач указує, чого треба досягти, а не на те, чого треба уникати («дайте творчу відповідь» замість «не давайте банальних, шаблонових відповідей»). Також у ході оцінювання будуть враховуватися конкретні можливості індивідуально кожного студента й завжди відмічатися позитивні зміни. Навіть самий незначний успіх студента буде відзначатися викладачем як певна перемога й рух уперед.

Забезпечення позитивної мотивації студентів передбачатимуть виявлення провідних мотивів конкретного студента й організацію навчально-виховного процесу так, щоб підкріплювати ті з них, які відповідають формуванню позитивної мотивації. У процесі професійної підготовки пропонований навчальний матеріал буде співвідноситися з особистим досвідом студента. Інформація, яка буде отримана на заняттях, буде спиратися на вже наявний у студентів досвід професійної діяльності, і водночас буде містить нові,

особистісно осмислені й такі, що збагачують, знання, то сама навчальна інформація починає мати мотивуючий потенціал. У цілому це створює активну настанову на позитивне прийняття професійної діяльності, що опановується. Студенти у процесі навчання самостійно будуть формувати особисті цілі, пов'язані із засвоєнням матеріалу, ставити творчі завдання, що вимагають застосування отриманих знань на практиці, формулювати проблемні завдання, які можуть бути вирішені тільки тоді, коли були б освоєнні певні знання й уміння, використовувати самоконтроль і самооцінка на заняттях, при оцінюванні соціально-педагогічної практики.

Однак, нами буде врахована й та обставина, що студент зміг бути зовсім не налаштований на виконання освітнього завдання, тобто робити все те, що вимагає від нього викладач. Тому замість апріорного осудження такого студента наші зусилля будуть спрямовані на виявлення його мотиваційного ресурсу, того, що студентові дійсно цікаво й що може його зацікавити в постановці й досягненні освітніх завдань. У процесі навчання таких студентів нами буде здійснена корекція негативних мотивів і стабілізація позитивних пізнавальних і соціально й значущих мотивів, у формі порівняння такого студента не з іншими успішними студентами, а з ним самим, його колишніми результатами, оцінювання його за індивідуальним внеском в те або те досягнення.

Однак, не завжди мотивуючих зусиль викладача достатньо для того, щоб студент досягав можливих для його потенціалу результатів і необхідно створити умови для самомотивування студентів. Індивідуально-дослідні завдання, самостійна робота, успішно буде виконуватися студентами тільки за наявності внутрішніх настанов на реалізацію професійної діяльності, що опановується. Самовмотивовування студентів буде досягатися за допомогою використання у процесі їхньої професійної підготовки таких прийомів, як поважне ставлення до студента, підкреслення його самоцінності, заохочення інтелектуальної ерудованості, допитливості й готовності до дослідницького ризику, готовності відповідати за свої вчинки, спиратися на власні сили; розвиток навичок спілкування в різних умовах і з різними людьми, активізація професійно-творчих можливостей, демонстрація практичного застосування досліджуваного матеріалу, залучення студентів у додаткові форми професійно-орієнтованої підготовки: олімпіади, конкурси, проекти. Сукупність цих прийомів, застосованих до конкретного студента, забезпечує створення в нього відчуття особистісної значущості й власного позитивного соціального й професійного статусу.

Розглядаючи підготовку майбутнього фахівця як суб'єкта професійної діяльності на особистісно-діяльнісному рівні, ми, спираючись на дослідження В. Сластьоніна [3], виокремлюємо такі її критерії (як певні інформаційні фіксатори стану суб'єкта): особистісна (мотиваційна, морально-психологічна), теоретична (когнітивна) і технологічна (операційно-діяльнісна) готовність [2].

Висновки. Отже означена умови яка, за нашим визначенням, має соціально-особистісну спрямованість, віднесено такі вимоги: вивчення й урахування об'єктивних і суб'єктивних факторів, що впливають на процес підготовки студента як суб'єкта професійної діяльності; орієнтація професійної підготовки фахівця соціальної сфери, з одного боку, на соціально-значущу цінність соціально-педагогічної діяльності, а з іншого – на розвиток їхньої творчої індивідуальності; формування мотиваційно-ціннісного ставлення студента до професійної діяльності, що становить зміст гуманістичної спрямованості його особистості; розвиток особистості майбутнього соціального педагога в освітньому процесі на підставі моделі особистості, що орієнтує освітній процес на перетворення пізнавальної, емоційно-вольової і дієво-практичної сфери особистості відповідно до ідеалу освіченості; активізація, осмислення й збагачення суб'єктного досвіду професійної діяльності студентам; використання (посилення) потенціалу соціального середовища університету в контексті побудови розвивального освітнього простору.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі ми вбачаємо у визначенні і обґрунтуванні наступних педагогічних умов підготовки соціального педагога як суб'єкта професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Віцукаєва К.М. Педагогічні умови підготовка майбутнього соціального педагога як суб'єкта професійної діяльності / К. М. Віцукаєва // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського: зб. наук. праць. – Одеса, 2011. – Вип. № 9-10. – С. 88-92. 2. Деревцова Е.Н. Готовность студентов педагогического колледжа к социальному партнерству: материалы региональной научно-практической конференции / Е. Н Деревцова // Актуальные проблемы социальной педагогики: опыт, инновации, перспективы. – Иркутск, 2007. – С.140-145. 3. Сластёнин В.А. Социальный педагог: готовность к профессиональной деятельности / В. А. Сластёнин. – М.: МГПУ, 1995. – 440 с.

к.фил.н, доцент Давиденко Г. В.
+38 (097) 967-72-56,
ganna.davydenko@gmail.com

ORGANIZACYJNE ZABEZPIECZENIE NAUCZANIA STUDENTÓW Z INWALIDĄ W WYŻSZYCH EDUKACYJNYCH ZAKŁADACH KRAJÓW UNII EUROPEJSKIEJ

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Davydenko H.V. Organizational Maintenance of Learning Process of Disabled Students at Higher Educational Establishments of the European Union Countries.

The article deals with an analysis of a typical organizational maintenance of inclusive educational process at higher educational establishments of the European Union. It is set up that inclusive learning process of disabled students usually includes, on one hand, work of administration, teachers, development workers and assistants, on the other, – organization of services and access. It is found out that methodical, didactics and organizational functions are distributed between temporal and permanent workers that create the static and dynamic special terms.

Key words: higher inclusive education, inclusive learning process, organizational maintenance of inclusive educational process.

Давиденко Г.В. Організаційне забезпечення навчання студентів з інвалідністю у вищих навчальних закладах Європейського Союзу.

Стаття присвячена дослідженню типової організації інклюзивного навчального процесу у вищих навчальних закладах Європейського Союзу. Встановлено, що організаційне забезпечення навчання студентів з інвалідністю включає, з одного боку, роботу адміністрації, викладачів, соціальних працівників та асистентів, з іншого, – організацію сервісів та доступу. З'ясовано, що методичні, дидактичні й організаційні функції розподіляються між тимчасовими й постійними працівниками, які створюють статичні та динамічні спеціальні умови.

Ключові слова: вища інклюзивна освіта, інклюзивний навчальний процес, організаційне забезпечення інклюзивного навчального процесу.

Давыденко А.В. Организационное обеспечение студентов с инвалидностью в высших учебных заведениях Европейского Союза.

Статья посвящена исследованию типичной организации инклюзивного учебного процесса в высших учебных заведениях Европейского Союза. Установлено, что организационное обеспечение учебы студентов с инвалидностью включает, с одной стороны, работу администрации, преподавателей, социальных работников и ассистентов, с другой, – организацию сервисов и доступа. Выяснено, что методические, дидактичные и организационные функции распределяются между временными и постоянными работниками, которые создают статичные и динамические специальные условия.

Ключевые слова: высшее инклюзивное образование, инклюзивный учебный процесс, организационное обеспечение инклюзивного учебного процесса.

Постановка проблеми. Для імплементації інклюзії у сфері вищої освіти України корисним є досвід держав Євросоюзу, які досягли в цій царині значних успіхів. Базовими аспектами цього досвіду є загальні принципи й підходи до студента з інвалідністю, форми роботи з ним та організація різносторонньої підтримки (асистування, тюторство, курування).

Питання західного досвіду інклюзивної освіти перебуває останнім часом у центрі досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: О. Безпалько, Є. Мартинова, О. Полякова, Т. Самсонова, Н. Шаповал, Є. Тарасенка, О. Шевцова; Г. Беккер, Ф. Амстронг, Дж. Деввіса, Н. Борисової, П. Бурдьє, Б. Барбера, К. Дженкса, Х. Кербо, М. Крозьє, Ф. Кросбі, П. Романова, В. Шмідт, К. Тейлора, О. Ярської-Смирнової тощо. Проте питання організації інклюзивного навчального процесу у вищих навчальних закладах Європейського Союзу залишається у вітчизняній науці малодослідженим, що й визначає актуальність публікації.

Метою статті є окреслення типового

організаційного забезпечення інклюзивного навчального процесу у вищих навчальних закладах Європейського Союзу.

Вивчення досвіду впровадження інклюзивної освіти в 56 вищих навчальних закладах вісімнадцяти країн Європейського Союзу дозволяє узагальнити найбільш дієві форми розподілу обов'язків, методичні, дидактичні й організаційні заходи, що складає узагальнену модель організації інклюзії в сучасному вищому навчальному закладі Європи.

Наведена модель передбачає, що неповносправний студент має такий рівень інвалідності, що дозволяє йому за спеціальних умов успішно перебувати у вищому навчальному закладі та засвоювати його програму, а його вік – від 16 – 17 років.

1. Етап професійної орієнтації;
2. Етап інформування (про вищий навчальний заклад країни, їхній фізичний доступ та можливості для студентів з певним типом особливих потреб);
3. Етап зарахування й оформлення документів (в тому числі й тих, що стосуються особливих потреб: анкети, особисті карти, подання на стипендію, субсидію тощо);
4. Початковий етап навчання й адаптації (найважчий період, коли студент психологічно й технологічно пристосовується до нового середовища, займається з психологами, проходить курси з орієнтування);
5. Основний етап навчання й реабілітації (студент навчається за програмами, графіками й дидактичними матеріалами адаптованими до його потреб й упродовж всього періоду отримує соціальну, психологічну, медичну й волонтерську допомогу з реабілітації);
6. Етап закінчення навчання й допомоги з працевлаштування.

Оскільки гаслом інклюзивної освіти у більшості європейських університетів є «Однакове ставлення й вимоги за рахунок створення спеціальних умов», то важливу функцію в організації навчального процесу відіграє організаційна структура, яка спеціалізується саме на створенні таких умов. Її структуру можна диференціювати на постійних / змінник працівників та внутрішньоуніверситестських (асистенти, тютори, волонтери, психологи) й зовнішньоуніверситестьких (соціальні працівники, психологи, працівники фінансових установ).

Р. Жаворонков так характеризує тимчасових працівників у вищих навчальних закладах Заходу: «До категорії «тимчасові працівники» відносять перекладачів-дактилологів, читців, писців, асистентів тощо. Вони працюють упродовж навчального року й звільняються після літньої сесії. Їх число й склад залежать від того, які студенти-інваліди обслуговуються в поточному році і які спеціальні умови необхідно створювати» [1, с. 15].

Розподіл обов'язків між тимчасовими й постійними працівниками з організації спеціальних умов залежить від кількості неповносправних студентів, які навчаються в університеті. Якщо на факультеті таких студентів небагато (від кількох чоловік до кількох десятків), спостерігається деяка універсалізація й інтеграція у виконанні обов'язків, якщо їх кількість від кількох сотень і більше, то дотримуються принципів: а) працівники діляться за категоріями інвалідності; б) працівники займаються визначеним питанням (диференціація обов'язків).

Спеціальні умови, що створюються поділяються на статичні (уже створені: ліфти, пандуси, голосова служба для слабочуючих, доцільна розстановка меблів в аудиторіях, наявність спеціального навчально-методичного матеріалу (аудіо книги, книги Брайля, презентації, тощо) та динамічні – ті, які потребують постійного вдосконалення та препарування під особливі потреби окремих студентів (курси з орієнтування, фізичний супровід, допомога на заняттях та під час підготовки до них тощо).

Внутрішньоуніверситетська організація інклюзивного навчального процесу включає а) адміністрацію й штат викладачів, які організовують роботу всіх студентів; б) сервіси та доступ; в) спеціальну службу по роботі з інвалідами. Остання скерована на надання послуг, які б доповнювали загальну роботу з організації навчального процесу та роботу зовнішніх (переважно соціальних) служб. Основна робота внутрішніх служб по допомозі особам з інвалідністю індивідуальна.

Вона скерована на вирівнювання умов навчання й перебування (сурдопереклад, допомога при складанні іспитів, допомога з пересування). Як правило, більшу частину цієї служби складають тимчасові працівники, які працюють на основі а) волонтерської добровільної роботи; б) оплачуваної роботи з фонду соціальної допомоги студентам-інвалідам (часто сам студент виділяє зі своєї допомоги частину коштів для наймання студента-асистента (тютора); в) оплачуваної адміністрацією вищого навчального закладу роботи асистента, репетитора, тютора.

Кількість спеціальних працівників по роботи з неповносправними варіюється від 3 – 5 / факультет (Німеччина) до 20 – 30 (Велика Британія) залежно від загальної кількості студентів та кількості студентів з обмеженнями медичного здоров'я. У кожній країні, згідно з рекомендаціями Ради Європи, по своєму вирішують питання кадрового забезпечення з обслуговування спеціальних потреб осіб з інвалідністю.

Так, у Греції при вищих навчальних закладах створено так звані «Місця Доступності» – універсальні служби, які надають послуги з інформування, консультування, асистування, фізичного супроводу і навіть просування по кар'єрних сходинках обдарованих студентів-інвалідів [2].

В Іспанії при усіх великих університетах створено «Офіси студентів з інвалідністю», де окрім самих неповносправних студентів, задіяні а) волонтери; б) штатні працівники, що працюють за грантами й відповідними програмами. Як зазначає директор Білоруського Офісу з прав людей з інвалідністю Еніра Броницька, яка вивчала такий досвід у країнах Євросоюзу, в Іспанії «рівень практичної підтримки, яку можуть отримати студенти з інвалідністю, залежить від університету, Офісу студентів з інвалідністю й потреб студента. Допомога може включати в себе: підтримку під час складання тестів, зміну навчального плану, гранти, безкоштовне навчання, спеціалізовану технічну підтримку, допомогу волонтерів, надання книг за системою Брайля, перекладача на жестову мову тощо» [2].

Натомість у ВНЗ Ісландії працюють Комітети з інвалідності, які акцентуються не стільки на вирішенні дидактичних проблем, скільки на забезпеченні доступу й технічного оснащення, які б компенсували дефіцит фізичних, комунікативних та пізнавальних можливостей.

З метою доцільної витрати коштів та людських ресурсів у низці країн Європейського Союзу запроваджують кількісно обмежені спеціалізовані посади (представники, інструктори, координатори), які організовують роботу добровільних, тимчасових та спеціальних працівників і є альтернативами об'єднань осіб (офісів, центрів тощо).

Так, а в Ірландії в положенні Міністерства освіти («Акт про університети») такий працівник визначається й забезпечується державою. Спеціальні працівники можуть об'єднуватися в поза університетські структури, які курують їхню роботу.

Наприклад, в Австрії функціонує мережа представників людей з інвалідністю та хронічними захворюваннями «Uniability», яка існує у форматі консорціуму. Завдання її представників у конкретному вищому навчальному закладі – інформаційна та організаційна підтримка. Входження у загальну структуру допомагає обмінюватися досвідом, вирішувати спільні питання на державному рівні й оцінювати загальну ефективність роботи.

Високого рівня компетентності й повноважень досягла система координаторів у Швеції. Якщо волонтери та соціальні працівники забезпечують переважно організаційні питання, вирішують проблеми доступу, побуту й комфорту, то координатор (один на факультет) зосереджений на навчально-дидактичній та інформаційно-ресурсній забезпеченості неповносправних студентів: а) індивідуальний рівень (супровід при складанні контролів, продовження сесії, індивідуалізоване складання); б) рівень типових потреб (запис і коректура текстів, додаткове репетиторство, сурдопереклад); в) загальний рівень (оформлення спеціальних кімнат, закупівля або створення аудіокниг, книг Брайля, призначення персональних асистентів).

Організація спеціальних умов в інклюзивному навчанні студентів з обмеженнями медичного здоров'я здійснюється з дотриманням принципів добровільності й конвенціональності. Це означає, що усі позаштатні працівники

(волонтери, асистенти, тютори) та безпосередні учасники-об'єкти інклюзії (студенти з інвалідністю та з хронічними захворюваннями) за власним бажанням включаються в процес запровадження спеціальних умов. І організатори й учасники можуть відмовитися від нього або ж модифікувати його, виходячи з власних потреб. Конвенціональність означає, що учасники інклюзивного навчання, які погодилися створювати спеціальні потреби для осіб з інвалідністю та модифікувати навчальний процес мають дотримуватися низки обов'язків та мають певні права.

Р. Жаворонков, який вивчав юридичні аспекти модифікації навчального процесу у вищих навчальних закладах Європи та США, узагальнив низку факторів, наявність яких може бути приводом до відмови у створенні спеціальних умов, зокрема, якщо «документи, надані студентом, не підтверджують наявність у нього інвалідності або необхідності створення відповідних спеціальних умов; документи не надані в установлений термін; створення необхідних спеціальних умов створює загрозу для здоров'я й безпеки інших осіб або тягне за собою принципові зміни освітніх програм чи потребує надмірного використання коштів» [1, с. 16].

До обов'язків студента з інвалідністю належить передовсім вимоги мінімальної самостійності, згідно з якими він має а) надати на початковому етапі письмові документи щодо специфіки його індивідуальних потреб; б) в подальшому усно або письмово повідомляти адміністрацію про динаміку перебігу його хвороби, процесу перебування у вищому навчальному закладі та зміну особливих потреб у зв'язку з вищевказаним; в) виконувати навчальну програму, адаптовану до його специфічних потреб в рамках спеціально створених умов. Права неповносправного студента повинні забезпечуватися зовні й поділяються на а) особисті (право на конфіденційність особистих проблем та стану здоров'я, факту наявності інвалідності); б) спеціальні (право на інформацію про фізичний доступ, спеціальні умови, перспективи працевлаштування; право на отримання спеціальних фізичних та методико-дидактичних умов тощо); в) загальні (право на реалізацію особистісного потенціалу на рівні зі здоровими однолітками; право на користування усіма можливостями та ресурсами, які надає університет).

Розширені права в інклюзивному процесі отримують викладачі, найголовніше – право визначати або модифікувати освітні стандарти у відповідності до потреб неповносправних студентів, але так, щоб це не принесло шкоди усім учасникам навчального процесу. Йдеться зокрема про навчальні програми, обсяг дисциплін, право на вилучення деяких предметів, доцільну модифікацію перебігу занять.

У Південно-західних країнах Європейського Союзу (Іспанія, Португалія, Греція, Італія) психолого-педагогічне забезпечення організовано за локальним принципом, за якого воно забезпечується передовсім внутрішніми ресурсами навчального закладу.

Так, у Португалії, згідно з «Законом про освіту» від 1997 року, за психологічний супровід студентів з інвалідністю відповідають штатні спеціалісти навчальних закладів. Вони мають здійснювати вказаний супровід комплексно, із застосуванням інноваційних методик, технічних засобів, а головне – різнопрофільно й комплексно (дидактика, психологія, соціологія, медицина). Найбільший акцент зроблено на студентах з психофізіологічними розладами. Основний і початковий метод роботи – складання індивідуального графіка та навчального плану за участю педагогів та батьків. Психолого-консультативна допомога надається впродовж усього терміну навчання.

У федеральних землях Німеччини працюють представники студентської соціально-педагогічної служби «Штудентенверк». У кожному вищому навчальному закладі є її представник та 1 – 3 виконавчих працівника. Організація має широке коло повноважень, компетенція яких поширюється передовсім на позадидактичні аспекти (доступ, проживання, харчування, адаптація, працевлаштування тощо). Фінансується з федерального бюджету та внесків студентів (близько 50 євро / рік).

Отже, в більшості країн Європейського Союзу є двоконтурна система психолого-педагогічного захисту й супроводу: залежна (місцева, внутрішньоуніверситетська) й незалежна (на рівні департаменту землі,

кантону, округу тощо та країни загалом). Методичні, дидактичні й організаційні функції розподіляються між тимчасовими й постійними працівниками, які створюють статичні та динамічні спеціальні умови. Типова організація інклюзивного навчального процесу у вищому навчальному закладі Європейського Союзу включає, з одного боку, роботу адміністрації, викладачів, соціальних працівників та асистентів, з іншого, – організацію сервісів та доступу. Штатні працівники з роботи з неповносправними студентами становлять, як правило, 3 – 5 осіб на факультет і працюють за принципами добровільності й конвенціональності. Кількість студентів з обмеженнями медичного здоров'я варіюється від 0,5 до 5%. В інклюзивному процесі і студенти, і викладачі мають чіткі права й обов'язки. Останні полягають у тому, що студенти повинні виявляти максимальний рівень самостійності, а викладачі – гнучкість й диференціацію в навчальному процесі.

Список використаних джерел

1. Жаворонков Р. Н. Технология высшего инклюзивного образования инвалидов, применяемая в Соединенных Штатах Америки [Электронный ресурс] : [Электронный журнал «Психологическая наука и образование»] / Р. Н. Жаворонков . – 2010. – № 5. – С. 13 – 22. – Режим доступа : www.psyedu.ru. 2. Мировые тенденции в доступном образовании [Электронный ресурс] : [Официальный сайт Международного консорциума «ЕвроБеларусь»] . – 2014. –Режим доступу до журн.: http://new.eurobelarus.info/news/society/ 2014/01/30/mirovye-tendentsii-v-dostupnom-obrazovanii. html

Дрозд О.В.
+380673989185
elenad1208@mail.ru

WŁAŚCIWOŚCI WYCHOWAWCZEJ PRACY ZNASTOLATKAMI W WARUNKACH POZASZKOLNEGO EDUKACYJNEGO ZAKŁADU

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Drozd E.V. Features of educator work are with teenagers in the conditions of out-of-school educational establishment.

The article is sanctified to the study of features of juvenileperiod and basic educator work assignments with teenagersin the conditions of outschool scientist of establishment, sent to forming of the all-round developed, humanepersonality.

Keywords: transitional age, dysmorphophobia, newformation, educational potential.

Дрозд О. В. Особливості виховної роботи з підлітками в умовах позашкільного навчального закладу.

Статтю присвячено вивченню особливостей підліткового періоду та основним напрямкам виховної роботи з підлітками в умовах позашкільного закладу, спрямованої на формування всебічно розвиненої, гуманної особистості.

Ключові слова: перехідний вік, дисморфофобія, новоутворення, виховний потенціал.

Дрозд Е. В. Особенности воспитательной работы с подростками в условиях внешкольного учебного заведения.

Статья посвящена изучению особенностей подросткового периода и основным направлениям воспитательной работы с подростками в условиях внешкольного ученого заведения, направленной на формирование всесторонне развитой, гуманной личности.

Ключевые слова: переходный возраст, дисморфофобия, новообразование, воспитательный потенциал.

Постановка проблеми. Сьогодні суспільство страждає від серйозного дефіциту позитивного впливу на наших дітей. Тим більше, що якісні зміни макросередовища супроводжуються деформацією сім'ї, котра не виконує важливу функцію формування у дітей почуття психологічного комфорту, захищеності.

Школа, як соціальний інститут, має широкі можливості для формування в учнів толерантності. Ці можливості можуть бути реалізовані і у діяльності позашкільних навчальних закладів, важливим завданням яких є організація виховної роботи з дітьми у вільний час.

Основою діяльності позашкільних установ є творчі об'єднання дітей за інтересами, в результаті чого часто виникають різновікові спільноти, в яких у дитини можуть бути сформовані гуманістичні цінності і реальна готовність до толерантної поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічні особливості підліткового віку у своїх працях розкривають

Л. Божович, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Д. Ельконін, Е. Еріксон, О. Запорожець, І. Кон, К. Левін, О. Леонтьєв, Р. Немов, Ж. Піаже, С. Холл, Е. Шпрангер.

Концепція позашкільної освіти і технології педагогічного процесу в позашкільному навчальному закладі знаходимо в дослідженнях О. Биковської, В. Вербицького, Л. Ковбасенко, О. Лебедєва, Г. Пустовіта, Т. Сущенко та ін.

Метою статті є вивчення психофізіологічних особливостей підлітків та особливостей їхнього виховання в умовах позашкільного закладу.

Виклад основного матеріалу. У педагогічній і психологічній літературі підлітковий вік представлений на фоні протиріч і проблем, його ще називають «періодом контрастів», «перехідним віком», оскільки в житті підлітка відбувається криза фізіологічного, соціального та психологічного розвитку. Підліток – ще не цільна зріла особистість, тому особистісна нестабільність проявляється у боротьбі протилежних рис, прагнень. Отже, психіка підлітка проходить короткі, але бурхливі стадії – кризи, впродовж яких відбуваються значні зрушення в психічному розвитку дитини і вона різко змінюється [6, с. 58]. Оцінка місця підліткового періоду в загальному процесі онтогенезу ніколи не була однозначною. К.Корсак «кризу підліткового віку» називає екстра педагогічною проблемою, яка має шанси бути розв'язаною лише за умови використання доробку багатьох наук [5, с.5].

Багато прихильників має вікова періодизація В. Крутецького, за якої підлітковий вік охоплює межі 11-15 років. Зовсім інша градація використовується за кордоном, де «підлітковий вік» включає більш тривалий період – від початку статевого дозрівання аж до повної дорослості і сформованості (12-18 років, зрідка навіть 15-20 років) [5, с.6]. Межі вікових періодів відносно рухомі, оскільки природний потенціал дітей і виховний вплив на них різні.

Ми спираємося на детальний аналіз кожного року життя підлітка, запропонований А. Гезелл:

10 років – золотий вік, дитина врівноважена, легко сприймає життя, довірлива, мало турбується про зовнішність.

11 років – починається перебудова організму, дитина стає імпульсивною, з'являється негативізм, бунт проти батьків.

12 років – ставлення до світу стає більш позитивним, зростає автономія підлітків від сім'ї, дітям притаманне розуміння, терпимість, почуття гумору.

13 років – підліток стає більш інтровертованим, самокритичним і чутливим до критики, зростає вибірковість у дружбі.

14 років – інтроверсія заміняється екстраверсією, зростає впевненість у собі, підліток експансивний, енергійний.

15 років – розвивається дух незалежності, початок свідомого самовиховання [6, с.50].

На думку Ж. Піаже, для того, щоб подолати дитячий егоцентризм, потрібні дві умови: по-перше – усвідомити своє «Я» в якості суб'єкта; по-друге – скоординувати свою точку зору з іншими, а не розглядати її як єдину [2, с. 40]. На думку Ж. Піаже, це не може відбутися раніше 10-12 літнього віку [2, с. 15], і ймовірне лише при певному рівні розвитку інтелекту і достатньому досвіді спілкування з іншими людьми, що дає можливість розвиватися механізму «децентралізації» і здатності уявити себе на місці іншого [2, с. 8]. У старшому підлітковому віці характерним стає рефлексивне мислення, що є ознакою розвитку самосвідомості, пошуку власної ідеології, яку Е. Еріксон трактує як «пошук символу віри».

Ж. Піаже підкреслює важливість «розвитку суб'єктивної позиції дитини в подоланні власних егоцентричних установок» і характеризує підлітковий вік, як найбільш сензитивний період для подолання егоцентризму.

Оцінка місця підліткового періоду в загальному процесі онтогенезу ніколи не була однозначною. В. Сухомлинський називає підлітковий вік «другим народженням людини», «народженням конкретної людини – чоловіка чи жінки» [7, с.345]. Адже проблеми підлітка підсилюються змінами гормонального фону його організму, тіла і відчуттів, що вносять додаткову гостроту до нестійкої поведінки. Підлітковий період супроводжується так званою дисморфофобією, що виявляється у стражданнях дитини через свій зовнішній

вигляд. Наприклад, підлітку здається, що в нього стирчать вуха, довгий ніс, криві ноги. Дитина думає, що вона гірша за всіх, що вона неповноцінна, тому починає уникати контактів із людьми, помилково вважаючи, що всі навколо тільки й звертають увагу на її комплекси. Така фрагментарність образу себе супроводжується неприємними явищами: тривогою, пригніченням, невпевненістю в спілкуванні, відлюдькуватістю, постійними спробами приховати свій стан.

Зазвичай, між 10-13 роками спостерігається певна невідповідність між реальним і ідеальним образом себе, що сприяє прогресу в мисленні: воно стає більш критичним по відношенню до себе. Великий вплив на формування самоповаги має середовище, в якому знаходиться підліток. Придушення ініціативи, ігнорування інтересів і потреб, або ж навпаки завищена самооцінка призводять до порушення суспільної адаптації, зниження рівня толерантності.

У цьому віці, на нашу думку, спостерігаються реакції, коли підлітки для самореалізації вибирають ті сфери діяльності, в яких необхідно долати певні труднощі. У взаємовідносинах вони намагаються продемонструвати, що неуспіх в якійсь одній галузі вони можуть компенсувати успіхами в іншій. Тому успіхи в творчій діяльності, навчанні, міжособистісних взаєминах допомагають дитині досягти єдності та інтеграції внутрішнього світу і образу своєї зовнішності.

Велику роль у формуванні особистості підлітка відіграють психологічні новоутворення віку: самооцінка та самопізнання, рефлексія, пошук ідеалу, почуття дорослості, причому, на переконання І. Беха, почуття дорослості, властиве молодшому підліткові, не є обов'язково усвідомлене, бо виступає для підліткового віку специфічною формою самосвідомості, соціальним за своїм змістом. За визначенням В. Кутішенко, новоутворення – це новий тип побудови особистості та її діяльності, психічні й соціальні зміни, що вперше виникають на певному віковому ступені і визначають свідомість дитини, її ставлення до середовища, його внутрішнього і зовнішнього життя, весь хід її розвитку в даний період [6, с.23].

Вивчення наукової літератури з даної проблеми показало, що підлітковий вік вважається найскладнішим із усіх вікових періодів, адже це час становлення особистості, зародження основ духовності, формування моральних установок у ставленні до себе, до людей, до суспільства.

У підлітковому віці закладаються основи подальшої соціальної поведінки особистості, здатність до емпатії або конфліктність, позитивне або свідомо негативне ставлення до іншої людини, тому дуже важливо допомогти підліткові обрати такий напрям позашкільного навчального закладу, який розкриє його творчий потенціал, сформує кращі людські якості.

Навчально-виховний процес у позашкільному закладі здійснюється безпосередньо через спілкування, а джерелом дисципліни є не вчитель, яким би не був його авторитет, а праця. Дитина стає центром професійної уваги педагога, який допомагає їй знайти своє місце в житті.

На думку Т. Сущенко, головна особливість позашкільного педагогічного процесу полягає в тому, що він будується на взаємній співтворчості педагогів і дітей, на їхній дружбі і духовній спільності, на визнанні самоцінності особистості дитини, на взаємодопомозі і взаємній зацікавленості у спільному успіхові і результаті діяльності [8, с. 36].

Виховний потенціал позашкільного навчального закладу зумовлений такими чинниками, як: особливі відносини, які найкращим чином залучають кожну дитину до активної перетворюючої діяльності; забезпечення можливості практичної реалізації творчих інтересів і здібностей; вільний вибір виду діяльності; реалізація відповідних навчально-виховних технологій [8, с. 36].

Як показує аналіз науково-педагогічної літератури і передового педагогічного досвіду, виховний потенціал позашкільних навчальних закладів включає такі компоненти: збагачення, а не «урізання» дитинства, відсутність будь-якого примусу і тиску на дитину (ніякої селекції, кількісних оцінок, стресових ситуацій); партнерство; демократичний стиль і норми людських відносин; свобода вибору; безконфліктність стосунків між педагогом і вихованцями; оптимістична налаштованість;

радість; терпимість; взаємодопомога; тісні контакти з батьками і соціальним середовищем; самоврядування учнів; виховання в дусі спільного для всіх і соціальної відповідальності за це спільне; широкий спектр програм гурткової роботи [9, с. 7].

Творчість народжується не за принципом «тому що» або «для того, щоб», а «незважаючи ні на що», тобто, процес творчості – це реальність, що виникає спонтанно, незаплановано, непередбачувано [1, с.91]. Чим багатший внутрішній, духовний світ особистості, тим вона багатогранніша, тим більше усвідомлюється нею той факт, що кожна людина – це неповторний світ, який треба приймати таким, яким він є, що, звичайно, не виключає суспільний вплив і психолого-педагогічну корекцію поведінки людини.

Аналізуючи справжню духовну свободу особистості, І.Бех наголошує, що якраз сходження особистості до рівня морально-духовної творчості й заглиблення у цей процес дає їй змогу постати над етичною нормативністю як культурними приписами, перетворити її у власний морально-розвивальний потенціал. За такої умови, на думку вченого, особистість, проявляючи надситуативну активність, уподібнює себе до справжнього творця морально-духовних цінностей і дієво утверджує їх [3, с.4]. Отже, творчі здібності визнаються засобом відкриття свого «Я», надихають особистість на подолання стереотипів і конфліктів, дають змогу відчути катарсис.

Таким чином, позашкільний начальний заклад:

- надає учням можливості реалізувати себе, досягти успіху в обраній сфері діяльності, позитивно впливає на самооцінку особистості, підвищує її статус у колі однолітків і дорослих;
- заняття різними видами творчої діяльності, мистецтвом позитивно впливає на психічну сферу особистості;
- доступність у здобутті позашкільної освіти завдяки добровільності відвідування гуртків, секцій і клубів створює сприятливі умови для творчого відпочинку, і, як результат, позитивно впливає на психічний стан особистості;
- створення умов для організації вільного спілкування учень-учень, учень-педагог допомагає учням набути навичок суб'єкт-суб'єктної взаємодії;
- заняття в гуртках відволікає потенційних правопорушників від негативного впливу «вулиці» (наприклад, заняття спортом допомагає підліткам покинути сумнівні підліткові об'єднання);
- під час занять у позашкільному навчальному закладі відбувається формування громадянських рис особистості шляхом активного залучення підлітків до суспільного життя.

Отже, за умови оптимізації виховного потенціалу середовища позашкільного закладу з урахуванням особливостей підліткового періоду, а також творчих уподобань учнів, маємо реальні можливості для формування всебічно розвиненої, гуманної особистості.

Список використаних джерел

1. Безюлева Г. В. Толерантность: взгляд, поиск, решение / Г. В. Безюлева, Г. М. Шеламова. – М.: Вербум, 2003. – 168 с. 2. Белинская Е.Н. Этническая социализация подростка / Е. Н. Белинская, Т. Г. Стефаненко. – М., 2000. 3. Бех І. Ціннісні наголоси у сучасному вихованні // Світ виховання / І. Бех. – 2007. – №5. – С.4-8. 4. Колесов Д. В. Учителю о психологии и физиологии подростка / Д. В. Колесов, И. Ф. Мягков. – М.: Просвещение, 1986. – 80 с. 5. Корсак К. Криза підліткового віку як екстрапедагогічна проблема / К. Корсак // Управління школою. – 2003. – №25. – С.5-10. 6. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). 2-ге вид.: Навч. посіб. / В. П. Кутішенко – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 128 с. 7. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Избранные произведения в пяти томах. – Т.3. (на украинском языке) / В. О. Сухомлинський. – Вид. – Київ: «Радянська школа», 1977. 8. Сущенко Т.І. Фактори позашкільного виховання / Т. І. Сущенко. – Поч.школа, 1996 – №3. – С.36-39. 9. Формирование толерантной личности в полиэтнической образовательной среде. Учебное пособие / В.Н. Гуров, Б.З. Вульфов, В.Н. Галяпина и др. – М., 2004. – 240 с.

к.і.н., доцент Зборець С.В.
+38(096)5256469
szborets@ukr.net

THE INTERPERSONAL COMMUNICATION OF CONTEMPORARY YOUTH

МІЖООБИСТЕ СПІЛКУВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Zborets S.V. The interpersonal communication of contemporary youth.

The article deals with the representation of the value aspects

behaviour of the young people in its non-verbal forms. Signs and symbols of youth represent like things, images, gestures, words (phrases) and other means of communication that are accepted in the concrete socio-cultural environment. Symbols and gestures of youth can spread on wide areas and receive the global character, but can also have narrow regional character, occur situationally (ad hoc) and are not use long. Signs and symbols of youth communication can hardly be generalized and classified. Time constantly adds changes into the interpersonal communication of contemporary youth.

Key words: nonverbal means of communication, signs and symbols of youth, gestures, smiles, attributes of electronic communication, youth slang.

Зборець С.В. Міжособисте спілкування сучасної молоді.

В роботі зосереджено увагу на відображенні поведінки молоді в її невербальних проявах. Знаки та символи молоді – це речі, зображення, жести, слова (словосполучення) й інші засоби комунікації, закріплені в даному соціокультурному середовищі. Символи та жести молоді можуть розповсюджуватися в широкому ореолі, отримувати світовий характер але так само можуть носити вузько регіональний характер, виникати ситуативно та утримуватися недовго. Знаки та символи спілкування молоді досить слабо піддаються узагальненню та класифікації. Час постійно вносить зміни до комунікацій в міжособисте спілкування сучасної молоді.

Ключові слова: невербальні засоби спілкування, знаки та символи молоді, жести, смайлики, атрибути електронного спілкування, молодіжний сленг.

Зборец С. В. Межличностное общение современной молодежи.

В работе сосредоточено внимание на ценностных аспектах отражения поведения молодежи в ее невербальных проявлениях. Знаки и символы молодежи – это вещи, изображения, жесты, слова (словосочетания) и другие средства коммуникации, закрепленные в данной социокультурной среде. Символы и жесты молодежи могут распространяться в широком ореоле, получать мировой характер, но так же могут носить узко региональный характер, возникать ситуативно и использоваться недолго. Знаки и символы общения молодежи довольно слабо поддаются обобщению и классификации. Время постоянно вносит изменения в межличностные общения современной молодежи.

Ключевые слова: невербальные средства общения, знаки и символы молодежи, жесты, смайлики, атрибуты электронного общения, молодежный сленг.

Постановка проблеми. Спілкування, як у давнину, так і сьогодні день, займає вагоме місце у взаємоіснуванні людей на планеті. У різні епохи та ери були різні способи спілкування між людьми. Якщо провести аналіз на протязі існування усього людства, то можна зробити такий висновок: усі, без винятку, способи спілкування супроводжуються використанням жестів.

Вивчення жестів та рухів людського тіла є відносно новим, але досить перспективним напрямком етнологічних досліджень. Цим напрямком активно займаються Кафарський В., Савчук Б., Махній М., Пономарьов А.[4; 7; 10]. Сучасний прогрес постійно вносить зміни в життя взагалі, та й у спілкування молоді зокрема. Так з'являються нові електронні засоби спілкування і в них свої молодіжні символи. Дослідженням електронних комунікацій молоді займаються Гладківський С., Дмитрієва О., Рибалко О., Луков В., Подлевська Н. та інші [3; 5; 9].

Ми зосередили увагу на ціннісних аспектах відображення поведінки людини в її невербальних проявах, адже, відомо, що люди спілкуються один з одним не тільки за допомогою вербальних (словесних), але і невербальних засобів. Установлено, що «шляхом вербальних засобів передається лише 7% інформації, за рахунок звукових засобів (включаючи тон голосу, інтонацію звуку) — 38%, невербальними засобами — 55%».

Сукупність рухів, що застосовуються в процесі людського спілкування вперше дослідив та описав англієць Рей Бірдвістело в 1952 році. Пізніше до нього приєднались інші антропологи, включаючи Маргарет Мід (Margaret Mead) та Грегорі Батесон (Gregory Bateson) [8, с. 14]. Незалежно від причини появи, жести завжди – «знак можливої дії». Слово "жест" запозичено з французької мови. Виразні рухи - мова підсвідомості. «Людина може говорити що завгодно. А ось очі і руки його обов'язково видадуть, вони нічого не можуть приховати і розкажуть набагато більше, ніж слова» – вважає Ален Брассер. Отже: жести – це виражальні рухи рук, що передають внутрішній стан людини. Ними користуються для підсилення враження і впливу на слухача наочно [1].

Жест – явище суто індивідуальне, самобутнє. Він нерозривно пов'язаний з ходом думок і рухом почуттів людини. Жести зазвичай супроводжують ті відрізки мовлення, в яких думка досягає кульмінації [4, с. 349-350]. Ще дві тисячі років потому великий Цицерон вчив ораторів правильно жестикулювати, а перший

словник жестів, мабуть, належав римському ритору Квинтилиону, який жив у I ст. до н. е.

Знаки та символи молоді – це речі, зображення, жести, слова (словосполучення) й інші засоби комунікації, закріплені в даному соціокультурному середовищі [5, с.209]. На наш погляд, символіка жестів сучасної молоді носить вузькогруповий та вузько регіональний характер, хоч деякі з жести отримують світове тлумачення.

Сьогодні студентство, та мабуть як і всі дорослі, дуже часто використовують в загальному спілкуванні жести. Причин цьому чи мало, по-перше, молодь в сучасному світі завжди поспішає, не має час на розмови, по-друге жест просто прискорює прохання чи побажання, а найчастіше жест просто «виглядає» виразніше.

За нашими підрахунками найпопулярнішим жестом є жест, який можна замінити фразою: «Зателефонуй мені». Виглядає він наступним чином – пальці правої руки притиснуті до долоні, великий палець піднятий догори, мізинець відведеній в сторону, рука піднята до правого вуха. Сьогодні незначна частина молоді користується наручними годинниками. Але всі знають, що годинник носять на лівій руці, і тому коли треба дізнатися про час, молодь не запитує: «Котра година?», вона користується жестом, який замінює це запитання - постукує двома пальцями правої руки по зап'ястку лівої руки. Під час іспитів студенти використовують наступний жест як захист - це схрещенні вказівний і середній пальці правої руки, інші три пальці притиснуті до долоні.

Для схвалення співрозмовника, його дій чи промов, в значенні «Ти крутий парубок!» використовують жест, який називають «коза». Виглядає жест так – права рука, середній та підмізинний пальці притиснуті до долоні великим пальцем, а вказівний та мізинець прямо стирчать. Певна частина молоді має шкідливі звички. Серед такої молоді розповсюджений жест «Чи маєш закурити?» – вказівний та середній пальці прямі, великий палець притискає до долоні підмізинний палець та мізинець, рука піднята до губ.

А цей жест відомий не тільки молоді, а мабуть усьому світу. Цей жест називають «вікторія». Він висловлює перемогу, а також використовується в значенні «все гаразд». Вказівний та середній палець правої руки прямі та розведені в різні боки, великий палець притискає до долоні підмізинний палець та мізинець. Коли пальці прямі, паралельні долоні, руки перехрещенні перед обличчям то не важко здогадатися що цей жест означає «стоп», застереження від вчинків. Якщо вказівний палець прямий, інші чотири пальці правої руки затиснуті в кулак, а вказівний палець притиснутий до губ то цей жест означає «мовчи». Молодь любить шуткувати, при цьому іноді постукують кулаком однієї чи обох рук по скроні (постукування відбувається чи по власній скроні, чи по скроні співрозмовника), цей жест використовується в розумінні «насмішка, образа, співрозмовник неповен розуму».

Проводячи власне спостереження ми зіткнулися з тим, що символи молоді як об'єкт дослідження дуже важко піддаються узагальненню та класифікації. Символи молоді, більшою своєю частиною, виникають ситуативно й утримуються недовго. Частина з них має світове значення.

Молодь має свої особисті жести, закладені ще в юнацтві. Старшому поколінню, особливо викладачам необхідно ознайомитися з символікою спілкування сучасної молоді для того, щоб бути ближче до неї. Знати і по можливості сприймати, як це наприклад офіційно зробили консервативні британці, а за ними й більша частина Європи.

На сьогодні молодь намагається бути в усьому першою. Так, саме молодь перевтілює досягнення часу на власні потреби. Так званий «молодіжний сленг» використовують в соціальних мережах, а найчастіше в смс-ках. Тому ми вирішили за необхідне скласти щось на зразок словника листування молоді в соціальній мережі. Цей словник недовговічний, тому що час постійно привносить свої зміни, нові слова та символи спілкування. Молодіжний сленг виник дуже давно, фахівці стверджують: «Потік їх ніколи не вичерпується, він тільки часом міліє, а в інші періоди знову стає повноводним» [9].

Звертає на себе увагу і той факт, що молодь XXI століття значно краще за своїх батьків володіє іноземними мовами. Багато іншомовних слів та їх коріння органічно

входять в їх мову спілкування в оригінальному або скороченому вигляді. Наприклад, «дрова» – від англ. слова driver – комп'ютерна програма. «ОК» – від англ. слова okay – добре. «LOL» – скорочення від англ. Laughing Out Loud – дуже сильно сміятися. «айпішник» – скорочення від англ. Internet Protocol Address – унікальний ідентифікатор комп'ютера, підключеного до Інтернета. «аська» – скорочення назви програми ICQ, утвореного від англ. – I seek you – Я шукаю тебе.

Для сучасної молоді смайлик став незмінним атрибутом електронного спілкування, і вже неможливо собі уявити, як можна було без нього обходитися. Ці прості «милі малюнки» та друкарські знаки стали невід'ємним «знаряддям» спілкування в першу чергу молоді всього світу. Смайлик замінює те, чого немає в спілкуванні за допомогою чату або електронної пошти – інтонацію голосу та міміку. Смайлики допомагають краще зрозуміти співрозмовника, його настрій, нарешті, вони просто кумедні та викликають позитивні емоції. Ці емоції необхідні в повсякденному житті.

Розвиток сучасної мови спілкування молоді дуже багатогранний. Лексичні зміни, нововведення в спілкування в соціальних мережах показують, як розвивається суспільство на даному етапі. Як відомо, Оксфордський словник англійської мови включив окремим розділом до своєї лексичної бази окремі слова смс-мови.

Зараз «мова спілкування» в листуваннях є невід'ємним атрибутом сучасної молоді. Знання, розуміння та врешті решт використання дорослими в електронних комунікаціях замість слів дякую, будь ласка скорочений варіант СПС, ПЖ, а також смайликів, та інших друкарських конструкцій, наближують батьків до дітей, викладачів до студентів, розкривають їм певні таємниці спілкування. І саме лексичні особливості спілкування молоді в соціальних мережах показують те, як змінюється світ: від вітальних паперових листівок до панування Інтернету, від контролю з боку влади до практично повної свободи слова в електронних комунікаціях.

В Україні, на превеликий жаль, в даний час мова спілкування молоді в смс-ках та інших електронних комунікаціях переповнена словами, скороченнями, що не відповідають ніяким нормам. Фахівці небезпідставно б'ють на спалах. Слід обов'язково зупинитися на медичній проблемі смс-ок оскільки деякі лікарі вважають, що часте друкування смс-повідомлень веде до специфічного захворювання кінцівок рук, особливо великих пальців.

Використання в електронному спілкуванні скорочених слів молоддю це з одного боку вираження протесту – бажання і прагнення не підкорятися загальноприйнятим нормам і правилам орфографії. Підлітки вживають сленг, бо не хочуть, щоб дорослі розуміли, про що вони пишуть в міжособистому спілкуванні. З іншого боку це скорочує час на написання повідомлення, а крім того, молодим людям подобається підкреслювати свою індивідуальність, виділятися, демонструвати свою оригінальність і незалежність, несхожість на інших.

В зв'язку з вище викладеним ми маємо підстави виділити смс-повідомлення, як новий засіб комунікації в якому широко використовуються скорочення, абревіатура та заміна слів смайликами. Як будь яке нове явище смс-спілкування має певні позитивні особливості (швидкість набирання) та недоліки (низький рівень орфографії).

Сучасна молодь в Україні, як і в усьому світі постійно трансформує технічні засоби для соціальних цілей, для поліпшення та полегшення спілкування. Символи та жести молоді можуть розповсюджуватися в широкому ореолі, отримувати світовий характер, але так само можуть носити вузько регіональний характер, виникати ситуативно та утримуватися недовго. Тому знаки та символи спілкування молоді досить слабо піддаються узагальненню та класифікації. Час постійно вносить зміни до комунікацій в міжособисте спілкування сучасної молоді.

Список використаних джерел

1. Баронин А. Этническая психология / А. Баронин. – К., 2000. – 264с. 2. Бацевич Ф. Нариси з лінгвістичної парадигматики: Монографія / Ф. Бацевич. – Л., 2010. – 336 с. 3. Гладківський С., Особливості Інтернет-спілкування / С.Гладківський, О. Дмитрієва, О. Рибалко. – Л., 2006. – 549с. 4. Кафарський В. Етнологія / В. Кафарський, Б. Савчук. – Київ, 2006 . – 431с. 5. Луков В. Знаки и символы молодежи // Энциклопедия гуманитарных наук. Знания. Понимание. Умение. / В. Луков – М., 2005. – №3. – С.209-211. 6. Маленко О. З історії найвідоміших піктограм

сучасності / О. Маленко // Я вивчаю українську. – 2011. – № 8. – С. 26-29. 7. Махній М. Невербаліка і культура / М. Махній – Київ, 2009. 8. Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли других людей по их жестам / А. Пиз. – М.: Просвещение, 1992. – 107 с. 9. Подлевська Н. Культура спілкування в мережі Інтернет / Н. Подлевська // Українська мова і література. – 2011. – № 2. – С. 13-17. 10. Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України. – Курс лекцій / А. Пономарьов – К., 1996.

к.філ.н., доцент Коломієць Н.Є.
+38(067)940 08 14
natagh2012@ukr.net

REALIZACJA STOSUNKÓW MIĘDZYKULTUROWYCH DLS STUDIUWANIA LITERATURY ŚWIATOWEJ STUDENTAMI-FILOLOGAMI

РЕАЛІЗАЦІЯ КРОС-КУЛЬТУРНИХ ВЗАЄМИН ПРИ ВИВЧЕННІ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ СТУДЕНТАМИ-ФІЛОЛОГАМИ

Kolomiets N. That is the Implementation of cross-cultural relationships in the study of world literature students-philologists.

The article is devoted to the problem of formation of professional competence of future teachers-philologists means of cross-cultural training. Discusses features of a practical embodiment of the cross-cultural approach. Considerable attention is paid to the specificity of the introduction of background knowledge, the study of the peculiarities of the national identity works, working with the national marking non-equivalent vocabulary.

Key words: cross-cultural approach, world literature, historical and cultural knowledge.

Коломієць Н. Є. Реалізація крос-культурних взаємин при вивченні світової літератури студентами-філологами.

У статті розглянуто особливості формування фахової компетентності майбутніх вчителів-філологів засобами крос-культурного навчання. Значну увагу приділено специфіці введення фонових знань, опрацюванню особливостей національної своєрідності творів, роботі з національно маркованою безеквівалентною лексикою.

Ключові слова: крос-культурний підхід, світова література, історико-культурологічні знання.

Коломоец Н. Е. Реализация кросс-культурных взаимоотношений при изучении мировой литературы студентами-филологами.

Статья посвящена проблеме формирования профессиональной компетентности будущих учителей-филологов средствами кросс-культурного обучения. Значительное внимание уделено специфике введения фоновых знаний, проработке особенностей национального своеобразия произведений, работе с национально маркирующей безэквивалентной лексикой.

Ключевые слова: кросс-культурный подход, мировая литература, историко-культурологические знания.

Постановка проблеми. На сучасному етапі вагомою є тенденція поглиблення міжкультурних зв'язків, що сприяє оновленню вітчизняної освітньої системи. Потребам сьогодення найбільше відповідає крос-культурний підхід, методологічні засади якого дозволяють увиразнити різні аспекти перетину культур. О. Богданов стверджує: «Новий досвід світобачення, пов'язаний із сучасними процесами глобалізації та інтернаціоналізації, ставить культурні смисли і символи всіх епох і народів у стан нескінченного крос-культурного діалогу-полілогу. Подолання етноцентризму в сучасному плюралістичному світі стає життєво важливим. Таким чином, міжпредметність, крос-дисциплінарність, крос-культурність є сьогодні основними методологічними передумовами пізнання навколишньої дійсності» [2, с. 150].

Сучасна освітня парадигма утверджує вагомість не тільки вузької фахової підготовки, а й сформованості умінь молоді функціонувати в мультикультурному просторі. Реалізація крос-культурних взаємин при вивченні курсу «Історія зарубіжної літератури» студентами-філологами сприяє зростанню інтересу до вивчення іноземних мов, ефективному осмисленню світового літературного процесу на засадах зв'язку культурологічних та естетичних принципів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Метод крос-культурного аналізу виник порівняно недавно (зародився в середині XX століття, а остаточно сформувався в 90-роках XX століття). Г. Трайандіс, вивчаючи залежність поведінки та досвіду різних народів від культурних факторів, започаткував крос-культурну психологію [12]. Поступово відбулась екстраполяція запропонованої методології на різні наукові сфери. У вітчизняній та зарубіжній педагогіці проблема крос-культурного навчання є надзвичайно актуальною. Сучасні дослідники

розглядають її різновекторно, у різноманітних культурних контекстах. На теоретичному та практичному рівнях специфіку формування крос-культурної комунікативної компетентності розглянули вчені О. Богданов [2], В. Дороз [4], В. Коновалова, В. Мирошниченко [8] та ін. Ряд досліджень (І. Гініатуллін [3], В. Загороднової [5], Л. Корнеєвої, Ю. Корнеєвої [10] та ін.) присвячено темі крос-культурного навчання іноземної мови в умовах міжетнічної комунікації. М. Безпам'ятних визначив місце крос-культурних досліджень у культурологічній компаративістиці [1]. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що у вітчизняній науці проблему реалізації крос-культурних взаємин при вивченні світової літератури студентами-філологами ґрунтовно не вивчено.

Мета статті полягає в тому, щоб з'ясувати особливості практичного втілення крос-культурного підходу при вивченні світової літератури на філологічних факультетах.

Виклад основного матеріалу. Студенти філологічних факультетів вищих навчальних закладів України протягом навчання мають оволодіти значним масивом гуманітарних знань, які сприятимуть налагодженню крос-культурного діалогу. Вивчення курсу «Історія зарубіжної літератури» сприяє культурній ідентифікації особистості в полікультурному оточенні, адже ця навчальна дисципліна репрезентує художні надбання літератур різних народів світу. Послідовність вивчення матеріалу базується на хронологічному принципі та відповідає науковій періодизації літературного процесу. Подібний ракурс осмислення літературних реалій дозволяє простежити процес становлення й руху, взаємозв'язку та взаємодії художніх систем різних національних літератур.

Зарубіжна література є невід'ємною складовою світової культури, виразником світогляд¬них систем та духовних домінант різних народів світу. Світовою літературою створено естетичну концепцію дійсності, для розуміння якої кардинальне значення має змістове наповнення проблем людини та соціуму, особистості й історичного часу.

Застосування сучасного педагогічного досвіду дозволяє при вивченні світової літератури реалізувати емоційно-ціннісну, літературознавчу, компаративну та загальнокультурну змістові лінії, що й формують літературну компетенцію студентів. Емоційно-ціннісний аспект вивчення зарубіжної літератури передбачає опрацювання художнього твору в єдності його етичних та естетичних вимірів, формування світоглядних орієнтацій і розвиток творчих здібностей особистості. Потрактування словесного мистецтва як складової частини духовної культури народів допомагає формуванню вміння молоді визначати специфіку художнього твору в зіставленні з творами інших видів мистецтв. Осягнення кращих зразків світового словесного мистецтва сприяє формуванню багатогранної особистості, яка, усвідомлюючи свою приналежність до українського народу, має чітке уявлення про специфіку становлення й розвитку різних національних культур; орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки; прагне збагачення інтелектуального потенціалу, духовності та культури. Знання зарубіжної літератури створює передумови до переосмислення творчої спадщини українських письменників, визначення їх місця у світовому літературному процесі, адекватного поцінування внеску вітчизняних митців у світову літературу, формування культури міжетнічних і міжособистісних відносин.

Вивчення курсу в загальнокультурному аспекті передбачає вирішення цілого ряду завдань, серед яких слід виокремити: осмислення природи взаємодії різних культурних традицій; формування уявлень про історико-культурний контекст та закономірності розвитку літературного процесу; виокремлення закономірностей, які визначали еволюцію художнього світосприйняття певної доби; виявлення особливостей творчих парадигм окремих авторів та ступеню їх інтеграції в загальний культурологічний контекст, у національну та світову традиції; підвищення інтересу студентів до читання, розширення їхнього читацького досвіду.

Продуктивній культурній взаємодії сприятиме введення фонових знань. Передусім це історико-культурологічна інформація, яка розкриває специфіку національного світобачення, традиції та звичаї, особливості поведінки, спосіб життя населення певної країни. На думку С. Сафарян, фонові знання

«мають інформаційно-культурологічний характер, не завжди прямо пов'язані з художнім текстом, які повинні бути відомі читачеві й автору, щоб між ними відбувся діалог, оскільки читання художнього твору – це своєрідний діалог між читачем і автором» [11, с. 4]. Наприклад, до вивчення літератури епохи високого Середньовіччя та Відродження слід підходити як до споріднених художніх феноменів зважаючи на низку історико-літературних фактів: зародження світських тенден¬цій у духовному житті середньовічного суспільства та їх розвиток у наступну культурну добу; значну хронологічну віддаленість у трансформації ідей куртуазії в різних європейських країнах; велику часову тривалість формування літератури національними мовами аж до остаточного витіснення латини в XVI–XVII сторіччях та ін. Куртуазний роман та куртуазна лірика, міська «низова» література комічного спрямування, короткі оповідки за своїми сюжетами та мотивами, ідеологічним змістом та художнім стилем є мистецькими явищами, розвиток яких відбувався протягом двох генетично близьких культурно-історичних періодів: зрілого Середньовіччя та Відродження. Це пояснюється близькістю соціального та культурного розвитку середньовічних народів Західної Європи, контактами між ними. Тому логіка викладу історико-літературного матеріалу має бути обумовлена думкою, що художні явища, які утворюють один типологічний ряд західноєвропейської регіональної культурної спільності не можуть розглядатися з позиції вузьких хронологічних меж.

Акцент на особливостях національної специфіки творів сприятиме розумінню своєрідності літератур. З. Кирилюк твердить: «Кожен твір несе в собі ознаки конкретної епохи та країни, пануючих у ній уявлень про світ, громадянських та етичних переконань і виражає все це у формах, притаманних художній літературі певної епохи» [6, с. 3]. Так при вивченні куртуазної літератури, яку репрезентовано лірикою трубадурів, труверів, мінезингерів, а також лицарськими романом і новелою, слід звертати увагу на те, що ідейно-естетичний потенціал творів куртуазної літератури обумовлений рівнем культурної самосвідомості та духовних ідеалів військово-аристократичного прошарку середньовічного суспільства – лицарства. Важливою категорією середньовічної куртуазної літератури була куртуазна любов. У куртуазному універсумі трубадурів правив бог любові, що прославляв і вдосконалював душу. Саме кохання з погляду середньовічної ментальності формує ціннісний світ людини, стає суттєвим стрижнем її життя. Ідеальна любов знаходила своє вираження в служінні, що розглядалося як одна з головних аксіологічних функцій лицарства. Почуття любові трактувалося як одухотворений потяг до краси, культура поклоніння й розчарування; асоціювалося із забороненим плодом, фізичною спрагою, недосяжною мрією.

Тому при вивченні цього літературного матеріалу викладач має зосереджувати увагу на поясненні специфічних національно-культурних компонентів. Слід наголосити на тому, що художній концепт «куртуазна любов» має на собі відбиток тієї культурної системи, у межах якої він сформувався. Цей феномен підкорявся придворному етикету, підлягав логіці сеньйоро-васальних взаємин, був своєрідною еротичною інтерпретацією форм служіння, поетичним уславленням (носій свідомості – васальний лицар) знатної дами. Прославляючи красу й чесноти дружини свого сюзерена, лицарі-міністрелі залишалися шанобливими царедворцями. Таким чином, культурний концепт куртуазної любові трансформувався в середньовічній ліриці, і перетворившись на розгорнутий художній образ, став засобом репрезентації етико-естетичної концепції доби.

Слід звернути увагу й на складнощі, які виникають у процесі сприйняття інонаціонального твору. Перешкодою для розуміння творів часто є наявність у текстах національно маркованої безеквівалентної лексики. У процесі визначення суті іншомовних безеквівалентних одиниць, читач-інофон встановлює зв'язок між різними національними культурами, усвідомлює їх подібність або відмінність. Ж. Клименко для позначення базових елементів «національної специфіки лінгвокультурної спільноти, які наявні в текстах й ускладнюють їх розуміння інокультурним читачем» вживає термін «лакуна» [7, с. 72]. Дослідниця стверджує, що плідними способами усвідомлення таких феноменів є заповнення лакун (шляхом роз'яснення) та їх компенсація (через звернення до подібних явищ рідної

культури) [7, с. 72-73]. Додаткового роз'яснення та коментування потребують національні символи, традиції, стереотипи та ін.

Висновки. При вивченні курсу «Історія зарубіжної літератури» студенти-філологи знайомляться з кращими творами різних народів світу. Кожен художній твір наповнений національними культурними кодами, сприйняття яких створює умови для усвідомлення розбіжностей між рідною та іноземною культурами, формування крос-культурної компетенції, налагодження міжкультурного діалогу. Практичному втіленню крос-культурного підходу при вивченні світової літератури на філологічних факультетах сприяють введення фонових знань історико-культурологічного змісту, розкриття особливостей національної специфіки твору, роз'яснення та коментування національно маркованої безеквівалентної лексики, символіки, традицій, стереотипів.

Список використаних джерел

1. Беспамятных Н. Методология кросс-культурного анализа: базовые концепты, направления и перспективы исследований / Н. Н. Беспамятных // Наука. Релігія. Суспільство. – 2008. – № 1. – С. 11-19. 2. Богданов О. Крос-культурний аспект лінгвістики як явище новітньої філософії освіти / О. Богданов // Філософія. – 2012. – № 1 (115). – С. 150 – 152. 3. Гиниатуллин И. А. Межкультурная составляющая в обучении иностранному языку: Проблемы реализации / И. А. Гиниатуллин // Актуальные вопросы преподавания иностранного языка, межкультурной коммуникации и переводческих дисциплин в вузе / Отв. за вып. Л. И. Корнеева. – Екатеринбург: УрФУ, 2012. – С. 97-101. 4. Дороз В. Експериментальне дослідження ефективності крос-культурного навчання учнів національних спільнот української мови / В. Дороз // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2009. – № 2. – С. 205-213. 5. Загороднова В. Крос-культурне навчання української мови російськомовних учнів в умовах міжетнічної комунікації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 – «Теорія та методика навчання» (укр. мова) / В. Ф. Загороднова. – К., 2012. – 27 с. 6. Кирилюк З. В. Зарубіжна література. Античність. Середньовіччя. Відродження. Бароко. Класицизм / З. В. Кирилюк. – Тернопіль : Астон, 2002. – 259 с. 7. Клименко Ж. В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи / Ж. В. Клименко. – К.: Вид- во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – 340 с. 8. Коновалова В. Крос-культурний підхід у викладанні іноземної мови у вищому навчальному закладі / В. Б. Коновалова, В. М. Мирошниченко // Вісник НТУ «ХПІ». – Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Харків : НТУ «ХПІ», 2013. – № 69 (1042). – С. 57-61. 9. Кордон М. Українська та зарубіжна культура : [курс лекцій] / М. В. Кордон. – К. : ЦУЛ, 2003. – 508 с. 10. Корнеева Л. Дидактические аспекты формирования межкультурной компетенции обучающихся средствами иностранного языка / Л. И. Корнеева, Ю. В. Корнеева // Актуальные вопросы преподавания иностранного языка, межкультурной коммуникации и переводческих дисциплин в вузе / Отв. за вып. Л. И. Корнеева. – Екатеринбург: УрФУ, 2012. – С. 89 – 96. 11. Сафарян С. Фонові знання: зміст, визначення, види / С. І. Сафарян // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2001. – № 2. – С. 2-6. 12. Triandis H. The Analysis of Subjective Culture / H.C. Triandis. – New York: John Wiley, 1990.

к.п.н. Леонова В. І.
+380679411603
leonovaveronika25@mail.ru

SZKOLENIE PRZYSZŁYCH PRACOWNIKÓW SOCJALNYCH DO PRACY ZAWODOWEJ W INSTYTUCJACH OCHRONY SPOŁECZNEJ DZIECI JAKO PROBLEM SPOŁECZNY I PEDAGOGICZNY

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Leonova V. I. Preparation future social workers for professional work in social care institutions children as social and pedagogical problems.

The analysis of scientific and pedagogical sources that illuminate the problem of training future social workers. Considered in detail priorities for modernization and fundamentalization education degree in Ukraine on modern theoretical and methodological basis. The results of the study represented by the criteria self-determination professional orientation and motivational-value component of the training of future social workers for professional work in institutions of social protection of children.

Keywords: training social workers, reflexive, environmental, socio-cultural approaches.

Леонова В. І. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей як соціально-педагогічна проблема.

Детально розглянуто провідну тенденцію, якав в поглядах вітчизняних дослідників на розв'язання проблеми професійної підготовки фахівців соціальної сфери простежує єдність думок щодо необхідності вдосконалення зазначеного процесу, зокрема в межах

ВНЗ. Проаналізовано наукові роботи, які свідчать про розмаїття наукових підходів щодо підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності. Охарактеризовано результати рівнів підготовленості майбутніх соціальних педагогів за критерієм самовизначеності та професійної спрямованості.

Ключові слова: професійна підготовка соціальних педагогів, рефлексивно-середовищний, соціокультурний підходи.

Леонова В. И. Подготовка будущих социальных педагогов к профессиональной деятельности в учреждениях социальной защиты детей как социально-педагогическая проблема.

Детально рассмотрены ведущую тенденцию, которая в во взглядах отечественных исследователей на решение проблемы профессиональной подготовки специалистов социальной сферы прослеживает единство мнений относительно необходимости совершенствования указанного процесса, в частности в рамках вуза. Проанализированы научные работы, которые свидетельствуют о многообразии научных подходов по подготовке будущих социальных педагогов к профессиональной деятельности. Охарактеризованы результаты уровней подготовленности будущих социальных педагогов по критерию самовизначенности и профессиональной направленности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка социальных педагогов, рефлексивно-экологический, социокультурный подходы.

Постановка проблеми. У зв'язку з офіційним введенням у 1991 році в Україні посад „соціальний педагог", „соціальний працівник" та „фахівець із соціальної роботи" і затребуваністю цих фахівців вимогами життя виникла необхідність у їх підготовці. Підвищення рівня якості професійної підготовки майбутнього соціального педагога є нагальною потребою сучасної психолого-педагогічної науки і практики, а також одним із пріоритетних напрямків модернізації і фундаменталізації вищої педагогічної освіти в Україні на сучасних теоретико-методологічних засадах.

Мета статті полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні підходів педагогічна система професійної підготовки соціальних педагогів.

Завданням даної статті є аналіз основних джерел щодо професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та проведення експериментального дослідження рівнів підготовленості майбутніх соціальних педагогів за критерієм самовизначеності та професійної спрямованості.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблемами професійної діяльності соціальних педагогів у різних інституціях займалися дослідники А. Капська, О. Безпалько, М. Галагузова [3, с. 8], Р. Вайнола, О. Гура „Проблеми професійно-особистісного становлення фахівця в процесі професійної підготовки" В. Поліщук „Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти", С. Харченка „Професійна підготовка фахівців до соціально-педагогічної діяльності в умовах університетської освіти" та ін.

Виокремлення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується зазначена стаття. Значущим в аспекті вивчення проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів є праця Ю. Галагузової „Теорія і практика системної професійної підготовки соціальних педагогів" (2001 р.) [2] обґрунтовано, що якісна професійна підготовка соціальних педагогів об'єктивно можлива, якщо вона ґрунтується на несуперечливих теоретичних підходах, які виражають розуміння специфіки професійної діяльності соціального педагога, сутності соціальної педагогіки як галузі наукового знання [2].

На думку Л. Міщик, педагогічна система професійної підготовки соціальних педагогів має бути побудована за рефлексивно-середовищним підходом, відповідно до якого під навчальним процесом розуміємо середовище, що забезпечує комунікацію цінностей і смислів, зокрема й професійних) від викладача до студентів через рефлексивні механізми [4, с. 24 - 35]. Соціокультурний підхід визначає процес навчання як процес засвоєння культури, що в цьому підході розглядається як сукупність функцій виробництва, комунікацій і засвоєння цінностей. У межах соціосеміотичного підходу, тобто з урахуванням знаків, що спрацьовують у соціумі, навчальну діяльність (ідеться про майбутніх соціальних педагогів) треба розглядати як процес пошуку смислу в заданих навчальних завданнях, смислу, який віддзеркалює насправді більш широкий соціальний досвід [4].

У дослідженні концепції „Особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки" Р. Вайнола [1] розбудовує на основі особистісного підходу та похідних від нього особистісно-орієнтованого та особистісно-соціального [1]. Процес професійної підготовки соціальних педагогів визначено у праці як сукупність соціального, професійного та особистісно-морального розвитку майбутнього фахівця у сприятливих умовах технологічного та науково-методичного забезпечення підготовки в освітньому середовищі ВНЗ.

Вагомим здобутком професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів із позиції системного підходу є дослідження С. Харченка [7]. Автором обґрунтовано систему підготовки фахівця, що становить теоретичну модель навчання, методологічною основою побудови якої є безпосередній зв'язок здобутих знань і самого процесу їх опанування з філософією й методологією науки. Процедури такої моделі, на думку дослідника, містять: опис педагогічної дійсності; опис навчання на рівні засобів природної мови, а також за допомогою понять будь-яких дисциплін, що розглядають навчання; формування на цій основі ідеї, що є віддзеркаленням в абстрагованому від явищ вигляді сутності навчання [7, с. 211].

Теоретико-методологічний аналіз проблеми професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти здійснено В. Поліщук [5], яка зазначила, що професійна підготовка соціальних педагогів в умовах неперервної освіти розглядається як системний, багатовимірний феномен, що має цілісний і неперервний характер й охоплює такі підсистеми: допрофесійну підготовку, різнорівневе професійно-педагогічне навчання у ВНЗ, післядипломну освіту [5, с. 32].

Виклад основних результатів теоретичного аналізу. Завданням експериментально-дослідної роботи було проведення діагностики щодо визначення рівня підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей. Із цією метою було проведено попереднє діагностування серед 64 студентів 3 та 5 курсів Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, 62 студентів 2 – 3 та 5 курсів Херсонського державного університету, а також серед 89 студентів 2 – 5 курсів денного відділення та 33 студентів 2 – 3 курсу заочного відділення інституту початкової та гуманітарно-технічної освіти факультету початкового навчання спеціальності: „Соціальна педагогіка" Державного закладу „Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського". У констатувальному етапі експериментально-дослідної роботи загалом взяли участь 248 студентів: ЕГ – 122 студенти та КГ – 126 студентів. На цьому етапі дослідження, крім розробки кількісної характеристики, було визначено і якісну характеристику кожного з рівнів.

Охарактеризуємо отримані дані за першим критерієм самовизначенності та професійної спрямованості мотиваційно-ціннісного компоненту з показниками: наявність мотивації до успіху майбутніх соціальних педагогів до професійній діяльності у закладах соціального захисту дітей; наявність цінностей професійної самореалізації майбутнього соціального педагога в закладах соціального захисту дітей; здатність реалізації здібностей у саморозвитку; сформованість рівня саморозвитку і професійно-педагогічної діяльності майбутніх соціальних педагогів у закладах соціального захисту дітей: рівень спрямованості до саморозвитку; самооцінка особистості. Цей рівень перевірявся за допомогою діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса, методики виявлення ціннісних орієнтацій М. Рокіча (цінності професійної реалізації), діагностики реалізації здібностей у саморозвитку [6, с. 421], діагностика рівня саморозвитку і професійно-педагогічної діяльності (рівень спрямованості до саморозвитку, самооцінка особистості) Л. Бережнова [6, с. 411]

Діагностика рівнів підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей проводилась за наступними показниками критерію самовизначенності та професійної спрямованості (мотиваційно-ціннісного компонента):

1. Показник 1– наявність мотивації до успіху в майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей.

2. Показник 2 – наявність цінностей професійної самореалізації майбутнього соціального педагога в закладах соціального захисту дітей.

3. Показник 3 – здатність реалізації здібностей у саморозвитку.

4. Показник 4 – сформованість рівня саморозвитку і професійно-педагогічної діяльності майбутніх соціальних педагогів у закладах соціального захисту дітей: рівень направленості до саморозвитку; самооцінка особистості.

Згідно з результатами, викладеними в таблиці, за першим показником можна стверджувати, що зафіксовано в ЕГ 39 студентів, що складає 32% від загальної кількості піддослідних цієї групи, демонструють низький рівень, 56 студентів, що складає 45,9%, демонструють середній рівень, і 27 студентів, що складає 22,1%, демонструє достатній рівень. У КГ 37 студентів, що складає 29,4% від загальної кількості піддослідних цієї групи, демонструють низький рівень, 62 студенти, що складає 49,2%, демонструють середній рівень, і 27 студентів, що складає 21,4%, демонструє достатній рівень.

За другим показником зафіксовано в ЕГ 51 студент, що складає 41,8% від загальної кількості піддослідних цієї групи, демонструють низький рівень, 55 студентів, що складає 45,1%, демонструють середній рівень, і 16 студентів, що складає 13,1%, демонструє достатній рівень. У КГ 58 студентів, що складає 46%, демонструють низький рівень, 52 студента, що складає 41,3%, демонструють середній рівень, і 16 студентів, що складає 12,7%, демонструє достатній рівень.

За третім показником виявлено в ЕГ 37 студентів, що складає 30,3% від загальної кількості піддослідних цієї групи, демонструють низький рівень, 63 студенти, що складає 51,6%, демонструють середній рівень, і 22 студенти, що складає 18%, демонструє достатній рівень. У КГ 58 студентів, що складає 46% від загальної кількості піддослідних цієї групи, демонструють низький рівень, 54 студенти, що складає 42,8%, демонструють середній рівень, і 14 студентів, що складає 11,1%, демонструє достатній рівень.

За четвертим показником: а) рівень спрямованості до саморозвитку; можна стверджувати, що зафіксовано в ЕГ 42 студенти, що складає 34,4% від загальної кількості піддослідних цієї групи, демонструють низький рівень, 70 студентів, що складає 57,4%, демонструють середній рівень, і 10 студентів, що складає 8,2%, демонструє достатній рівень. У КГ 60 студентів, що складає 47,6% від загальної кількості піддослідних цієї групи, демонструють низький рівень, 53 студенти, що складає 42,1%, демонструють середній рівень, і 13 студентів, що складає 10,3%, демонструє достатній рівень; б) самооцінка особистості; виявлено в ЕГ 50 студентів, що складає 41% від загальної кількості піддослідних цієї групи, демонструють низький рівень, 63 студенти, що складає 51,6%, демонструють середній рівень, і 9 студентів, що складає 7,4%, демонструє достатній рівень. У КГ 62 студенти, що складає 49,2% від загальної кількості піддослідних цієї групи, демонструють низький рівень, 53 студенти, що складає 42,1%, демонструють середній рівень, і 11 студентів, що складає 8,7%, демонструє достатній рівень.

Отже, продовжуючи аналізувати наявний рівень підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей, ми звернули увагу на те, що незначна кількість студентів зорієнтовані на успіх, віддають перевагу середньому рівню ризику. У майбутніх соціальних педагогів достатньо сформовані цінності професійної самореалізації, вони активно реалізують свої здібності в самореалізації; саморозвиток характеризується прагненням розвиватися, наявністю якостей особистості, що сприяють саморозвитку, і можливостей реалізації себе в професійній діяльності у закладах соціального захисту дітей.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розгляду. Аналіз літератури, які висвітлюють проблему професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів дозволив позиціонувати розмаїття наукових підходів щодо підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності: теоретичний підхід; рефлексивно-середовищний підхід; соціокультурний підхід; соціосеміотичний підхід. Проведено первинну діагностику рівнів підготовленості майбутніх соціальних педагогів контрольної

та експериментальної груп; зібрано та проаналізовано дані, які свідчили про недостатній рівень підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей в умовах вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Вайнола Р. Х. Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти" / Р. Х. Вайнола. – К., 2009. – 44 с. 2. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов : дис. … доктора пед. наук : 13.00.08 / Юлия Николаевна Галагузова. – М., 2001. – 344 с. 3. Капська А. Й. Соціальна педагогіка : підручник / за заг. ред. проф. А. Й. Капської. – К.: ЦНЛ, 2003. – 256 с. 4. Мищик Л. И. Профессиональная подготовка социального педагога (педагогический, психологический и управленческий аспекты) / Л. И. Мищик. – Запорожье : ИПК „Запоріжжя", 1996. – 104 с. 5. Поліщук В. А. „Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти" : Монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. – Тернопіль: ТНПУ, 2006. – 424 с. 6. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2005. – 490 с. 7. Харченко С. Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика : монографія / С. Я. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 320 с.

Павлік Ю.Т.
+38(048)702-56-69
ulya_2003@list.ru

FORMING OF MULTICULTURAL TOLERANCE OF FOREIGN STUDENTS THATSTUDY IN THE UKRAINIAN UNIVERSITIES

ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ В УКРАЇНСЬКИХ ВНЗ

Pavlik U.T. Forming of multicultural tolerance of foreign students thatstudy in the Ukrainian universities.

The article examines the pedagogical conditions that contribute to the formation of multicultural competence of foreign students studying in Ukrainian Universities.

Keywords: multicultural tolerance, multicultural educational environment, online training, social and cultural support.

Павлік Ю. Т. Формування полікультурної толерантності іноземних студентів, які навчаються в українських ВНЗ.

У статті розглянуто педагогічні умови, що сприяють формуванню полікультурної толерантності іноземних студентів, які навчаються в українському ВНЗ.

Ключові слова: полікультурна толерантність, полікультурний освітній простір, інтерактивне навчання, соціокультурний супровід.

Павлик Ю. Т. Формирование поликультурной толерантности иностранных студентов, которые обучаются в украинских ВУЗах.

В статье рассмотрены педагогические условия, которые необходимы для формирования поликультурной толерантности иностранных студентов, обучающихся в ВНЗ Украины.

Ключевые слова: поликультурная толерантность, поликультурная образовательная среда, интерактивное обучение, социокультцрное сопровождение.

Постановка проблеми. В умовах сучасної глобалізації та інтеграції освіти та науки вищі навчальні заклади стають особливим полікультурним простором, в яку навчаються та працюють особистості з різним з культурним, мовним і етнічним корінням. Цей актуальний фактор вимагає від студентів певного рівня співіснування серед такого культурного різноманіття.

У зв'язку з цим найважливішими завданнями українського університету стає забезпечення інтеграції іноземних студентів в освітній простір вищого навчального закладу, створення умов для повноцінного розвитку фахівців, що володіють рядом професійних і загальнокультурних компетенцій, які дозволяють їм здійснювати ефективну полікультурну взаємодію в міжнародному економічному просторі. Ці факти зумовлюють необхідність звернення дослідників до проблеми формування полікультурної компетентності іноземних студентів.

Аналіз наукової літератури показує, що в педагогічній науці є теоретичний фундамент для успішного вирішення цієї проблеми. Роботи таких вчених, як О. Антонюк, Г. Безюлєва, О. Биков, О. Грива, О. Котенко, Л. Костикова, С. Саржан, А. Суржик, Г. Шеламова, О. Ярмолович та інших присвячені питанням полікультурної освіти, формування особистості з опорою на цінності, норми вітчизняної та світової культур. Тим часом можна констатувати дефіцит спеціальних робіт, присвячених питанням формування полікультурної толерантності іноземних студентів, що навчаються у українських ВНЗ. У

той же час процес формування полікультурної толерантності іноземців, що навчаються в чужій країні, має свої особливості, пов'язані з серйозними розходженнями, як ментальної сфери, так і тієї соціокультурної бази, яка закладена в молодих людях з народження, і тому вимагає спеціального розгляду і аналізу.

Крім того, проведений нами аналіз наукової літератури, а також досвід практичної діяльності у ВНЗ показав, що процес професійної освіти, де закладаються основи полікультурної толерантності студентів, все ще залишається традиційним, в основі якого принцип монологічності і монокультурності, та не володіє достатнім потенціалом для вирішення означеної проблеми. Процес формування полікультурної толерантності іноземних студентів може бути здійснений лише з переглядом традиційних педагогічних технологій та впровадженням у педагогічну практику таких технік, в основі яких лежить принцип діалогу.

Метою даної статті є виявлення педагогічних умов формування полікультурної компетентності іноземних студентів в процесі їх навчання у вітчизняному ВНЗ.

За визначенням даним ЮНЕСКО, толерантність (з латинської «терпіння, поблажливість») – це повага, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, різних форм самовираження і способів прояву людської індивідуальності. Вона є не тільки моральним обов'язком, а й політичною і правовою вимогою [5, с. 95].

Процес формування полікультурної толерантності сучасної студентської молоді стає для вищих навчальних закладом запорукою успішності професійної діяльності майбутніх професіоналів. Під полікультурною толерантністю випускників вищих навчальних закладів розуміється інтегрована особистісно-професійна якість, виражена в знаннях, уміннях і творчому підході до культури і традицій різних народів (першоосновою якої є їх етнокультура) [2, с. 13].

Основними компонентами толерантності є:

– емпатія, що передбачає проникнення особистості в переживання іншої особистості, бажання емоційно відгукнутися на чужі проблеми та успіхи;

– комунікативна толерантність, завдяки якій особистість здатна у процесі спілкування виявляти розуміння співрозмовника, вміє приймати його таким, яким він є, спроможна ставити себе на його місце та дивитися на ситуацію його очима, вжитися в його світ;

– самоприйняття як толерантного ставлення до самого себе та прийняття інших, оскільки толерантна особистість – це людина, яка добре знає себе та визнає інших [1, с. 39-42].

Оскільки теорія і технологія сучасного вищої освіти спонукає будувати інноваційний навчальний процес на принципах компетентнісного підходу, то толерантність і її інструмент – полікультурність стає ключовою компетенцією професійної педагогічної майстерності і повинні формуватися у вигляді творчих завдань будь-якого курсу вищої освіти.

Чітко організована система навчальної та виховної роботи дозволяє вищому навчальному закладу домагатися того, щоб іноземні студенти стали рівноправними партнерами спілкування в українському соціумі, не тільки оволоділи соціокультурною інформацією, а й адекватно використовували її в міжкультурному спілкуванні, позбавилися від соціально-психологічних стереотипів сприйняття України. До речі, деякі з стереотипів не завжди бувають вірні спочатку, інші змінюються під впливом нових обставин українського буття. Розбіжність «очікувань» з реальними ситуаціями найчастіше стає причиною культурного шоку і навіть конфліктних ситуацій. Так, для американських стажерів набір українських стереотипів (на рівні масової буденного сприйняття) такий: «кольорові революції, сільська місцевість, шаровари, сало, горілка, гопак». У міру набуття соціокультурного знання іноземці починають виявляти елементи спільності і відмінності культур, сприймати їх критично, аналізувати, адже усвідомлювати відмінності означає освоювати іншу культурну систему цінностей. Розуміння коренів і витоків соціальних стереотипів – важливий крок на шляху толерантного ставлення і прийняття іншого світу.

Одним із способів формування полікультурної толерантності виступає процес

викладання іноземної мови, що формує прагнення кооперувати з представниками іншої культури, толерантне ставлення до відмінностей, підготовляв до міжкультурного діалогу. У процесі її вивчення студенти не тільки опановують мовні та мовленнєві одиниці, а й освоюють лінгвокраїнознавчий, культурознавчий та соціолінгвістичний матеріал. Оскільки для успішного вивчення іноземної мови важливим є практичне оволодіння іноземною мовою, тобто спілкування, студенти вчаться сприйняттю співрозмовника, самостійному судженню, вмінню вести діалог. Отже, викладач має можливість формувати у студентів уміння будувати відносини на основі толерантності. Для цього можуть використовуватися заняття – диспути, «круглі столи», конференції, рольові ігри за темами, що вивчаються в межах тієї чи іншої спеціальності. Можна зазначити, що будь-яка програмна тема дає змогу включити в обговорення важливі проблеми сучасності, пов'язані з духовними й моральними якостями особистості. Серед них виділяються такі, як проблеми толерантності, сім'ї, освіти, професійного зростання, національної культури тощо [7, с. 520].

В аспекті формування полікультурної компетентності важливі два прояви Іншого: Інший - не такий, як Я сам, і Інший, як Я сам.

Категорія «Інший, як Я сам» передбачає соціалізацію та інкультурацію через проживання тотожності, схожості, однаковості з представниками рідної культури. У спілкуванні зі студентами-однолітками, які приїхали з однієї з ними країни, молодий чоловік виявляє відмінні риси своєї культури, особливості поведінки в суспільстві, виявляє легкість в розумінні підтекстових і невербальних значень.

Категорія «Інший - не такий, як Я сам» представляє собою спілкування студентів з носіями інших культур. Це можуть бути і його однокурсники з інших країн, українські студенти, викладачі та інші люди, що входять в його соціальний простір під час перебування в Україні. Взаємодія з Іншим, не таким, як я сам є ключовим аспектом у формуванні полікультурної толерантності. З одного боку, студент отримує можливість побачити відмітні особливості, які проявляються у зовнішності, мові, манері поведінки, культурі спілкування і так далі, вчитися здатності прогнозувати поведінку партнера з взаємодії, демонструвати зі свого боку очікувану реакцію. В його очах, як у відображенні, він отримує можливість побачити себе як представника нації.

З іншого боку, з часом, молодий чоловік, крім відмінних рис, починає помічати подібності в тих чи інших моментах поведінки, проводити паралелі в мовних моделях, а найважливіше – бачити загальне в поглядах на основоположні проблеми: добра і зла, щастя і нещастя, миру і війни, щасливого майбутнього і т.ін.

Саме такий рівень осмислення наявності Іншого, яке походить не від слова Чужий, а від слова Друг, відображає високий рівень сформованості полікультурної толерантності. Це дає підстави стверджувати, що для формування полікультурної толерантності іноземних студентів важливою педагогічною умовою є організація комплексного соціокультурного супроводу, здійснюваного досвідченим педагогом.

Викладач, що організовує соціокультурний супровід іноземного студента, найчастіше прагне зайняти позицію досвідченого наставника, намагаючись «забезпечити» студентів необхідною інформацією про норми і правила проживання в країні, про традиції і культурні стереотипи, взаємодіючи зі студентом лише на когнітивному рівні. Однак, для процесу формування полікультурної толерантності недостатньо лише високого рівня інформованості про культуру іншої країни, необхідно, щоб зміни торкнулися і афективної сторони особистості, що виражаються в розвитку рефлексивних, емпатійних здібностей, формуванні толерантного ставлення до представників чужої культури. А це пов'язано, насамперед, зі здатністю до самопізнання, саморозвитку, самоставлення особистості. Сприяти таким змінам педагог має можливість лише за умови обрання для своєї діяльності в якості провідної позиції консультанта, супровідника. У цій екзистенціальній позиції створюються такі умови взаємодії між викладачем і студентом, в яких вони починають відчувати потенціал власного розвитку. Це така організація комунікації в освітньому просторі, при якій відбувається становлення усвідомленої та

відповідальної поведінки студента, розуміння цінності власної культури на рівні з цінністю культури інших країн.

Подібного роду співпраця викладача і студентів може бути реалізовано тільки через прийняття основним принципом вибудовування освітньої взаємодії принципу діалогічності, спрямованого на формування культурних цінностей. Діалогічний характер організації освітнього процесу на основі цінностей-рефлексивного взаємодії досягається за допомогою використання технології інтерактивного навчання [3, с. 5].

Таким чином, наступною умовою формування полікультурної толерантності іноземних студентів є організація процесу навчання на основі ціннісно-рефлексивної взаємодії в системах «викладач-студент», «студент-студент», «викладач-група» з використанням технології інтерактивного навчання. Концептуальна ідея технології інтерактивного навчання – формування у студента позиції суб'єкта власної навчально-пізнавальної діяльності, умінь її рефлексувати, організовувати, здійснювати, досягати самостійно поставлених цілей [6, с. 30].

Діалогова взаємодія, що лежить в основі інтерактивної технології, допомагає студентам зрозуміти, що людська цивілізація представляє складну систему, яка функціонує на основі взаємозв'язку різних культур, і цей взаємозв'язок забезпечує спільну мову для всіх людей. У діалозі носій певної культури контактує з іншими культурами і особистостями, вбирає або відкидає риси цих культур і людей на основі власного життєвого досвіду, аналізу соціокультурної ситуації, навчального матеріалу. У психології встановлено, що присутність у свідомості кожного учасника спілкування свого «особистого багажу» своєї власної культури (індивідуальної картини світу) і протипоставленого йому чужого світу (чужого способу свідомості) створює діалогічність особистості. Саме діалогічність особистості є найважливішим чинником її розвитку і «самозміцнення», що сприяє її сприятливому входженню в нове культурне середовище [4, с. 47].

Кінцевим результатом такого спілкування є високий рівень комунікативної компетенції, творчої активності, рефлексивності, ціннісного ставлення до іншомовної культури, готовність до особистісно-професійного саморозвитку. Перераховані вище якості особистості багато в чому визначають сформованість полікультурної компетентності.

Висновки. Поступова інтеграція України у світове суспільство ставить перед вітчизняною системою освіти нові завдання і вимоги – необхідність формування толерантної особистості студента як найважливішої складової в системі вищої професійної освіти. Полікультурна толерантність іноземного фахівця, який здобув освіту в українському вищому навчальному закладі, є однією з основних професійних характеристик, затребуваних сучасним суспільством. Процес формування полікультурної толерантності іноземних студентів буде протікати найбільш успішно, якщо будуть виявлені, теоретично обгрунтовані і реалізовані на практиці навчання педагогічні умови, що активізують цей процес.

Список використаних джерел

1. Безюлева Г. В. Толерантность: взгляд, поиск, решение. / Г. В. Безюлева, Г. М. Шеламова – М.: Вербум-М, 2003. – 168 с. 2. Данилова Л. Ю. Формирование поликультурной компетентности студентов / Л.Ю. Данилова // Учитель. 2007. № 3. – С. 12-15. 3. Костикова Л. П. Современное образование с позиций диалогового подхода / Л. П. Костикова // Образование и наука. Известия уральского отделения российской академии образования. – 2008. №4(52). – С.3-13. 4. Мид Дж. Г. Избранное: Сб. переводов / РАН. ИНИОН. Центр социал. научн.-информ. исследований. — М., 2009. – 290 с. 5. Мирошниченко Л. Программа воспитания культуры толерантности в университете / Л. Мирошниченко // Высшее образование в России. – 2007.– № 9. – С. 94–97. 6. Харина И. В. Формирование поликультурной компетентности иностранных студентов в процессе профессиональной подготовки в вузе: диссертация ... кандидата педагогических наук: 13.00.08 / И. В. Харина. – Красноярск, 2014. – 227 с. 7. Чевичелова О. О. Особливості виховання толерантності як компонента полікультурної компетентності у студентів ВНЗ у процесі вивчення іноземної мови / О. О. Чевичелова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2014. – Вип. 34. – С. 518-523.

Парфенюк В.О.
+38(099)6571300
Parfenyk_Viktoria@mail.ru

COMMUNICATIVE COMPONENT OF SELF-IMPROVEMENT OF FUTURE SOCIAL TEACHERS IN THE PROCESS OF TRAINING

КОМУНІКАТИВНИЙ КОМПОНЕНТ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Parfenyuk V.O. Communicative component of self-improvement of future social teachers in the process of training.

This article describes one of the components of the self-improvement of the future social teachers in the course of their training, such as communicative. We believe that social and pedagogical nature of identity formation involves its communication of life, during which there are external and internal changes, generated communication, implemented components of communicative potential. Considering the special importance of human interaction in the team, a number of researchers emphasizes the interpersonal side of the communication process (G.Lozhkin, B. Lomov, B.Parigin et al.), In particular emphasizing that it is as if the internal mechanism of collective life or social associations: in the process of communicative interaction is transmitted and absorbed by the social experience, there is a change of the structure and nature of the interacting entities formed by the diversity of the human personality, there is socialization.

Keywords: communication skills, interpersonal skills, communicative competence, professional mobility, emotional barriers in interpersonal communication.

Парфенюк В.О. Комунікативний компонент самовдосконалення майбутніх соціальних педагогів в процесі фахової підготовки.

У статті розглянуто один із компонентів самовдосконалення майбутніх соціальних педагогів в процесі їх фахової підготовки, такий як комунікативний. Ми вважаємо, що соціально-педагогічна природа особистості передбачає становлення її комунікативної життєдіяльності, у процесі якої відбуваються зовнішні й внутрішні зміни, формується комунікабельність, реалізуються складові комунікативного потенціалу. Враховуючи особливу значущість взаємодії людей у колективі, низка дослідників особливо наголошує на міжособистісному боці процесу комунікації (Г. Ложкін, Б. Ломов, Б.Паригін та ін.), зокрема підкреслюючи, що вона складає ніби внутрішній механізм життя колективу або соціального об'єднання: в процесі комунікативної взаємодії передається і засвоюється соціальний досвід, відбуваються зміни структури і сутності взаємодіючих суб`єктів, формується уся різноманітність людських індивідуальностей, відбувається соціалізація особистості.

Ключові слова: комунікативність, комунікабельність, комунікативна компетентність, професійна мобільність, емоційні бар'єри в міжособистісному спілкуванні.

Парфенюк В.А. Коммуникативный компонент самосовершенствования будущих социальных педагогов в процессе профессиональной подготовки.

В статье рассмотрен один из компонентов самосовершенствования будущих социальных педагогов в процессе их профессиональной подготовки, такой как коммуникативный. Мы считаем, что социально-педагогическая природа личности предполагает становление ее коммуникативной жизнедеятельности, в процессе которой происходят внешние и внутренние изменения, формируется коммуникабельность, реализуются составляющие коммуникативного потенциала. Учитывая особую значимость взаимодействия людей в коллективе, ряд исследователей особо подчеркивает межличностном стороне процесса коммуникации (Г. Ложкин, Б. Ломов, Б.Паригин и др.), В частности подчеркивая, что она составляет будто внутренний механизм жизни коллектива или социального объединения : в процессе коммуникативного взаимодействия передается и усваивается социальный опыт, происходят изменения структуры и сущности взаимодействующих субъектов, формируется все разнообразие человеческих индивидуальностей, происходит социализация личности.

Ключевые слова: коммуникативность, коммуникабельность, коммуникативная компетентность, профессиональная мобильность, эмоциональные барьеры в межличностном общении.

Постановка проблеми: Майбутні соціальні педагоги в процесі фахової підготовки на шляху до самовдосконалення повинні розвивати в собі комунікативні вміння, які є загальнолюдськими вміннями. Проте для майбутніх соціальних педагогів ці вміння є професійною якістю їх особистості. Майбутнім спеціалістам необхідно знати форми і культуру спілкування та володіти ними. Предмет спілкування завжди обумовлює змістовий характер людської взаємодії. Щоб можна було використовувати у професійній комунікативній діяльності різні види спілкування, кожен майбутній соціальний педагог має знати основні вимоги до його комунікативної діяльності.

Актуальність: Однією з характерних властивостей людини, як суспільної істоти, є потреба в спілкуванні і взаємодії з іншими людьми. Спілкування — провідна умова соціалізації особистості, так як в онтогенезі саме в процесі спілкування відбувається засвоєння людиною суспільного досвіду, норм моральності та формування законослухняної

поведінки. Спілкування — це встановлення і розвиток контактів між людьми, що породжуються їх потребою у спільній діяльності.

Мета статті: Дати визначення поняттям «Комунікативність», «комунікативна компетентність», «комунікація». Розібрати показники комунікативного контролю, такі як: здатність до комунікативного контролю,наявність мобільності, наявність емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні.

Виклад основного матерілу: У тлумачному словнику поняття комунікативність розглядається як здатність до спілкування, контактів; зв'язок, спілкування, комунікабельність. Комунікабельність — здатність бути комунікабельним, товариськість, контактність [1].

Також розглянемо у педагогічному словнику поняття комунікація (лат. Communicato від communico — роблю спільним, зв'язую, спілкуюсь) — спілкування, передавання інформації від людини до людини — специфічна форма взаємодії людей у процесі пізнавально- трудової діяльності за допомогою мови чи інших знакових систем [2].

Виходячи з того, що майбутні соціальні педагоги повинні уміти вислухати, "почути", зрозуміти роз'яснити, довести, відповісти, переконати, створити позитивну емоційну атмосферу для довіри чи ділового настрою, знайти підхід до клієнта, кожен із них має володіти відповідними професійними якостями — знаннями та уміннями, які загалом можна віднести до "комунікативної професіограми" соціального педагога: знати професійний мовленнєвий етикет і володіти ним; уміти формулювати цілі і завдання професійного (ділового) спілкування; уміти ставити запитання і професійно на них відповідати; володіти навичками ділового спілкування і вміти управляти ним залежно від визначених цілей; вміти аналізувати конфліктні і кризові ситуації і робити з них адекватні висновки; вміти доводити, аргументувати, спростовувати, переконувати, досягаючи водночас узгодженості і компромісу; вміти вести бесіду, полеміку, дискусію, суперечку, співбесіду, ділову розмову, диспут, круглий стіл, переговори тощо, спрямовуючи їх на вирішення прогнозованого, позитивного і вмотивованого результату; володіти технікою і логікою мовлення; володіти відповідними мовленнєвими структурами і лексичними одиницями, що впливають на емоційно-експресивний стан клієнта; вміти говорити лише тоді, коли є що сказати співбеседнику [3; 4].

Розглянемо поняття комунікативну компетентність. Під комунікативною компетентністю розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок , що забезпечують ефективне спілкування [5]. Вона передбачає уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера по спілкуванню. Комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. Цей досвід набувається не тільки у процесі безпосередньої взаємодії, а також опосередкованої, в тому числі з літератури, театру, кіно з яких людина отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх ви рішень . У процесі опанування комунікативної сфери людина запозичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм. Комунікативну компетентність можна,на нашу думку, діагностувати через такі показники : здатність до комунікативного контролю; наявність мобільності; наявність емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні.

Розпочинаючи аналіз комунікативного компонента, зазначимо перший його показник – здатність до комунікативного контролю. Американський психолог М.Снайдер виявив три рівня комунікативного контролю, такі як :

- низький (поведінка стійка і особистість вважає потрібним змінюватися залежно від ситуацій. Характеризуються щирим саморозкриттям в спілкуванні, прямолінійність).
- середній (характеризується щирістю, але не стриманість емоційних проявів).
- високий (характеризується легким входженням в будь-яку роль, гнучке

реагування на зміну ситуації).

Опираючись на рівні комунікативного контролю, ми можемо зробити висновок, що майбутні соціальні педагоги з високим комунікативним контролем постійно сдідкують за собою, добре знають де і як себе вести. Вони керують своїми емоційними проявами. Але вони відчувають труднощі в спонтанності самовираження, не люблять спонтанних ситуацій. Майбутні соціальні педагоги в процесі фахової підготовки з низким комунікативним контролем відкриті, але можуть бути неприємно прямолінійними та нав'язчивими до інших.

Другим показником комунікативного компонента ми вважаємо- наявність мобільності.

Заслуговує на увагу тлумачення терміну «професійна мобільність», яке наводить Л. Горюнова. Науковець визначає професійну мобільність як деякий триплекс, що включає: якість особистості (забезпечує внутрішній механізм розвитку людини через сформованість ключових та загальнопрофесійних компетентностей); діяльність людини (детермінована подіями, що змінюють середовище і результатом якої виступає самореалізація людини в житті та професії); процес перетворення людиною самої себе і оточуючого її професійного та життєвого середовища).

Ми вважаємо професійну мобільність варто розглядати як механізм, що обумовлює рівень адаптованості і конкурентоздатності майбутніх соціальних педагогів в процесі фахової підготовки.

У тлумачному словнику так розглядається поняття мобільності як здатність швидко орієнтуватися в ситуації, знаходити потрібні форми діяльності [1].

Професійна мобільність досягається різними шляхами, частина яких належить до компетенції навчального закладу, педагогічного колективу і кожного окремого педагога:

- забезпечення професійної мобільності починається з професійної орієнтації;

- інтеграція професій, тобто навчання за спеціальностями, об'єднаними за техніко-технологічними параметрами,трудовими функціями, спорідненими професіями;

- застосування інноваційних технологій навчання, які спрямовані на активність учнів в навчальному процесі;

- безперервність освіти, яка забезпечує можливість оволодівати новими знаннями, підвищувати кваліфікацію;

- самоосвіта , як запорука особистого професійного зростання,

- післядипломна освіта, підвищення кваліфікації, що забезпечує фахове вдосконалення і оновлення професійних умінь і навичок;

- психологічний супровід навчального процесу необхідний для формування в особистості самовпевненості, почуття власної гідності та своєї значущості серед інших людей;

- популяризація робітничих професій важлива для затвердження важності вибору учня [6].

Аналізуючи такі напрямки, які ефективно застосовуються в навчально-виховному процесі, можуть станути запорукою професійної мобільності випускників соціально-педгогічної діяльності, які зможуть реалізувати себе в праці в складний період економічного розвитку країни.

Розглядаючи комунікативний компонент, ми звертаємо увагу на такий показник як наявність емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні.

У багатьох ситуаціях під час спілкування майбутні соціальніи педагоги можуть зіштовхуєтися з тим, що їх слова, їх бажання і спонукання якось неправильно сприймаються співрозмовниками. Іноді навіть складається враження, що співрозмовник захищається від їхніх слів і переживань, зводить бар'єри і перешкоди на шляху спілкування. Проходячи через накопичення цих бар'єрів, наші слова частково залишаються у них, а частково змінюються до невпізнанності. Тим часом бувають і такі ситуації, коли те, що ми говоримо, не наштовхується на перешкоди і досягається повне взаєморозуміння.

Питання про ефективність людського спілкування універсальне. Бар'єри спілкування можуть бути зв'язані з характерами людей, їх прагненнями, поглядами, мовними особливостями, з манерами спілкування. І причини багатьох конфліктів, взаємних розбіжностей і невдоволення людей як в особистій, так і в професійній сферах не в останню чергу криються саме в нерозумінні

прийомів ефективного спілкування, у невмінні ними скористатися. Буває так, що бар'єром на шляху до взаєморозуміння є хвилювання, пов'язане з бажанням людини, щоб її зрозуміли. Тут починають діяти емоції, які виявляють емоційний бар'єр. Емоції діють як «фільтри» нашого сприйняття: ми бачимо і чуємо, насамперед, те, на що ми емоційно «налаштовані» — фактично нашими комунікаціями керують наші очікування, почуття та відношення. Емоційний бар'єр найчастіше пов'язаний з концепціями тих чи інших «малих» або «великих» соціальних груп, до яких належить людина. Він виникає тоді, коли у взаєминах між людьми відсутній емоційний комфорт — стан максимальної емоційної зручності в природному і соціальному середовищі. Емоційний бар'єр виникає на основі антипатії — почутті неприязні, відрази до чогось чи когось [7].

Поняття бар'єр так трактується у тлумачному словнику як ускладнення, пов'язане з яким- небудь психологічним станом, упередженням [1].

У педагогічному словнику психологічний бар'єр - внутрішня перешкода психологічної природи/страх, тривога, невпевненість, сором тощо; заважає людині успішно виконати певну дію [2].

Ми пропонуємо розглянути види емоційних бар'єрів. Вони поділяються на:

- бар'єр провини і сорому виникає в результаті усвідомлення недоречності того, що відбувається. Співрозмовник в цей момент червоніє, у нього змінюється голос, він відводить погляд від партнера по спілкуванню і опускає очі;

- бар'єр поганого настрою теж входить в групу емоційних бар'єрів у спілкуванні. Негативний емоційний стан проектується на партнера по спілкуванню і паралізує його комунікативні прагнення. Поганий настрій співрозмовника дуже часто служить причиною виникнення конфліктних ситуацій у спілкуванні;

- суб'єктивні бар'єри спілкування формуються на основі характеру та темпераменту [8].

Розглянемо ці основні емоційні бар'єри в спілкуванні. Емоційний стан людини також може впливати на ефективність спілкування. Емоції людини служать одним з головних механізмів внутрішньої регуляції психічної діяльності та поведінки. Вони здатні різко посилити або послабити скутість, боязкість у спілкуванні. Однак лише стійкі негативні емоції створюють бар'єри в спілкуванні. До таких фундаментальних емоцій відносяться: страждання (горе), гнів, відраза, презирство, страх, сором і вина, поганий настрій та ін. У відповідності з цим до особистісних бар'єрів негативних емоцій можна віднести:

1. Бар'єр страждання. Цей бар'єр спілкування викликається трагічними подіями, фізичними болями, сильно заниженою самооцінкою, незадоволеністю своїм соціальним статусом і т. п. Такий бар'єр знижує і рівень товариськості тієї людини, що переживає страждання і тих, хто вступає з нею в контакт. Бар'єр страждання може бути викликаний сором'язливістю людини.

2. Бар'єр гніву. Його подолати особливо важко, так як гнів провокує несподівані перешкоди, образи і т.д. Гнів здатний подвоїти фізичну й психічну енергію: чим він сильніший, тим людина активніше виливає його в словах або агресивних діях.

3. Бар'єр огиди і відрази. Цей бар'єр виникає через порушення будь-ким елементарних норм етики поведінки або внаслідок «гігієнічного неприйняття» іншої людини. Його можуть спровокувати: а) пом'ятий, брудний одяг і взуття; б) недбала, зайва жестикуляція партнера, посмикування; в) відштовхуючі манери (грубий цинізм, пальці в роті, вухах, носі, демонстрація непристойних звуків і т. п.); г) порушення психологічної дистанції спілкування; д) гігієнічно неприємні дії (чухання, не використання носової хустки, слинотеча і т. п.); е) мокрі, спітнілі долоні і брудні нігті простягнутою для рукостискання руки; ж) неприємні запахи з рота, від тіла, ніг; з) гнилі передні зуби та ін. Слід зазначити, що навколишні швидко перестають звертати увагу на фізичні дефекти, але гігієнічні відхилення вони не сприймають завжди. Саме ці відхилення надовго запам'ятовуються людям, провокуючи стійкий бар'єр спілкування.

4. Бар'єр презирства. Також як і бар'єр відрази він обмежує контакти з людиною, що викликає негативні емоції. Презирство у людей зазвичай викликають: аморальні вчинки

людини; його забобони; неприйнятні риси характеру (боягузтво, скупість); зрада і т. д.

5. Бар'єр страху. Цей бар'єр спілкування є одним із тих, що важко перебороти в спілкуванні між людьми. З людиною, що є джерелом страху, контакти зводяться до мінімуму. Його уникають, намагаються не залишатися з ним наодинці, не зустрічатися, не потрапляти йому на очі.

6. Бар'єр сорому і провини. Виникає в результаті усвідомлення недоречності події, що відбувається як реакція на критику, непомірну похвалу, лестощі, залицяння; з боязні здатися незграбним або бути викритим у чомусь скоєному; від усвідомлення глибокої провини перед кимось і т. д.

7. Бар'єр поганого настрою. Поганий настрій часто спричиняє конфлікти. Цей емоційно-негативний стан впливає на партнера, паралізуючи його бажання спілкуватися.

8. Бар'єр мови. Цей бар'єр спілкування виникає внаслідок допущених мовних помилок. Він може спотворити або навіть повністю заглушити слова мовця. Такий бар'єр виникає внаслідок: емоційного збудження; неправильного вибору слів; помилок у побудові повідомлення; невірної оцінки здатності партнера зрозуміти передану йому інформацію; слабкої аргументації висловлювань; невміння використовувати соціально-психологічні механізми спілкування [8].

Висновки, зроблені в результаті дослідження: Отже, для ефективної комунікації майбутніх соціальних педагогів в процесі фахової підготовки на шляху самовдосконалення, ми вважаємо наявність мобільності у спілкуванні, здатність до комунікативного контролю та наявність емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні. Ці показники є основними критеріями успішної комунікації в міжособистісному спілкуванні.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад.і голов.ред. Т.Бусел. – К. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с. 2.Педагогічний словник/ За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М. Д.- К.: Педагогічна думка, Київ – 2001. 3. Гильмеева Р. Х. Профессиональное развитие учителя в современных условиях / Р. Х. Гильмеева. – Казань,1996. – 103с. 4. Елканов С. Б. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя / С. Б. Елканов. – М., 1989. 5. Жуков Ю. М., Петровская Л. А., Растянников П. В. Диагностика и развитие компетентности в общении, М., 1990; 6. http://kptml-krivoirog.narod.ru/index/0-7 7. Андреева Г. М. Социальная психология. – МГУ, 1998. – 432 с. 8. Кишкель Е. Н. Управленческая психология. – М.: Высшая школа, 2002. – 270с.

аспірант Подоляк М. В.
+380938667602
misha.podol@bigmir.net

KONCEPCJA FILOZOFICZNEJ I PSYCHOLOGICZNEJ EDUKACJI W PRACACH STEFANA BALEJA

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ОСВІТИ У ПРАЦЯХ СТЕПАНА БАЛЕЯ

Podoliak M.V. Philosophical and psychological concept of education in Stefan Baleys' works.

The article is dedicated to the research of philosophical and psychological aspects in the educational process in the works of famous international scientist Stefan Baley. Main biographical dates of the scientist are shown as well as his achievements and works. The article shows main views of the scientist on the proper education of a personality, which is one of the main notions in his numerous works. Main ways of education of useful personality for a society according to S. Baley are written in the article. The article deals with the importance of a school activity as well as the main methods and elements of its activity in the process of education of useful and intelligent personality for a society.

Key words: personality, school, child, educational process, pedagogue, education, school education.

Подоляк М. В. Філософсько-психологічна концепція освіти у працях Степана Балея.

Стаття присвячена дослідженню філософських та психологічних аспектів в освітньому процесі у працях відомого міжнародного вченого Степана Балея. Розглянуто основні біографічні дані вченого, його заслуги та досягнення. Стаття розкриває погляди вченого на належне виховання особистості, яка є основою його праць. Описано основні шляхи виховання корисної для суспільства особистості за С. Балеєм. У статті викладено важливість діяльності школи, основні методи та елементи її діяльності у процесі виховання суспільно корисної та повноцінної особистості.

Ключові слова: особистість, школа, дитина, освітній процес, педагог, виховання, навчання.

Подоляк М. В. Философско-психологическая концепция образования в трудах Степана Балея.

Статья посвящена исследованию философских и психологических аспектов образовательного процесса в трудах известного международного ученого Степана

Балея. Рассмотрены основные биографические данные ученого, его заслуги и достижения. Статья раскрывает взгляды ученого на надлежащее воспитание личности, которая является основой его работ. Описаны основные пути воспитания полезной для общества личности за С. Балеем. В статье изложены важность деятельности школы, основные методы и элементы ее деятельности в процессе воспитания общественно полезной и полноценной личности.

Ключевые слова: личность, школа, ребенок, образовательный процесс, педагог, воспитания, обучения.

Постановка проблеми. Важливість наближення стандартів Європейської моделі освіти в систему освіти в Україні набуло надзвичайної важливості останнім часом і завдяки останнім подіям. Систему освіти в європейському союзі визнають як одну з найдосконаліших і найефективніших в сучасному світі. Проте і вона не є повністю досконалою і потребує подальших вдосконалень.

Європейська система освіти пройшла довгий історичний шлях і була вдосконалена багатьма вченими, зокрема і українськими. Одним з таких вчених був Степан Балей, який працював на користь двох країн: України та Польщі. Його педагогічну, психологічну та філософську спадщини вивчають в польські педагоги, проте в Україні його праці є маловідомими, оскільки він писав здебільшого польською мовою.

Степан Балей був випускником Львівського університету, який, на той час, входив в систему освіти Польщі (1903-1907). Він вважається засновником Польського психологічного товариства, а також був Академіком Польської Академії Наук. Його праці з педагогіки здебільшого опубліковані у Польщі, оскільки він був змушений покинути Україну. Науково-педагогічна спадщина Степана Балея пов'язана з такими напрямками, як педагогічна психологія, психологія розвитку, суспільна психологія, психопедагогіка, психологія творчості та багато іншими. Степана Балея вважають одним з перших вчених, які виділили педагогічну психологію в окрему галузь психології зі своїм предметом, метою, завданням та методами досліджень.

До основних праць Балея можна віднести: «Психологія зрілого віку» (1931), «Нариси психології з точки зору розвитку дитячої психіки» (1935), «Педагогічна психологія а нарисах. Характерологія і типологія дітей та молоді»(1933), «Особистість» (1939), «Шляхи пізнання» (1946), «Вступ до суспільної психології» (1953), які написані польською мовою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Степана Балея можна вважати міжнародним вченим, оскільки він працював в двох країнах: Україні та Польщі. Тому творчу спадщину вченого досліджували в обидвох країнах, але в більшій мірі в Польщі, оскільки більшість його праць написано саме цією мовою. Більшість польських вчених зосереджують свою увагу, здебільшого, на досягненнях вченого у певних науках. Його внеском у психологію виховання займалися: Т. Бах, С. Блаховський, Р. Ядчак, М. Земнович, М. Жгбовська та інші. Проблеми педагогіки у Балея досліджували: А. Голуб, І. Добровольська, Й. Головінський, В. Черневський. В якості філософа його досліджували З. Александрович та Е. Фіал.

Завдяки доповіді Марата Верникова на Харківській загальноукраїнській історико-філософській конференції, Степан Балей став відомим і в Україні. Марат Верников також присвятив один розділ своєї дисертації цьому вченому, а також здійснив систематизацію творчої спадщини Балея, яку виклав у збірник його праць. Також, впродовж останніх років дещо активізувалося українське наукове середовище у дослідженні наукового доробку С. Балея. Статті П. Т. Петрюк та Л. І. Бондаренко, присвяченні 120 та 125 річчю з дня народження вченого також варті уваги, оскільки детально описують життєвий та творчий шлях видатного українського вченого. В Україні С. Балея досліджували: М. Верников, О. Гончаренко, А. Вихрущ, О. Квас, С. Іванник, О. Оніщенко, П. Петрюк, О. Чеканська та багато інших.

Метою цієї статті є розкрити основні принципи та ідеї філософсько психологічної концепції освітнього процесу, описати основні елементи даного процесу, які викладені у працях Степана Балея.

Виклад основного матеріалу. Степан Балей народився в Україні, а саме в Тернопільській області, яка на той час була повітом. Закінчивши школу він поступив

до Львівського університету, де вчився під керівництвом філософа К. Твардовського. Отримавши науковий ступінь доктора філософії професор відправився на подальше навчання до Німеччини, а потім до Франції та Австрії. В Берліні слухав переважно професорів Карла Штумпфа та Шефера. Також Балей працював в психологічному та фізіологічному інститутах Берлінського університету. Також Стефан Балей брав приватні уроки у З. Фрейда. Внаслідок цього впливу і навчання Балей написав 5 досліджень, які були надруковані у німецьких виданнях. Певний час Стефан Балей навчався у Парижі, в Сорбоні та у Відні.

Після повернення в Україну Балей активно працював у польських наукових осередках та наукових виданнях, брав активну участь в діяльності Польського філософського товариства у Львові. У 1922-1924 роках працював в Українському таємному університеті, за що пізніше отримав відмову в працевлаштуванні в якості професора у Львівському університеті. Після відмови, з лютого 1928 року він посів кафедру психології виховання Варшавського університету, де пропрацював 24 роки. Він став членом існуючих і організатором нових філософських, психологічних і педагогічних державних і громадських структур: директором Інституту психології виховання Варшавського університету, керував Державним учительським інститутом, Педагогічним інститутом Союзу польських учителів, психологічним кабінетом та багатьма іншими фаховими установами. Вченого було обрано членом Варшавського філософського товариства, Варшавського наукового товариства, головою комісії Педагогічного наукового товариства, нагороджено орденом Відродження Польщі, він був членом Польської Академії Наук.

Наукову діяльність Стефана Балея можна умовно поділити на два періоди: український та польський. Велика частина праць вченого написана українською мовою, особливо львівського періоду та опублікована в українських виданнях. До них відносять фундаментальні праці з психології творчості Шевченка, перші друковані українською мовою підручники з психології та логіки, теоретичні статті з філософії та етики, наукові розвідки світової філософії та інші. Польський період творчості вченого починається з 1928 року, коли Балей постійно проживав в Польщі. Польська література пише про Стефана Балея як про співтворця польської психології, засновника в ній таких важливих напрямів як психології розвитку та психології виховання.

В наукових працях Степана Балея можна зрозуміти яку важливість він приділяв вихованню суспільно корисної та повноцінної дитини. Він окреслив багато методів та шляхів для досягнення цього. Важливим елементом будь якого суспільства Балей вбачав в повноцінних особистостях. А для того, щоб ці особистості були корисними суспільству вони повинні навчатися і правильно розвиватися. Відомий дослідник наукової спадщини Балея М. Верников зазначив, що: педагогіка С. Балея виховує не пасивну людину, покірну волі або примусові соціуму в його розмаїтих різновидах існувань і проявів. Вона зорієнтована на формування особистості з широким поглядом на світ, розвиненим колом інтересів, вільної у своїх думках та прагненнях [2, с. 5].

Особистість є головним та центральним поняттям у філософії, педагогіці та психології Балея, а процес виховання та розвитку цієї особистості – це і є основою його освітньої концепції. У своїй праці “Osobowosc” вчений формулює поняття «особистість» на основі етимології слова «особа». Поняття особистість, згідно з Балеєм, тісно пов’язане з поняттям особа та походить від нього: persona – латинське слово як першоснова всіх похідних від нього слів. Особистість за Балеєм має динамічний характер і здатна самовдосконалюватися та розвиватися, вона здатна взаємодіяти з оточуючим світом та суспільством. Балей вбачав в кожній особистості певну індивідуальність, яка відрізняє її від інших особистостей. Вчений вважав, що у випадку, якщо вітчизняна школа буде ігнорувати таку індивідуальність, то може виникнути небезпека втрати особистістю сенсу життя, оскільки її неповторність, будучи проігнорована школою, не зможе стати засобом її самореалізації. Підґрунтям для виховання повноцінної особистості є освітній процес саме в дитячі роки, оскільки в цей час людська психіка, або як її називав Балей «душа людини» є пластичної і надається для змін.

Вчений вважав, що освітній процес повинен підбиратися під індивідуальні можливості кожного учня, а не робити все

по стабільно заданому шаблону. Професор наголошував на організації освітнього процесу відповідно до природовідповідності, культурної доцільності та можливостей певної особистості. С. Балей вбачав що вітчизняна освіта повинна сприймати особистість як істоту, що знаходиться у постійному становленні та розвитку. Вчений розглядав особистість як автономну істоту, яка сама бере участь у свої освіті. Педагогічною основою освіти та виховання дітей вчений вбачав в потребі у пізнанні та у прагненні до самореалізації. С. Балей вбачав мету педагога не лише в можливості зорієнтуватися в наявних в дитини мотиваціях, а й вміти зацікавити дітей, відкрити їм усі наявні можливості, які виявлять її глибинні творчі інтенції [5, с. 191].

Вчений також наголошував на необхідності виховання зацікавленості у дітей до навколишнього середовища. Балей вбачав перевагу у простому пошуку істини по відношенню до стандартних та шаблонних розумових вправ. С. Балей вважав, що в кожної людини є таланти, проте вони дрімають, і важливість роботи педагога полягає у виділенні цих талантів та сприянні їх розвитку. Також важливим моментом є вчасність розвитку цих задатків, оскільки не можна вимагати занадто багато від малої дитини. Розум людини, за словами вченого, має сильну пластичність і вихователь повинен зуміти «виліпити» з нього єдину форму, а не довільну та однакову. Степан Балей виступав проти школи в якості навчального конвеєру, в якому здебільшого ігноруються здібності та зацікавлення дітей. Вчений стверджував, що помилковим є розгляд суб'єкта освіти як лише учасника цього процесу. Професор наголошував на необхідності побудови такої системи освіти, за якої навчання виховує особистість, в якій особистість виховує та навчає саму себе, здебільшого завдяки контакту цієї особистості з іншими людьми та навколишнім світом.

Виховання або ж навчання, яке втілюється у форму переживання дійсності С. Балей називає гетероедукацією: «Гетероедукація – це спосіб впливу людини на іншу людину, що здійснюється однаковим чином і мірою свідомо та спрямовано, а також випадково та побічно, критерієм визнавання певних впливів як виховних буде лише їхня тривалість» [4, с. 181]. Відповідно до цього Балей вирізняв дві форми гетероедукації: інтенційну або спрямовану – систематична, яка здійснюється через вчителів у школі, та побічну – здійснюється завдяки позашкільним впливам. Вихователем у цьому процесі є будь-яка людина, яка здійснює позитивний вплив (навчання та виховання) на іншу людину, а вихованцем є та людина, на яку здійснюється вплив. А гетероедукація фокусує свою увагу на тому, що з'єднує вихователя та вихованця у виховному процесі. Великого значення вчений приділяв побічній форму гетероедукації, наголошуючи на тому, що: «Людину формують у великій мірі різні події, які несподівано її захоплюють та приголомшують» [4, с. 215]. Балей зазначав, що педагогу в процесі побічної гетероедукації потрібно мати на увазі всі стимули, що впливають на дитину поза школою.

Похідною формою гетероедукації вчений вважав автоедукацію, тобто самовиховання. Під час цього процесу вихователь та вихованець збігаються в одній особі. Під автоедукацією вчений розумів процес, коли особа ставить для себе певний ідеал, найчастіше в вигляді іншої особи, та старається скоригувати себе відповідно до цього ідеалу, наслідувати його.

Важливими елементами у процесі навчання Балей вбачав також активність учня та групи у процесі засвоєння нових знань. Також важливим елементами є зацікавленість учнів та практичність набутих знань, уміння використовувати їх на практиці.

Степан Балей приділяє велику увагу психічній дозрілості дитини для навчання в школі. Нормальним віком для початку навчання він вважає 6 – 7 років, тобто тоді, коли дитина пройшла вже певний етап свого життя і має розвинутий інтелект. Вчений зазначає, що «Дозрілість до шкільного навчання ідентифікується з інтелігенцією (розумом) дитини» [4, с. 369]. Також вчений надає велику увагу не лише інтелекту для навчання в школі, а й уміння дитини сконцентровувати свою увагу: «…додатковий складник поза інтелектом, є можливість сконцентрувати увагу» [4, с. 369].

На думку Степана Балея особистість педагога також відіграє важливу роль в освітньому процесі. Вчений старався зруйнувати набутий вже стереотип особистості педагога як людини «за покликанням»,

ідеальної людини, якій притаманні всі чесноти у суспільстві. Професор наголошував, що лише індивідуальність педагога, який залишається самим собою, а не усталені зразки та принципи, можуть сформувати у його вихованців повноцінну особистість. Балей описував в своїх працях, що у випадку, коли вихованець зробив щось погане, то вихователь може обуритися на вихованця або навіть підняти голос, але зробити це таким чином, щоб спонукати вихованця до самоаналізу даного вчинку, його негативності і подальшого невчинення його. Важливим елементом особистості будь-якого педагога Балей вбачав у любові до дітей. Значення любові до дітей вчений вбачав у здатності педагога спілкуватися з ними, знаходити з дітьми спільну мову. На другий план вчений висував вже любов до своєї професії та діяльності, тобто любов до самого процесу виховання. Також, не менш важливим за словами вченого, є і здібність особи до виховання дітей: «Вимагаються натомість здібності до належного виконання особливої діяльності» [4, с. 369].

Шкільна програма є важливим елементом процесу навчання в школі. Вчений зазначає, що при створенні шкільної програми педагоги беруть матеріали з різних джерел і зокрема з психології. Балей стверджує, що «… шкільна програма, складена педагогами має пройти через певний психологічний фільтр, який стосується змісту методу навчання та виховання» [4, с. 369].

Степан Балей стверджує, що роль психолога в підготовці шкільної програми не обмежується лише відбором та розприділенням матеріалу, запропонованого педагогом, відповідно до віку учнів. Якщо будь-яка школа хоче, щоб шкільна програма не лише давала знання її учням, а й брала безпосередню участь в їх вихованні, то роль психолога в підготовці такої програми посилюється. В такому випадку шкільна програма мусить бути спроектована так, щоб психічні потреби були враховані в потрібній мірі і в потрібний час.

Важливим елементом в діяльності кожної школи є робота шкільного психолога, головним завданням якого є психологічна опіка над учнями. Степан Балей вважає, що психологічна опіка, як термін, походить від такої сфери науки як педагогічна психологія. Принципи педагогічної психології мають за основу врахування індивідуальності дитини при її вихованні. Вчений зазначає, що до таких принципів також належить і теза про пристосування навчальної програми до психічних властивостей дитини. В такому випадку вчитель повинен детальніше дізнатися про психіку дитини, її можливості та зацікавлення. Вчитель може дізнаватися про учнів більше завдяки вивченню їхньої поведінки або проводити додаткові психологічні дослідження з ними. Проте, оскільки вчителі зайняті процесом підготовки до занять та й вони не мають спеціальних знань та умінь з психології, тому вчений наголошує на необхідності та важливості психологічної опіки над учнем.

Одним із ключових завдань освітнього процесу Степан Балей вбачав у виробленню в дитини певних розумових навиків, які в подальшому житті дозволять формувати власні логічні судження. Для педагог важливим є саме цей процес, оскільки від нього залежить майбутній розвиток повноцінної особистості в дитини.

Висновки. Видатний педагог, психолог та філософ Степан Балей здійснив значний внесок в українську та польську наукову спадщину. Його науковий доробок складає багато праць з педагогіки, психології, вікової педагогіки та філософії. До найвідоміших можна віднести: «Психологія зрілого віку» (1931), «Нариси психології з точки зору розвитку дитячої психіки» (1935), «Педагогічна психологія а нарисах. Характерологія і типологія дітей та молоді»(1933), «Особистість» (1939), «Шляхи пізнання» (1946), «Вступ до суспільної психології» (1953). В наукових працях Степана Балея можна зрозуміти яку важливість він приділяв вихованню суспільно корисної та повноцінної дитини. Він окреслив багато методів та шляхів для досягнення цього. Важливим елементом будь якого суспільства Балей вбачав в повноцінних особистостях. Особистість є головним та центральним поняттям у філософії, педагогіці та психології Балея, а процес виховання та розвитку цієї особистості – це і є основою його освітньої концепції.

Вчений вважав, що освітній процес повинен підбиратися під індивідуальні можливості кожного учня, а не робити все

по стабільно заданому шаблону. Професор наголошував на організації освітнього процесу відповідно до природовідповідності, культурної доцільності та можливостей певної особистості.

Балей вбачав перевагу у простому пошуку істини по відношенню до стандартних та шаблонних розумових вправ. Балей вважав, що в кожної людини є таланти, проте вони дрімають, і важливість роботи педагога полягає у виділенні цих талантів та сприянні їх розвитку.

Вчений старався зруйнувати набутий вже стереотип особистості педагога як людини «за покликанням», ідеальної людини, якій притаманні всі чесноти у суспільстві. Професор наголошував, що лише індивідуальність педагога, який залишається самим собою, а не усталені зразки та принципи, можуть сформувати у його вихованців повноцінну особистість.

Перспективи подальших досліджень. Перспективою подальших наукових досліджень є широке оприлюднення праць вченого через їхній переклад на українську мову, оскільки більшість своїх праць у цій сфері Степан Балей написав саме польською мовою.

Список використаних джерел

1. Верніков М. М. Академік Степан Балей / С. Балей // Зібр. пр. : у 5 т., 2 кн. / М. М. Верніков. – Львів, 2002. – Т. 1. – С. 316– 351. 2. Верніков М. М. Спадщина Степана Балея в контексті сучасного суспільного розвитку і його тенденцій / М. М. Верніков // Філософські пошуки. – 1999. – Вип. IX. – с. 3-8. 3. Baley S. Osobowosc / Stefan Baley. – Lwow : Lwowska Biblioteczka Pedagogiczna, 1939. – 36 s 4. Bałey S. Psychologia wychowawcza w zarysie / Stefan Baley. – Lwow – Warszawa : Książnica-Atlas, 1938. – 686 s. 5. Bałey S. Zarys psychologji w związku z rozwojem psychiki dziecka / Stefan Baley. – Lwów ; Warszawa : Książnica-Atlas, 1935. – 424 s.

к.е.н., доцент Ревак І.О.
+38(067)4440963
irarevak@gmail.com

DESTRUKCYJNE CZYNNIKI ROZWOJU DZIEDZINY OŚWIATY NA UKRAINIE

ДЕСТРУКТИВНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Iryna Revak. Destructive factors of educational sphere development of Ukraine.

The article deals with destructive factors which hinder the development of the educational sphere of Ukraine. The attention is focused on the following most dangerous negative factors as deformation of the education system structure, low level of payment in the educational sector, lack of the effective system of monitoring and control of education quality, over-commercialization of educational services, ineffective management system of higher educational establishments etc. The main threats for the educational sector of Ukraine were distinguished according to the origin character and show form of destructive factors: chronic educational qualification disbalance, corruption of all types, transformation of Ukraine into the country of "diploma-unemployed", levelling of higher education diploma value and so on.

Key words: educational sphere of Ukraine, destructive factors, threats for Ukrainian educational sphere.

Ревак І.О. Деструктивні чинники розвитку освітньої сфери України.

У статті проаналізовано деструктивні чинники, що гальмують розвиток освітньої сфери України. Акцентовано увагу на таких найнебезпечніших негативних (руйнівних) чинниках, як: деформація структури системи освіти, низький рівень оплати праці в освітньому секторі, брак ефективної системи моніторингу і контролю якості освіти, надмірна комерціалізація освітніх послуг, неефективна система управління ВНЗ та ін. За характером походження та формою прояву деструктивних чинників виокремлено основні загрози освітньому сектору України, зокрема: хронічний освітньо-кваліфікаційний дисбаланс, корупція у всіх її видах і проявах, перетворення України на країну «дипломованих безробітних», нівелювання цінності диплома про вищу освіту тощо.

Ключові слова: освітня сфери України, деструктивні чинники, загрози освітній сфері України.

Ревак И.А. Деструктивные факторы развития образовательной сферы Украины.

В статье проанализированы деструктивные факторы, которые тормозят развитие образовательной сферы Украины. Акцентировано внимание на таких опаснейших разрушительных факторах, как: деформация структуры системы образования, низкий уровень оплаты труда в образовательном секторе, нехватка эффективной системы мониторинга и контроля качества образования, чрезмерная коммерциализация образовательных услуг, неэффективная система управления ВУЗОМ и др. По характеру происхождения и форме проявления деструктивных факторов выделены основные угрозы образовательному сектору Украины, в частности: хронический образовательно-квалификационный дисбаланс, коррупция во всех ее видах и проявлениях, превращение Украины на страну "дипломированных безработных", нивелировки ценности диплома о высшем образовании и тому подобное.

Ключевые слова: образовательная сфера Украины, деструктивные факторы, угрозы образовательной сфере Украины.

Постановка проблеми. Перехід вітчизняної економіки на інноваційний тип господарювання та стрімкий розвиток інформатизації суспільства покладають на освітню сферу ключову роль у підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних швидко адаптуватися до мінливого економічного середовища. Освіта охоплює цілеспрямований процес навчання і виховання в інтересах окремої людини, суспільства і держави, забезпечує створення і примноження нових знань, використання їх у національній економіці для прийняття складних рішень та розв'язання стратегічних завдань. Водночас освітня сфера України піддається постійному впливові деструктивних чинників, що перешкоджають її ефективному розвитку. Недооцінювання державою масштабів таких деструктивних дій або зволікання з їх нейтралізацією (запобіганням) можуть обернутися непоправними втратами як для цілої освітньої сфери, так і для національної економіки.

Аналізостанніхдослідженьіпублікацій. Вивчення, аналіз та оцінка деструктивних чинників розвитку освітньої сфери України є предметом наукових дослідження багатьох науковців, зокрема В. Судакової, В. Куценко, К. Кононенка, Я. Зелінської, С. Оксамитної, В.Халамендик та ін.

Метою статті є ідентифікація, аналіз та оцінка деструктивних чинників розвитку освітньої сфери України, що можуть трансформуватися у загрози освітній сфері України. Для досягнення вказаної мети необхідно виконати такі завдання: дослідити деструктивні чинники, що гальмують розвиток освітньої сфери України; проаналізувати причини їх виникнення; структурувати загрози освітній сфері України за характером походження та формою прояву деструктивних чинників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Системні дослідження дестабілізуючих чинників в освітній сфері України дали можливість виявити та ідентифікувати найнебезпечніші з них. На нашу думку, стримуючі чинники, що гальмують розвиток освіти України, в першу чергу, зумовлені неефективним топ-менеджментом на рівні Міністерства освіти і науки України, неузгодженістю дій керівників різних структурних підрозділів багатьох вищих начальних закладів (ВНЗ), конфліктом інтересів між учасниками ринку освітніх послуг, відсутністю методів і критеріїв стандартизованого оцінювання якості вищої освіти тощо. Проаналізуємо найважливіші деструктивні чинники, реалізація яких може обернутися появою реальних загроз освітньому сектору України.

1. Деформація структури системи освіти, внаслідок чого відбулося збільшення підготовки одних фахівців, зокрема правників і економістів, та нестача інших – кваліфікованих працівників інженерних спеціальностей. Особливе занепокоєння викликає надмірна гуманізація вищої освіти, падіння внутрішнього попиту на підготовку науково-технічних кадрів для наукових, конструкторських, технологічних установ та високотехнологічних підприємств. Такий стан справ спричинив ситуацію, коли вища освіта, позбавлена належної державної фінансової підтримки не реагує на потреби сучасного ринку праці і може спричинити виникнення освітньо-кваліфікаційного дисбалансу між запитами роботодавців та пропозицією робочої сили (кваліфікованих кадрів) на ринку освітніх послуг. Поглиблює дану кризу і відсутність соціально-демографічних і регіональних показників, що відображають процеси такого розбалансування [1, с.7]. Деформація структури освітньої системи України породжує ще одне негативне явище – невідповідність місця роботи випускників ВНЗ здобутій спеціальності. Так, за даними моніторингового дослідження Інституту соціології НАН України «Українське суспільство» лише 54,7 % опитаних працюють за спеціальністю (32 % – ні, а решта вагається з відповіддю), і тільки 30 % респондентів вважають, що поточна робота відповідає їх освітньо-професійному рівню [2]. Особливе занепокоєння викликає застаріла матеріально-технічна база ВНЗ України, що практично не оновлюється з радянського періоду, тоді як навчальні аудиторії та практичні лабораторії повинні бути обладнані найсучаснішою технікою.

2. Відсутній прогрес у розвитку науки як важливої складової функціонування

вищої освіти. Адже саме наукова робота є якісним показником стану не лише ВНЗ, а й рівня їх випускників. Науковий сектор вищої освіти за період з 1991 року зазнав суттєвих змін. За даними Держкомстату чисельність науковців, які виконували наукові дослідження скоротилася майже в три рази з 26,1 тис. до 9,6 тис. [3]. Це призвело до того, що наукові дослідження високого рівня проводяться менше ніж у 50% вузів, окремі університети проводять науково-дослідні роботи на низькому рівні, без впроваджень у навчальний процес, апробацій у відповідних лабораторіях, використання у виробничому, технологічному чи ін. процесах. Недостатня увага в системі вищої освіти України, на наш погляд, приділяється створенню дослідницьких університетів, технологічних парків, що здатні забезпечити проривний розвиток держави у певній галузі знань за моделлю поєднання освіти, науки та інновацій. Хоч вимоги до такого університету надзвичайно високі, а критерії, за якими надається статус дослідницького університету передбачають міждисциплінарність освіти і науки, пріоритетність фундаментальних досліджень, функціонування провідних наукових шкіл, наявність розгалуженої інфраструктури та матеріально-технічної бази тощо, однак майбутнє вітчизняної освітянської науки саме за такими ВНЗ. Стосовно діяльності технологічних парків, то відповідно до Закону України „Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків" в Україні нараховується шістнадцять технологічних парків, із який реально працює вісім. За 2013 рік було виконано 116 інноваційних проектів, сума державної підтримки дорівнювала 0,48 млрд. грн. Загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції становив 12,3 млрд. грн., на зовнішньому ринку – 1,7 млрд. грн., перераховано до бюджетів та державних цільових фондів 0,9 млрд. грн., створено 3551 нове робоче місце [4].

3. Низький рівень оплати праці в освітньому секторі національної економіки, падіння престижу розумової праці та ін. Середньомісячна заробітна плата науково-педагогічного персоналу у 2013 році становила 2700 грн., що на 565 грн. менше, ніж в середньому по Україні (3265 грн.) [5]. Викладацька діяльність у ВНЗ перестала бути достатнім джерелом матеріального забезпечення, що змушує значну частину викладацької еліти шукати додаткову роботу.

4. Брак ефективної системи моніторингу і контролю якості освіти. На жаль, недосконала статистична звітність не дає можливості контролювати показники держзамовлення на підготовку кадрів та здійснювати моніторинг його фактичного виконання. Щорічно ВНЗ I-II рівнів акредитації випускають майже 100 тис. осіб, ВНЗ III-IV рівнів акредитації – понад 500 тис. осіб., проте питання щодо їх працевлаштування залишається відкритим: серед незайнятого населення, яке звернулося у 2011 р. до служби зайнятості, кожний другий – це молода особа віком до 35 років (890,0 тис. осіб), хоча найбільше від безробіття потерпають молоді люди у віці 15-24 років [6]. Невизначеним досі є порядок розподілу держзамовлення на підготовку кадрів у вищих навчальних закладах на 2015 рік, коли бюджетні місця у вищих навчальних закладах у майбутньому будуть отримувати не ВНЗ, а найсильніші абітурієнти. Хоч новітня система повноцінно запрацює у 2016, однак вже 2015 року абітурієнти під час реєстрації заяви для проходження ЗНО будуть зазначати спеціальності та вказувати вищі навчальні заклади, у яких вони бажають навчатися. Після завершення зовнішнього незалежного оцінювання і складання вступних іспитів, у вищих навчальних закладах по кожній спеціальності формуватиметься рейтинговий список [7].

5. Надмірна комерціалізація освітніх послуг, процвітання корупції під час усього терміну навчання (здебільшого це стосується низькоавторитетних ВНЗ), «дипломна хвороба», коли звичними стали факти купівлі-продажу дипломів, дисертацій, утворення спеціальних центрів з їх написання. Корупцію в освітній сфері можна вважати перешкодою для реалізації права людини на освіту, «нормою» сучасного суспільного життя. Результати соцопитувань підтверджують, що сьогодні з корупцією у ВНЗ стикалися 74,6% респондентів: при захисті дипломних робіт – 23,3%, з метою запобігання відрахуванню з ВНЗ – 22,9%, при вирішенні питань про відтермінування сесії, дострокової її здачі, отриманні дозволу на перескладання екзаменів – 11,5% опитаних [8, с. 126-127].

6. Неефективна система управління

ВНЗ, зумовлена значною централізацією та відсутністю фінансової автономії ВНЗ. Загалом розвиток ринкових відносин вимагає відходу від жорсткого адміністрування сектору вищої освіти, а держава повинна заохочувати пошук нових джерел фінансування ВНЗ і стимулювати здійснення ними підприємницької діяльності, сприяти, таким чином, підвищенню ефективності, економічності, гнучкості та якості освітнього процесу [9, с. 15].

7. Зниження якості надаваних освітніх послуг та навчальної літератури, критичний брак передових та інноваційних технологій в освітньому секторі. Так, падіння якості як самого навчання, так і надання освітніх послуг, на нашу думку, спричинене пасивною діяльністю обох сторін, коли студент здебільшого поступає у ВНЗ заради отримання диплома, а не знань, а викладач втрачає бажання «сіяти зерна науки» пасивним (інертним) студентам. Особливо це актуальне для студентів заочної форми навчання.

8. Наростаюча криза морально-виховних аспектів навчально-освітнього процесу і, як наслідок, втрата справжніх Учителів, Викладачів, Педагогів через відсутність виховного моменту у викладацькій діяльності більшості освітян, коли знання лише ретранслюються, а поза увагою залишається один з найважливіших моментів освітнього процесу – виховання та навчання за допомогою зрілої, люблячої особистості [10]. Знівельовані до певної міри морально-етичні якості викладача (вихователя, вчителя), не дозволяють власним прикладом передавати високоморальні та духовні цінності, національну історію, культуру, традиції, національні інтереси тощо.

9. Старіння педагогічних кадрів та небажання молоді поповнювати вузівські лави. Це, насамперед, зумовлено падінням престижу освітньо-педагогічної роботи, невисоким матеріальним забезпеченням і практично відсутнім соціально гарантійним пакетом.

10. Зростання нерівності в доступі до якісної освіти, ускладнення вступу на найпрестижніші спеціальності обдарованих, але фінансово-неспроможних абітурієнтів, коли талановита молодь, особливо із сільської місцевості через брак фінансових ресурсів не може поповнити лави студентства, а в майбутньому стати провідними науковими співробітниками.

Отже, ідентифікація та оцінка негативних чинників, що гальмують розвиток освітньої сфери України, слугує умовним відправним пунктом глибинних досліджень процесів трансформації дестабілізуючих чинників у реальні загрози освітній сфері України.

Висновки. Аналіз деструктивних чинників розвитку вітчизняної освітньої сфери за характером їх походження та формою прояву дозволив виокремити загрози освітній сфері України, серед яких:

- хронічний освітньо-кваліфікаційний дисбаланс;
- дефундаменталізація вищої освіти;
- корупція у різних її формах, проявах та видах;
- перетворення України на «країну дипломів», або «дипломованих безробітних»;
- нівелювання цінності диплома про вищу освіту та споживацьке ставлення до освіти тощо.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Перспективи подальших розвідок убачаємо у ґрунтовному дослідженні сутності й економічної природи загроз освітньому сектору України та розробці ефективних механізмів щодо їх нейтралізації, мінімізації або ліквідації.

Список використаних джерел

1. Напрями оптимізації державної політики в сфері розвитку трудового потенціалу України: аналіт. доп. / О.О. Кочемировська. – К.: НІСД, 2013. – 38 с. 2. Кириченко І. Депрофесіоналізація громадян – майбутнє країни? [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. Україна. – 2012. – № 38. – Режим доступу: http://dt.ua/SOCIETY/deprofesionalizatsiya_gromadyan__maybutne_krayini-111037.html 3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2013 році. Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України. – 2014. – 314 с. 4. Державне агентство з питань електронного урядування в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dknii.gov.ua/ 5. Кількість, робочий час та оплата праці найманих працівників у грудні 2013 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/ 6. Сташенко О. Виступ на Національних слуханнях «Молодіжна зайнятість: виклики та шляхи впливу профспілок» (м. Київ, 21-22.03.2012) // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.dcz.gov.ua/file/link/237601/file/Dopovid _Stashenko.doc 7. Держзамовлення: гроші підуть за студентом // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://osvita.ua/vnz/reform/43404/ 8. Кононенко К.А., Черненко Т.В. Корупція в освітній галузі: загрози

стратегічному розвитку українського суспільства // Стратегічні пріоритети. – № 1 (30). – 2014. – С. 123-128. 9. Пасінович І.І. Державне регулювання вищої освіти в умовах ринкових відносин: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.03 / І.І. Пасінович; Ін-т регіон. дослідж. НАН України. – Л., 2009. – 20 с. 10. Халамендик В. Інтелектуальний потенціал та доля української нації: точки дотику // Освіта регіону. – 2010. – № 3. – С. 15-18.

к.і.н. Салата Г. В.
salaty@bigmir.net
+38(099)7583061

ВІД «ЕКОЛОГІЧНОГО ІМПЕРАТИВУ» ДО «ПРИРОДИ ЛЮДИНИ» У ПРОБЛЕМНОМУ ПОЛІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Salata G. V From “ecological imperative” to “human nature” in the troubled field of globalization of education.

Humanity needs a new paradigm of thinking, a new system of values and attitudes for survival, for forming a new type of people global community who are able to overcome their disunity, to achieve a common goal of maintaining social and biological life on the planet.

Key words: ecological imperative, globalization, education, biocultural anthropology, genetic-cultural coevals, culture, society.

Салата Г. В. Від «екологічного імперативу» до «природи людини» у проблемному полі глобалізації освіти.

У статті зроблено спробу розкрити сутність поняття «екологічний імператив» та проаналізувати біокультурну основу природи людини у контексті біокультурної антропології, виявити взаємозв’язок історичного розвитку та глобалізаційних процесів в освіті, з’ясувати їх вплив на формування освітньої парадигми в проблемному полі трансформаційних викликів науки та освіти.

Ключові слова: екологічний імператив, глобалізація, освіта, біокультурна антропологія, генно-культурна коеволюція, культура, суспільство.

Салата Г. В. От «экологического императива» до «природы человека» в проблемном поле глобализации образования.

В статье сделана попытка раскрыть сущность понятия «экологический императив» и проанализировать биокультурное начало в природе человека в контексте социокультурной антропологии, выявить взаимосвязь исторического развития и глобализационных процессов образования, выяснить их влияние на формирование новой парадигмы образованности человека.

Ключевые слова: экологический императив, глобализация, образование, биосфера, биокультурная антропология, генно-культурная коэволюция, культура, общество.

Постановка проблеми. Загострення екологічної ситуації у світі, а також реальна загроза її подальшого погіршення ставлять проблему збереження природного середовища існування соціуму на одне з перших місць у ряді глобальних проблем людства, виводить проблему на перші місця в контексті глобалізації освіти – ґрунту самосвідомості громадянина, нації, держави, і врешті, світової спільноти.

Однобічність у поглядах на людину (біологізаторський і соціологізаторський підходи), зокрема, в освітньому когнітивному просторі, призвела до формування у ХХ столітті ідеї відсутності субстанціального закріплення буття людини. Однак людина, як і раніше, залишається предметною, матеріальною істотою, що живе в створеному нею світі культури, внаслідок чого природа людини вимагає іншого, більш широкого розуміння.

Сьогодні, в освітянському процесі кожної держави, тема природи людини отримує нове звучання завдяки синтезу багатовікових філософських традицій в осмисленні людини і комплексу сучасних людинознавчих наук, а також завдяки розвитку нових наук про поведінку вищих тварин, біологія яких найбільш подібна до біології людини.

Крім того, ґрунтовного мультидисциплінарного дослідження вимагають сучасні біотехнології та психотехнології, які можуть бути використані для зміни людської природи – основи при реалізації процесів глобалізації освіти. Головним завданням освіти в проблемному полі її глобалізаційних підходів нині – є необхідність створення нової наукової парадигми, яка цілісно відображає специфіку природи людини, її причетність і до світу природи, і до світу культури, що характеризує людину в якості самостійної форми буття.

Аналіз досліджень і публікацій. Екологічна проблема має комплексний характер і знаходиться в центрі уваги всієї системи знання, починаючи з другої половини ХХ століття. Початок гуманітарному підходу до екологічної проблематики було покладено

Чиказькою школою екологічної соціології, що займалася вивченням різних форм руйнування середовища людиною і формулюванням основних принципів охорони природи. Дослідження представлені в роботах Р. Парка, Е. Берджесса, Р. Макензі [6].

Загальнотеоретичною підставою вивчення глобальних екологічних проблем виступає глобалістика як наукова галузь знань про глобальні проблеми людства. Аналіз етапів її становлення і провідних концепцій дозволив встановити, що її розвиток здійснюється в гуманістичному контексті виживання людства на основі визнання цілісності і взаємозумовленості глобальних проблем (Ю. Гладкий, В. Котляков, С. Лавров, Я. Машбиць, В. Максаковський, Г. Сдасюк, І. Фролов).

Проблема природи людини протягом століть досліджувалася Платоном, Аристотелем, Т. Гоббсом, К. Марксом, Ф. Ніцше, А. Шопенгауером, З. Фрейдом, Е. Фроммом, А. Геленом та ін. Значний внесок в осмислення природи людини зробили К. Юнг, В. Віндельбанд, О. Вейнінгер та ін.

Світова спільнота починає розуміти, що моральні засади, духовний світ і поведінка людей у біосфері більше не відповідають тим умовам життя, в які занурюється суспільство. Подібні тенденції виводять на перший план наукового пошуку питання екологічно безпечного розвитку цивілізації, в освіті зокрема.

Все це, безперечно, актуалізує необхідність розкриття суті сентенцій «екологічний імператив» та «природа людини», виявлення взаємозв'язку та взаємовідносин історичного розвитку та існуючих процесів глобалізації у системі освіти та виховання, їх впливу на формування цінностей культури буття людини.

Мета. У статті зроблено спробу розкрити сутність поняття «екологічний імператив», виявити взаємозв'язок історичного розвитку та глобалізаційних процесів, проаналізувати біокультурне начало в природі людини в контексті біокультурної антропології у проблемному полі глобалізації освіти.

Основна частина. Свідомість і мораль, які здійснюють свою регуляцію за допомогою наділення людської діяльності правовим і духовно-моральним змістом, можуть і повинні виступати в якості визначальних елементів соціального регулювання поведінки людей. Таким чином, суспільство постало перед фактом: необхідно навчитися керувати собою і співвідносити свої дії з природними можливостями, забезпечивши таку взаємодію з навколишнім середовищем, яка дозволить гармонійно розвиватися всій соціоприродній цілісності.

На порядку денному постало питання про якомога більш широку екологізацію суспільної свідомості, яка включає в себе формування екологічної свідомості як самостійної форми суспільної свідомості, а також внесення екологічного аспекту у всі інші форми і рівні суспільної свідомості, освіту зокрема. Потреба в формуванні екологічної культури як вирішального чинника в гармонізації відносин суспільства і природи стає в цей час все більш актуальною, особливо в глобалізаційних процесах трансформації освіти.

Термін «екологічний імператив» введено у науковий обіг М. Мойсеєвим за аналогією з кантівським категоричним імперативом [2; 3]. І як наслідок, у науковій спільноті відразу ж розгорнулася дискусія з приводу ціннісно-нормативних основ екологічного імперативу та сфер його застосування.

Усвідомлення всієї складності соціоприродної ситуації істотно залежить від рівня духовно-моральних цінностей, ступеня освіченості людини, традиційної культури, доступності, гласності екологічної інформації.

Оскільки різні етноси по-різному сприймають природні обмеження, пріоритетним при вирішенні екологічних проблем повинен стати перегляд ціннісної ієрархії в суспільній свідомості і у всіх сферах соціального життя, особливо в освітянському просторі. Цінності повинні відповідати духовно-моральним орієнтирам, що становлять систему вищих наднидивідуальних цінностей, яким і мають бути підпорядковані всі інші (зокрема, утилітарні) цінності.

Аналіз вчень про людину дозволяє виділити декілька моделей трактування природи людини, що склалися в філософській, фізичній, біологічній, культурній антропології і

по-різному оцінювали ступінь єднання людини із світом природи і культури.

Натуралістична (біологізаторська) версія осмислення природи людини передбачає її укоріненість саме у природі. У XIX столітті еволюційна теорія Ч. Дарвіна стає природничо-науковим обґрунтуванням біологізаторських уявлень про людину. У граничному випадку цей підхід призводить до ототожнення біології вищих тварин і біології людини в інстинктивізмі XX століття (Р. Ардрі, К. Лоренц та ін.), що досліджує філогенетичне коріння поведінки людей, витоки якої зводяться до досвідомого і докультурного начала в людині.

Соціологізаторська версія природи людини ґрунтується на визнанні спільних соціальних властивостей, установок, притаманних усім індивідам. В якості самостійної теорії вона вперше з'являється у французькому матеріалізмі XVIII століття, наприклад, у К. Гельвеція, розвивається в роботах Е. Дюркгейма, М. Мосса і стає однією з домінуючих в XIX столітті в філософської антропології К. Маркса, а в XX столітті – у багатьох радянських філософів.

Теорія генно-культурної коеволюції і біокультурна антропологія стверджують, що людина органічно вплетена як у світ природи, так і у світ культури. Її потреби, тіло, психіка, поведінка мають хоча і окультурену, але біологічну базу, що виникла еволюційним шляхом. Людська природа формується як результат історичної еволюції в синтезі з певними вродженими біологічними структурами та функціями, притаманними людині.

Своєрідна спроба синтезу біологічного і соціального в людині була зроблена представниками соціобіології, які стверджують, що типи соціальної поведінки людини мають біологічне походження. На думку американських суспільствознавців Ч. Ламсдена і Е. Вілсона, генно-культурна коеволюція одна і без сторонньої допомоги створила людину [1].

Японський вчений Й. Масуда докладніше описує теорію генно-культурної коеволюції. У той час як вчинки тварин односторонньо визначаються генами, людина створює культуру на основі дії мозку і розумових здібностей. Таким чином, людські гени і культура слідують курсом коеволюції, обопільно впливаючи один на одного [4].

Біокультурне трактування Homo sapiens розробив Е. Фромм [5], який прагнув до комплексного розгляду біологічних, соціальних і екзистенціальних аспектів буття людини. Природа людини являє собою єдину біокультурну цілісність, «людська натура – це не сума вроджених, біологічно закріплених спонукань, але й не мертвий зліпок з матриці соціальних умов; це продукт історичної еволюції в синтезі з певними вродженими механізмами і законами» [5, С. 28].

Якщо соціобіологія (або її похідна – еволюційна психологія) шукає джерело, мотиви людської поведінки, виходячи з біологічної підоснови існування людини, то біокультурна антропологія (Дж. Келсо) намагається зрозуміти, як культура впливає на наші біологічні можливості та обмеження [7].

Біокультурний підхід розглядає людину як біологічну, соціальну і культурну істоту [8]. Це включає розгляд біологічної мінливості як функції реагування та адаптації до навколишнього середовища за умов врахування запитів соціально-культурного середовища. Значення біокультурного підходу полягає у створенні моделі для розуміння динаміки взаємодії між людськими біологічними/фенотипічними, психологічними і соціально-культурними особливостями у відповідь на зміни навколишнього середовища.

Антропологи усього світу сьогодні роблять наголос на необхідності більшої інтеграції культурної та біологічної антропології. Коментуючи точки зору на фізичну антропологію на рубежі століть, Е. Шасмері [9, С.149] пише: «Що вразило мене найбільше ... це заклопотаність, висловлена кількома авторами, які говорять про необхідність більш тісної інтеграції культурної та біологічної сторін антропології. Культурно-біологічний інтерфейс, взаємодія цих полюсів, і, взагалі, необхідність їх реінтеграції були темами виступів багатьох дослідників».

Таким чином, в рамках окресленої парадигми людина знаходиться на перетині світу природи і світу культури, входячи своїм буттям в кожен з них. Ця межа не розділяє, а, навпаки, об'єднує людину в самій собі, у своїй споконвічно людській сутності. Людина виступає сполучною ланкою між світом

природи і світом культури, її людське начало визначається одночасно двома складовими – біологічною та культурною, при цьому жодна з них не превалює.

Висновки. Сьогодні стає зрозумілим, що специфіка формування екологічної свідомості в проблемному полі глобалізації освіти зумовлює уявлення про ту суттєву роль, яку у всіх процесах і явищах об'єктивної реальності відіграє інформаційна взаємодія. Безсумнівно, що все більш досконалі інформаційні технології вже сьогодні визначають майбутнє інформаційного суспільства, яке може розглядатися як перший ступінь на шляху становлення сфери розуму.

Для виходу людства з екологічної кризи необхідна тривала перехідна програма зміни навколишнього середовища і свідомості суспільства, що у своїй основі повинна спиратися як на програму технічного переозброєння соціуму (подальший розвиток технологій, можливо, переважно біотехнологій), так і на реструктуризацію системи освіти, її глобалізацію.

Освіта та будь-яка наука повинні сприяти фізичному, психічному і соціальному благополуччю як окремої особистості, так і групи в цілому, покращуючи тим самим наш світ. Антропологія як наука про людину і людство, що розвиваються в часі і просторі, повинна популяризувати себе за допомогою свого внеску в наукову думку в цілому та у виживання і благополуччя людської популяції зокрема. Вона повинна бути більш інтегрованою і сформулювати нові дослідницькі питання, які є соціально значущими. В XXI столітті біокультурні підходи та моделі можна вважати одним із дієвих способів розробки і проведення досліджень природи і сутності людини у проблемному полі глобалізації освіти.

Список використаних джерел

1. Доклад Римского клуба «Пределы роста». [Электронний ресурс] – Режим доступу: http://yvision.kz/post/298708 2. Моисеев Н.Н. Коэволюция природы и общества. Пути ноосферогенеза. [Электронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ecolife.ru/jornal/echo/1997–2– 1.shtml 3. Моисеев Н.Н. Человек и ноосфера / Н.Н. Моисеев. – М.: Молодая гвардия, 1990. – 352с. 4. Пределы роста: 30 лет спустя. [Электронний ресурс] – Режим доступу: http://foresthill.jimdo.com/ 5. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм ; [пер. с англ./общ. ред. и послесл. П.С. Гуревича]. – М.: Прогресс, 1980. – 272 с. 6. Burgess E.W. Introduction to the Science of Sociology / E.W. Burgess, R.E. Park. – Chicago: The University of Chicago Press, 1921. – 1258 p. 7. Kelso J. Principles of Biocultural Anthropology / J. Kelso [Online], available at:http://spot.colorado.edu/~kelso/Biologicalanth.html (Accessed 28 October 2013). 8. McElroy A. Bio-cultural models in studies of human health and adaptation / A. McElroy // Medical Anthropology Quarterly. – 1990. – Vol. 4. – P. 243 – 265. 9. Szathmáry E.J.E. A view on the science: Physical anthropology at the millennium / E.J.E. Szathmáry // American Journal of Physical Anthropology. – 2000. – 111. – P. 149 – 151.

EDUKACJA MEDYCZNA

д.мед.н, професор Антоненко М.Ю.
+38(050)6587625
antonenko.nmu@gmail.com
к.мед.н. Значкова О.А.
+38(067)2628332
znachkova2008@gmail.com

MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN THE POSTGRADUATE TRAINING OF STOMATOLOGISTS

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ

Antonenko M., Znachkova O. Modern educational technologies in the postgraduate training of stomatologists.

Aim: analyze the possibility to use it in postgraduate training of interns dentists. The modern scientific literature on the implementation of the case - method in professional medical training was analyzed. An anonymous survey of 199 1-year interns dentists to assess the level of satisfaction using the case study at workshops was performed. Respondents showed a rather high level of satisfaction using the case-method (156 individuals 78,39%), while 28 medical interns (14,07%) were found not interest in participating in the implementation of this method of teaching at workshops, the remaining 15 individuals (7,54%) showed dissatisfaction. Case method is an effective way of training doctors - interns dentists, but it can not be considered universal, applicable to all disciplines and solving all educational problems. Case method allows to use theoretical knowledge to master the methodology and speed of practical experience.

Keywords: case – method, interns dentists, postgraduate education.

Антоненко М.Ю., Значкова О.А. Сучасні освітні технології у післядипломній підготовці лікарів стоматологів.

Метою є оцінка ефективності використання кейс-методу в навчальному процесі післядипломної освіти лікарів-стоматологів на прикладі інтернатури. Використано методи – бібліографічний, порівняльного аналізу, соціологічного опитування 199 лікарів-інтернів стоматологів. Визначено високий рівень задоволення використанням кейс-методу на практичних заняттях (156 осіб, 78,39%), 14,07% не виявили зацікавленості щодо впровадження кейс-методу, 7,54% виявили незадоволеність. Кейс-метод є ефективним засобом навчання, дозволяє використовувати теоретичні знання в набуванні практичного досвіду.

Ключові слова: кейс-методика, лікарі-інтерни-стоматологи, післядипломна освіта.

Антоненко М.Ю., Значкова Е.А. Современные образовательные технологии в последипломной подготовке врачей-стоматологов.

Цель работы: оценка эффективности использования кейс-метода в учебном процессе последипломного образования врачей-стоматологов на примере интернатуры. Использовано методы – библиографический, сравнительного анализа, социологического опроса 199 врачей-интернов стоматологов. Определен высокий уровень удовлетворенности использованием кейс-метода на практических занятиях (156 врачей-интернов, 78,39%), 14,07% не проявили заинтересованности по внедрению кейс-метода, 7,54% выразили недовольство. Кейс-метод является эффективным средством образования, позволяет использовать теоретические знания в приобретении практического опыта.

Ключевые слова: кейс-методика, врачи интерны-стоматологи, последипломное образование.

Постановка проблеми. Перебудова навчально-виховного процесу сучасної медичної освіти в Україні пов’язана з необхідністю гармонізації вітчизняних стандартів майбутнього фахівця відповідно до вимог Євросоюзу. У сучасних умовах вже неможливо обмежуватися такими вимогами до студентів як компетентність в знаннях, уміннях і навичках.У всіх сферах стає затребуваним фахівець, що вміє працювати в команді, здатний генерувати ідеї та технології їх впровадження, має схильність до інновацій, вміє критично, оперативно і аналітично працювати з величезними обсягами інформації різних видів. Україні потрібні фахівці в сфері медицини, здатні займатися своєю професійною діяльністю на якісно новому рівні. Від сучасних вищих навчальних закладів, в свою чергу, потрібно впровадження нових підходів до навчання, що забезпечують розвиток комунікативних, творчих і професійних компетенцій, а також стимуляцію потреби майбутнього лікаря в самоосвіті та саморозвитку [3;4, с. 10-13;10, P. 836-838]

Серед споконвічних проблем традиційного медичного навчання є певний розрив між теоретичними знаннями студентів та досвідом професійної діяльності. Синтез освіти, науки та інноваційної діяльності дозволяє розробляти та впроваджувати нові освітні технології світового рівня, формувати у випускників вищої школи професійні компетенції, забезпечувати їх конкурентоспроможність на міжнародному

ринку медичних послуг.

Задоволення сучасних, актуальних в контексті світових вимог, потреб вищої медичної освіти, і, зокрема, стоматологічної, полягає в площині динамічної модернізації освіти в медичному університеті. Це відбувається за рахунок впровадження елементів навчання, заснованих на формуванні базових компетенцій, що дозволяють випускникам, в подальшому – лікарям-інтернам, самостійно здобувати знання, максимально наближені до практичної медицини [9, 27-30; 10, 56-59].

Основними завданнями професійного навчання лікарів-інтернів-стоматологів є активація пізнавальної діяльності лікаря, розвиток клінічного мислення, формування творчих здібностей, підтримання зацікавленості та освідомлення правильності рішення у виборі професії.

Одним із засобів вирішення цього питання є використання інтерактивних методів навчання в учбовому процесі лікарів-інтернів-стоматологів. Інтерактивне навчання — це навчання, поглиблене в процес спілкування [2, с. 15; 3]. Основою інтеракції є принцип багатосторонньої комунікації, яка характеризується відсутністю полярності і мінімальною зосередженістю на точці зору викладача [1, с.63-64]. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин і відповідної ситуації [7, с. 25-30; 10, с 5-12; 15, P. 184-188]. Його використання ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, вихованню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії.

Метою інтерактивного навчання є створення комфортних умов навчання, за яких кожен лікар-інтерн відчує свою успішність при вивченні стоматологічних дисциплін [4, с. 35-37]. Одним із інтерактивних методів є кейс-методика.

Метод case-study або метод конкретних ситуацій (від англійського case — випадок, ситуація) — метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань — ситуацій (вирішення кейсів). Цей метод відноситься до неігрових імітаційних активних методів навчання і розглядається як інструмент, що дозволяє застосовувати теоретичні знання щодо вирішення практичних завдань [5, с. 84-89; 6, с. 34-37; 11, P. 839-841; 15, P. 182-184; 16. P. 238-242].

Про ступінь значущості його в сучасній освіті говорять наступні дані: в середньому розбору типових ситуацій у західних вузах присвячується 35-40% навчального часу. У школі бізнесу Чиказького університету на частку кейсів припадає 25% часу, в бізнес-школі Колумбійського університету — 30%, а в знаменитому Уортоні — 40%. Лідирує ж за кількістю годин, що відводяться на заняття за цим методом, «першовідкривач» методики кейсів - Гарвард. Пересічний студент за час навчання розбирає в його лавах до 700 кейсів [8, P. 111-112; 11, P. 836-837; 12, 14; P. 837-841].

Дії в кейсі або даються в описі, і тоді потрібно їх осмислити (наслідки, ефективність), або вони повинні бути запропоновані як спосіб вирішення проблеми. Але, в кожному разі, вироблення моделі практичної дії представляється ефективним засобом формування фахових якостей майбутніх лікарів. Кейс активізує лікарів-інтернів, розвиває аналітичні й комунікативні здібності, залишаючи їх один на один з реальними ситуаціями. Важливо, що кейс-метод може стати реальним засобом підвищення професійної компетентності викладача, способом з'єднання навчального, освітнього та дослідницького змісту в навчанні.

По суті, кейси — це інтегровані комплексні ситуаційні задачі. Якщо у клініці в конкретний момент відсутні пацієнти з патологією за темою заняття, зручно звертатися до кейсів. Тобто методику кейса можна вирішувати на аудиторному занятті колегіально або позааудиторно самостійно з письмовим звітом. Доречно застосовувати метод кейса при організації самостійної роботи лікарів-інтернів на клінічній кафедрі з подальшим обговоренням на практичному занятті особливостей даної клінічної ситуації.

Для наповнення кейсів на клінічній кафедрі можна використовувати медичні картки (історії хвороб) конкретних хворих (природно, з етичних міркувань прибираються особисті дані хворого). В архіві проводиться відбір медичних карток із типовим варіантом

перебігу захворювання, з різними варіантами ускладнень. Цей етап роботи можуть виконувати лікарі-інтерни в якості позааудиторної самостійної роботи. Ксерокопії медичних карток можуть поповнювати кафедральну базу даних кейсів і використовуватися як дидактичний роздатковий матеріал на заняттях. Кожна медична картка доповнюється ортопантомограмою, результатами додаткових обстежень, фотографією зовнішнього виду хворого (із дотриманням етичних норм) або його порожнини рота із фіксуванням ділянки зазначеної патології (хвороби пародонта, слизової оболонки порожнини рота тощо), розробляються завдання та питання. Наприклад: обґрунтувати, за наявними даними, вибір хірургічного методу лікування хвороб пародонту у конкретній ситуації. Введенню в ситуацію передує клінічний розбір.

Окрім типових клінічних ситуацій, що є звичними для практики лікарів-інтернів-стоматологів зі студентських років, доцільно моделювання ситуацій, що вимагають від інтерна інтегративного підходу та мобілізації не тільки знань суто за стоматологічною спеціальністю, а й активації знань і навичок з питань організації стоматологічної допомоги, медичного права. Наприклад, щодо розбору скарги від пацієнта на неякісне лікування та здійснення професійної експертизи адекватності проведеної терапії. Виступивши в ролі експерта, провівши аналіз матеріалів даного кейсу, лікар-інтерн-стоматолог зможе не тільки набути професійні навички, а й усвідомити необхідність відповідального підходу щодо дотримання чинних протоколів лікування та інших нормативно-облікових вимог, оформлення медичної документації, насамперед, медичної картки хворого. Та, навіть в разі певних змін протоколів ведення хворих з конкретною нозологією, при аналізі експертного матеріалу лікарі-інтерни можуть порівнювати сучасну та попередню схеми лікування.

Наразі метод кейсів завойовує позитивне ставлення з боку лікарів-інтернів-стоматологів, зокрема, кафедри стоматології НМУ імені О.О.Богомольця. Аналіз результатів анонімного анкетування 199 лікарів-інтернів стоматологів 1-го року навчання (78 лікарів-інтернів очно-заочної форми навчання та 121 – очної форми навчання) засвідчив достатньо високий рівень задоволення використанням методу кейсів з боку респондентів (156 осіб, 78,39%), водночас 28 лікарів-інтернів (14,07%) не виявили зацікавленості щодо участі в реалізації такого методу навчання на практичних заняттях, решта 15 осіб (7,54%) виявили незадоволеність та пояснили, що цей метод «вимагає певного напруження» у роботі (8 осіб), «є незвичним і складним» (7 осіб). В цілому, при позитивній оцінці рівня задоволеності методом кейсів в процесі навчання з боку більшості респондентів-інтернів-стоматологів 1-го року навчання додатково було зазначено, що вони вбачають в ньому можливість проявити ініціативу, відчути самостійність в освоєнні теоретичних положень та оволодінні практичними навичками. Не менш важливо й те, що аналіз ситуацій вагомо впливає на професіоналізацію інтернів, сприяє їх дорослішанню, формує інтерес і позитивну мотивацію до навчання і подальшої практичної діяльності.

При вирішенні кейса лікарі-інтерни-стоматологи не тільки використовують набуті теоретичні знання, а й проявляють свої особистісні якості, зокрема, вміння працювати в групі, а також демонструвати рівень розуміння ситуації. Слід зазначити, що використання методу кейсів у післядипломному навчанні, зокрема, лікарів-інтернів-стоматологів, ставить певні вимоги до професійного рівня викладача, його майстерності ведення спілкування з молодими колегами. Так, в ході обговорення клінічної ситуації в групі інтернів можуть виникнути розбіжності, дискусії, але на цьому етапі викладач не повинен втручатися.

І лише після загального обговорення викладач повертається до традиційної ролі і підводить підсумки заняття. Для цього спочатку слід повернутися до теоретичного матеріалу і нагадати його інтернам, тобто потрібно вказати назву теми чи розділу, які були закріплені за допомогою даного кейсу. Далі, якщо кейс побудований на реальних фактах, слід сказати, що було зроблено в реальній ситуації, вказавши при цьому, що рішення, прийняті в практичній ситуації, не завжди бувають найбільш оптимальними. Інтернів обов'язково потрібно надихнуть, навіть якщо вони запропонували максимально раціональні шляхи вирішення

кейсу. У рішеннях, представлених лікарями-інтернами, необхідно відзначити сильні і слабкі сторони. Бажано запропонувати інтернам, як варіант «правильної відповіді», розв'язання обговорюваної ситуації так, як це трапилось в житті (хоча це не означає, що такий варіант є оптимальним).

У ситуаційному навчанні важливий не стільки кінцевий результат, як процес його знаходження, адже саме таким чином розвиваються професійні якості думаючого лікаря. Крім того, використовуючи кейс-методику, слід виходити з припущення, що правильним може бути будь-яке рішення, якщо воно аргументоване. Тому викладач, підбиваючи підсумки, здійснює аналіз не тільки самої ситуації, а й обговорення. Він обґрунтовує свою позицію щодо сутності ситуації і водночас оцінює виступи представників творчих груп, тактовно визначає помилки, теоретичні «прогалини», доводить необхідність вивчати теоретичні засади проблеми. Робота викладача перетворюється на «невидиму руку», яка регулює процес аналізу конкретної ситуації, надаючи імпровізовану допомогу групі, котра її потребує.

Активне навчання, зокрема, кейс-метод, значно відрізняється від пасивного: застосовується примусова активація мислення, коли суб'єкт навчання змушений бути активним незалежно від бажання; досить тривалий час лікарі-інтерни залучені в навчальний процес, оскільки їх активність повинна бути не короткочасною або епізодичною, а значного ступеня стійкою і тривалою (протягом всього заняття); при активному навчанні стимулюються самостійне творче вироблення рішень, підвищення ступеня мотивації та емоційності слухачів; відбувається постійна взаємодія лікарів-інтернів і викладачів за допомогою прямих і зворотних зв'язків. І, нарешті, найважливіше, на нашу думку, те, що даний підхід спрямований за межі навчального простору, виходить у сферу професійних рішень проблем у конкретній галузі знань, формує інтерес і профільну мотивацію. Він розкриває перед майбутніми фахівцями-стоматологами можливості вивчити складні та професійно значущі питання в емоційно сприятливій атмосфері навчального процесу, використати набутий досвід у реальній практиці.

Висновки. Кейс-метод є досить ефективним засобом організації навчання лікарів-інернів-стоматологів, однак його не можна вважати універсальним, застосовним для всіх дисциплін і вирішення всіх освітніх завдань. Ефективність методу в тому, що він досить легко може бути з'єднаний з іншими методами навчання.

Кейс-метод дозволяє використовувати теоретичні знання, оволодіти методологією і прискорити засвоєння практичного досвіду. Він несе в собі великі можливості та повинен знайти широке застосування в системі післядипломної освіти лікарів-стоматологів.

Список використаних джерел

1. Андюсев Б. Е. Кейс-метод как инструмент формирования компетентностей / Б. Е. Андюсев // Директор школы. - 2010. – №4. – с. 61 – 69. 2. Богданова І. М. Використання інтерактивних технологій у підготовці майбутніх соціальних працівників / І. М. Богданова // Вісник Національної академії Державної прикорд. служби України. Педагогічні науки. – 2011. – № 11. – С. 15–20. 3. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения [Электронный ресурс] Режим доступа http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a= info&id=2600 4. Максименко С. Д. Педагогіка вищої медичної освіти. / С.Д. Максименко М.М. Філоненко // Підручник. К.: ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури». – 2014. – 286 с. 5. Михайлова Э. А. Кейс и кейс-метод. – М.: Центр Марк. исслед. и менежд., 1999. 6. Павельева Н. Кейс-метод в профессиональном образовании / Н. Павельева // Менеджмент знаний. – 2008. – №8. – С. 33-42. 7. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід : метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. Пироженко.// К. : А.П.Н., 2002. – 136 с. 8. Рейнгольд Л. В. За пределами CASE - технологий, Компьютера, №13-15, 2000г.2. Derek Abell, What Makes a Good Case?, - ECCH AUTUMN/FALL 1997. – P. 110-115. 9. Савельева М. Г. Педагогические кейсы: конструирование и использование в процессе обучения и оценки компетентностей студентов /М.Г. Савельева // Ижевск: Учебно-методическое пособие. – 2013. – 94с. 10. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / НАПН України, Педагогічної освіти і освіти дорослих.К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 211 с. 11. Constance M. Bowe Case method teaching: An effective approach to integrate the basic and clinical sciences in the preclinical medical curriculum / Constance M. Bowe, John Voss, and H. Thomas Aretz //Medical teacher. – 2009. – Vol. 31. – No. 9. – P. 834-841. 12. Corey E.R. A Note on Case Learning. – Harvard Business School, 2011. 13. Corey E.R. The Use of Cases in Management Education. – Harvard Business School, 2013. 14. Garvin David A. Teaching Executives and Teaching MBAs: Reflections on the Case Method / David A. Garvin // ACAD MANAG LEARN EDU. – September 1, 2007. – Vol. 6. – No. 3. – 364-374. 15. Greenhalgh Anne M. Case Method Teaching as Science and Art A Metaphoric Approach and Curricular Application / Anne M. Greenhalgh // Journal of Management Education. – April 2007. – Vol. 31. – No. 2. – P.181-194. 16. Webb Harold W. Teaching with the Case Method Online: Pure Versus Hybrid Approaches / Harold W. Webb, Grandon Gill, Gary Poe // Decision Sciences Journal of Innovative Education. – July 2005. – Volume 3. – Issue 2. – P. 223–250.

д.м.н., професор Вітовська О.П
к.м.н., доцент Баран Т.В.
к.м.н., доцент Гребінь Н.К
+ 38(050)7512419
vo.visiondep@gmail.com

WŁAŚCIWOŚCI NAUCZANIE OKULISTYKA W NOWOCZESNYCH WARUNKACH

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ОФТАЛЬМОЛОГІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Vitovska O, Baran T, Grebin N. Specifics ophthalmology course in modern stage.

The main aim of ophthalmology department is to form clinical mind, complex approach to diagnosis and treatment of ophthalmological diseases, to give urgent help, and organize prophylaxy of diseases, that may lead to the blindness. The standard approach to the control methods of the level of theoretical and practical knowledge still is very important.

Key words: ophthalmological department, theoretical, practical education.

Вітовська О.П, Баран Т.В, Гребінь Н.К. Особливості викладання офтальмології в сучасних умовах.

Одним з головних завдань, які вирішує кафедра офтальмології є формування у студентів високого рівня клінічного мислення, вміння комплексно вирішувати проблеми діагностики та лікування офтальмологічної патології, діагностувати невідкладні стани та надавати екстрену медичну допомогу, планувати заходи щодо запобігання виникнення епідемічних спалахів очних хвороб, пошкоджень органа зору та розвитку сліпоти. Актуальними залишаються розробка та застосування стандартизованого контролю теоретичної та практичної підготовки, визначення форм самостійної роботи студентів та створення умов для неї.

Ключові слова: кафедра офтальмології, теоретична, практична підготовка.

Витовская О.П, Баран Т.В, Гребень Н.К. Особенности преподавания офтальмологи в современных условиях.

Одной из главных задач, которые стоят перед кафедрой офтальмологии, является формирование у студентов клинического мышления, умения комплексно решать проблемы диагностики и лечения офтальмологической патологии, диагностировать неотложные состояния и оказывать экстренную медицинскую помощь, планировать меры по профилактике заболеваний, которые могут привести к неизлечимой слепоте. Актуальным остается разработка и применение стандартизированных методов контроля теоретической и практической работы студентов, определение форм самостоятельной работы и создание условий для ее проведения.

Ключевые слова: кафедра офтальмологии, теоретическая, практическая подготовка.

Постановка проблеми. Одним з головних завдань, які вирішує кафедра офтальмології є формування у студентів високого рівня клінічного мислення, вміння комплексно вирішувати проблеми діагностики та лікування офтальмологічної патології, діагностувати невідкладні стани та надавати екстрену медичну допомогу, планувати заходи щодо запобігання виникнення епідемічних спалахів очних хвороб, пошкоджень органа зору та розвитку сліпоти.

Згідно навчального плану Болонського процесу вивчення офтальмології здійснюється на медичному та стоматологічному факультетах у восьмому семестрі. Організація навчального процесу здійснюється за кредитно-модульною системою.

Всього виділено 90 годин, що складає один модуль. З них 50 годин – аудиторна робота, 40 годин – самостійна робота студентів. Програма дисципліни структурована на завершені логічно об'єднані за змістом частини – змістові модулі. Викладання матеріалу здійснюється відповідними формами навчального процесу та завершується підсумковим модульним контролем.

Теми лекційного курсу (всього п'ять лекцій) побудовані за проблемним принципом та розкривають актуальні питання відповідних розділів офтальмології (поступове зниження зору, червоне око, раптове зниження зору, тощо). Під час лекцій студенти є не лише пасивними слухачами, але й залучаються до навчального процесу, приймаючи участь у відповідях на питання, обговоренні клінічних випадків, демонстрації хворих.

Практичні заняття за методикою їх організації передбачають визначення вихідного рівня знань студентів з базисних дисциплін, яке проводиться на першому занятті, дослідження студентами зорових функцій в нормі та патології, дослідження структури органа зору, вирішення ситуаційних задач та задач формату Крок-2, надання невідкладної допомоги, тощо. Велику увагу викладачі приділяють контролю за самостійною роботою студентів, заохоченню до проведення індивідуальної роботи, засвоєнню

практичних навичок. Перелік обов'язкових практичних навичок вміщується в "Журнал обліку відвідувань та успішності", в якому позначається засвоєння кожного на¬вичка кожним студентом. Оволодіння навичками здійснюється шляхом засвоєння алгоритму, який міститься в розділі "Орієнтовна карта для вивчення практичного навичка" в методичній розробці для студентів та відпрацюванні його під контролем викладача протягом практичного заняття. Студенти активно застосовують опановані методи оцінки стану зорових функцій та органа зору під час проведення курації.

Висновки. Оскільки на сучасному етапі значно збільшується обсяг самостійної роботи студентів, зменшується аудиторне навантаження, при вивченні офтальмології більше уваги необхідно звернути на невідкладні стани, на профілактику тих захворювань, що можуть привести до невиліковної сліпоти. Актуальними залишаються розробка та застосування стандартизованого контролю теоретичної та практичної підготовки, визначення форм самостійної роботи студентів та створення умов для неї.

Список використаних джерел

1. Болонский процесс в Европе. Что это такое и нужен ли он Украине? Возможна ли интеграция медицинского образования Украины в Европейское образовательное пространство? / Пидаев А.В., Передерий В.Г. – Одесса: Одес.гос.мед.ун-т. – 2004. – 192 с. 2. Скнар О. Модернізація форм і методів навчання студентів у контексті кредитно-модульної системи/ Скнар О. // Вища школа. – 2006. – №3. – с.33-45.

к.мед.н. Головчанська О.Д.
+38(067)7050732
oleksandragolovchanska@gmail.com

ZINTEGROWANE BADANIA LICENCYJNE " KROK 2" JAKO NARZĘDZIE ZAPEWNIANIA JAKOŚCI W SZKOLNICTWIE EDUKACJI MEDYCZNEJ

ЛІЦЕНЗІЙНИЙ ІНТЕГРОВАНИЙ ІСПИТ «КРОК 2» ЯК ІНСТРУМЕНТ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Golovchanska O.D. Licensed integrated examination "Step 2" as a means of assessing the quality of higher medical education.

Control of higher medical education is very important question. Integrated licensing examinations is one of the ways to assess theoretical and partially practical skills. The positive experience, shortcomings for example of higher medical institutions of Ukraine are considered in the article. Possible ways to develop perspectives outlined.

Key words: test control, integrated licensing examinations, the quality of medical education.

Головчанська О.Д. Ліцензійний інтегрований іспит «Крок 2» як інструмент оцінки якості вищої медичної освіти.

В статті розглянуто питання контролю якості вищої медичної освіти, зокрема на прикладі закладів вищої медичної освіти України, позитивний досвід і недоліки використання, окреслено перспективи розвитку.

Ключові слова: тестовий контроль, ліцензійні інтегровані іспити, якість медичної освіти.

Головчанская А.Д. Лицензионный интегрированный екзамен «Крок 2» как инструмент оценки качества высшего медицинского образования.

В статье рассмотрены вопросы контроля качества высшего медицинского образования, в частности, на примере учреждений высшего медицинского образования Украины, положительный опыт и недостатки применения, очерчены перспективы для дальнейшего развития.

Ключевые слова: тестовый контроль, лицензионные интегрованные экзамени, качество медицинского образования.

Постановка проблеми, її актуальність та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Об'єктивний процес глобалізації – економічна, політична і культурна інтеграція країн і народів світу, що призводить до вільної міграції людських і виробничих ресурсів, диктує необхідність розробки уніфікованих і стандартизованих положень, які стосуються багатьох видів діяльності, створення єдиного простору як у межах континентів, так всієї планети.

Розробка і впровадження уніфікованих стандартів вищої медичної освіти є складним завданням сучасності, оскільки потребує ретельного аналізу як світового досвіду, так і набутків локальних медичних шкіл, перебудови стереотипів організації навчального процесу і методів контролю його якості. Незважаючи на складнощі, цей процес розпочався і триває, що відображено, зокрема, у Міжнародних стандартах підвищення якості вищої медичної освіти [1, с. 3-54]. Долучається до процесу розробки і впровадження міжнародних

стандартів вищої медичної освіти і Україна: вказані стандарти перекладені українською мовою [1, с. 28]; урядом розроблено стратегію розвитку вищої медичної освіти і прийнято рішення щодо акредитації українських вищих медичних закладів у відповідності до основних положень Світових стандартів федерації вищої медичної освіти [1, с. 44].

Перебудова української вищої медичної освіти, зокрема включає впровадження ліцензійних інтегрованих іспитів «Крок», що розпочалося ще в 2003 році. Галузеві стандарти вищої медичної освіти і Положення про Державну атестацію [11; 12] встановлюють, що випускники вищих медичних (фармацевтичного) навчальних закладів повинні скласти ліцензійний інтегрований іспит «Крок 2» та практично–орієнтований державний іспит. Отже, складання випускниками вищих медичних закладів ліцензійного інтегрованого іспиту упродовж більш ніж десяти років [3, с. 62] дає можливість проаналізувати і узагальнити цей досвід.

Мета даної роботи – проаналізувати складання студентами випускних курсів вищих медичних закладів України ліцензійного інтегрованого іспиту (ЛІІ) «Крок 2» як складової державної атестації. Завдання – виявити позитивні наслідки впровадження ЛІІ, недоліки і можливі ризики, сформувати шляхи перспективного розвитку.

Основна частина. Для організації і проведення ліцензійних інтегрованих іспитів була створена Державна організація «Центр тестування професійної компетентності фахівців з вищою освітою напрямів підготовки «Медицина» і «Фармація» при Міністерстві охорони здоров'я України». Найважливішими її функціями є створення банків тестових завдань (після трьохступеневої експертизи тестових завдань, складених фахівцями відповідних спеціальностей – представниками вищих навчальних медичних закладів), відбір конкретних тестових завдань на ЛІІ (довжина тесту 200 завдань), збір і аналіз результатів ЛІІ, психометрія тестових завдань.

Ліцензійні інтегровані іспити «Крок 2» випускники вищих навчальних медичних закладів України за спеціальностями складають в один і той самий час, на паперових носіях; тобто, створюються уніфіковані обставини для всіх випускників. Для виключення можливості спілкування і використання допоміжних засобів ЛІІ проходять в аудиторіях, оснащених системами аудіо – та відео – запису, місця в аудиторіях студентам – випускникам надають таким чином, щоб виключити небажані контакти між ними. ЛІІ проходить у присутності представників Центру тестування, представників вищого навчального медичного закладу – відповідальних викладачів і студентського активу, завдання яких – не допустити порушень порядку [13; 14]. Випускники складають ЛІІ трьома мовами – українською (вітчизняні), російською (вітчизняні і іноземні), англійською (іноземні).

Підведення підсумків екзамену відбувається лише після перегляду аудіовідеозйомки. Результати ЛІІ по кожному студенту надаються до відповідних вищих навчальних медичних закладів упродовж семи днів. Кожен випускник отримує сертифікат про складання ЛІІ «Крок 2», який є обов'язковим додатком до диплому.

Упродовж місяця обробляється інформація щодо результатів складання ЛІІ у всіх вищих навчальних медичних закладах України і надається до публічного розгляду на сайті Центру тестування у вигляді аналітичних довідок [14]. Отримана інформація є складовою у рейтингу вищих навчальних медичних закладів, оскільки відображає якість підготовки випускників.

Оцінюючи ризики, які можуть виникнути при використанні ЛІІ для визначення якості вищої медичної освіти, зазначимо наступне. По–перше, властивості тестових завдань [4; 5; 6]. Оскільки тестові завдання, які входять в екзаменаційний тест, створюються співробітниками різних навчальних закладів, існують відмінності потрактування деяких медичних ситуацій, відповідно випускники різних вищих навчальних медичних закладів будуть по-різному відповідати на них. Запобіганню цього явища слугує психометрія тестових завдань, але її можна провести лише після екзамену; позитивне – врахування результатів психометрії при створенні нових тестових завдань дозволить вдосконалити їх вже на цьому етапі. Первинна і фахова експертиза тестових завдань потребує технічної підтримки, оскільки навички використання

сучасної техніки фахівцями з медицини може на якомусь етапі «дати збій», що призведе до появи хибних тестових завдань.

По–друге, процедура проведення ЛІІ в нинішніх умовах України – складання на паперових носіях, забезпечення всіх вищих навчальних закладів засобами ЛІІ одночасно потребує дуже ретельних заходів безпеки, унеможливлення «просочування» інформації, а також високого рівня вимог до якостей того, хто проводить перевірку відповідей. Доступ до екзаменаційних буклетів спотворює рівні знань випускників, призводить до невідповідних результатів, до скасування їх і проведення нових ЛІІ, що потребує додаткових матеріальних ресурсів.

По-третє, результати тестів не відображають самого основного для майбутнього лікаря — рівня володіння практичними навичками і вміннями, здатності працювати з хворим [2; 9; 10]. Тому для об'єктивного оцінювання рівня підготовки випускники складають практично–орієнтований іспит «біля ліжка хворого». З впровадженням страхової медицини складання практично – орієнтованих іспитів буде потребувати вирішення юридичних аспектів надання вищої медичної освіти, а ЛІІ набудуть іншої ваги і змісту.

Підготовка студентів – випускників до ЛІІ «Крок 2» проводиться як на паперових, так і на електронних носіях [7, с. 16]. Запровадження комп'ютерного тестового контролю, проведення його у різний час (визначає той, хто складає іспит відповідно до рівня своєї готовності, як це відбувається в Америці) в нинішніх умовах України неможливе, бо потребує зміни правової бази щодо надання вищої медичної освіти, а також залучення значних економічних ресурсів.

Як показали результати опитування випускників вищих навчальних медичних закладів України, більшість з них задоволена рівнем підготовки до ЛІІ «Крок 2» [8, с 26 - 27].

Висновки. Ліцензійні інтегровані іспити у вигляді тестового контролю – важливий, перевірений часом інструмент оцінювання якості вищої медичної освіти. Маючи певні недоліки, організація і проведення ЛІІ потребує постійного вдосконалення і розробки нових алгоритмів.

Шляхами оптимізації ЛІІ «Крок 2» є ретельний відбір тестових завдань, забезпечення технічного супроводу при проведенні експертизи тестових завдань і внесенні в них правок, забезпечення якісного уніфікованого перекладу тестових завдань для підготовки випускників, створення якнайсуворіших умов безпеки процесу організації і проведення екзамену, проведення моніторингу оцінювання якості ЛІІ «Крок 2» випускниками.

Список використаних джерел

1.Global standards for quality improvement of medical education. Status of the wfme programme initiated in 1997. Wfme office. university of copenhagen. – 2011. 2. Місце тестування в системі моніторингу якості освіти Запорізького державного медичного університету / Ю. М.. Колесник, Ю. М. Нерянов, В. А. Візір, О. В. Деміденко // Медична освіта. – № 3 (додаток). – 2012. – с 77-80. 3. Якість освіти – показник відповідальності перед суспільством / Ю. М.. Колесник, Ю. М. Нерянов, В. М. Компанієць. // Медична освіта. – № 2. – 2012. – с. 61-63. 4. Застосування тестових технологій під час вивчення суспільних дисциплін студентами ТДМУ ім. І. Я. Горбачевського / С. В. Бондаренко, В. Й. Кульчицький, Л. В. Кравчук, О. М. Христенко, О. Р. Луців, О. І. Пилипишин. // Медична освіта. – № 1. – 2012. – с.27-29. 5. Удосконалення якості підготовки лікарів в умовах болонського процесу. Л. В. Глушко, Н. В.Чаплинська, Н. З. Позур, Т. Ю. Гавриш. // Медична освіта. – № 4. – 2011. – с. 47-49. 6. Застосування тестової системи оцінки знань у навчальному процесі / Л. М. Унгурян, М. С. Образенко// Медична освіта. – № 3. – 2011. – с. 20-22. 7. Перспективи використання сучасних комп'ютерних технологій при кредитно-модульній системі навчання / С. Г. Гривенко, Ю. Г. Барановський. // Медична освіта. – № 1. – 2011. – с. 15-17. 8. Аналіз результатів анкетування студентів вищих медичних навчальних закладів з питань державної атестації / О. П. Волосовець, І. Є. Булах, Л. П. Войтенко. // Медична освіта. – № 2 – 2013. – с. 24-28. 9. Методологічні основи використання тестових завдань та місце і роль тестового контролю у структурі викладання нормативної дисципліни "гігієна та екологія" / В. Г. Бардов, І. В. Сергета, А. М. Гринзовський. // Медична освіта. – № 4. – 2012. – с. 24-27. 10. Результати контролю виживаності знань з базових дисциплін у студентів 4-го курсу / К. М. Амосова, Г. В. Мостбауер, С. Ю. Калініна. // Досягнення і перспективи впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України, присвяченої 160-річчю з дня народження І. Я. Горбачевського: матеріали всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 15–16 травн. 2014 р.) : у 2 ч. / терноп. держ. мед. ун-т ім. І. Я. Горбачевського. – Тернопіль : ТДМУ, 2014. – ч. 1. – 468 с. 11. Галузевий стандарт вищої освіти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста за спеціальністю 7.110101 "Лікувальна справа" напряму підготовки 1101 "Медицина"; введ.16.04.03. – К. : Книга-плюс, 2003. – 25 с. 12. Галузевий стандарт вищої освіти. освітньо-професійна програма підготовки спеціаліста за спеціальністю 7.110101 "Лікувальна справа" напряму підготовки 1101 "Медицина"; введ.16.04.03. – К. : Книга-плюс, 2003. – 116 с. 13. Аналітичні довідки до результатів складання ліцензійного іспиту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.testcentr.org.ua/index.php/menu-mle/menu-an-res.html. 14. Порядок проведення ліцензійних інтегрованих іспитів (погоджений 29.04.2013р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.testcentr.org.ua/index.php/menu-mle/menu-regl.html.

к.біол.н., доцент Головченко О.В.,
к.біол.н. Панчук О.В.,
к.мед.н., доцент Кравчук М.Г.,
Член-кореспондент НАН України,
д.биол.н, професор Романенко О.В.
+38(044)4544995
bio@nmu.kiev.ua

ROLA STUDIÓW TRUJĄCYMI ROŚLINAMI W TWORZENIU PERSPEKTYW EKOLOGICZNEJ STUDENTÓW MEDYCYNY

THE ROLE OF POISONOUS PLANT STUDY IN THE FORMATION OF MEDICAL STUDENT ECOLOGICAL OUTLOOK

Golovchenko O.V., Panchuk O.V., Kravchuk M.G., Romanenko O.V. The role of poisonous plant study in the formation of medical student ecological outlook.

In the article reveals the main goal of ecological education in medical institutions with aim in mind of common ecological standard of doctors, advancement of their ecological outlook based on the perception to the nature as unique wealth. Thus of prime importance is directs the student's attention to necessity of protection of biodiversity and conservation of poisonous medical plant resources.

Key words: poisonous plant, ecological education, Red Book of Ukraine, protection of biodiversity.

Головченко О.В., Панчук О.В., Кравчук М.Г., Романенко О.В. Роль вивчення отруйних рослин у формуванні екологічного світогляду у студента-медика.

У статті розглядаються питання формування екологічної культури майбутніх лікарів, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтується на ставленні до природи як унікальної цінності. Тому надзвичайно важливим є спрямування уваги студентів на необхідність збереження біорізноманіття і охорони природних ресурсів отруйних та лікарських рослин.

Ключові слова: отруйні рослини, екологічна освіта, Червона книга України, збереження біорізноманіття.

Головченко О.В., Панчук О.В., Кравчук М.Г., Романенко А.В. Роль изучения ядовитых растений в формировании экологического мировоззрения у студентов-медиков.

В статье рассматриваются вопросы формирования екологической культуры будущих врачей, экологического мышления и сознательного отношения к природе как уникальной ценности. Поэтому чрезвычайно важным является концентрация внимания студентов на необходимость сохранения биоразнообразия и охраны природных ресурсов ядовитих и лекарственных растений.

Ключевые слова: ядовитые растения, экологическое образование, Красная книга Украины, сохранение биоразнообразия.

Introduction. At present time the environmental education is an indispensable element of higher education. The main goal of environmental education in higher educational institutions is mastering the fundamental ecological knowledge for ecological culture of the future doctors and their ecological thinking based on respect for nature as a unique phenomenon. Therefore, approaches to the study of different parts of medical biology require significant advancements [3, p. 997-998]. Particular attention should be paid to the study of the diversity and health significance of toxic organisms.

It is known more than 10 thousands poisonous plant species. There are poisonous algae, ferns, gymnosperms and angiosperms.

Importance and definition of problem. Much of poisonous plants are valuable medicinal plants. This is due to the fact that they contain in their composition of biologically active agents: glycosides, phytotoxins, saponins, alkaloids, mineral poisons, carbohydrates, steroids, organic acids, flavonoids, anthocyanins and tannins. Different concentrations of these substances may differently affect the course of biochemical reactions of the human body but can cause poisoning and even death.

Every doctor should have information on a variety of poisonous plants and their effects on the human body. It is necessary first of all in order to timely and accurately determine the cause and identify ways to overcome the negative effects of intoxication, as well as for preventive measures aimed at preventing human poisoning substances produced by plants, animals, fungi [4, p. 82-83].

Results and discussion. During studying of poisonous and medicinal plants in medicine should pay more attention to the study of plant communities and their separate components. For example widely known plant May lily or lily-of-the-valley (Convallaria majalis) can not only explain the meaning of poisonous plants for medicine, but also to shape students' understanding of the need to care for the preservation of natural ecosystems. In this regard, considerable importance is the aesthetic education of students during lectures and practical classes. Combination of environmental and aesthetic education promotes the use in lecture presentations and practical lessons illustrations, images of flowering plants which enhances the positive emotional background necessary to

understand educational material. It should be explained for example that the Latin name Convallaria majalis means "lily of the valleys, blooming in May". At the same time this plant contains glycosides convallarin and convallamarin, alkaloids, saponins, flavonoids, organic acids, of essential oils. Medical preparations derived from may lily increases the tone of the cardiovascular system and have sedative effect. Scientific medicine recognizes the use of lilies as therapeutic agent in diseases of the heart in the form of tinctures and dry extract. However, human pressure on natural ecosystems and especially the impact of recreation to May lily habitats leads to a permanent decline of plant populations and the disappearance of some populations of this valuable herb.

The danger of alien plants in natural communities can be explained by students at an example of the Siberian cow-parsnip (Heracleum sibiricum). The cow parsnip was brought in Ukraine ten years ago to growing and further processing for fodder. As a result the cow parsnip has already spread to the coastal flood zone of rivers, meadows and roadsides. The danger is that all parts of this plant contain toxic substances which cause the appearance of burns on the body after contact with the plant. There is increased risk for human from cow parsnip which medical students should know.

The growing of popularity to the use of some poisonous plants in landscaping and for decorating living rooms, child care centers and schools determine the relevance familiarize of medical students with such plants in lectures and practical classes. This can be done at an example of azaleas. An azalea is a collective name of beautiful flowering plants from genus Rhododendron (family Ericaceae). The relict species Yellow azalea (Azalea pontica) with goldish flowers grows in Zhitomir and Rovno regions of Ukraine. This species is also common in Asia Minor and the Caucasus. However the fresh leaves of Rhododendron contain the toxic glycosides. The toxicity of azalea flowers is known for a long time. The aroma of blooming rhododendron in its thickets may cause dizziness, fainting, nausea, respiratory depression and lower blood pressure. Especially dangerous to place these plants in large numbers in children's rooms, because children can accidentally swallow the azalea leaves or flowers.

The Common yew (Taxus baccata) is another example of a popular landscaping plant. The toxic properties of all parts of this tree are caused by alkaloids (taxines) which most strongly affect to the nervous system and digestive organs. Common yew is extremely poisonous and death can be sudden without symptoms as a result. The gardeners which browse the yew branches often feel nausea and dizziness. The seeds of this plant can attract children by bright colors juicy red aril that surrounds. Although aril not poisonous but the seeds are very poisonous and can cause asphyxia both in children and adults.

It should be noted that Common yew needs in protection in nature. This plant grows in the Crimea and Carpathian regions of Ukraine. Yew is a relic of the Tertiary period and listed in the Red Book of Ukraine as a vulnerable species with disjunctive areal [1, p. 48]. The associations of yew also are listed in the Green Book of Ukraine [2, p. 157]. However, the yew wood is using in manufacturing of furniture and decoration, crafts items, ritual items and construction which causing the decreasing of the yew abundance.

Some poisonous plants need special protection. The threat of destruction of individual populations or a significant reduction of their abundances is becoming a reality for an increasing number of species, especially for endemics, relicts and species on the verge of their areas. For example such endemic species as Aconitum besserianum and relict species A. lasiocarpum are listed in the Red Book of Ukraine as an endangered species whereas the endemic species with disjunctive habitat, A. jacquinii listed in the Red Book of Ukraine as a rare species [1, p. 548]. The differences in conservation status of different plant species from the same genus can be good example of different accesses to the protection and conservation of plants in nature.

The students that study of poisonous plants must first pay attention to a medicinal plant. It is known that about 85% of the medicinal plants collecting in the natural habitats. As this take place, their natural resources so much actively exploiting that most species were included in the Red Book of Ukraine during several last decades. For example the common species as Adonis vernalis in result of human activity strongly reduced its area and abundance and was listed both in the Red Book of Ukraine and in Appendix to CITES Convention [1, p. 552]. The species as belladonna (Atropa belladonna) which used as raw materials

for the pharmaceutical industry require propagation and cultivation. This is legendary poisonous plant as the raw material to produce of alkaloids of atropine group. It should be interesting for students that species name «belladonna» comes from the Italian word and means "beautiful woman" because of Italian ladies used the juice of plants for dilated pupils. Belladonna is rich with atropine and other alkaloids and widely used in medicine as an antispasmodic and analgesic. Atropine is an antidote for mushroom poisoning. However belladonna protected as a relict species now [1, p. 604] and has the conservation status as endangered species, therefore harvesting of plants as medicinal plants in natural ecosystem is strictly prohibited. At the same time the herb is cultivated as a medicinal plant since it's needs for pharmacists only grow with time.

The uncontrolled harvesting of such medicinal plant as Yellow gentian (Gentiana lutea) leads the significant decreasing of its abundance. The subalpine relict species listed in the Red Book of Ukraine as vulnerable [1, p. 489] and requires comprehensive protection now.

The causes for decreasing of poisonous plant populations may be various. The some poisonous plants not only are the medicinal plants but also valued as decorative. For example the Meadows-affron or Autumn crocus (Colchicum autumnale) that has long (over 25 years) life cycle. The pressure on Colchicum populations caused the significant decreasing of its area. As a result the C. autumna was included in the Red Book of Ukraine [1, p. 77].

Conclusion. Thus the study of a diversity of toxic plants alongside with their role in ecosystems contributes to students' comprehensive understanding of the structure of biomes, relationships between organisms and possible consequences of thoughtless intervention in natural communities.

References

1. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с. 2. Зелена книга України / під загальною редакцією члена-кореспондента НАН України Я.П. Дідуха – К.: Альтерпрес, 2009. – 448 с. + 48 кольор.с. 3. Golovchenko O., Kasyanchuk, O. 2010: The advancement of student ecological outlook in the cource of study of medical biology. – Natura Montenegrina, 9 (3): 997-999. 4. Трахтенберг И. Яды. История отравлений: Древние века / И.Трахтенберг, Н.Павловская. – Экзо, 2004. – № 11. – С. 82-88.

к.п.н., доцент Дячук Н.І.
+38(050)4047323
nidyachuk@gmail.com

MUZYKA I KOMUNIKACJA SZKOLENIA JAKO FORMA WSPARCIA PSYCHOLOGICZNEGO DLA MATEK WCZEŚNIAKÓW W INTENSYWNEJ TERAPII SZPITAL DZIECIĘCY

МУЗЫКАЛЬНО-КОММУНИКАТИВНЫЙ ТРЕНИНГ КАК ФОРМА ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ МАТЕРЕЙ НЕДОНОШЕННЫХ НОВОРОЖДЕННЫХ В ОТДЕЛЕНИИ ИНТЕНСИВНОЙ ТЕРАПИИ ДЕТСКОЙ БОЛЬНИЦЫ

Dyachuk N. I. Music and communicative training as a form of psychological support of mothers of preterm infants in the intensive care unit at Children's Hospital.

The article explains the relevance of training to social and psychological adaptation of mothers of premature infants; analyzes relaxation, mood-setting and communication potentials of music to overcome the state of frustration and to establish a positive emotional contact in the "mother-child" dyad. The article also describes the substantive components (listening to functional music, music-expressive exercises, singing) of experimental work in Poltava Children's Hospital Neonatal Intensive Care Unit, based on music-communicational training sessions' voluntary participation, time-spatial organization, openness, autonomy of content and feedback. Based on psychologists' observation and self-reflection of the participants, the article concludes that such training sessions lead to reduction of maternal emotional stress, improvement of maternal mood and formation of practical skills of actualization of music's psychotherapeutic potential for maternal self-regulation.

Keywords: music-communicational training; relaxation, mood-setting, communication functions of music; psychological support of mothers of premature infants.

Дячук Н. І. Музично-комунікативний тренінг як форма психологічного супроводу матерів недоношених новонароджених у відділенні інтенсивної терапії дитячої лікарні.

У статті обґрунтовується актуальність використання тренінгового підходу для соціально-психологічної адаптації матерів недоношених немовлят; аналізуються релаксаційні, комітатні, комунікативні можливості музики в подоланні станів фрустрації, встановленні позитивного емоційного контакту в діаді «мати-дитя». На підставі добровільності, просторово-часової організації, відкритості, автономності змісту, зворотного зв'язку музично-комунікативних тренінгів описується змістовний (прослуховування функціональної музики, музично-експресивні вправи, спів) компонент експериментальної роботи в Полтавському ОІТВНН. Згідно психологічного спостереження та аналізу

самозвітів учасниць зроблено висновок про зниження емоційної напруги, поліпшення настрою матерів після проведення занять, формування практичних навичок актуалізації психотерапевтичного потенціалу музичного мистецтва для саморегуляції.

Ключові слова: музично-комунікативний тренінг; релаксаційна, комітатна, комунікативна функції музичного мистецтва; психологічний супровід матерів недоношених новонароджених.

Дячук Н. И. Музыкально-коммуникативный тренинг как форма психологического сопровождения матерей недоношенных новорожденных в отделении интенсивной терапии детской больницы.

В статье обосновывается актуальность использования тренингового подхода для социально-психологической адаптации матерей недоношенных младенцев; анализируются релаксационные, комитатные, коммуникативные возможности музыки в преодолении состояний фрустрации, установлении положительного эмоционального контакта в диаде «мать-дитя». На основании добровольности, пространственно-временной организации, открытости, автономности содержания, обратной связи музыкально-коммуникативных тренингов описывается содержательный (прослушивание функциональной музыки, музыкально-экспрессивные упражнения, пение) компонент экспериментальной работы в Полтавском ОИТВНН. Согласно психологического наблюдения и анализа самоотчетов участниц сделан вывод о снижении эмоционального напряжения, улучшения настроения матерей после проведения занятий, формировании практических навыков актуализации психотерапевтического потенциала музыкального искусства для саморегуляции.

Ключевые слова: музыкально-коммуникативный тренинг; релаксационная, комитатная, коммуникативная функции музыкального искусства; психологическое сопровождение матерей недоношенных новорожденных.

Постановка проблеми. Мировая статистика свидетельствует о том, что количество детей, родившихся ранее положенного срока приобретает тенденцию к увеличению. Так, по данным ВОЗ в разных странах мира доля недоно¬шенных детей составляет от 3 % до 16 % от всех новорожденных [4]. Часть преждевременных родов в Украине – около 5% [8]. Рождение такого ребенка является тяжелейшим психологическим испытанием для его семьи, и, прежде всего, для матери. Ведь, кроме осознания факта рождения недоношенного младенца, необходимости принятия его возможной неполноценности, матери приходится наблюдать на протяжении нескольких месяцев отсутствие ответных эмоциональных реакций, длительное время находиться вместе с ним в условиях отделения интенсивной терапии выхаживания недоношенных новорожденных (далее ОИТВНН) лечебного учреждения [12]. Поэтому, в современных ОИТВНН, которые работают по принципу «Мама и ребенок», кроме реабилитации маловесных детей, предусмотрено психологическое сопровождение их матерей, в задачу которого входит обеспечение социально-психологической адаптации матери [3; 11; 16].

Среди форм психологической помощи в неонатологических отделениях последнее время все чаще используются методы музыкотерапии (Р. Абрамс, Д. Абромайт, Г. Альс, Д. Волькен, К. Герхардт, Е. Дардарт, Дж. Леви, М. Ленц, С. Майелло, Х. Фишер) [17]. Научным основанием актуализации психотерапевтической функции музыкального искусства являются известные факты позитивного воздействия музыки и пения на психофизическое состояние взрослого человека ((В. Петрушин, С. Шабутін, О. Антонова-Турченко, C. Schwabe, C. Seashor) и развитие новорожденного (Д. Кэмпбелл, А. Томатис, Н. Сивачук, О. Марчун, А. Иваницкий).

Цель данной статьи – изложить экспериментальный опыт проведения музыкально-коммуникативных тренингов с матерями недоношенных новорожденных в неонатальном отделении интенсивной терапии Полтавской детской клинической больницы (Украина).

Психологическая помощь для матерей в ОИТВНН была направлена на преодоление негативных психических состояний матери (страха, вины, обиды, разочарования, беспомощности), профилактику послеродовой депрессии, установление положительного эмоционального контакта в диаде «мать-дитя»; стимулирование у матери мотивации заниматься психической и социальной реабилитацией и развитием своего ребенка; преодоление «стереотипа недоношенного», который мешает поверить в возможности нормального развития преждевременно родившегося ребенка [11].

Выбор метода группового тренинга для психологической поддержки матерей основывался на том, что в активном групповом общении [2] участницы имели возможность идентифицировать себя с другими, оценить собственные чувства,

поведение, проанализировать и переоценить свои ограничивающие установки и убеждения, смоделировать и опробовать различные навыки, которые можно в дальнейшем перенести в обычную жизнь. В групповой работе женщины получали поддержку от людей со сходными проблемами, обменивались личным опытом, чувствами и информацией друг с другом.

Рассматривая музыкальное искусство в широком контексте музыкальной коммуникации (как передачу информации, заключенной в содержании музыкального опуса реципиенту), для тренингов мы подобрали музыкальный репертуар в соответствии с релаксационной (снижение эмоционального и телесного напряжения), комитатной (создание звукового поля, которое выступает катализатором психофизических процессов) и коммуникативной (посредничество в общении) функциями [7], которые соответствуют, на наш взгляд, основным задачам психологической помощи матерям в стационаре.

Опираясь на принципы организации тренингов Т. Карниз [6], мы выделили основные положения проведения музыкально-коммуникативных тренингов (далее МКТ):

1) добровольное комплектование групп и выполнение упражнений, недифференцированный подход (на занятия приходили все желающие); 2) пространственно-временная организация (МКТ проводились в одном и том же месте (фойе отделения) в определенное время (16.00), продолжительностью 45-60 минут (в зависимости от свободного времени и желания участниц); 3) открытости (во время тренинга позволялось отлучаться, сцеживаться, пить чай и т.п., приходить вместе со своим ребенком (с разрешения медперсонала), покидать тренинг; 4) автономность содержания каждого тренинга, что позволило участницам посещать любой тренинг на выбор; 5) обратной связи (любая участница могла задавать вопросы, высказать свои мысли и чувства по ходу и в конце занятия).

Эффективность проведенных МКТ определялась на основании анонимных письменных самоотчетов, которые включали методику САН (самооценка самочувствия, активности, настроения), оценку предложенного содержания тренинга; факты применения полученных знаний и навыков на практике, с учетом анализа устных высказываний участниц, их эмоциональных реакций.

Исследование проводилось на протяжении полугода в тесном сотрудничестве с неонатальным психологом и медицинским персоналом. Участие в эксперименте приняли 119 человек, среди которых были женщины, находившиеся в стационаре вместе со своими детьми, матери, которые после выписки приходили в отделение на медицинские и психологические консультации.

Цикл занятий составляли тренинги на темы: «Музыка – фон жизни», «Музыкальная релаксация», «Мама-музыка-ребенок», «Колыбельная песня – первая песня на земле».

МКТ «Музыка – фон жизни» знакомил матерей с музыкальными записями функциональной музыкой («утренняя», «дневная», «вечерняя»), ее закономерностями, принципами подбора музыкальных фрагментов, соответствием природным суточным биоритмам человека. Кроме беседы, использовались такие методы как активное слушание фрагментов (с последующим обсуждением возникших ассоциаций, физических ощущений), музыкальная экспертиза (анализ эмоционального содержания и средств музыкальной выразительности). Тренинг «Музыкальная релаксация» был направлен на освоение техник саморегуляции эмоционального состояния (Я+Музыка» – экспрессивное осознание своего внутреннего состояния через музыку; «Музыка+Я» – эмпатийное вслушивание в содержание музыкального фрагмента; «Музыка+визуальные образы» – рефлексия своего состояния, актуализированного музыкальным восприятием; «Аутогенная тренировка+музыка» – обучение элементам психофизического расслабления). Использовалось слушание музыкальных произведений, просмотр музыкальных видеороликов. МКТ «Мама-музыка-ребенок» включал освоение мамами коммуникативных игр с ребенком, куда входили пальчиковые игры, техника общего детского массажа, психогимнастика. Тренинг «Колыбельная песня – первая песня на земле» своей целью имел разучивание и слушание колыбельных песен. В него входили: рассказ про возникновение, жанрово-интонационные особенности

и разновидности украинской народной материнской песни, колыбельных других народов мира, ее значение для формирования эмоциональной сферы новорожденного и стабилизации психофизиологического состояния мамы. В тренинге использовались дыхательные, артикуляционные упражнения, творческие задания (придумывание ласковых имен, составление уникальной колыбельной-оберега). Разучивались колыбельные в контексте обрядового исполнения (использование пения a capella, стиля rubato, шепотного дыхания, ритуальных движений).

Результаты проведения МКТ.

Анализ самоотчетов матерей показал, что 90 % участниц отметили существенное улучшение настроения в конце каждого МКТ. 67 % участниц отметили, что получили полезные и важные для себя знания и навыки, которые стали сразу применять во время ухода за ребенком (стали слушать предложенную на тренингах музыку, петь колыбельные). Также, участницы уверились в том, что для пения колыбельной малышу не обязательно иметь развитые вокальные данные и музыкальный слух (важней уметь протяжно интонировать слова). Все участницы заявили о необходимости проведения МКТ в неонатологическом отделении.

Обратная связь после тренингов показала, что участницы интуитивно применяли музыкотерапевтические методы и раньше в своей жизни для отреагирования эмоций (слушание музыки), но хотели узнать больше про закономерности воздействия музыкальной коммуникации, расширить музыкальный репертуар. Проведенные тренинги позволили определить те музыкальные произведения, которые наиболее понравились большинству участниц, выявили интересующие, но не раскрытые во время тренингов темы («Польза и вред для здоровья отдельных музыкальных жанров», «Ритмы музыки и ритмы тела», «Музыкальная медитация»), обозначить темы, которые участницам захотелось узнать глубже.

Выводы. МКТ являются эффективной формой психологического сопровождения матерей недоношенных младенцев, поскольку позволяют снизить уровень эмоционального напряжения, способствуют отреагированию негативных эмоций и гармонизации отношений с родившимся ребенком. Также МКТ помогают выявить женщин с тяжелыми эмоциональными состояниями (многие из них отказывались слушать музыку).

Дальнейшими перспективными исследованиями в этом направлении представляются изучение пролонгированного действия музыкальных коммуникаций на материнство, условий, форм и методов включения психотерапевтического потенциала музыки в дальнейшее воспитание и обучение детей, пришедших на этот свет ранее положенного срока.

Список использованных источников

1. Антонова-Турченко О.Г. Музична психотерапія: посібник-хрестоматія / О.Г. Антонова-Турченко, Л.С. Дробот. – К.: ІЗМН, 1997. – 260 с. 2. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга / И.В. Вачков. – М: Издательство “Ось-89”, 1999. – 137 с. 3. Володин Н.Н. Информационное сообщение о 2 съезде Российской ассоциации специалистов перинатальной медицины // Росспедиатрии. жури. – №3, 1998 – С. 63-65. 4. Иванова Н.Б. Проблемы развития недоношенных детей, воспитывающихся в условиях семьи и дома ребенка [Электронный ресурс] Научная библиотека КиберЛенинка // Специальное образование. – Вып. № 1/2010. – Режим доступа к журн. : http://cyberleninka.ru/article/n/problemy-razvitiya-nedonoshennyh-detey-vospityvayuschihsya-v-usloviyah-semi-i-doma-rebyonka#ixzz3S27Vh7ZO 5. Іваницький А.І. Український музичний фольклор. Підручник для вищих учбових закладів / А.І. Іваницький – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 320 с. 6. Карниз Т.А. Психологическая помощь матерям недоношенных детей в медицинском учреждении на втором этапе выхаживания // Амбулаторная и больничная психотерапия и медицинская психология / Под ред. А.И. Аппенянского – 2013. №11. – С.55-61. 7. Колискова пісня: історія, теорія, виконавська практика: Методичні рекомендації / Укладачі: М. Дядченко, Н. Дячук, В. Корень. – Полтава, 2012. – 72 с. 8. Колюбакіна Л.В., Власова О.В. Актуальні питання виходжування недоношених дітей [Електронний ресурс] : Ассоциация детских кардиологов Крыма. – Режим доступу: http://cardio.crimea.ua/neonatologiya/105-aktualni-pitannya-vikhodzhuvannya-nedonoshenikh-ditej.html 9. Кэмпбелл Д. Дж. Эффект Моцарта / Пер. с англ. Л.М. Щукин. – Мн.: ООО «Попурри», 1999. – 320 с. 10. Марчун О. В. Поетика української народної колискової пісні: мотиви, функції, образи : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.07 / О.В. Марчун. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, 2005. – 16 с. 11. Мухамедрахимов Р.Ж. Мать и младенец: психологическое взаимодействие / Р.Ж. Мухамедрахимов. – СПб.: Речь, 2003. – 285с. 12. Національний проект «Нове життя. Нова якість охорони материнства та дитинства». – 2010 р. 13. Петрушин В.И. Музыкальная психология : учеб. пособие [для студентов и преподав. высш. муз. учебн. заведений] / Петрушин В.И. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 384 с. 14. Томатис А. Девять месяцев в раю: истории из предродовой жизни / А. Томатис [Пер. В.Д. Пятковского]. – К.: Манускрипт, 1995. – 173 с. 15. Шабутін С.В. Зцілення музикою : [монографія] / С. В. Шабутін І. В. Шабутіна, С.В. Хміль. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. – 334 с. 16. Яцык Г.В. Выхаживание и ранняя реабилитация детей [Электронный ресурс] / Г. В. Яцык, Е. П. Бомбардирова, О.В. Тресорукова // Лечащий Врач. – Режим доступа к журн. : http://www.lvrach.ru/2007/07/4535401/ 17. Music Therapy for Premature and Newborn Infants / Edited by M. Nocker-Ribaupierre. – Barcelona publishers, 2004. – 300 p. 18. Schwabe C. Methodic of Music therapy. – Leipzig Borth. 1980. – 248 p. 19.Seashor C.E. Psychology of Music. – N.Y., 1990. – 357 p.

к.мед.н., доцент Кравчук М.Г.,
к.біол.н., доцент Головченко О.В.,
к.біол.н. Панчук О.В.,
Член-кореспондент НАН України,
д.биол.н, професор Романенко О.В.
+38(044)4544995
bio@nmu.kiev.ua

KSZTAŁTOWANIE KOMPETENCJI BIOLOGICZNEJ STUDENTÓW: ZNACZENIE EDUKACYJNE KSIĄŻKI

ФОРМУВАННЯ БІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТА: ЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ КНИГИ

Kravchuk M.G., Golovchenko O. V., Panchuk O.V., Romanenko O.V. Formation of student's biological competence: fundamental importance of study guide.

The role of modern study guide of the practical classes in the medical students biological competence formation being discussed. Particular attention has been given to development of motivational, cognitive activity, emotional and volitional wealth components of biological competencies.

Key words: biological competence, study guide, medical biology.

Кравчук М.Г., Головченко О.В., Панчук О.В., Романенко О.В. Формування біологічної компетенції студента: значення навчальної книги.

У статті розглядається роль сучасної навчальної книги у формуванні біологічної компетенції студентів-медиків. Акцентується увага на розвитку мотиваційних, когнітивних, діяльнісних, емоційно-вольових та ціннісних компонентах біологічних компетенцій.

Ключові слова: біологічна компетенція, навчальна книга, медична біологія.

Кравчук М.Г., Головченко О.В., Панчук О.В., Романенко А.В. Формирование биологической компетенции студента: значение учебной книги.

В статье рассматривается роль современной учебной книги в формировании биологической компетенции студентов-медиков. Акцентируется внимание на развитии мотивационных, когнитивных, деятельностных, эмоционально-волевых и ценностных компонентах биологических компетенций.

Ключевые слова: биологическая компетенция, учебная книга, медицинская биология.

Постановка проблеми. Реформування вищої освіти передбачає заміну традиційної моделі освіти, спрямованої на передачу педагогом майбутньому спеціалісту необхідних знань, умінь і навичок у процесі реформування на нову, за якою процес навчання майбутнього лікаря має бути спрямований на розвиток ключових компетенцій загального характеру і професійної компетентності особистості.

Одним із головних напрямків роботи викладачів є створення спеціальних навчальних книг. Якісні навчальні книги, активізують самостійну роботу студента та сприяють формуванню необхідних професійних компетенцій.

Мета статті: розкрити пріоритетність сучасної навчальної книги як передумови формування біологічної компетентності студента.

Виклад основного матеріалу

В структурі біологічної компетенції можливо виділити такі основні компоненти:

1) мотиваційний – практична мотивація діяльності;

2) когнітивний, який включає базові знання та елементи професійного мислення,

3) діяльнісний – освоєння різних видів професійної діяльності;

4) емоційно-вольовий – вольові якості необхідні для лікаря;

5) ціннісний, який включає гуманістичні, етичні та естетичні цінності.

Навчальна книга є інформаційною моделлю певної педагогічної системи та одночасно автономним засобом навчання, який розрахований на керування педагогічним процесом. Навчальні книги призначаються для аудиторного навчання під керівництвом викладача, для занять з консультацією викладача, для самостійної роботи та для інших організаційних форм занять. Контроль і коригування пізнавальних дій в умовах цих занять – традиційна функція викладача [1, с. 23-27].

Зміст текстів навчальних книг повинен не лише відповідати існуючій програмі, включати всі розділи і теми дисципліни, але також бути адаптованим для самостійної підготовки до виконання всіх завдань під час практичного заняття. Сучасне навчальне видання повинно мотивувати студента до самоосвіти та саморозвитку, вчити критично мислити, використовувати отримані знання і вміння для творчого розв'язання проблем, сприяти інтеграції отриманих теоретичних

знань у наступну практичну діяльність.

Навчальним посібником є такий тип навчального видання, що доповнює або частково замінює підручник та офіційно затверджене як таке. Розподіл навчального матеріалу у посібнику має важливе значення. Кожен розділ має бути добре структурованим та логічно завершеним. З огляду на це доцільною є така побудова навчальної книги, яка передбачає наявність в ній відповідних структурних елементів, які логічно послідовні та взаємопов'язані один з одним: висвітлення актуальності теми, цілей навчання, матеріалів для контролю початкового рівня знань та умінь студентів, зміст навчання, орієнтована основа діяльності під час аудиторного заняття, наведені системи цільових навчаючих завдань [1, с. 34-38].

Послідовний системний виклад матеріалу дає можливість об'єднати його окремі частини, що важливо для ефективного засвоєння студентами, підтримує мотивацію, розвиває здатність розуміти нові проблемні питання і знаходити шляхи їх вирішення. З огляду на це необхідною є реорганізація методологічних аспектів навчання, внесення суттєвих змін в структуру і зміст підручників, посібників та навчально-методичних комплексів. Тому для оптимальної організації самостійної роботи студентів при підготовці до практичних занять з медичної біології на кафедрі біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця розроблено комплекс навчальних книг українською та англійською мовами [2,3,4].

В них матеріал кожної теми практичного заняття структуровано наступним чином: науково-методичне обґрунтування теми, навчальна мета, перелік практичних завдань, що виконуються на занятті, ситуаційні задачі, запитання і тестові завдання для самоконтролю, рекомендована література. Кожен підпункт теми логічно передує наступному і є обов'язковим для виконання студентом.

Актуальність кожної теми вказує на необхідність її вивчення для майбутнього лікаря і розкриває явища, які становлять інтерес для медицини. Вказується також на взаємозв'язок з уже вивченими розділами дисципліни. Цей структурний підрозділ є важливим у забезпеченні обґрунтування мотивації засвоєння кожної теми курсу медичної біології студентом.

Навчальна мета – це заздалегідь передбачені результати навчальної діяльності студента з певним рівнем засвоєння, адекватні параметрам умінь сформульованих в освітньо-кваліфікаційній характеристиці фахівця. В навчальній темі практичного заняття вказується перелік знань та умінь, якими повинен оволодіти студент в процесі його виконання, а також перелік основних термінів, параметрів, характеристик, які необхідно засвоїти студентом при підготовці до практичного заняття. Завдяки цьому студент орієнтується в обсязі та виборі навчального матеріалу.

Контроль сформованості дослідницьких умінь і навичок студентів під час вивчення медичної біології проводиться за результатами лабораторного дослідження та інтерпретацією цих результатів. Структурний розділ практичного заняття «Хід роботи» включає детальний опис виконання студентом поставлених перед ним практичних завдань. Чіткі рекомендації щодо їх виконання сприяють досягненню мети заняття. Наведені рисунки, схеми та рекомендації допомагають студентові за короткий час правильно і за встановленою формою оформити протокол досліджень. В посібниках акцентується увага на структурних особливостях об'єктів досліджень, наводяться короткі відомості про них. Наявність ілюстративного матеріалу, логічних схем, порівняльних таблиць спрощує сприйняття інформації та дозволяє студентам ретельніше підготуватися до аудиторного заняття.

В основі практичних занять лежить закріплення вже сформованих теоретичних знань і компетенцій шляхом виконання певних дій, в тому числі розв'язання ситуаційних задач. Автори посібників підбираючи задачі і логічні завдання для практичного заняття, повинні чітко уявляти дидактичну мету, розуміти які навички і вміння розвиваються при розв'язанні даної задачі, яких зусиль від студентів вона потребує, в чому має проявитись творчість студентів при розв'язуванні даної задачі. Розв'язування ситуаційних задач дозволяє студенту перевірити свій рівень засвоєння навчального матеріалу, а викладачу – швидко оцінити рівень їх засвоєння. Ситуаційні задачі дають можливість застосувати набуті знання

у змодельованих ситуаціях, подібні до яких можуть зустрічатись у професійній роботі лікаря. При вирішенні ситуаційної задачі студент повинен користуватись знаннями, набутими також під час вивчення тем попередніх розділів з медичної біології.

Структурний розділ практичного заняття «Запитання і тестові завдання» включає перелік контрольних запитань та тестових завдань множинного вибору для перевірки початкового рівня знань студентів, ситуаційні задачі, які містять проблемні питання, а також перелік тестових завдань для контролю кінцевого рівня засвоєння знань студентами. Контрольні запитання використовуються для того, щоб виявити знання термінів, понять, які подаються у навчальному матеріалі до даної теми, а також визначають обсяг того навчального матеріалу, який необхідно підготувати до практичного заняття. Частина контрольних запитань складена таким чином, що змушує студента пригадувати уже вивчений раніше теоретичний матеріал, та поєднувати уже отримані знання з щойно вивченими. Це активізує пізнавальну діяльність та мотивує на пошук додаткових відомостей з теми.

Тестові завдання множинного вибору, які мають три і більше правильних відповідей, зручно використовувати для перевірки уміння відтворювати отримані знання та контролю рівня сформованості знань і мислення студента в тому числі понятійно-аналітичного і продуктивно-синтетичного. Використання тестових завдань цього типу активізує пам'ять студентів, адже при пошуку правильної відповіді не можливо використати метод «виключення».

За наведеними в посібнику навчальними матеріалами, практична перевірка сформованості навичок та вмінь здійснюється шляхом розв'язання ситуаційних задач та контрольних тестів у форматі «Крок-1». Контрольні тестові завдання ситуаційного характеру вимагають визначення однієї правильної відповіді із п'яти запропонованих і не лише сприяють покращенню засвоєння матеріалу, що вивчається, але і допомагають підготуватися студентам до ліцензійного інтегрованого іспиту «Крок-1» з природничо-наукових дисциплін.

Під час самостійної роботи студент за навчальною книгою засвоює навчальний матеріал до необхідного початкового рівня, а на заняттях повніше опановує запропонований матеріал, удосконалюючи уміння та навички. Готуючись до практичного заняття з кожної теми, студент опрацьовує рекомендовану літературу, в письмовій формі відповідає на контрольні запитання, вирішує ситуаційні задачі, дає відповіді на тестові завдання, розв'язує навчальні вправи. Наявність у навчальній книзі спрямованих на це структурних елементів забезпечує ефективну позааудиторну підготовку студентів.

Висновки. Медична освіта в сучасних умовах передбачає створення і використання підручників та посібників з медичної біології компетентнісного типу. В них має акцентуватися увага на формуванні відповідних компетентностей, в студента, що відповідатимуть вимогам сучасної медицини та перспективам її розвитку. Отже, створення навчальної книги, яка базується на сучасному науковому та методичному матеріалі і при цьому доступна для опанування студентами є ключовою ланкою у забезпеченні навчального процесу та важливим завданням викладачів вищих медичних навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Казаков В. Н. Методологія створення підручників та навчальних посібників керуючого типу / В. Н. Казаков, І. С. Віталенко, О. М. Талалаєнко. – Київ-Донецьк, 2003. – 130 с. 2. Романенко О. В. Медична біологія: Посібник з практичних занять / О. В. Романенко, М. Г. Кравчук, В. М. Грінкевич та ін. / За ред. О. В. Романенка. – К.: Здоров'я, 2005. – 372 с. 3. Романенко О. В. Біологія: Посібник з практичних занять / О. В. Романенко, М. Г. Кравчук, В. М. Грінкевич / За ред. О. В. Романенка. – К.: Медицина, 2006. – 176 с. 4. Romanenko O. V. Medical biology: The study guide of the practical classes course / O. V. Romanenko, O. V. Golovchenko, M. G. Kravchuk, V. M. Grinkevych / Edited by O. V. Romanenko. – K.: Medicine, 2008. – 304 p.

д.м.н., професор Мойсеєнко В.О.
д.м.н., професор Никула Т.Д.,
к.м.н., асистент Манжалій Е.Г.,
лікар Пасько І.В.
+380677779249,
mednyca@mail.ru

OPTYMALIZACJA SZKOLENIA PODYPLOMOWEGO PERSONELU MEDYCZNEGO W WYŻSZYCH SZKÓŁ MEDYCZNYCH

ОПТИМІЗАЦІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНИХ КАДРІВ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

MD, professor Moyseyenko V.O., MD, professor Nykula T.D., PhD, assistant Manjalii E.G., Dr. Pasko I.V. Optimizing postgraduate medical training in higher medical schools.

In this work there are exposed features of organization of postgraduate professional training of the medical workers, use of modern information technologies in teaching evidence-based medicine basics, the shift to a problem-oriented motivated learning will improve the quality of postgraduate education in higher medical schools by optimizing the psychological, pedagogical and organizational terms of teaching based on interdisciplinary cooperation.

Keywords: postgraduate training, medical personnel, reorientation.

Мойсеєнко В.О., Никула Т.Д., Манжалій Е.Г., Пасько І.В. Оптимізація післядипломної підготовки медичних кадрів у вищих медичних навчальних закладах.

У роботі представлені особливості організації післядипломної підготовки медичних кадрів у вищих медичних навчальних закладах, використання сучасних інформаційних технологій при викладанні основ доказової медицини, переорієнтація на проблемно-орієнтоване мотивоване навчання, що дозволить підвищити якість післядипломної освіти у вищих медичних навчальних закладах шляхом оптимізації психологічних, педагогічних та організаційних умов викладання на основі міждисциплінарної взаємодії.

Ключові слова:післядипломна підготовка, медичні кадри, переорієнтація.

Мойсеенко В.А., Никула Т.Д., Манжалий Э.Г., Пасько И.В. Оптимизация последипломной подготовки медицинских кадров в высших медицинских учебных заведениях.

В работе представлены особенности организации последипломной подготовки медицинских кадров в высших медицинских учебных заведениях, использование современных информационных технологий при преподавании основ доказательной медицины, переориентация на проблемно-ориентированное мотивированное обучения, позволит повысить качество последипломного образования в высших медицинских учебных заведениях путем оптимизации психологических, педагогических и организационных условий преподавания на основе междисциплинарного взаимодействия.

Ключевые слова: последипломная подготовка, медицинские кадры, переориентация.

Постановка проблеми. Однією з проблем реформування медичної галузі є забезпечення її висококваліфікованими кадрами, що в свою чергу пов'язане з вирішенням проблеми реформування вищої медичної освіти, в ході якої передбачається вдосконалення системи підготовки медичних кадрів на до- та післядипломному етапах [1, с. 74; 2, с. 3; 3, с. 442]. Здатність до миттєвого прийняття рішень, орієнтація в різних галузях медичних знань є різною у студентів з різними психологічними типами, що безумовно впливає на кінцевий результат їх успішності та, зокрема, складання ліцензійного іспиту «Крок-3» [4, с. 745].

Актуальність теми і її зв'язок з актуальними науковими і практичними завданнями. Темпи здійснення реформування та заходи, спрямовані на досягнення мети, вимагають бліц-підготовки медичних кадрів незалежно від типу закладу та його рівня в системі. Висококваліфікованому спеціалісту необхідно знати та вміти застосовувати інноваційні погляди і технології, а керівникові, крім того, потрібно орієнтуватися в питаннях фінансового забезпечення, управління персоналом, оцінки якості медичних послуг для населення. В умовах реформування медичної галузі рівень готовності керівника-менеджера для проведення кардинальних змін має визначатися не тільки базовими управлінськими компетенціями, а й стратегічно-бізнесовими, правовими, інноваційними, інформаційними, кадровими, результативно-орієнтованими.

Мета роботи. Підвищення якості післядипломної освіти у вищих медичних навчальних закладах шляхом оптимізації психологічних, педагогічних та організаційних умов викладання.

Завдання роботи. Розробити принципи міждисциплінарної взаємодії як фактору поглиблення теоретичної та практичної підготовки лікарів-інтернів.

Використати сучасні інформаційні технології при викладанні основ доказової медицини.

Запровадити переорієнтацію на проблемно-орієнтоване навчання.

Створити належні умови для проведення ліцензійного іспиту «Крок-3» як етапуперевірки знань та вмінь у відповідності з вимогами кваліфікаційної характеристики.

Розробити критерії врахування психологічних, педагогічних та організаційних умов при перевірці знань лікарів-інтернів при запровадженні європейських стандартів вищої освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформування ступеневої медичної освіти передбачає започаткування підготовки фахівців за новими спеціальностями: менеджер у галузі охорони здоров'я; економіст у галузі охорони здоров'я та інші. Одночасно в країні існує система удосконалення професійної майстерності майбутніх спеціалістів. На терапевтичних кафедрах розроблена методика надання долікарської медичної допомоги; організація первинної медико-санітарної допомоги; організація медичної допомоги сільському населенню; інформаційне забезпечення охорони здоров'я та інші. Лікарі-інтерни поглиблюють теоретичну та практичну підготовку з організації та управління системою охорони здоров'я, а також перевірки знань та вмінь у відповідності з вимогами кваліфікаційної характеристики. На відміну від багаторічного досвіду з підвищення кваліфікації лікарів з організації та управління охороною здоров'я, підготовка фахівців з менеджменту тільки започатковується, тому вперше в поточному році на кафедрі менеджменту Національного медичного університету пройдуть підготовку клінічні ординатори та аспіранти терапевтичних кафедр. Важливим є ознайомлення молодих науковців з особливостями організації професійного навчання медичних працівників та керівників-менеджерів охорони здоров'я на короткочасних курсах післядипломної підготовки, з використанням сучасних інформаційних технологій, викладання основ доказової медицини, переорієнтацією на проблемно-орієнтоване навчання, з проведенням формування науково-методичного підґрунтя основ сучасного менеджменту охорони здоров'я.

Кожен з лікарів-інтернів, як особистість з притаманними їй своєрідними розумовими, емоційними, вольовими та фізичними якостями, які у кожного виявляються по-різному, має свої мотиви, установки, якості, характер, здібності, реальні вміння та навички. Екстраверти, як люди, які спрямовують життєву енергію назовні, легко пристосовуються до ситуацій і впевнені в собі. Вони швидко здатні переключити увагу з одного розділу на інший. Для них характерними є комунікабельність, імпульсивність, але недостатній самоконтроль: допускають помилки при одночасному утриманні знань з різних галузей, частіше відволікаються під час роботи, складання іспиту. Інтроверти мало піддаються зовнішнім впливам, менш впевнені в своїх знаннях і гірше адаптуються у нових умовах, особливо, якщо відчувають гострий дефіцит часу, що має місце під час складання іспиту. У більшості випадків інтроверти спокійні, врівноважені, дії їх раціональні. Екстраверт може швидко вирішити проблему і достроково здати роботу, а інтроверт вважає, що все потрібно добре обдумати, не поспішає, і як правило, не встигає дати відповіді на всі питання. Спеціалісти розрізняють біологічну підструктуру особистості (темперамент, статеві та вікові властивості), психологічну (характер) та соціальну (соціальний досвід, направленість, інтелект). Основою біологічної підструктури особистості є темперамент — закономірне співвідношення стійких індивідуальних особливостей, що характеризують різні сторони динаміки психічної діяльності людини (темпу, швидкості, ритму, інтенсивності тощо). Люди з різним типом темпераменту (сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік) по-різному реагують на все, що навколо них відбувається. Усвідомлення позитивних та негативних рис темпераменту і вироблення умінь володіти і керувати ними — одне із важливіших завдань виховання характеру людини, яке під силу лише високому професіоналу-викладачу. Надзвичайно важливу роль відіграють і індивідуальні психологічні властивості людини, які виявляються в її діяльності, поведінці та ставленні до вивчаємого предмету. Характер формується як на основі генетичних факторів, так і під впливом соціального середовища, проте слід враховувати індивідуальні форми поведінки лікаря-інтерна, які проявляються при огляді та спілкуванні з хворим: чуйність, делікатність, уважність (моральні); рішучість, наполегливість, сміливість, цілеспрямованість, самостійність, стриманість, дисциплінованість (вольові); ніжність, пристрасність, запальність (емоційні) та ін. Тобто, викладач, що займається з лікарями-інтернами, може виділити як позитивні риси – працелюбність, ініціативність,

творчість, відповідальність, наполегливість, так і негативні – лінощі, інертність, консерватизм, безвідповідальність, пасивність, що впливатимуть на результативність складання іспиту.

Враховуючи особистість, темперамент і характер кожного з лікарів-інтернів, слід оптимізувати ритмізацію процесу підготовки, дотримуватися рівномірного навантаження при тестуванні, збереження концентрації уваги, мобілізації пам'яті, врівноваження емоцій при напрузі процесів мислення, чергування мозкових штурмів та пауз при проведенні практичних занять і семінарів, необхідність періодичної емоційної розрядки, вчасні перерви.

Здійснення реформування галузі охорони здоров'я потребує вдосконалення системи підготовки медичних кадрів, керівників органів управління та закладів охорони здоров'я на післядипломному етапі в рамках безперервної медичної освіти шляхом скорочення тривалості циклів післядипломного вдосконалення та запровадження нових навчальних інформаційних технологій.

Висновки. Таким чином, реформування системи охорони здоров'я в Україні є одним із пріоритетів сучасної політики та невід'ємною складовою соціально-економічних перетворень української держави. Одним із основних концептуальних аспектів реформи охорони здоров'я є оптимізація підготовки медичних кадрів, яка є неможливою без освітнього компоненту.

Перспективи подальших досліджень. Робота по створенню в Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця (Київ, Україна) Інституту післядипломної освіти є сьогодні ключовою ланкою в системі неперервного навчання. Тут українські громадяни і іноземці зможуть розвинути свою освіту шляхом одержання певної спеціальності, підвищення кваліфікації, обміну досвідом з колегами. Сучасний рівень проведення лекцій, семінарів, конференцій забезпечуватиметься відповідною технічною базою: бібліотекою з можливістю використання зарубіжних баз періодики (EBSCO, Springer, URAN та інших), комп'ютерною мережею із швидкісним дротовим та Wi-Fi доступом до Internet, різноманітним презентаційним обладнанням, що сприятиме підготовці висококваліфікованих кадрів.

Список використаних джерел

1. Лазоришинець В.В. Последующие пути развития высшего медицинского образования Украины / В.В.Лазоришинець, Н.В.Банчук, А.П Волосовець. и др. // Мат. Всеукр. навч.-наук. конф. – Тернопіль, 2010. – С. 6-11. 2. Наскрізна програма підготовки студентів медичних факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації та лікарів-інтернів для оволодіння практичними навичками та методиками, необхідними для роботи на посадах лікарів за спеціальністю «Загальна практика-сімейна медицина» / web: http: www. moz.gov.ua.– 2013. – 4с. 3. Свінцицький А.С. Впровадженняконцепції компонентно-орієнтованого підходу донавчання в післядипломну підготовку лікарів і провізорів в інтернатурі / Свінцицький А.С., Дорошенко ВО., Гомза Я.Ю. // Мат. Всеукр. навч.-наук. конф. – Тернопіль, 2010. – С. 441-444. 4. Фільц О., Мироненко О., Богута Х. Психологічні аспекти оптимізації підготовки лікарів-інтернів до складання ліцензійного іспиту «Крок-3. Загальна лікарська підготовка. – Мат. XIIIКонгресу СФУЛТу. – Львів-Київ-Чикаго, 2010. – С.745.

к.п.н., доцент Погоріла І.О.
+38(095)6030356
pogorely@akson45.kiev.ua
Член-кореспондент НАН України,
д.биол.н, професор Романенко О.В.
+38(044)4544995
bio@nmu.kiev.ua

FORMUVANNYA EKOLOGICHNOÏ KOMPETENTSIÏ MAYBUTNOGO LIKARYA

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТА – МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

Pogorila I.O., Romanenko O.V. Formation of ecological competence of medical student – future doctor.

In this article there is actualized the problem of ecological education in the context of ecological competence, valuable relation of students to the environment. Reveals the purpose, features, approaches to the formation of ecological competence in first-year students of the higher medical educational establishments during the realization scientific work.

Keywords: ecological competence, first-year student, medical student, scientific work, student scientific circle.

Погоріла І.О., Романенко О.В. Формування екологічної компетенції студента – майбутнього лікаря.

У статті актуалізується проблема екологічного виховання у контексті формування екологічної компетенції, ціннісного ставлення студентської молоді до довкілля. Розкрито мету, особливості, підходи до формування екологічної компетенції студентів-першокурсників вищого медичного навчального закладу у процесі виконання науково-дослідницької роботи.

Ключові слова: екологічна компетенція, студент-першокурсник, студент-медик, науково-дослідницька робота, студентський науковий гурток.

Погорелая И.О., Романенко А.В. Формирование экологической компетенции студента – будущего врача.

В статье актуализируется проблема экологического воспитания в контексте формирования экологической компетенции, ценностного отношения студенческой молодежи к окружающей среде. Раскрыты цели, особенности, подходы к формированию экологической компетенции студентов-первокурсников высшего медицинского учебного заведения в процессе выполнения научно-исследовательской работы.

Ключевые слова: экологическая компетенция, студент-первокурсник, студент-медик, научно-исследовательская работа, студенческий научный кружок.

Постановка проблеми. Важливим напрямком виховання студентської молоді є екологічний. Формування ціннісного, відповідального ставлення особистості до оточуючого світу є метою екологічного виховання.

Метою статті є висвітлення підходів до формування екологічної компетентності та екологічної культури студентів-медиків у процесі науково-дослідницької діяльності в умовах студентського наукового гуртка.

Виклад основного матеріалу. Важливою рисою лікаря в умовах сьогодення є медико-екологічний світогляд. Саме тому перед вищою медичною школою постає завдання формування особистості медика як професіонала, громадянина, дослідника, гуманіста, активного члена суспільства [5, с.227].

Формування медико-екологічного світогляду розглядається нами з позицій всебічного розвитку цілісної, гармонійної особистості з високим рівнем екологічної культури.

Основними принципами, на яких базується формування медико-екологічного світогляду майбутніх лікарів, який вважається складовою наукового світогляду є науковість, системність, гуманізм, наступність, безперервність [1].

Екологічне виховання, зокрема формування медико-екологічної компетенції та екологічної культури, у вищому медичному навчальному закладі IV рівня акредитації здійснюється під час лекційних, практичних занять з медичної біології, а також у позааудиторний час, у процесі науково-дослідницької діяльності студентів-першокурсників в умовах студентського наукового гуртка кафедри біології [2].

У студентському науковому гуртку кафедри біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця займаються представники різних факультетів, а саме медичного, стоматологічного, фармацевтичного, медико-психологічного, факультету підготовки лікарів для Збройних сил України.

Основними напрямками роботи наукового гуртка є актуальні проблеми медичної біології як базової дисципліни природничо-наукового спрямування та сумісних дисциплін, а саме проблеми цитогенетики, нейробіології, нанотехнологій, адаптації особистості, біоетики. Значна увага приділяється також медико-екологічним питанням.

Формами роботи є аналіз наукової літератури з актуальних проблем біології, творчі звіти студентів на засіданнях гуртка та їх обговорення, участь у науково-практичних конференціях, публікація результатів наукових робіт студентів-гуртківців у наукових журналах та збірниках наукових праць, підготовка студентів-гуртківців до участі у наукових конференціях, підготовка студентів до вступу у студентське наукове товариство імені О.А. Киселя.

Науково-дослідницька діяльність студентів відбувається у декілька етапів, а саме планування, виконання наукових досліджень згідно обраної тематики, оформлення результатів досліджень, статистична обробка даних. Засідання студентського наукового гуртка проводяться згідно плану, а саме перше засідання – установче, на якому окреслюються напрями та теми науково-дослідницької роботи кафедри, знайомство з планом роботи гуртка; надалі відбувається знайомство гуртківців з вимогами щодо усної доповіді, публікацій

тез доповідей, а також з планом науково-практичних конференцій; розглядаються та обговорюються напрямки та теми наукового пошуку; відбуваються творчі звіти за обраними темами наукових робіт; наприкінці року проходить підсумкове засідання.

Провідна роль у залученні студентів-медиків до науково-дослідницької діяльності належить саме викладачу вищої школи. Тому викладачі кафедри біології на ранніх етапах навчання студентів у вищому медичному закладі IV рівня акредитації працюють над мотиваційною складовою щодо перспектив наукових досліджень із майбутніми медиками. Здійснення наукового пошуку, починаючи з першого року навчання, опановуючи навчальний матеріал на кафедрах природничо-наукового спрямування є актуальним та доцільним, оскільки забезпечує раннє обрання студентом наукового напрямку, професійне та фахове зростання особистості майбутнього працівника медичної сфери. Слід відзначити також, що завданням педагога є не тільки спонукання до наукової діяльності обдарованих, зацікавлених науковим пошуком, креативних студентів, спрямованих на подальший професійний ріст, але й розкриття творчого потенціалу, розвитку творчих здібностей у тих студентів, які ще не виявляють високої активності.

Важливим напрямком творчого пошуку студентів-гуртківців є медико-екологічний. Проблеми гуманістичних цінностей, впливу зовнішнього середовища на здоров'я людини, проблеми якості питної води та продуктів харчування, утилізації промислових та побутових відходів, адаптаційних можливостей індивідууму до довкілля та соціуму, проблеми біоетики, проблеми адаптації людини до умов професійної діяльності, проблеми спадкових хвороб, тривалості життя та проблеми довголіття викликають у студентів неабиякий інтерес.

Під час роботи студента над медико-екологічною проблемою, науковому керівнику доцільно спиратися на життєвий досвід студента, його ставлення до довкілля. Також важливо, здійснюючи наукове керівництво, виступаючи у ролі консультанта, спрямовувати студентів-гуртківців до самостійного аналізу медико-екологічної проблеми, пошуку та вивчення відповідних наукових літературних джерел, спонукати їх до саморозвитку, самовдосконалення. Науковому керівнику необхідно звертати увагу на розвиток почуттєвої сфери, моральних, етичних, естетичних почуттів, медико-екологічної компетентності та культури студента – майбутнього лікаря.

Викладачу слід створювати адекватні, комфортні умови для всебічного гармонійного розвитку особистості студента, реалізації особистісного потенціалу, враховуючи її індивідуально-типологічні риси, нахили, здібності і інтереси.

Важливо також сформувати у членів студентського наукового гуртка усвідомлення свого місця в екосистемі, природоцентричне бачення людини в біосфері, розуміння медико-екологічного значення рослинного і тваринного світу місцевості, де мешкають студенти [3-6; 7; 8; 13].

Ще одним не простим завданням педагога має стати вироблення у студента-медика мотивації розв'язувати проблемні медико-екологічні ситуаційні завдання, прогнозувати наслідки, виявляти ініціативу, сприяти вирішенню екологічних проблем сьогодення. Потрібно навчити молоду людину у природному середовищі спостереженню.

Під час лекційних та практичних занять з медичної біології, а також у позааудиторний час доцільно нагадувати молодим людям про моральну відповідальність перед майбутніми поколіннями за недбале ставлення до природних ресурсів [11].

Отже, до викладача вищого навчального закладу, зокрема, до керівника наукового студентського гуртка висуваються певні вимоги. Саме педагог-наставник має сформувати адекватне уявлення студента-медика про роль науково-дослідницької діяльності в його особистому та професійному житті. Від педагогічної та фахової майстерності, комунікативних вмінь викладача залежить чи стане науковий пошук задоволенням та потребою студента-майбутнього лікаря [10]. Через позитивне ставлення викладача до предмету у студента-першокурсника виникає та закріплюється інтерес до професії лікаря, з'являється впевненість у правильності власного вибору, мотивація щодо опанування базовими дисциплінами природничо-наукового спрямування, а згодом і клінічними

дисциплінами, зацікавленість новими досягненнями у сучасному вітчизняному та зарубіжному науковому світі [10]. Також викладач вищої школи створює адекватні умови, ситуацію успіху для творчого розвитку особистості студента. Враховуючи індивідуальні особливості, здібності та інтереси молодої людини, керівник наукового гуртка максимально розкриває потенційні можливості особистості. Він сприяє становленню лікаря-професіонала, готує студента до виконання професійних, соціальних та громадських обов'язків як активного члена суспільства. Особистість викладача може бути прикладом для студента, оскільки власною поведінкою, своїм ставленням до людей, професійної та наукової діяльності педагог мотивує студента до пошукової діяльності. Суб'єкт – суб'єктна взаємодія викладача і студента при виконанні ним науково-дослідницької роботи сприяє підвищенню працездатності молодої людини, згуртуванню колективу наукового гуртка, співробітництву та партнерству [9]. Під керівництвом викладача у студента-майбутнього фахівця галузі охорони здоров'я формуються мотиваційні, пізнавальні, емоційні властивості особистості, поступово відбувається його соціалізація на рівні мікрогрупи, а згодом і суспільства.

Висновки. Отже, в процесі позааудиторної діяльності студента-медика викладачу доцільно формувати у свідомості молодих людей потребу та бачення гармонізації взаємовідносин окремої особистості як члена суспільства і природи, прищеплювати моральні, етичні, естетичні навички у ставленні до довкілля, потребу у систематичному удосконаленні життєвої та фахової компетентності; використання екологічних знань, переконань в усіх сферах майбутньої професійної діяльності.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямку є удосконалення технологій сучасної фахової підготовки спеціаліста медичної сфери у контексті ціннісного ставлення студентської молоді до природи.

Список використаних джерел

1. Бех І. Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів загальноосвітньої школи // І. Бех, Н. Ганнусенко, К. Чорна // Українське релігієзнавство. – 2005. №4 (36) Тематичний випуск: «Мораль. Релігія. Освіта» Збірник наукових статей і матеріалів. – С. 265-281. 2. Евдокимов А.К. Научно-исследовательская деятельность в высшей школе. Доклады Педагогического симпозиума «проблемы молодежного научного творчества». / А.К. Евдокимов. – М.: Роо «НТА АПФН», 2002. – С. 12-16. 3. Екологічна енциклопедія: У 3 т. / Редколегія: А.В. Толстоухов (головний редактор) та ін. – К.: ТОВ « Центр екологічної освіти та інформації», 2006. – Т.1: А-Е. 430 с. 4. Екологічна енциклопедія : У 3 т. / Редколегія: А.В. Толстоухов (головний редактор) та ін. – К.: ТОВ « Центр екологічної освіти та інформації», 2007. – Т.2: Є-Н. – 415 с. 5. Екологічна енциклопедія : У 3 т. / Редколегія: А.В. Толстоухов (головний редактор) та ін. – К.: ТОВ « Центр екологічної освіти та інформації», 2008. – Т.3: О-Я. – 472 с. – С. 53-54. 6. Збірник завдань для підготовки до тестового екзамену з природничо-наукових дисциплін «Крок-1. Стоматологія» / Кол. авторів; за ред. В.Ф. Москаленка, О.П. Волосоголовця, І.Є. Булах, О.П. Яворовського, О.В. Романенка, Л.І. Остапюк. – К.: Медицина, 2004. – 312 с. 7. Медична біологія. Підручник [В. П. Пішак, Ю І. Бажора, Ш. Б. Брагін, З. Д. Воробець, С. І. Дубінін, Г. Ф. Жегунов, Л. Є. Ковальчук, В. О. Корольов, О. В. Костильов, Н. А. Кулікова, Р. П. Піскун, О. В. Романенко, О. Г. Слісаренко, М. В. Стеблик, С. М. Федченко]; за ред. В. П. Пішака, Ю. І. Бажори [Видання 2-ге; перероблене і доповнене] – Вінниця: НОВА КНИГА, 2009. – 608с. 8. Медична біологія. Посібник з практичних занять / О.В. Романенко, М.Г. Кравчук, В. М. Грінкевич та ін.; за ред. О.В. Романенка. – К.: Здоров'я, 2005. – 372 с. 9. Погоріла І.О. Модель професійної діяльності викладача в системі вищої медичної освіти // Формування сучасної концепції викладання природничих дисциплін в медичних освітніх закладах (біологія, фізика, хімія, психологія та педагогіка): Матеріали Міжрегіональної науково-методичної конференції, 26-27 травня 2010 р. / І.О. Погоріла, О.В. Романенко – Харків: МіФ, 2010. – С. 19-21. 10. Погоріла І.О. Особливості організації роботи з обдарованою студентською молоддю // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Методика викладання природничих дисциплін у вищій школі». XVII Каришинські читання], (Полтава, 27-28 травня 2010 р.)/ Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка / заг. ред. проф. М.В. Гриньової / І.О. Погоріла, О.В. Романенко – Полтава: Астрая, 2010. – С.159. 11. Погоріла І.О. Психолого-педагогічні аспекти організації екологічної освіти у вищих навчальних закладах. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції: «Екологія: вчені у вирішенні проблем науки, освіти і практики», 24-25 травня 2007 р.». / І.О. Погоріла, О.В. Романенко. – Житомир, 2007. – С. – 230-233. 12. Романенко О.В. Основи екології: Навчальний посібник / Романенко О.В., Костильов О.В. – К.: Фітосоціоцентр, 2001. – 150 с.

к.п.н., доцент Погоріла І.О.
+38(095)6030356
pogorely@akson45.kiev.ua
Член-кореспондент НАН України,
д.биол.н, професор Романенко О.В.
+38(044)4544995, bio@nmu.kiev.ua

ROŚLINY TRUJĄCE W TRAKCIE BIOLOGII MEDYCZNEJ I TWORZENIA BIOLOGICZNEJ KOMPETENCJI UCZNIÓW

ОТРУЙНІ РОСЛИНИ В КУРСІ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ І ФОРМУВАННЯ БІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТА

Pogorila I.O., Romanenko O.V. Poisonous plants in the course of medical biology and the formation of biological competence in students.

In this article there is considered the question about human's safe behaviour in natural environment and protection problem of poisonous plants. There is proposed to form in future doctors knowledge and skills differentiate them and also to protect themselves and others from their negative effect. So, teachers are proposed to pay medical students' attention on importance of their behaviour in extreme situations, displaying the humanistic attitude and professional interest to dangerous poisonous representative of flora as biological active substances' sources.

Keywords: humanistic education, medical biology, poisonous plants, medical students, the environment, biotic factors.

Погоріла І.О., Романенко О.В. Отруйні рослини в курсі медичної біології і формування біологічної компетенції студента.

У даній статті розглядається питання безпечної поведінки людини у природному середовищі та проблема охорони отруйних рослин. Обговорюється доцільність формування у майбутніх лікарів знань та вмінь вирізняти їх. Викладачам пропонується звертати увагу студентів-медиків на важливість їх поведінки в природі, зокрема, в нестандартних, небезпечних для здоров'я та життя людини ситуаціях, виявляючи при цьому гуманістичне ставлення та професійний інтерес до отруйних представників флори як джерел біологічно активних речовин.

Ключові слова: гуманістичне виховання, медична біологія, отруйні рослини, студенти-медики, природне середовище, біотичні чинники.

Погорелая И.О., Романенко А.В. Ядовитые растения в курсе медицинской биологии и формирование биологической компетенции студента.

В данной статье рассматривается вопрос безопасного поведения человека в природной среде и проблема охраны ядовитых растений. Обсуждается формирование у будущих врачей знаний и умений отличать их. Преподавателям предлагается обращать внимание студентов-медиков на важность их поведения в природе, особенно, в нестандартных ситуациях, выявляя при этом гуманистическое отношение и профессиональный интерес к опасным ядовитым представителям флоры как источников биологически активных веществ.

Ключевые слова: гуманистическое воспитание, медицинская биология, ядовитые растения, студенты-медики, природная среда, биотические факторы.

Постановка проблеми. В процесі фахової підготовки студентів у вищому медичному навчальному закладі ІУ рівня акредитації у них формується науковий світогляд, адекватне розуміння функціонування біологічних систем, взаємодії та взаємозалежності компонентів живої і неживої природи на усіх рівнях її організації від молекулярного до біосферного, розвивається пізнавальний інтерес та потреба у захисті навколишнього середовища, що в цілому призводить до трансформації набутих знань у професійні якості. В умовах формування високо освіченої, творчої, компетентної особистості, лікаря-професіонала, фармацевта-професіонала актуальними є особистісно орієнтований, системний та міждисциплінарний підходи, що ґрунтуються на філософських, соціальних, природничо-наукових, правових, морально-етичних засадах.

У ролі організатора навчальної діяльності та дослідницької роботи, консультанта – наставника у системі фахової підготовки працівника галузі охорони здоров'я має виступати викладач сучасної вищої медичної школи, який створює ситуацію успіху, адекватні умови для оволодіння студентом професійними вміннями, навичками, культурою, творчу атмосферу для наукового пошуку, викликає інтерес до навчальної дисципліни під час лекційних та практичних занять, надає поради щодо вирішення проблем та поставлених задач різного рівня складності щодо їх ефективного вирішення, сприяє розкриттю творчого потенціалу, саморозвитку та самовиховання студента, організовує роботу у мікрогрупах, стимулює відповідальність студентів-медиків за результати власної діяльності [9-12].

В системі професійної підготовки студентів-медиків стають необхідними нині саме екологічні знання та вміння, зокрема, значна увага приділяється охороні та раціональному використанню регіональних та світових природних ресурсів, а саме, лікарських рослин, серед яких багато отруйних. Перебування в природному середовищі не завжди буває безпечним для людини. Не існує якоїсь єдиної ознаки, яка допомогла би безпомилково відрізнити отруйні рослини від неотруйних. Небезпечні речовини в рослинному організмі бувають розподілені неоднаково. В одних рослинах отруйними є плоди, у інших – квітки та листя, у деяких – коріння, а іноді й усі органи рослини – отруйні. Речовини, які входять до складу отрути, можуть впливати на людину, залежно від умов, концентрації, стану здоров'я людини, як позитивно, так і негативно. Тому знання майбутніми фахівцями медичної та фармацевтичної сфери видового складу отруйних рослин, які є

невід'ємними складовими багатьох екосистем, їх властивостей, картини спричинюваного ними ураження в пацієнта відіграє значну роль у збереженні здоров'я окремої людини та населення в цілому.

Метою статті є обговорення висвітлення в курсі медичної біології проблеми раціонального використання біологічно активних сполук отруйних рослин та їх охорони, а також формування в системі фахової підготовки наукового інтересу до вивчення студентами вищих медичних навчальних закладів фіторесурсів України та світу.

Виклад основного матеріалу. Рослини, що мають лікарські властивості, здавна відомі у світі як джерело сировини для отримання біологічно активних речовин, медичних препаратів. Особливо це важливо враховувати в медичній практиці лікарям та фармацевтам.

Отруйні рослини – це умовно відокремлена група рослин із значним вмістом рослинних токсинів, які викликають отруєння [2, с. 545]. Викладачу в курсі лекційних та практичних занять з медичної біології слід акцентувати увагу студентів-першокурсників на тому, що ботанічна класифікація отруйних рослин ґрунтується на сучасній філогенетичній системі рослинного світу, що необхідно враховувати видові особливості метаболізму цих організмів.

Нині світова флора нараховує понад 10 тисяч отруйних видів, з яких в Україні росте близько 300 видів. Студенти мають розуміти реальність, зустрічі з небезпечними рослинами, які можуть стати причиною гострих і хронічних отруєнь, що становлять близько 5% від загальної кількості отруєнь. Найчастіше це відбувається внаслідок уживання в їжу невідомих або неїстівних рослин, зовні подібних до їстівних, а також при контакті з ними. Оскільки ці рослини містять специфічні речовини (алкалоїди, глікозиди, сапоніни, органічні кислоти, смоли, ефірні олії, поліпептиди), які відсутні в організмі людини, але за певної дози і тривалості впливу можуть вражати центральну нервову систему, негативно впливати на роботу серця, шлунку, нирок, печінки, спричинювати хворобу чи навіть смерть людини або тварини. Імовірність зустрічі рослин з токсичними властивостями збільшується у тропіках і субтропіках.

Опановуючи відповідні теми медичної біології як природничо-наукової дисципліни, студенти-першокурсники мають усвідомити, що рослини синтезують фітотоксини для власного захисту та самозбереження [5, с. 260]. В процесі еволюції отруйні рослини виробляли численні захисні пристосування. До них належать, зокрема, утворення товстої кутикули, наявність гіркого чи кислого смаку, різкого неприємного запаху в деяких рослин. Інколи рослини використовують кінцеві продукти свого метаболізму для хімічного захисту від поїдання тваринами. Наприклад, представники родів щавлевих (Rumex), ревеневі (Rheum), кислицеві (Oxulis) накопичують у рослинах щавлеву кислоту та оксалати, які призводять до глибокого порушення обміну речовин в організмі тварин, що живляться ними. Тому студентам, як майбутнім лікарям так і фармацевтам, доцільно знати особливості отруйних рослин та вміти раціонально використовувати їх у своїй майбутній професійній діяльності.

Педагогу під час викладання навчального матеріалу стосовно отруйних рослин варто зосередити увагу майбутніх працівників сфери охорони здоров'я на тому, що токсичні речовини отруйних рослин у великих дозах небезпечні для життя людини, бувають навіть смертельні. Однак, їх компоненти (алкалоїди, глікозиди) в незначних кількостях використовуються в медицині та фармацевтичній промисловості для вироблення ліків [3, с. 7-10].

Під час лекцій та практичних занять з медичної біології викладачу слід акцентувати увагу студентів на тому, що за способом дії отруйні рослини і фітотоксини поділяють на контактні (вражають при контакті з ними), респіраторні (вражають при вдиханні токсинів), респіраторно-контактні (безпосередньо потрапляють в кров), аліментарні (проходять через шлунково-кишковий тракт, після чого всмоктуються в кров). Педагогу також доцільно акцентувати увагу студентів на тому, що за ступенем токсичності виділяють групи отруйних, смертельно отруйних, безумовно отруйних рослин (умовно отруйними вважаються рослини, що стають токсичними лише в певних районах чи умовах зростання внаслідок змін хімічного складу при неправильному зберіганні, при ураженні

грибами або бактеріями). Серед умовно-отруйних рослин розрізняють групи, що спричиняють отруєння оксалатами, селеном, ціанідами.

Увага студентів має бути зосереджена також на класифікації отруйних речовин, які здатні виробляти рослини (до таких сполук належать алкалоїди, фітотоксини, фотосенсибілізючі пігменти, сапоніни, мінеральні отрути) [4, с. 536-537]. За клінічною картиною дії розрізняють нейротоксини, печінкові та ниркові отрути, речовини, що подразнюють шлунково-кишковий тракт, викликають зупинку дихання ушкоджують шкіру, мають тератогенний ефект. Викладачу також варто звернути увагу студентів-медиків на те, що отруєння нітратами, які в організмі людини чи тварини перетворюються на нітрити, спричинюються у разі вживання людиною рослин, багатих на нітрати (лобода біла, шавлія) чи перенасичених ними внаслідок нераціонального використання відповідних добрив при вирощуванні рослин. Симптомами такого отруєння є гастроентерит, діарея тощо.

Отруйні речовини одних рослин можуть виявляти дуже специфічну дію, а інших – негативно впливати на функціонування декількох систем органів.

За роки навчання студенти-медики опановують сенсомоторними, перцептивними та інтелектуальними навичками. Серед яких перцептивні (забезпечують зорове, слухове, тактильне професійне чуттєве сприйняття) є найбільш складними та важливими, оскільки саме вони дозволяють у майбутньому медику чи фармацевту професійно бачити та розрізняти велику кількість зорових ознак, запахи, тактильні відчуття, професійно і чітко диференціювати слухові ознаки. І якщо рухові, сенсомоторні навики (маніпуляційні, вміння користуватись медичним інструментом) та інтелектуальні (санітарно-гігієнічні вимірювання, визначення доз лікарських препаратів, антропометрія, зняття ЕКГ, тощо, за виключенням мікроскопії) формуються в основному під час вивчення клінічних дисциплін на старших курсах, то перцептивні – під час вивчення дисциплін природничо-наукового спрямування, починаючи з першого курсу.

На заняттях з медичної біології педагог має розвивати у студентів-медиків професійні вміння (вміти обстежувати, діагностувати, надавати невідкладну допомогу, здійснювати профілактику), тобто оперувати системою теоретичних знань та практичних навиків у вирішенні ускладнених професійних задач в умовах, що змінюються. І якщо професійні клінічні вміння формуються в основному на клінічних кафедрах, то медико-біологічні, екологічні (вміння досліджувати медико-біологічний об'єкт, вирізняти та диференціювати його складові, визначати властивості, класифікувати, пояснювати структуру, функції, взаємозв'язки, пояснювати медико-біологічні, екологічні результати в клінічному контексті) – на кафедрах природничо-наукового спрямування, біології, зокрема. За участі викладача студенти мають з першого курсу опанувати методом спостережень мікро-, макропрепаратів, медико-біологічних об'єктів, а також лабораторно-дослідницьким методом.

Важливою складовою навчально-виховного процесу вищої медичної школи є діагностика викладачем рівня теоретичних, зокрема, медико-біологічних, екологічних знань, практичних навиків, професійних вмінь, дотримуючись при цьому толерантності, партнерства у спілкуванні зі студентом, що базується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу [8].

Студенти-медики під час лекційних та практичних занять з медичної біології мають усвідомити, що отруйні рослини зустрічаються серед усіх таксономічних груп, проте, у мохоподібних, папоротеподібних та водоростей алкалоїди майже відсутні, а от деякі види хвощів містять такі сполуки. Необхідно звернути увагу на те, що багато отруйних рослин, що містять алкалоїди, зустрічається серед відділу Покритонасінні (Квіткові). Серед класу Однодольні широко відома своїми отруйними представниками родина Лілійні, серед класу Дводольні відомі отруйні представники родини Жовтецеві, Зонтичні, Молочайні, Барвінкові, Макові.

З огляду на вище викладене під час лекційних та практичних занять з медичної біології викладачу слід звернути увагу студентів-медиків на лікарські властивості та вміст рослинних токсинів у представників

родини Пасльонові (Solanaceae), яка є однією з найчисельніших родин рослин з отруйними властивостями. Типовим представником родини Пасльонові є дурман звичайний (водоп'ян, шалене зілля, шалена трава, одур-трава) (Datura stramonium), отруйна рослина помірної кліматичної зони, яка широко розповсюджена в Україні. Цей представник родини Пасльонові походить з Америки, а до Європи його завезено в середині XVI століття. Отруйні усі органи рослини, які містять атропін, гіосцин (скополамін). Водночас в невеликих кількостях вище названі речовини використовуються при лікуванні деяких хвороб, зокрема астми, кашлюку, невралгій. Атропін та скополамін також використовуються в офтальмології.

Серед представників родини Пасльонові, які зустрічаються в екосистемах України, відома своїми отруйними властивостями картопля (Solanum tuberosum). У її плодах, квітках, молодих та незрілих пагонах або при їх тривалому зберіганні, зокрема, на світлі визначається отруйний глікоалкалоїд соланін. Соланін може впливати на діяльність шлунка, подразнюючи його, а також викликати порушення дихання. Водночас викладачу слід зазначити студентам-першокурсникам, що соланін повністю руйнується при термічній обробці [3, с. 93-94].

Блекота чорна (Hyoscyamus niger) – дуже отруйна рослина, яка також належить до родини Пасльонові. Зустрічається на території України як бур'ян, на засмічених місцях, по узбіччю доріг, берегів річок, поблизу будівель. Отруйними речовинами вважається атропін і скополамін, які блокують перевагу збудження, зумовлену активністю парасимпатичних нервів. При отруєнні блекотою чорною з'являються сухість у роті, розлади мови і ковтання, розширення зіниць, сухість і почервоніння шкіри, збудження, марення та галюцинації, прискорене серцебиття, сильна рухова активність, судоми, втрата свідомості. Блокування роботи дихального центру і судинна недостатність можуть призвести до смерті. Разом з тим в медицині препарати з блекоти чорної можна використовувати для лікування дизентерії, подразнюючому спастичному кашлі, хронічному бронхіті, бронхіальній астмі, блюванні, спазмах шлунку і кишечника, безсонні, болісних менструальних циклах, утрудненому сечовиділенні. Листя блекоти чорної входить до складу астматолу, який застосовується при лікуванні астми [3, с. 32-34].

Ще однією типовою рослиною родини пасльонових, яка вважається отруйною і зустрічається у Західній Європі, на Кавказі, в Західній Україні, Криму є беладонна (шалена ягода, вишня шалена) (Atropa belladonna). Поширена в дубових, грабових, букових лісах. Характерною особливістю рослини є наявність у всіх її органах алкалоїда групи атропіну, причому найбільше цієї речовини міститься в кореняхілистях.Кріматропінурослинавиробляє гіосциамін та гіосцин (скополамін). Екстракти чи настоянки беладонни використовують для лікування шлунково-кишкових захворювань, хронічного гастриту, при судомних болях, бронхіальній астмі, невралгії, подагрі, серцевих болях, хвороби Паркінсона. В офтальмології як фармацевтичний засіб використовується атропін. Студенти-медики мають володіти також правилами першої допомоги потерпілому. Студентам варто пам'ятати, що беладонна звичайна занесена до Червоної книги України і потребує охорони [1, с.291, 452; 3, с.31-34].

Майбутні фармацевти та лікарі, враховуючи лікарські особливості отруйних рослин, мають бережно ставитись до фіторесурсів, особливо – рослин, що підлягають охороні, раціонально використовуючи їх у своїй професійній діяльності.

Викладачу в курсі медичної біології доцільно також нагадати майбутнім лікарям, що при використанні лікарських препаратів, не сумісних з певними захворюваннями, деякі рослинні компоненти можуть виявляти властивості, небажані для пацієнта, так, аїр звичайний не використовується при підвищеній кислотності шлунка; алоє деревовидне – при захворюваннях печінки, жовчного міхура, маточних кровотечах, геморої, вагітності; безсмертник – при гострих запальних захворюваннях нирок; калина звичайна – подагрі, захворюванні нирок. Шипшина може спричинювати руйнування емалі зубів [13]. В той же час чистотіл ефективно використовується при лікуванні шкірних захворювань, а саме екземі, дерматитах, псоріазі. Водночас гостре отруєння людини спричинене компонентами цієї рослини може

настати раптово. Симптомами отруєння є розлади з боку шлунково-кишкового тракту, блювання, пронос, болі в животі, серцево-судинні порушення, що можуть закінчитися колапсом, нервові розлади, головокружіння, слабкість, судоми.

Студенти-медики при вивченні дисципліни «медична біологія» повинні усвідомлювати, що для діагностування отруєння рослиною необхідно брати до уваги пору року, загальний статус організму, стан нервової системи.

Студентам-медикам варто усвідомити, що будь-яка речовина при певних умовах (а саме, доза, концентрація речовини, час її впливу, шлях та тривалість надходження в організм) може спричинювати шкідливий вплив на організм людини, характер та ступінь якого залежать від статевих, вікових, індивідуальних особливостей організму [13].

Педагогу слід наголосити майбутнім медикам на тому, що ослаблений та виснажений організм з нестійкою нервовою системою слабше протидіє отруті. Важливо формувати у студентів-медиків з перших днів навчання світоглядні ідеї, потребу у здоровому способі життя, оскільки фізично і морально здоровий лікар може бути прикладом і авторитетом для своїх пацієнтів.

Педагогу у курсі медичної біології доцільно робити акцент на індивідуальній непереносимості певних рослин, зокрема полуниці, горіхів, цитрусових [13]. У деяких людей при використанні лікувальних мазей рослинного походження виникають алергічні реакції, ускладнення у вигляді почервоніння, набряку, свербіжу, підвищення температури. Зокрема, алергічні реакції можуть викликати амброзія, пижмо, пирій, тимофіївка лучна. В таких випадках необхідно негайно виключити використання даних засобів.

Треба пам'ятати, що рослини неоднаково отруйні для усіх організмів, зокрема, беладонна і дурман дуже отруйні для людини та зовсім безпечні для птахів та кролів. Багато видів рослин небезпечні у природному стані, зокрема лютики, а у сушеному чи вареному вигляді нешкідливі. Сапоніни не шкідливі при вживанні з їжею, але небезпечні при потраплянні в кров [4, с. 1238].

Висновки. Отже, студенти-медики, як майбутні працівники сфери охорони здоров'я мають розуміти небезпечність отруйних рослин та водночас можливість використання їх складових у малих дозах з лікувальною метою. Роль педагога полягає у вихованні бережного ставлення майбутніх лікарів до рослинності, а також залученні студентської молоді до наукових досліджень у галузі розробки та використанні біологічно активних сполук отруйних рослин як фармацевтичних засобів [6; 7; 9-12].

Перспективними напрямками досліджень є удосконалення технологій сучасної професійної підготовки студентів-медиків щодо гуманного ставлення молоді до природного середовища, вивчені лікарських властивостей отруйних рослин та можливостей використання їх у подальшій практичній діяльності.

Список використаних джерел

1. Биология. Большой энциклопедический словарь / Гл.ред. М.С. Гиляров. – 3–е изд. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 863 с. 2. Медична біологія /За ред. В.П. Пішака, Ю.І. Бажори. Підручник / Видання 2-ге, перероблене і доповнене. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2009. – 607 с. 3. Кархут В.В. Ліки навколо нас / В. В. Кархут. – К.: Здоров'я, 1973. – 446 с. 4. Популярная Медицинская энциклопедия. Гл. ред. А.Н. Бакулев, Ф.Н. Петров. – М.: Советская Энциклопедия, 1964. – 1251 с. 5. Рейва П. Современная ботаника: В 2-х т.: Пер. с англ. / П.Рейва, Р.Еверт, С.Айкхорн – М.: Мир, 1990. – Т. 2. – 344 с. 6. Погоріла І.О. Модель професійної діяльності викладача в системі вищої медичної освіти. / І.О. Погоріла, О.В. Романенко – Формування сучасної концепції викладання природничих дисциплін у медичних освітніх закладах (біологія, фізика, хімія, психологія та педагогіка): Матеріали Міжрегіональної науково-методичної конференції, 26-27 травня 2010 року. – Харків:МІФ, 2010. – С. 19-21. 7. Погоріла І.О. Психологічні аспекти професійної діяльності викладача / І.О. Погоріла, О.В. Романенко. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Методика викладання природничих дисциплін у вищій та середній школі» XVII КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ (Полтава 27-28 травня 2010 р.) /Полтавський нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка /За заг. ред. проф. М.В. Гринькової. – Полтава: Астрая, 2010. – С. 112-113. 8. Погоріла І.О. Психологічні аспекти організації оцінювання навчальних досягнень студентів з медичної біології / І.О. Погоріла, О.В. Романенко. Инновационные технологии в образовании: материалы VII Международной научно-практической конференции «Инновационные технологии в образовании», 20-22 сентября 2010 г., г. Ялта. – Сборник статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2010. – С. 209-211. 9. Погоріла І.О. Психолого-педагогічні аспекти висвітлення екологічних проблем в курсі медичної біології / І.О. Погоріла, О.В. Романенко. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Інтернаціоналізація пострадянського університету» (20 травня 2011 року, Київ, Україна), Київ, 2011. – С. 90-97. 10. Погоріла І.О. Напрямки екологічного виховання майбутніх лікарів при викладанні медичної біології / І.О. Погоріла, О.В. Романенко. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб.наук.пр. [редкол. Л.Б. Лук'янова (голова) та ін.] / Ін-т пед.освіти і освіти дорослих НАПН України. – К.: ТОВ ВД «ЕКМО», 2011. – Вип.3, Ч.2. – С. 42-49. 11. Погоріла І.О. Гуманістичне виховання студентів-майбутніх лікарів при вивченні проблем екології / І.О. Погоріла, О.В. Романенко.

Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Ялта (10-12 березня 2011 р.). – Ялта: РВНЗ КГУ, 2011. – Ч.2. – С. 192-265. 12. Погоріла І.О. Екологічне виховання студентів-медиків у курсі медичної біології як складова гуманістично орієнтованої освітньої парадигми / І.О. Погоріла, О.В. Романенко. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. Зб. статей: Ялта: РВВ КГУ, 2011. – Вип. 31, Ч. 1. – С. 192-196. 13. Трахтенберг И.М. Книга о ядах и отравлениях. Очерки токсикологи. – 2008.

д.мед.н., доцент Рикало Н.А.,
+38(067)6037235,
rikalo77@mail.ru
к.мед.н., доцент Пилипонова В.В
+38(097)3517252, piliponova1977@mail.ru

OSOSBLYVOSTI NAUCZANIA STUDENTÓW PATOFIZJOLOGIA NARODOWY UNIWERSYTET MEDYCZNY IM. N. I. PIROGOVA W WINNICE

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПАТОФІЗІОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ М.І. ПИРОГОВА

Rykalo N. A., Piliponova V. V. Features of teaching pathophysiology for students in Vinnitsia national Pirogov memorial medical university.

The basic principles of educational process at the Pathophysiology Department in Vinnitsia National Pirogov memorial Medical University were represents. To improve the training of future physicians introduced new teaching methods: multimedia presentations, clinically oriented situation tasks, training videos as experiment alternative. This increases the quality of students training according to European standards, the passing level of licensing examination “STEP 1”, to form clinical thinking and creativity.

Key words: theoretical training, improvement, clinical guidance, new learning tools, independent study students.

Рикало Н. А., Пилипонова В. В. Особливості викладання патофізіології студентам Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова.

Висвітлені основні принципи організації навчального процесу на кафедрі патофізіології Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова. Для підвищення якості підготовки майбутніх лікарів запроваджуються новітні засоби навчання: мультимедійні презентації, клінічно орієнтовані ситуаційні задачі, навчальні відеофільми як альтернатива експерименту, комп’ютерні програми. Це дозволяє підвищити якість підготовки студентів відповідно до європейських стандартів, рівень складання ліцензійного іспиту «КРОК-1», формувати клінічне мислення та творчий підхід.

Ключові слова: теоретична підготовка, удосконалення, клінічне орієнтування, новітні засоби навчання, самостійна робота студентів.

Рыкало Н. А., Пилипонова В. В. Особенности обучения патофизиологии студентов Винницкого национального медицинского университета имени Н. И. Пирогова.

Представлены основные принципы организации учебного процесса на кафедре патофизиологии Винницкого национального медицинского университета имени Н.И. Пирогова. Для повышения качества подготовки будущих врачей внедряются новейшие методы обучения: мультимедийные презентации, клинически ориентированные ситуационные задачи, учебные видеофильмы как альтернатива эксперимента, компьютерные программы. Это позволяет повысить качество подготовки студентов в соответствии с европейскими стандартами, успешность сдачи лицензионного экзамена «КРОК-1», формировать клиническое мышление и творческий подход.

Ключевые слова: теоретическая подготовка, совершенствование, клиническое ориентирование, новейшие средства обучения, самостоятельная работа студентов.

Постановка проблеми. Для сучасного розвитку національної вищої освіти в Україні характерні модернізація і реформування, спрямовані на приєднання до Болонського процесу з метою входження в європейський освітній і науковий простір.

У вищій медичній освіті України на сьогодні одним з пріоритетних питань є забезпечення високо рівня підготовки фахівців, здатних на рівні державних вимог державних стандартів в якості освіти виконувати професійні обов`язки, що задовольнятиме існуючий ринок праці.[1; 2, с.5-8; 5, с. 60-63] В цьому сенсі підвищення рівня саме теоретичної підготовки студентів є найактуальнішою проблемою. Без успішного її вирішення неможливо суттєво поліпшити якість підготовки лікаря.

Найважливішим завданням є забезпечення якості підготовки фахівців, які відповідають міжнародним вимогам та стандартам. Здебільшого це реалізується на клінічних кафедрах за принципом викладання дисципліни „біля ліжка хворого”. Викладання ж дисциплін на кафедрах теоретичного профілю, зазвичай, відбувається в умовах певного дефіциту наочного використання отриманих

знань у системі „лікар–пацієнт". Саме тому формування у майбутніх лікарів клінічного мислення, практичне спрямування у поєднанні з новими методами підготовки лікарів є складним діалектичним процесом, оволодіння яким є однією із найскладніших і важливих задач медичної освіти. Патофізіологія, як фундаментальна дисципліна, на думку С.П. Боткіна, вчить майбутнього лікаря використовувати природничі знання біля ліжка хворого.

Клінічне мислення – це своєрідний вид діяльності лікаря, який передбачає особливі форми аналізу та синтезу, пов'язані з необхідністю зіставити загальну картину хвороби з виявленим симптомокомплексом захворювання, а також швидке і своєчасне прийняття рішення про природу захворювання. Виходячи з єдності усвідомлених та не усвідомлених логічних і інтуїтивних компонентів досвіду, клінічне мислення– складний діалектичний суперечливий процес, оволодіння яким є однією із найскладніших і важливих задач медичної освіти. [2, с. 33-36]

Специфіка клінічного мислення вимагає особливих шляхів його формування – інтеграція знань з базових предметів ,вміння і здатність виявити ознаку, синдром та оцінити їх клінічне значення. Це може зробити фахівець, який має аналітико-синтетичний тип сприйняття та спостереження (побачити не тільки ознаку, алей клінічну картину захворювання в цілому, вміти її верифікувати), включити їх в логічну дидактичну схему і дати їм патогенетичне обґрунтування.

Зрозуміло, що набуті у закладі вищої освіти знання й уміння – це лише той фундамент, на якому кожний окремо й самостійно зводитиме храм індивідуальної професійної майстерності, який буде розбудовуватись впродовж усього життя за умови постійного творчого пошуку та застосовування нових знань і перетворення їх у навички та вміння.

Успішне вирішення головної задачі – підвищення якості підготовки спеціалістів – неможливе без постійного вдосконалення організації навчального процесу і застосовування нових форм і методів викладання.

Патофізіологія є однією з базових дисциплін в системі вищої медичної освіти, вона забезпечує теоретичну підготовку майбутнього лікаря, формує його науковий світогляд, характер поглядів на сутність хвороби тощо. [4, с. 263-265]. При вивченні патофізіології студенти опановують знання з вивчення причин виникнення (етіологія), механізмів розвитку (патогенез) та наслідків хвороби, що дасть зрозуміти та практично застосувати ці знання в їх подальшій лікарській практиці.

Патофізіологія займає одне з провідних місць в системі підготовки лікаря та потребує всебічної інтеграції з іншими навчальними дисциплінами. При вивченні предмету студенти повинні розуміти практичне застосування знань з патофізіології в їх подальшій лікарській практиці.

Викладання предмету на кафедрі патофізіології Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова виконується згідно розроблених для окремих факультетів типових робочих програм, що адаптовані для студентів певного факультету і має тісний зв'язок з дисциплінами клінічного профілю.

На кожному практичному занятті викладачами кафедри проводиться детальний розбір теоретичного матеріалу, тестових завдань із визначенням та обґрунтуванням вірних відповідей, а також розв'язання клінічно орієнтовних ситуаційних задач. При вивченні патофізіології органів і систем широко використовуються результати клінічних та лабораторних досліджень: гемограми, урограми, ЕКГ, що характерні для різної патології. Аналізуючи результати досліджень, студент має визначити патологію, при якій виникають подібні зміни, назвати етіологію, розкрити патогенез патологічних змін, вміти чітко та аргументовано довести свою думку.

Важливим є те, що студенти вчаться принципам етіотропної, патогенетичної та симптоматичної терапії різних патологічних процесів та станів, особлива увага надається етіології, механізмам розвитку та принципам лікування екстремальних станів.

В умовах ситуаційних задач наведені конкретні клінічні випадки, що, вимагають від студента інтеграції знань з базових предметів, та знань, які вони отримали при вивченні предмету патофізіології, вміння виявити симптом, синдром, оцінити їх клінічне значення.

Це може зробити майбутній фахівець, який має аналітико-синтетичний тип сприйняття та спостереження (побачити не тільки ознаку, але й клінічну картину захворювання в цілому, вміти її верифікувати), включити їх в логічну дидактичну схему і дати їм патогенетичне обґрунтування.

На сьогодні проведення деяких експериментів наживо втрачає свою актуальність, на заміну цьому приходять новітні комп'ютерні технології. Тому для більш сучасного викладання предмету кафедрою розпочато роботу над збором відеоматеріалу та створенням відеотеки кафедри. У відеотеці на сьогодні є відеофільми з наступних тем «Патогенна дія факторів зовнішнього середовища: дія іонізуючого випромінювання, електричного струму, барометричного тиску та вплив хімічних факторів на організм», «Алергічна реактивність», «Патогенез запалення», «Порушення мікроциркуляції», «Патологія червоної крові». Відеоматеріал презентується за допомогою ноутбуків викладачів, а після перегляду студенти мають можливість обговорювати ключові моменти практичного заняття. Колективом кафедри за участю студентів створюються навчальні відеофільми під час проведення експериментальних та лабораторних робіт, у відповідності до Європейської конвенції з захисту хребетних тварин, яких використовують для експериментальних та наукових цілей (Страсбург, 1986). Усі новітні засоби наочності, що використовується на кафедрі при викладанні дисципліни, активують увагу студентів, поліпшують розуміння патогенетичних механізмів, а не просто їх механічного «зазубрювання», активують розумову діяльність, а також покращують засвоювання та запам'ятовування отриманих знань.

Чільне місце в теоретичній підготовці студентів посідає лекція. Саме лекція покликана озброїти студентів знаннями методологічних основ даної науки, познайомити їх з основними етапами становлення та розвитку теоретичних концепцій і, нарешті, тільки на лекції студент може сформувати чітке уявлення про сучасний стан тієї чи іншої патології. Значущість лекції з часом не знижується, а навпаки – зростає, що пов`язано з постійно зростаючим темпом розвитку медичної науки, за яким не може встигнути видання нових підручників, монографій тощо. Висвітлення програмного матеріалу на лекції носить, як правило, проблемний характер. Для більш змістовного викладення інформації та кращого сприйняття досить складного теоретичного матеріалу при читанні лекцій використовуються як традиційні, так і сучасні засоби наочності, а саме мультимедійний супровід, оригінальні таблиці та схеми. Іноді під час лекції застосовується і зворотній зв'язок зі студентами у вигляді живої дискусії, для того щоб студенти не тільки слухали та автоматично конспектували викладений матеріал, але й брали активну участь в обговоренні найбільш цікавих та важливих питань теми. Це формує у студента професійний кругозір, розвиває його можливості до творчого аналітичного мислення, направляє на пошук самостійних шляхів розкриття невирішених або дискусійних питань. Важливе значення має пояснення лектором особливостей виникнення, розвитку та клінічні прояви стоматологічної патології, патології в педіатричній практиці, сучасні принципи етіотропної, патогенетичної терапії.

У сучасній медичній освіті особливого значення набуває розвиток інноваційного потенціалу кожного студента, як умова його особистого зростання та самореалізації. При цьому особливого значення набувають креативність особистості, її здатність до творчого нестандартного мислення, вміння ефективно розв'язувати складні проблеми власної життєтворчості. Насамперед потрібно викликати й посилювати у студентів їхні власні мотиви діяльності, актуалізувати пов'язані з ними потреби, пропонувати матеріал, для якого характерні новизна, практична спрямованість, проблемність, відповідність потребам студентів [7, с. 46-49].

Традиційною формою організації наукової студентської роботи, яка широко використовується для залучення студентів по загальнонаукових чи спеціальних дисциплінах у вузі, є студентський науковий гурток. З метою залучення студентів до наукової роботи на кафедрі патофізіології створено та працює студентський науковий гурток, членами якого є студенти 3-6 курсів. Основна мета гуртка – надати студентам навички професійного

зростання, відбір та вивчення спеціальної медичної літератури, вміння виділяти головне, вміння робити висновки та узагальнення, вести науково-дослідну роботу, використовувати сучасні інформаційні технології у підготовці та професійній діяльності майбутнього лікаря.

В основі роботи гуртка лежить дискусія, яка ґрунтується на підготовці студентами доповідей у вигляді мультимедійної презентації, повідомлення з певної теми. Темами доповідей є найбільш актуальні та проблемні питання патофізіології. Саме на засіданні гуртка обговорюються наукові доповіді, часто вперше в житті написані студентами. Для талановитих та активних членів студентського наукового гуртка передбачається можливість участі та публікації результатів дослідження на міжнародних наукових форумах.

Викладачі кафедри, спільно зі студентами, які успішно навчаються, ініціювали цикли додаткових мікролекцій у вільний від занять час, для студентів, які мають труднощі при вивченні окремих питань з патофізіології. Це дає змогу частині студентів спробувати свої сили у якості викладачів, та допомогти невстигаючим студентам покращити свою успішність.

Висновок. Таким чином, викладання предмету «патофізіологія» для студентів Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова постійно удосконалюється. Творчий підхід у організації навчального процесу, використання новітніх методів та засобів наочності в навчальному процесі, дозволяють підвищити якість підготовки студентів відповідно до європейських стандартів та рівень складання ліцензійного іспиту «КРОК-1», формувати клінічне мислення, навчити студентів самостійно здійснювати пошук нової інформації для подальшого удосконалення рівня знань, покращують засвоєння та збереження отриманих знань з патофізіології з метою відповідності сучасним вимогам як медичної науки, так і вищої медичної освіти.

Список використаних джерел

1. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. — К.: Компас, 1997, 64с. 2. Василюк В.М. Основи клінічного мислення // В.М. Василюк, Н.В. Кравчук, В.В. Василюк / Медична освіта. – 2004. – №3-4. – С. 33-36. 3. Волосовець О.П. Зміст форм організаційної роботи студента у вищих медичних навчальних закладах IV рівня акредитації /О.П. Волосовець, І.С. Вітенко // Медична освіта. – 2004. – №1. – С.5-8. 4. Ельский В.Н. Преподавание патологической физиологии на современном этапе развития высшего медицинского образования / В.Н. Ельский, Л.П. Линчевская С.В. Зяблицев [и др.] // Таврический медико-биологический вестник. – 2012. – Т.15. – №3, ч.2(59). – С.263-265. 5. Можливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчання у вищих навчальних закладах України /О.О. Бекас, Г.В. Даценко, О.М. Шаповал, С.В. Прокопенко // Biomedical and biosocial anthropology. – 2005. – 4. – С.60-63. 6. Поляченко Ю.В. Медична освіта в Україні / Ю.В. Поляченко, В.Г. Передерій, О.П. Волосовець (та інші). – Київ: «Книга плюс», 2005. – 384 с. 7. Гришко Ю.М. Використання інноваційних технологій при викладанні патофізіології іноземним студентам // Світ медицини та біології. – 2013. – №2. – С. 46-49.

к.п.н., доцент Руда О. Ю.,
к.биол.н., доцент Костильов О. В.,
асистент Кушнєрова Т. Є,
Член-кореспондент НАН України,
д.биол.н, професор Романенко О.В.
+38(044)4544995
bio@nmu.kiev.ua

OGÓLNE ZASADY TWORZENIA PROFESJONALNYCH ZORIENTOWANYCH ZESTAW PRZEDMIOTÓW BADAŃ DOTYCZĄCYCH PODSTAW EKOLOGII I PARAZYTOLOGII

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО КОМПЛЕКСУ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ З ОСНОВ ЕКОЛОГІЇ ТА ПАРАЗИТОЛОГІЇ

Ruda O., Kostylev A., Kushnyerova T., Romanenko A. General principles of creating professional-oriented set of test items on the basics of ecology and parasitology.

The article describes approaches to develop professionally oriented set of test items for use by medical students in the study of discipline “Medical Biology”.

Keywords: higher medical education, medical biology, professionally oriented tests.

Руда О. Ю., Костильов О. В., Кушнєрова Т. Є, Романенко О. В. Загальні принципи створення професійно-орієнтованого комплексу тестових завдань з основ екології та паразитології.

В статті описані підходи для розробки професійно-орієнтованого комплексу тестових завдань для їх використання студентами медичних вузів при вивченні навчальної дисципліни «медична біологія».

Ключові слова: вища медична освіта, медична біологія, професійно-орієнтовані тестові завдання.

Руда О. Ю., Костылев А.В., Кушнерова Т. Е, Романенко А. В. Общие принципы создания профессионально-ориентированного комплекса тестовых заданий по основам экологии и паразитологии.

В статье описаны подходы для разработки профессионально-ориентированного комплекса тестовых заданий для их использования студентами медицинских вузов при изучении учебной дисциплины «медицинская биология».

Ключевые слова: высшее медицинское образование, медицинская биология, профессионально-ориентированные тестовые задания.

Постановка проблеми. Професійної компетентності можна досягти лише у випадку чіткого дотримання принципів послідовності, наступності та особистісної орієнтованості на засвоєння знань. Такий результат може бути досягнутий лише шляхом розроблення методів постійного контролю рівня засвоєння знань. Контроль може здійснюватися у різний спосіб: шляхом усного чи письмового опитування, проведення семінарів, колоквіумів, співбесід тощо. Але з цієї точки зору більш актуальним є питання розробки та удосконалення засобів навчання, у тому числі професійно-орієнтованих тестових завдань з комплексу природничо-наукових дисциплін, що вивчаються у вищих медичних навчальних закладах III-IV рівнів акредитації. Медична біологія одна з таких дисциплін, і важливими її розділами є основи екології та паразитологія. Допомогти ефективному засвоєнню навчального матеріалу з вказаних розділів медичної біології повинні професійно-орієнтовані тестові завдання, створені на сучасних засадах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Виходячи з потреб вдосконалення оцінювання рівня навчальних здобутків у ході навчання студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації необхідно забезпечувати процес засвоєння природничо-наукових дисциплін засобами навчання, які сприяють досягнення цілей у фаховій підготовці майбутнього лікаря.

Копітка праця з засвоєння навчального матеріалу вимагає розробки зручного формату контролю засвоєння рівня знань. Актуальність обраної теми дослідження потребує, зокрема, дослідити закономірності педагогічного процесу в медичному університеті, з'ясувати проблеми забезпечення природничо-наукових дисциплін, а саме медичної біології, засобами навчання, зокрема професійно-орієнтованими тестовими завданнями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Понад п'ятдесят років існують міжнародні організації, які займаються проблемами тестування та моніторингових досліджень в освіті. Зокрема, це Інститут освіти ЮНЕСКО, Міжнародний інститут планування освіти. Увесь час свого існування ці організації координують, зокрема, процеси формування комплексу професійно-орієнтованих тестових завдань як засобу навчання. Тому структурна єдність змісту тестових завдань на всіх етапах засвоєння знань має не тільки утилітарне, а й світоглядне значення [3]. Створення комплексу тестових завдань повинно передбачати цілісний підхід і разом з тим різнопланові вирішення способів і напрямків висвітлення знань з медичної біології, необхідних в наступних процесах навчання та практичної діяльності, а крім того, виконання ними контролюючих функцій [4].

Ключовими принципами формування професійно-орієнтованих тестових завдань є відповідність змісту навчального матеріалу та структурна єдність комплексу таких завдань на кожному з етапів засвоєння знань. Для формування пакетів професійно-орієнтованих тестових завдань з медичної біології винятковим є комплексний підхід до перевірки можливості відтворення необхідних лікарю професійних знань. Наступне використання у навчанні та практичній діяльності набутих знань і навичок має бути закріплене під час поточного контролю рівня знань. Надійні та ефективні професійно-орієнтовані тестові завдання мають відображати обсяги засвоєних знань в процесі аудиторної та самостійної позааудиторної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації з медичної біології. Інтегративний підхід при створенні навчального комплексу тестових завдань має забезпечити надійність, термінологічну цілісність, варіативність рівнів складності, інформативну насиченість. Контроль рівня знань у процесі навчання стимулює реалізацію навчального, наукового

та виховного компонентів освіти.

Основою для формування специфікацій тестових завдань повинна бути інформація, що надається підручниками і навчальними посібниками з медичної біології, затвердженими та рекомендованими до використання вищими медичними навчальними закладами III-IV рівнів акредитації.

Правильно сформовані тестові завдання одночасно повинні відповідати вимогам, які виставляють до засобів навчання, а також слугувати засобами контролю та самоконтролю рівня знань. Це дасть змогу спрямувати кінцевий результат навчального процесу на ефективне засвоєння навчального матеріалу студентами на фаховому рівні.

Будь-які варіанти організації аудиторних занять повинні передбачати діагностичне тестування на початку заняття та оцінку досягнень наприкінці заняття. Систематичне використання діагностичного тестування здатне оптимізувати інтерактивність спілкування між викладачем і студентом, а також диференціювати студентів за рівнем навчальних досягнень.

Ефективність педагогічного тестування, основаного на комплексі професійно-орієнтованих тестових завдань дає змогу оптимізувати оцінювання навчальних досягнень. Класична модель тестування, яка все ширше впроваджується в сучасній системі вищої освіти, має базуватися на сукупності завдань певного стандартизованого формату. До одного блоку тестових завдань можуть потрапити випадкові. Завдяки такому явищу окремі тести можуть містити завдання переважно низької складності, а інші – переважно високої. Спиратися на результати використання таких тестів не варто через низьку розподільчу здатність та надійність. Оптимальніше оцінювати рівень засвоєння знань з медичної біології буде модель, що враховує розподіл тестових завдань за рівнем засвоєння навчального матеріалу.

Початковий рівень засвоєння навчального матеріалу – розуміння. Для контролю на цьому рівні варто використовувати тестові завдання з однією правильною відповіддю. Черговий рівень засвоєння навчального матеріалу –рівень впізнавання. Тут доцільно використовувати тестові завдання з використанням графічних матеріалів. Наступний рівень засвоєння знань – це рівень відтворення. Тут слід застосовувати завдання, які визначають спроможність відобразити отримані знання у форматі розв¢язання ситуаційних задач. Наступний рівень засвоєння навчального матеріалу – це рівень спроможності студента використати засвоєні знання в тпових ситуаціях або за стандартних чи нестандартних умов. Найвищим рівнем засвоєння навчального матеріалу є творчий. Спроможність студента застосовувати навчальний матеріал на творчому рівні доводить його здатність розробити алгоритм розв¢язання складного завдання [1, 2].

Отже, об’єднання в єдиному комплексі професійно-орієнтованих тестових завдань елементів різного рівня складності дає можливість контролювати якість знань на етапних рівнях їх засвоєння. Класифікувати тестові завдання з медичної біології можна за такими категоріями: 1) завдання з однією правильною відповіддю; 2) завдання на вибір відповіді; 3) завдання на вибір з кількох тверджень; 4) завдання на впізнавання; 5) завдання на встановлення відповідності; 6) завдання на порівняння біологічних параметрів; 7) завдання на встановлення правильної послідовності; 8) завдання на інтерпретацію емпіричних даних; 9) завдання на встановлення причинно-наслідкових відношень.

Формування тестових завдань з розділу основи екології навчальної дисципліни «медична біологія» передбачає використання наступної моделі структурування фактажу: 1) основні терміни і поняття, які використовуються в екології (особливу увагу звертаємо на медичні аспекти екології: локалізацію збудників хвороб, їх місце в екосистемах та біоценозах; лікувальні засоби природного походження та їх місце в екосистемах та біоценозах); 2) місце людини в природі; використання людиною природних ресурсів медичного спрямування; 3) медичні аспекти охорони природи: охорона та відтворення біорізноманіття як фактор збереження природних ресурсів для медицини і фармації; класифікація та роль об’єктів охорони природи в лікувально-профілактичній діяльності; 4) питання адаптивних можливостей організму людини: формування географічних адаптивних типів та існування генетично

визначених конститутивних типів статури.

Формування тестових завдань з розділу паразитології навчальної дисципліни «медична біологія» передбачає використання наступної моделі структурування фактажу: 1) означення головних понять паразитології: класифікація форм паразитизму, термінологія; 2) систематичний огляд збудників хвороб людини: характеристики таксонів, варіанти життєвих циклів паразитів, шляхи і способи зараження; 3) біологічні характеристики окремих видів паразитів, їх місце в природі; 4) життєві цикли паразитів, інвазійні стадії, ймовірність зараження в залежності від географічного та кліматичного режиму; 5) біологічні та морфологічні характеристики інвазійних стадій паразитів; 6) принципи діагностики та профілактики паразитарних захворювань; 7) біологічні основи поширення трансмісивних захворювань та їх географія; 8) біологічні основи природно-осередкових захворювань, природні резервуари та паратенічні хазяї.

Засади, на яких створюється комплекс професійно-орієнтованих тестових завдань з медичної біології, передбачають обов'язкову спрямованість на формування позитивного ставлення студента до обраної професії протягом усього періоду навчання у вищому медичному навчальному закладі III-IV рівнів акредитації. Особливо актуальним є навчання протягом першого року. Професійно-орієнтовані тестові завдання в аудиторній і самостійній позааудиторній навчальній діяльності студента повинні сприяти призвичаєнню студента до стандарту вимог вищого навчального закладу з відповідним подоланням психологічних перепон [5].

Якщо дотримуватись принципів створення професійно-орієнтованих тестових завдань, окреслених вище, у відповідності до навчальної програми з медичної біології для студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, теоретична та практична підготовка майбутнього лікаря набуде вищого рівня оптимізації. Завдяки тісному зв'язоку природничо-наукових дисциплін та дисциплін клінічного спрямування, відкриваються шляхи до удосконалення фахової підготовки майбутніх лікарів.

У перспективі дослідження передбачає: подальше дослідження можливих напрямків реалізації найсучасніших засобів навчання в освітніх системах України, зокрема в медичній; удосконалення змісту і якості навчального процесу в медичних вузах; розробка та удосконалення науково-методичного забезпечення біологічних дисциплін відповідно до інноваційних процесів в медичній освіті України.

Список використаних джерел

1. Руда О.Ю., Костильов О.В., Романенко О.В. Професійно-орієнтовані тестові завдання як засіб навчання студентів вищих медичних навчальних закладів / О.Ю. Руда, О.В. Костильов, О.В. Романенко – Впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВМ(Ф)НЗ України: результати, проблеми та перспективи / Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції з міжнародною участю. – Тернопіль: ТДМУ, 2010. – С. 294-295. 2. Костильов О.В., Руда О.Ю., Романенко О.В. Місце тестового контролю в структурі заняття з медичної біології / О.В. Костильов, О.Ю. Руда,О.В. Романенко // Вісник Черкаського університету. Серія педагогічні науки. – Випуск 181. Частина III. – Черкаси, 2010. – С. 131-133. 3. Богданов И.В. Проектирование учебного процесса на базе современных информационных технологий / Богданов И.В., Крутий И.А., Чмыхова Е.В. // Телекоммуникации и информатизация образования, 2001, № 1. – С.72-84. 4. Хуторской А.В. Место учебника в дидактической системе / Хуторской А.В. // Педагогика. – 2005. – №4. – с.10-18. 5. Гронлунд Н. Е. Оцінювання студентської успішності: Практ. посіб. / Н.Е. Гронлунд – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – 312 с.

д.м.н., професор Терещенко В.П.,
к.м.н., доцент Рудницька О.Г.
+38(050)3104978
tereshchenko.valentyna@gmail.com

USING INTERACTIVE TEACHING MANUALS TO OPTIMIZE EDUCATIONAL PROCESS AND THE FORMATION OF CLINICAL REASONING IN MEDICAL STUDENTS

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ І ФОРМУВАННЯ КЛІНІЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Tereshchenko V.P., Rudnytska O.G. Using interactive teaching manuals to optimize educational process and the formation of clinical reasoning in medical students.

In order to optimize educational process and the formation of clinical reasoning in medical students at the Department

of Pathological Anatomy NMU OOBohomolets from September 2014 were introduced the original interactive training manuals teaching in three languages – Ukrainian, Russian and English. The data about appropriateness and effectiveness of of such approaches in relation with the peculiarities of storing information and its operational formation of partnerships between students and teachers.

Keywords: interactive training manuals, educational process, clinical reasoning, long-term memory.

Терещенко В.П., Рудницька О.Г. Використання інтерактивних навчальних посібників для оптимізації навчального процесу і формування клінічного мислення у студентів-медиків.

З метою оптимізації навчального процесу та формування клінічного мислення у студентів-медиків на кафедрі патологічної анатомії НМУ імені О.О. Богомольця з вересня 2014 року запроваджені оригінальні посібники трьома мовами викладання – українською, російською та англійською. Приведено дані щодо доцільності та ефективності таких підходів у зв'язку з особливостями запам'ятовування інформації та її оперативного використання, а також для формування партнерських стосунків між студентами і викладачами.

Ключові слова: інтерактивні навчальні посібники, навчальний процес, клінічне мислення, довготривала пам'ять.

Терещенко В.П., Рудницкая О.Г. Использование интерактивных учебных пособий для оптимизации учебного процесса и формирования клинического мышления у студентов-медиков.

С целью оптимизации учебного процесса и формирования клинического мышления у студентов-медиков на кафедре патологической анатомии НМУ имени А.А.Богомольца с сентября 2014 года внедрены оригинальные интерактивные учебные пособия на трех языках преподавания – украинском, русском, английском. Приведены данные о целесообразности и эффективности таких подходов в связи с особенностями запоминания информации и ее оперативного использования, а также для формирования партнерских отношений между студентами и преподавателями.

Ключевые слова: интерактивные учебные пособия, учебный процесс, клиническое мышление, долгосрочная память.

Постановка проблеми. Оптимізація навчального процесу (і медичні вищі не є у цьому сенсі винятком) першочергово передбачає мобілізацію всіх різновидів пам'яті й забезпечення/розвиток інтерактивності. Водночас загальновідомо, що умовами успішного запам'ятовування є: а) багаторазове, розумно організоване й систематичне повторення, а не механічне, що визначається лише кількістю повторень; б) розмежування матеріалу на частини, виокремлення в ньому смислових одиниць; в) розуміння (усвідомлення) [1].

Майбутня ж ефективна фахова діяльність в медицині залежна не лише від суми знань, поетапно набутих під час навчання, а й від наявності т.зв. клінічного мислення.

«Процес клінічного мислення важко пояснити, — зазначає Lee Goldmen. – Він грунтується на таких факторах, як досвід і навчання, індуктивне та дедуктивне мислення; інтерпретація фактів, відтворюваність і цінність яких непостійні, й інтуїція, яку буває важко визначити. Для оптимізації клінічного мислення було здійснено ряд спроб з метою проведення кількісного аналізу багатьох чинників, включаючи визначення пізнавальних підходів, що використовуються лікарем при рішенні важких проблем, розробку комп'ютерних систем підтримки прийняття рішень, які покликані виділити найважливіший елемент. Кожен з цих підходів зробив свій внесок у розуміння суті діагностичного процесу, проте всі вони пов'язані з практичними або теоретичними труднощами, що обмежує їх безпосереднє застосування у конкретного пацієнта» [2].

Готовність лікаря до будь-яких складних діагностичних ситуацій, від чого залежне ефективне лікування, суттєво визначається його спроможністю щодо інтерактивності – здатності взаємодіяти або знаходитись в режимі діалогу з ким-небудь (людьми – пацієнтами, їх родичами, колегами) або з чимось (наприклад, комп'ютером, аби щонайшвидше віднайти необхідну інформацію).

Виходячи з усього вищесказаного, метою розробок колективу кафедри патологічної анатомії НМУ імені О.О.Богомольця була оптимізація навчального процесу з формуванням клінічного мислення у студентів-медиків шляхом створення та запровадження інтерактивних навчальних посібників.

Першими здобутками щодо реалізації цієї ідеї ми і хочемо поділитися з шановною фаховою аудиторією.

Результати та їх обговорення. Насамперед коротко про особливості навчального процесу на кафедрі. Тут студенти всіх факультетів університету (окрім фармацевтичного профілю) проводять досить

багато часу, бо програмами передбачено вивчення двох предметів – патоморфології й секційного курсу.

Патологічну анатомію, визначальною частиною якої є патоморфологія, називають філософією медицини. Якщо філософія – особлива форма пізнання світу з основним завданням встановлення першочергових істин, то патологічна анатомія – першоджерело медичних істин; відгалуження знань, яке кумулює перевірені практикою дані про структурне (морфологічне) підгрунтя всіх патологічних процесів/захворювань.

Все органічне життя реалізується у певних структурах (формах) з конкретним змістом (функціями). «Функціональних» хвороб не існує. Може бути недосяжною (для застосованих методів/засобів, на даному етапі досліджень тощо) інформація про патоморфологічну сутність захворювань. Зокрема, сучасні дані засвідчують присутність структурних порушень при впливові на живі організми малих доз низької інтенсивності техногенних забруднювачів довкілля; гомеопатичних препаратів, наночасточок [3 та ін.]. Така всеосяжність предмету покладає на «провайдерів» цих знань особливу відповідальність.

На сьогодні розроблено й апробовується (починаючи з вересня 2014 року) в усіх академічних групах три інтерактивні посібники – «Загальна патоморфологія», «Стоматологічна патологія» (додатково для студентів стоматологічного факультету) та «Спеціальна патоморфологія» (з трьох частин). Оскільки всі інтерактивні посібники видані трьома мовами навчання в НМУ імені О.О.Богомольця (українською, російською, англійською), то загальна кількість методичних продуктів – 12 («Спеціальна патоморфологія» з 3 частин).

Чи виправдані такі зусилля й чи забезпечують вони досягнення визначеної мети? — Очевидно, що так. Нами проводиться постійний моніторинг (аудит) ситуації, що на кінець навчального року уможливить об'єктивний аналіз показників якості освіти.

— Отже, як вирішувались питання оптимізації пам'яті? – Зрозуміло, що короткотривала пам'ять не є ключовою для інтегрування знань у систему клінічного мислення. Для цього використовувались методичні прийоми, що уможливлювали довготривалу пам'ять:

- логічні повтори
- подання одних і тих же інформаційних файлів у різному вигляді – текстовому, зображень, схем, незавершених визначень (кожного разу в інших сегментах текстів)
- формування через предметне («секторальне») накопичення знань такої функції довготривалої пам'яті як передбачення, тобто скерованості на майбутні події.

Щодо останнього прийому то саме передбачення надзвичайно важливе у формуванні клінічного мислення. Це своєрідне «стискання у часові» відомої фахівцеві інформації, що впливає на швидкість та правильність прийняття рішень (як у діагностичному сенсі, так і стосовно лікувальної й профілактичної тактик).

Подібні прийоми для довільного запам'ятовування (цілеспрямованого заучування) ми застосовуємо і під час презентацій лекцій (вони на кафедрі уніфіковані щодо обов'язкових понять). Тут доречні систематичні застосування різних кольорів у текстах слайдів, а також повтори вже висвітленої раніше інформації у нових контекстах і, звичайно, інформативні та яскраві ілюстрації патологічних змін в організмі людини – як складових симптомів, синдромів, власне хвороб.

Наш досвід вкотре переконав у тому, що успішне запровадження нових методичних прийомів (як і загалом ефективність педагогічного процесу) потребує партнерства викладачів та студентів, довіри, толерантності, обміну думками й пропозиціями щодо удосконалення розробок/посібників/лекцій. Звичайно, у таких стосунках немає місця зверхньому ставленню, снобізму, нехтуванню своїми функціональними обов'язками.

Саме по собі поняття «інтерактивність» (від англ. «взаємодія») передбачає взаємодію між об'єктами. У нашому випадку це:

1) взаємодія у системі координат «студент-викладач»;

2) взаємодія студента з інтерактивною методичною розробкою

(посібником).

Друга позиція автономно реалізується під час роботи вдома при підготовці до заняття. Наголосимо, що кожна тема в інтерактивних посібниках поділена на дві частини – для активного засвоєння матеріалу вдома та під час практичних занять.

Висновки

1. Запровадження інтерактивних навчальних посібників доцільне для оптимізації засвоєння навчальних програм, зокрема вони суттєво вирішують проблеми стандартизації практичних занять.

2. Задіяні методичні підходи сприяють формуванню клінічного мислення у студентів-медиків через підвищення вірогідності довготермінової пам'яті на фундаментальні поняття.

3. Інтерактивна складова навчального процесу уможливлює розвиток партнерських стосунків між студентами та викладачами.

Список використаних джерел

1. Пам'ять. Види пам'яті. // [Электронный ресурс] Режим доступа http://www.posibnyky.vntu.edu.ua/psihologiya/r225.htm. 2. Ли Голдмен. Количественные аспекты клинического мышления // Т.Р.Харрисон. Внутренние болезни. – Часть 1. / Редактор первого издания Т.Р.Харрисон. Под ред. Е.Браунвальда, К.Дж.Иесельбахера, Р.Г.Передорф, Д.Д.Вилсон, Д.Б.Мартина, А.С.Фаучи. – В 10 книгах. (Перевод с англ. А.В.Сучкова, Н.Н.Заваденко, Д.Г.Кратковского). – Москва: «Медицина», 1992 – 1997. – 3420 с. 3. Терещенко В.П. Медико-биологические эффекты наночастиц: реалии и прогнозы / В. П. Терещенко, Н. Т. Картель– Киев: Наукова думка, 2010. – 240 с. 4. Данилішина М.В. Загальні патологічні процеси: Інтерактивний навчальний посібник для студентів лікувального, педіатричного, медико-профілактичного, медико-психологічного та стоматологічного факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / М.В.Данилішина, О.Г.Рудницька, Н.М.Лагода – Київ, 2014. – 140 с. 5. Данилішина М.В. Общие патологические процессы: Інтерактивний навчальний посібник для студентів лікувального, педіатричного, медико-профілактичного, медико-психологічного та стоматологічного факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / М.В.Данилішина, О.Г.Рудницька, Н.М.Лагода. – Київ, 2015 – 88 с. 6. Данилішина М.В. General pathological processes: Інтерактивний навчальний посібник для студентів лікувального, педіатричного, медико-профілактичного, медико-психологічного та стоматологічного факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / М.В.Данилішина, О.Г.Рудницька, Н.М.Лагода. – Київ, 2015 – 88 с. 7. Рудницька О.Г. Стоматологічна патологія: Інтерактивний навчальний посібник для студентів стоматологічного факультету вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / О.Г.Рудницька, М.В.Данилішина, Н.М.Лагода. – Київ, 2015 – 52 с. 8. Рудницька О.Г. Стоматологическая патология: Інтерактивний навчальний посібник для студентів стоматологічного факультету вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / О.Г.Рудницька, М.В.Данилішина, Н.М.Лагода. – Київ, 2015 – 52 с. 9. Рудницька О.Г. Dental pathology: Інтерактивний навчальний посібник для студентів стоматологічного факультету вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / О.Г.Рудницька, М.В.Данилішина, Н.М.Лагода. – Київ, 2015 - 52 с. 10. Данилішина М.В. Спеціальна патоморфологія: Інтерактивний навчальний посібник для студентів лікувального, педіатричного, медико-профілактичного, медико-психологічного та стоматологічного факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / М.В.Данилішина, О.Г.Рудницька, Н.М.Лагода, А.А.Балабай. – Київ, 2015 – 240 с. 11. Данилишина М.В. Специальная патоморфология: Інтерактивний навчальний посібник для студентів лікувального, педіатричного, медико-профілактичного, медико-психологічного та стоматологічного факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / М.В.Данилішина, О.Г.Рудницька, Н.М.Лагода, А.А.Балабай. – Київ, 2015 – 240 с. 12. Данилішина М.В. Special pathomorfology: Інтерактивний навчальний посібник для студентів лікувального, педіатричного, медико-профілактичного, медико-психологічного та стоматологічного факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / М.В.Данилішина, О.Г.Рудницька, Н.М.Лагода, А.А.Балабай. – Київ, 2015 – 240 с.

Wydanie naukowe

NOWOCZESNA EDUKACJA:

FILOZOFIA, INNOWACJA, DOŚWIADCZENIE

Projekt okładki i skład tekstu:
Gajduczenko Lilija

Druk:
StarCo s.c. Ewa Matysiak, Krzysztof Olesik 95-100 Zgierz, Łódzka 89
www.starco.com.pl

Wydawca:
Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki i Umiejętności
93-008 Łódź, ul. Rzgowska 17a
tel. 042 275 01 00, fax 042 640 33 55

ISBN 978-83-60282-31-1